

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Σοφία Αρμελινιού • Κωνσταντίνα Καλαούζη • Τζίνα Καλογήρου
Τάσος Μιχαηλίδης • Πολυξένη Κ. Μπίστα
Βάσω Οικονομοπούλου • Μαριάννα Τουτζιαράκη

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Α΄ Γυμνασίου

Φυτεύοντας όστρακα

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Α΄ Γυμνασίου

Επιστημονική Επιτροπή Αξιολόγησης

Συντονίστρια / Αξιολογήτρια

Ειρήνη Χατζοπούλου

Εν ενεργεία εκπαιδευτικός

Αξιολογήτρια

Μαρία Γνησίου

Εν ενεργεία εκπαιδευτικός

Αξιολογήτρια

Ευγενία Τσιουπλή

Εν ενεργεία εκπαιδευτικός

Τεχνικός Εμπειρογνώμονας

Χαράλαμπος Κανδηλαναύτης

Πτυχιούχος Πληροφορικής

Επικουρικός Εμπειρογνώμονας

Ειρήνη Τσομπάνη

Διπλωματούχος τεχνολογίας γραφικών τεχνών

**Υπεύθυνη Διδακτικού Πακέτου
για το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής**

Ελένη Φράγκου

Σύμβουλος Β΄ ΙΕΠ

Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή, Αξιολόγηση και Ένταξη διδακτικών βιβλίων στο Μητρώο Διδακτικών Βιβλίων και στην Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Διδακτικών Βιβλίων» με κωδικό ΟΠΣ 6010165 στο Πρόγραμμα «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή» 2021-2027

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Σπυρίδων Δουκάκης

Πρόεδρος του Δ.Σ. του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Υπεύθυνος Πράξης

Διονύσιος Μουρελάτος

Σύμβουλος Α΄ του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Αναπληρωτής Υπεύθυνος Πράξης

Στυλιανός Μαυρατζάς

Σύμβουλος Α΄ του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

**«Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης»
και το Πρόγραμμα «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή»**

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων
και Αθλητισμού

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Πρόγραμμα
Ανθρώπινο Δυναμικό και
Κοινωνική Συνοχή

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Σοφία Αρμελινιού • Κωνσταντίνα Καλαούζη • Τζίνα Καλογήρου • Τάσος Μιχαηλίδης
Πολυξένη Κ. Μπίστα • Βάσω Οικονομοπούλου • Μαριάννα Τουτζιαράκη

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Α΄ Γυμνασίου

Φυτεύοντας όστρακα

Πηγή: commons.wikimedia.org

ΑΝΑΔΟΧΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ

 πεδίο

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ

ΣΥΓΓΡΑΦΙΚΗ ΟΜΑΔΑ

Σοφία Αρμελινιού, Μεταπτυχιακό Δίπλωμα, ΠΤΔΕ ΕΚΠΑ,
Φιλολόγος Εκπαιδευτικός
Κωνσταντίνα Καλαούζη, Δρ Τμήματος Φιλολογίας ΑΠΘ, Σύμβουλος
Εκπαίδευσης
Τζίνα Καλογήρου, Καθηγήτρια Νεοελληνικής Λογοτεχνίας και της
Διδακτικής της, ΠΤΔΕ ΕΚΠΑ
Τάσος Μιχαηλίδης, Επίκουρος Καθηγητής Λογοτεχνίας
και Φιλαναγνωσίας σε Βιβλιοθήκες, Τμήμα Αρχαιονομίας,
Βιβλιοθηκονομίας και Συστημάτων Πληροφόρησης ΠΑΔΑ
Πολυξένη Κ. Μπίστα, Δρ Τμήματος Φιλολογίας Πανεπιστημίου
Ιωαννίνων, πρώην Σύμβουλος Α΄ ΙΕΠ
Βάσω Οικονομοπούλου, Επίκουρη Καθηγήτρια Νεοελληνικής
Λογοτεχνίας, Λογοτεχνίας για Παιδιά και Νέους και Διδακτικών
Εφαρμογών, ΠΤΔΕ ΕΚΠΑ
Μαριάννα Τουτζιαράκη, Δρ Διδακτικής της Λογοτεχνίας, ΠΤΔΕ
ΕΚΠΑ, Μεταπτυχιακό Δίπλωμα, ΦΠΨ ΕΚΠΑ, Φιλολόγος

ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ –
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ
ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Σίνος Γκιώκας, Φυσικός
Τέτη Παλαιοθοδώρου, Φιλολόγος

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΝΤΥΠΟΥ
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ
ΜΑΚΕΤΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ

Εκδόσεις Πεδίο
Ολυμπία Λιώνη, Γραφικές τέχνες
Στέλλα Κατεργιαννάκη, Γραφίστρια

**ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΨΗΦΙΑΚΩΝ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ
ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ**
ΣΥΛΛΗΨΗ – ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΨΗΦΙΑΚΩΝ
ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ
ΤΕΧΝΙΚΗ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ
– ΕΙΚΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
ΨΗΦΙΑΚΩΝ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ
ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ:

Συγγραφική ομάδα

Μαρκέλλα Σουρία, Εκπαιδευτικός Πληροφορικής

Πρόλογος

Μαθητής: Φυτεύοντας όστρακα! Τι παράξενος τίτλος για βιβλίο!

Βιβλίο: Έτσι με βάφτισαν! Φυτεύω σημαίνει ζω. Χαρίζω ζωή μέσα από το όνειρο! Ζωή πολύτιμη, νερά που τρέχουν, λάμψη μαργαριταριού.

Μαθητής: Μα όστρακα; Φυτεύονται τα όστρακα;

Βιβλίο: Τα όστρακα λάμπουν στο σκοτάδι. Σκορπάνε και δείχνουν τον δρόμο. Γίνονται σπίτι για εκατομμύρια μικροσκοπικά πλάσματα, μαγικούς αθέατους κόσμους. Σύμπαντα ολόκληρα που ζουν και ανασαίνουν μέσα στα λογοτεχνικά βιβλία. Φτιάχνουν παρέες, συναντιούνται μέσα σε συστάδες λογοτεχνικών κειμένων που θα σε συντροφέψουν στο μεγάλο ταξίδι της σχολικής σου ζωής. Έτσι με θέλησε ένας μεγάλος Έλληνας ποιητής, ο Οδυσσεάς Ελύτης. Έτσι με ονειρεύτηκαν οι δάσκαλοί σου της Α΄ Γυμνασίου.

Μαθητής: Ωραία. Θα ακολουθήσω τα όστρακα. Και μετά; Τι θα γίνει μετά;

Βιβλίο: Μετά θα δεις... απ' το ανοικτό παράθυρο...

Αγαπητέ μαθητή, αγαπητή μαθήτριά,

Το βιβλίο που κρατάς στα χέρια σου αποτελεί τον πρώτο σταθμό μιας διαδρομής που θα σε ταξιδέψει στον συναρπαστικό κόσμο των λογοτεχνικών κειμένων. Το ταξίδι θα συνεχιστεί και στα επόμενα γυμνασιακά σου χρόνια, με όχημα τα βιβλία *Απ' το ανοικτό παράθυρο* και *Ξεμαθαίνοντας τον κόσμο της φθοράς*. Στόχος του ταξιδιού είναι να σε οδηγήσει στον μαγικό κόσμο των λέξεων, μέσα στον οποίο θα διευρύνεις τους ορίζοντες της γνώσης σου, την αντίληψή σου για τον κόσμο και την ευαισθησία σου.

Το βιβλίο σε προσκαλεί να περιπλανηθείς μέσα στις «συστάδες» του και να παρακολουθήσεις πώς τα λογοτεχνικά κείμενα, όπως ακριβώς οι άνθρωποι, μπορούν να ανοίγουν διάλογο μεταξύ τους γύρω από ένα κοινό θεματικό κέντρο. Αυτές οι «παρέες» των κειμένων που διαλέγονται, οι επονομαζόμενες «συστάδες», επιζητούν να ανοίξουν έναν διάλογο και μαζί σου, για να μάθουν πώς εσύ σκέφτεσαι και αισθάνεσαι για το περιεχόμενό τους, μέσα από το φίλτρο της δικής σου εποχής, κοινωνίας, εμπειρίας και ιδιοσυγκρασίας. Στον διάλογο αυτό συμμετέχουν κι άλλες μορφές τέχνης που επιδιώκουν, με τα δικά της εκφραστικά μέσα η καθεμιά, να ενισχύσουν την αισθητική σου εμπειρία και να σου προσφέρουν μια πολύπλευρη θέαση του κόσμου και του καλλιτεχνικού φαινομένου.

Σε κάθε ταξίδι οι οδοδείκτες μάς προσφέρουν χρήσιμες πληροφορίες για την κατεύθυνση που πρέπει να πάρουμε, ώστε να φτάσουμε στον επιθυμητό προορισμό μας. Κατά τρόπο ανάλογο, οι προοργανωτές στην αρχή κάθε συστάδας μάς δείχνουν πού θέλουμε να φτάσουμε μέσα από τη διδασκαλία της. Οι διδακτικοί στόχοι, που λειτουργούν ως κινητήρια δύναμη για τη διδακτική πράξη, απευθύνονται στη νοητική, στη συναισθηματική αλλά και στην ψυχοκινητική σου δραστηριότητα. Οι λέξεις-κλειδιά κάθε συστάδας φιλοξενούνται μέσα στο φύλλωμα ενός δέντρου, ενώ ένα διάγραμμα που ακολουθεί τον προοργανωτή παρουσιάζει τους τίτλους των λογοτεχνικών κειμένων που συνομιλούν στη συστάδα (καθώς και τις χρονολογίες της πρώτης δημοσίευσής τους). Επίσης, μια σύντομη δραστηριότητα – καλλιτεχνικού συνήθως χαρακτήρα – προετοιμάζει τη σκέψη και το συναίσθημά σου σχετικά με το θέμα που θα αναδειχθεί μέσα από τη διδασκαλία των λογοτεχνικών κειμένων.

Τα λογοτεχνικά κείμενα του βιβλίου έχουν επιλεγεί με κριτήρια τη λογοτεχνική τους αξία, την

ελκυστικότητα τους και τη συνεισφορά τους στον διάλογο γύρω από το θέμα που μελετά κάθε συστάδα. Έχουν ανθολογηθεί κείμενα που έχουν εκτιμηθεί για τη διαχρονική τους αξία και σου συστήνουν σπουδαίους δημιουργούς της ελληνικής και παγκόσμιας λογοτεχνίας, αλλά και κείμενα σύγχρονα, που ανταποκρίνονται στους προβληματισμούς και στα ενδιαφέροντα της ηλικίας σου και της εποχής σου. Τα κείμενα σε προσκαλούν πρωτίστως να τα απολαύσεις με όλες σου τις αισθήσεις, να ταξιδέψεις στους φανταστικούς τους κόσμους, να προβληματιστείς, να αισθανθείς, να αναρωτηθείς, να κατανοήσεις τη μεταφορική γλώσσα τους και να εμπλουτίσεις τα νοήματά τους με τις δικές σου σκέψεις και εμπειρίες.

Τα παραπάνω λογοτεχνικά κείμενα συνοδεύονται από ευέλικτες δραστηριότητες, που θα σε βοηθήσουν να επικοινωνήσεις δημιουργικά με αυτά και να τα συνδέσεις με άλλες τέχνες. Σε προσκαλούν να «ξεκλειδώσεις» τα μυστικά τους, να αναδείξεις τις διαλογικές σχέσεις μεταξύ τους, να καλλιεργήσεις την κριτική σου σκέψη, να ανακαλύψεις τη γνώση σε ένα πλαίσιο διαλόγου και συνεργασίας, να εκφράσεις τον ψυχικό και συναισθηματικό σου κόσμο, να απελευθερώσεις τη φαντασία και τη δημιουργικότητά σου. Οι προτεινόμενες δραστηριότητες απηχούν τις αρχές της ομαδοσυνεργατικής και διαφοροποιημένης διδασκαλίας, προάγουν τη συνομιλία ανάμεσα στις τέχνες και αναδεικνύουν το συνεχές και ενιαίο σύνολο που απαρτίζει το τρίπτυχο ανάγνωση-συζήτηση-γραφή. Με άλλα λόγια, προσκαλούν εσένα, τους συμμαθητές και τις συμμαθήτριές σου να διαβάσετε τα κείμενα, να μιλήσετε για αυτά και να γράψετε για αυτά ή με αφορμή αυτά, ώστε να τα κάνετε «δικά σας», παίζοντας· γιατί, όπως εύστοχα επισήμανε ο λογοτέχνης Michel Leiris σχολιάζοντας ένα θεατρικό έργο του Pablo Picasso, «δεν υπάρχει κανένα παιχνίδι που να μην είναι κατά βάθος σοβαρό».

Το βιβλίο που κρατάς στα χέρια σου συνδέεται με ένα πλούσιο ψηφιακό υλικό, άμεσα διαθέσιμο και προσβάσιμο, ώστε να ενισχύσεις τις λογοτεχνικές σου γνώσεις και τις μαθησιακές σου εμπειρίες ανάλογα με τους στόχους της διδασκαλίας, τα ενδιαφέροντά σου, τις κλίσεις και τις επιθυμίες σου. Το ψηφιακό υλικό περιλαμβάνει πρόσθετα λογοτεχνικά κείμενα που διευρύνουν τον διάλογο των κειμένων στις συστάδες, εμπλουτισμένο καλλιτεχνικό υλικό που αλληλεπιδρά δημιουργικά με τα λογοτεχνικά κείμενα, εννοιολογικούς χάρτες και διαφόρων ειδών γραφήματα που συμπληρώνουν τις γνώσεις σου για τη λογοτεχνία και τις υπόλοιπες τέχνες, διαδραστικές δραστηριότητες και ευφάνταστα διαδραστικά παιχνίδια, που φιλοδοξούν να κάνουν το μάθημα της Λογοτεχνίας στο σχολείο σου έναν χώρο γνώσης, έκφρασης, χαράς, δημιουργίας, παιχνιδιού, αυτογνωσίας και προσωπικής ολοκλήρωσης.

Ευχόμαστε ολόψυχα αυτό το βιβλίο να λάμψει μέσα σου σαν πολύτιμο όστρακο, να σε βοηθήσει να εξερευνήσεις γωνιές της λογοτεχνίας, του κόσμου και του εαυτού σου, και να σου δείξει δρόμους να δημιουργείς, να ζεις, να υπάρχουν και να συνυπάρχεις.

Με αγάπη,
Οι συγγραφείς

Περιεχόμενα

Άξονας Α΄ Κοινωνική ζωή (Εγώ, ο Άλλος)

Συστάδα 1η Φιλία	11
Khalil Gibran, <i>Ο Προφήτης, Ο κήπος του Προφήτη</i>	14
Antoine de Saint-Exupéry, <i>Ο μικρός πρίγκιπας</i>	16
Άλκη Ζέη, <i>Ο μεγάλος περίπατος του Πέτρου</i>	19
Luis Sepulveda, <i>Η ιστορία του γάτου που έμαθε σ' έναν γλάρο να πετάει</i>	21
Αύγουστος Κορτώ, <i>Το πράσινο αστέρι</i>	24
Συστάδα 2η Οικογένεια	27
Δημοτικό τραγούδι, « <i>Η αδελφική αγάπη</i> ».....	30
Γαλάτεια Σαράντη, « <i>Για τον πατέρα</i> »	31
René Goscinny - Jean Jacques Sempé, <i>Ο μικρός Νικόλας σε νέες περιπέτειες</i>	33
Νίκος Καζαντζάκης, <i>Αναφορά στον Γκρέκο</i>	36
Γεώργιος Δροσίνης, « <i>Η νεράιδα μάνα</i> ».....	38
Αλεξάνδρα Παπαδοπούλου, « <i>Η γιαγιά</i> »	40
Συστάδα 3η Αλτρουισμός.....	45
Tom Percival, <i>Η σόρατη</i>	48
Oscar Wilde, « <i>Ο ευτυχισμένος πρίγκιπας</i> ».....	51
Τάσος Λειβαδίτης, « <i>Την πόρτα ανοίγω το βράδυ</i> ».....	56
Μενέλαος Λουντέμης, « <i>Ένα παιδί μετράει τ' άστρα</i> ».....	58
Νικηφόρος Βρεττάκος, « <i>Η τουλίπα</i> »	63
Συστάδα 4η Ξενοφοβία	67
Βαγγέλης Ηλιόπουλος, <i>Κι οι ιστορίες μεταναστεύουν</i>	70
Ηλίας Βενέζης, « <i>Όρος των ελαιών</i> »	73
Μαρία Παπαγιάννη, <i>Παπούτσια με φτερά</i>	78
Νίκος Εγγονόπουλος, « <i>Essai sur l'inégalité des races humaines</i> ».....	81
John Boyne, <i>Το αγόρι με τη ριγέ πιτζάμα</i>	83

Άξονας Β Έξερευνηση (Φαντασία, περιπέτεια και παιχνίδι)

Συστάδα 1η Φαντασία (Παραμύθια)	91
Δημοτικό τραγούδι, «Ήλιος και φεγγάρι»	93
Λαϊκό μαγικό παραμύθι, «Οι δώδεκα μήνες»	94
Λίλη Λαμπρέλλη, «Η γριά κι ο βάλτος»	99
Λότη Πέτροβιτς Ανδρουτσοπούλου, <i>Στη σκιά της πράσινης βασίλισσας</i>	102
Αργύρης Χιόνης, «Τα αιωνόβια δέντρα»	104
Συστάδα 2η Φαντασία (Φαντάσματα).....	107
Gianni Rodari, «Τα κακόμοιρα τα φαντάσματα»	110
Oscar Wilde, <i>Το φάντασμα του Κάντερβιλ</i>	113
Μάνος Κοντολέων, <i>Τα φαντάσματα της σοφίας</i>	116
Charles Dickens, «Χριστουγεννιάτικη ιστορία»	119
Τόλης Νικηφόρου, «Φαντάσματα»	124
Συστάδα 3η Περιπέτεια	127
Joanne K. Rowling, <i>Ο Χάρι Πότερ και το κύπελλο της φωτιάς</i>	130
Ζωρζ Σαρή, <i>Ο θησαυρός της Βαγίας</i>	134
Ζωρζ Σαρή, <i>Ο θησαυρός της Βαγίας (graphic novel)</i>	137
John Ronald Reuel Tolkien, <i>Ο άρχοντας των δαχτυλιδιών</i>	143
Συστάδα 4η Παιχνίδι.....	147
Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, «Έρωσ – Ήρωσ»	150
Ειρήνη Μαργαρίτη, «Η κούκλα»	152
Μαρία Ιορδανίδου, <i>Η αυλή μας</i>	154
Μάρκος Μέσκος, «Χαρταετοί»	156
Κοσμάς Πολίτης, <i>Eroica</i>	158

Άξονας Γ΄ Αυτογνωσία (Εφηβεία, ήρωες και ηρωίδες)

Συστάδα 1η Σχολική ζωή	161
Κωστής Παλαμάς, «Το σχολείον»	163
Ζαχαρίας Παπαντωνίου, <i>Τα ψηλά βουνά</i>	165
Philippe Barbeau, <i>Ο Τυφλοπόντικας</i>	168
Κυριάκος Ντελόπουλος, <i>Ο Άκης και οι άλλοι</i>	173
Γιάννης Ρίτσος, <i>Όνειρο καλοκαιρινού μεσημεριού</i>	177
David Chapman Berry, «Διαβάζοντας ποιήματα σε τάξη τελειόφοιτων στο South High»	179
Συστάδα 2η Διαφορετικότητα και σχολικός εκφοβισμός	183
Tàssies, <i>Μου έκλεψαν το όνομά μου</i>	186
Κωνσταντίνος Πατσαρός, <i>Το κουτί</i>	190
Γιώργος Κ. Παναγιωτάκης, <i>Λέσχη αλλόκοτων πλασμάτων - Το μυστικό καταφύγιο</i>	194
Ευγένιος Τριβιζάς, <i>Οι δραπέτες της σκακιέρας</i>	197
Στέλιος Γεράνης, «Το παράπονο του μικρού αδερφού»	203
Συστάδα 3η Εφηβικά όνειρα	207
Louisa May Alcott, <i>Μικρές κυρίες</i>	210
Alejandro Palomas, <i>Ένας γιος</i>	213
Αγγελική Δαρλάση, <i>Τότε που κρύψαμε έναν άγγελο</i>	216
Κώστας Καρυωτάκης, «Το φεγγαράκι απόψε»	218
Κική Δημουλά, «Σύνδρομο»	220
Συστάδα 4η Ήρωες και ηρωίδες	223
Αλεξάνδρα Μητσιάλη, <i>Ξυπόλυτοι ήρωες</i>	226
Οδυσσέας Ελύτης, <i>Το άξιον εστί</i>	230
Malala Yousafzai και Patricia McCormick, <i>Με λένε Μαλάλα</i>	232
Μάνος Χατζιδάκις, «Οι ήρωες είναι πάντα ευγενικοί»	235
Anna Frank, <i>Το ημερολόγιο της Άννας Φρανκ</i>	237
Γιάννης Ρίτσος, «Ημερολόγιο μιας βδομάδας»	240

Άξονας Α'

Κοινωνική ζωή (Εγώ, ο Άλλος)

Συστάδα 1η

Φιλία

«Μόνο με την καρδιά βλέπεις καλά»

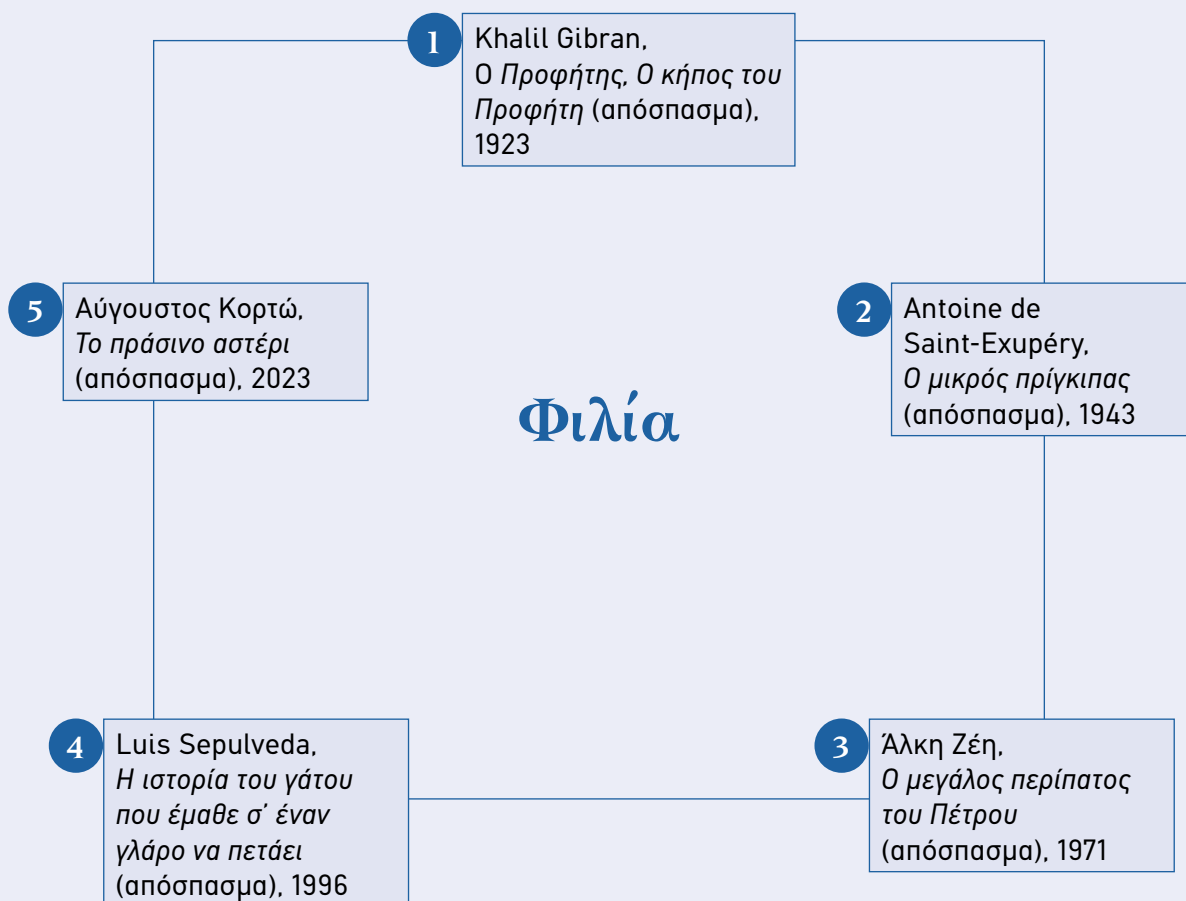
Antoine de Saint-Exupéry

Στη συστάδα που ακολουθεί, θα διαβάσετε λογοτεχνικά κείμενα που αναδεικνύουν διάφορες όψεις της φιλίας. Επιδιώκεται:

- ▶ Να εκφράσετε τη στάση και τα συναισθήματά σας απέναντι στη φιλία.
- ▶ Να μετασχηματίσετε τα κείμενα συνδυάζοντας στοιχεία των χαρακτήρων που θα επιλέξετε.
- ▶ Να συνεργαστείτε με τους συμμαθητές και τις συμμαθήτριές σας για να συνθέσετε δικά σας κείμενα, αξιοποιώντας τη φαντασία σας.

Κείμενα συστάδας

↑
Pablo Picasso, *Φιλία* (1908), Hermitage Museum, Αγία Πετρούπολη

Παρατηρήστε τον πίνακα του Pablo Picasso. Περιγράψτε τι βλέπετε. Ποια πιστεύετε ότι είναι η σχέση των δύο προσώπων;

Khalil Gibran

Ο Προφήτης, Ο κήπος του Προφήτη

Στο βιβλίο ο συγγραφέας εξερευνά όλα τα σημαντικά ζητήματα της ζωής: την αγάπη, τον γάμο, την ανθρωπινή υπόσταση, τη φιλία, την προσευχή, την ομορφιά, τον θάνατο. Στο απόσπασμα που ακολουθεί, ο Προφήτης περιγράφει σε έναν νέο την ουσία της φιλίας.

Και ένας νέος είπε: Μίλησέ μας για τη Φιλία.

Κι εκείνος αποκρίθηκε λέγοντας:

Ο φίλος σας είναι η εκπλήρωση των αναγκών σας.

Είναι το χωράφι που εσείς σπέρνετε με αγάπη και θερίζετε με ευγνωμοσύνη.

Και είναι το τραπέζι σας και το παραγώνι¹ σας.

Γιατί πηγαίνετε στον φίλο με την πείνα σας, και τον αναζητάτε για τη γαλήνη σας.

Όταν ο φίλος σας εκφράζει τις σκέψεις του, δεν φοβάστε το όχι στη δική σας σκέψη, ούτε αποσιωπάτε² το ναί.

Και όταν εκείνος είναι σιωπηλός, η καρδιά σας δεν παύει για ν' ακούσει την καρδιά του.

Γιατί στη φιλία, όλες οι σκέψεις, όλες οι επιθυμίες, όλες οι προσδοκίες γεννιούνται και μοιράζονται χωρίς λέξεις, με χαρά που είναι άφωνη.

Όταν χωρίζεσαι από τον φίλο σου, δεν λυπάσαι, γιατί αυτό που αγαπάς πιο πολύ σ' αυτόν μπορεί να είναι πιο φανερό στην απουσία του, όπως ο ορειβάτης βλέπει πιο καθαρά το βουνό από την πεδιάδα.

Και μη βάζετε κανένα σκοπό στη φιλία εκτός από το βάδαιμα του πνεύματος. Γιατί η αγάπη που γυρεύει κάτι άλλο εκτός από την αποκάλυψη του δικού της μυστηρίου δεν είναι αγάπη παρά ένα δίχτυ που ρίχνεται στη θάλασσα και μόνο το ανώφελο θα πιάσει.

Και δίνετε τον καλύτερο εαυτό σας στον φίλο σας. Αφού θα γνωρίσει την άμπωτη³ του κυμάτου σας, ώστε του να γνωρίσει και την παλίρροιά του.

Είναι ο φίλος σας κάτι που θα έπρεπε να γυρεύετε όταν έχετε ώρες που θέλετε να σκοτώσετε;

Καλύτερα να γυρεύετε τον φίλο σας πάντα όταν έχετε ώρες να ζήσετε. Γιατί έργο του φίλου σας είναι να εκπληρώσει τις ανάγκες σας, αλλά όχι να γεμίσει το κενό σας.

Και μέσα στη γλύκα της φιλίας κάνετε να υπάρχει γέλιο, και μοίρασμα χαράς.

Γιατί στις δροσοστάλες των μικρών πραγμάτων η καρδιά βρίσκει την καινούργια αυγή της και ξαναγιώνει.

Gibran, K. (2004). *Ο Προφήτης, Ο κήπος του Προφήτη* (μτφρ. Κ. Παρίσης). Αθήνα: Printa.

¹ παραγώνι: χώρος μπροστά στο τζάκι.

² αποσιωπώ: παραλείπω, δεν αναφέρω.

³ άμπωτη: πτώση της στάθμης της θάλασσας (κυριολεκτικά). Εδώ χρησιμοποιείται μεταφορικά.

Δραστηριότητες

1. Ένας μαθητής ή μια μαθήτρια ας αναγνώσει δυνατά και με εκφραστικό τρόπο το απόσπασμα στην τάξη. Ενώ ακούτε την ανάγνωση, προσπαθήστε να σημειώσετε με τον διπλανό ή τη διπλανή σας ποιες λέξεις ή εκφραστικά σχήματα σας κάνουν εντύπωση. Πιστεύετε ότι ταιριάζουν περισσότερο στον πεζό ή στον ποιητικό λόγο;
2. Ποια είναι τα χαρακτηριστικά του φίλου και της φίλιας, έτσι όπως τα περιγράφει στο απόσπασμα ο Προφήτης; Επιλέξτε το χαρακτηριστικό που είναι για εσάς πιο σημαντικό και προσπαθήστε να δικαιολογήσετε την άποψή σας στην ολομέλεια της τάξης.
3. Παρατηρήστε προσεκτικά τους πίνακες του Pablo Picasso και του Νίκου Χατζηκυριάκου-Γκίκα. Τι είναι αυτό που δικαιολογεί, κατά τη γνώμη σας, τους τίτλους των έργων; Επιλέξτε λέξεις ή φράσεις από το κείμενο του Gibran και βάλτε τες ως λεζάντες στους πίνακες ζωγραφικής.

←
Εκφραστικά μέσα
– Σχήματα λόγου

↑ Νίκος Χατζηκυριάκος-Γκίκας, *Οι δύο φίλες* (1959), Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου, Αθήνα

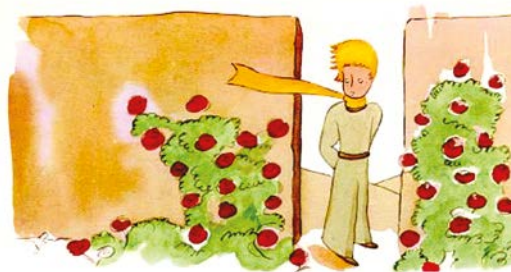

KHALIL GIBRAN (1883 -1931)

Ο Khalil Gibran, ποιητής, φιλόσοφος και καλλιτέχνης που έγινε ευρύτερα γνωστός με το βιβλίο του *Ο προφήτης*, γεννήθηκε στον Λίβανο. Τα έργα του, γραμμένα στην αραβική και την αγγλική γλώσσα, με θέματα την αγάπη, τον θάνατο και τον κόσμο, εκφράζουν τις μεταφυσικές αναζητήσεις του συγγραφέα. Το έργο του έχει μεταφραστεί σε πολλές γλώσσες. Μερικά από τα γνωστότερα έργα του είναι τα ακόλουθα: *Νύμφες της Κοιλιάδας*, *Θύελλες*, *Λιτανείες*, *Ο Προφήτης*, *Ο Προφήτης και ο κήπος του Προφήτη* κ.ά.

Antoine de Saint-Exupéry
Ο μικρός πρίγκιπας

Το απόσπασμα που ακολουθεί περιγράφει τη συνάντηση ενός αγοριού που κατάγεται από έναν μακρινό πλανήτη με μία αλεπού. Μέσα από τη συνάντηση αυτή ο μικρός πρίγκιπας θα κερδίσει κάτι πολύ σημαντικό για τη ζωή του.

↑
Ο μικρός πρίγκιπας:
Συλλογή εικόνων

XXI

Τότε λοιπόν εμφανίστηκε η αλεπού.

- Καλημέρα, είπε η αλεπού.
- Καλημέρα, απάντησε ευγενικά ο μικρός πρίγκιπας και στράφηκε, μα δεν είδε τίποτα.
- Εδώ είμαι, είπε η φωνή, κάτω απ' τη μηλιά.
- Ποια είσαι; είπε ο μικρός πρίγκιπας. Είσαι πολύ όμορφη...
- Είμαι μια αλεπού.
- Έλα να παίξεις μαζί μου, της πρότεινε ο μικρός πρίγκιπας. Είμαι τόσο λυπημένος...
- Δεν μπορώ να παίξω μαζί σου, είπε η αλεπού. Δεν είμαι εξημερωμένη.
- Α, συγγνώμη, είπε ο μικρός πρίγκιπας.

Όμως μετά από σκέψη πρόσθεσε:

- Τι πάει να πει «εξημερώνω»;
- Εσύ δεν είσαι από εδώ, είπε η αλεπού, τι γυρεύεις;
- Γυρεύω τους ανθρώπους. Τι πάει να πει «εξημερώνω»;
- Οι άνθρωποι έχουν τουφέκια και κυνηγάνε... Μεγάλος μπελάς. Εκτρέφουν και κότες. Είναι το μόνο τους καλό. Κότες γυρεύεις;
- Όχι, είπε ο μικρός πρίγκιπας. Γυρεύω φίλους. Τι πάει να πει «εξημερώνω»;
- Είναι κάτι που έχει ξεχαστεί από καιρό, είπε η αλεπού. Σημαίνει «δημιουργώ δεσμούς...»
- Δημιουργώ δεσμούς;
- Βέβαια, είπε η αλεπού. Για μένα ακόμα δεν είσαι παρά ένα αγοράκι ολόιδιο μ' άλλα εκατό χιλιάδες αγοράκια. Και δεν σε χρειάζομαι. Κι ούτε εσύ με χρειάζεσαι. Για σένα δεν είμαι παρά μια αλεπού ίδια μ' εκατό χιλιάδες άλλες αλεπούδες. Αν όμως μ' εξημερώσεις, θα χρειαζόμαστε ο ένας τον άλλον. Θα είσαι για μένα μοναδικός στον κόσμο. Θα είμαι για σένα μοναδική στον κόσμο...
- Αρχίζω να καταλαβαίνω, είπε ο μικρός πρίγκιπας. Ξέρω ένα λουλούδι... νομίζω πως μ' εξημέρωσε...
- Πολύ πιθανόν, είπε η αλεπού. Βλέπει κανείς στη Γη τα πιο τρελά πράγματα...
- Α, δεν είναι στη Γη, είπε ο μικρός πρίγκιπας.

Η αλεπού φάνηκε πολύ παραξενεμένη.

– Σ’ έναν άλλο πλανήτη;

– Ναι.

– Υπάρχουν κυνηγοί σ’ εκείνο τον πλανήτη;

– Όχι.

– Ενδιαφέρον. Και κότες;

– Όχι.

– Τίποτα δεν είναι τέλειο, αναστέναξε η αλεπού.

Όμως η αλεπού ξαναγύρισε στην προηγούμενη σκέψη της:

– Η ζωή μου είναι μονότονη. Εγώ κυνηγώ κότες, οι άνθρωποι κυνηγούν εμένα. Όλες οι κότες μοιάζουν κι όλοι οι άνθρωποι μοιάζουν. Γι’ αυτό λοιπόν, βαριέμαι λίγο. Αν όμως μ’ εξημερώσεις, η ζωή μου θα γίνει ηλιόλουστη. Θ’ αναγνωρίζω τον θόρυβο ενός βήματος διαφορετικού απ’ όλα τ’ άλλα. Τα άλλα βήματα θα με κάνουν να κρύβομαι κάτω απ’ τη γη. Το δικό σου, σαν μουσική, θα με τραβάει έξω απ’ τη φωλιά μου. Κι έπειτα κοιτά. Βλέπεις εκεί πέρα τα χωράφια με το στάρι; Δεν τρώω ψωμί. Το στάρι για μένα είναι άχρηστο. Τα χωράφια με το στάρι δεν μου θυμίζουν τίποτα. Κι αυτό είναι λυπηρό. Όμως εσύ έχει μαλλιά χρυσαφένια. Θα είναι υπέροχο λοιπόν όταν θα με έχεις εξημερώσει. Το στάρι, που είναι χρυσαφένιο, θα μου θυμίζει εσένα. Και θα μ’ αρέσει ν’ ακούω τον άνεμο μέσα στα στάχια...

Η αλεπού σώπασε και κοίταξε ώρα πολλή τον μικρό πρίγκιπα:

– Σε παρακαλώ... εξημέρωσέ με, είπε.

– Το θέλω, απάντησε ο μικρός πρίγκιπας, αλλά δεν έχω πολύ χρόνο. Έχω ν’ ανακαλύψω φίλους και πολλά πράγματα να γνωρίσω.

– Γνωρίζουμε μονάχα τα πράγματα που εξημερώνουμε, είπε η αλεπού. Οι άνθρωποι δεν έχουν πια καιρό να γνωρίζουν τίποτα. Τ’ αγοράζουν όλα έτοιμα απ’ τους εμπόρους. Επειδή όμως δεν υπάρχουν έμποροι που να πουλάνε φίλους, οι άνθρωποι δεν έχουν πια φίλους. Αν θέλεις έναν φίλο, εξημέρωσέ με.

– Τι πρέπει να κάνω; είπε ο μικρός πρίγκιπας.

– Χρειάζεται μεγάλη υπομονή, απάντησε η αλεπού. Στην αρχή θα καθίσεις κάπως μακριά μου, έτσι, στο χορτάρι. Θα σε κοιτάζω με την άκρη του ματιού κι εσύ δεν θα λες τίποτα. Τα λόγια είναι πηγή παρεξηγήσεων. Κάθε μέρα, όμως, θα μπορείς να κάθεσαι όλο και πιο κοντά... Την επόμενη ο μικρός πρίγκιπας ξαναήρθε.

de Saint-Exupéry, A. (1996). *Ο Μικρός Πρίγκιπας* (μτφρ. Μ. Καρακώστα). Αθήνα: Πατάκης.

Δραστηριότητες

1. Διαβάστε δυνατά το απόσπασμα στην τάξη (δύο άτομα) δίνοντας τον κατάλληλο επιτονισμό. Αφού το ακούσετε, σημειώστε στο τετράδιό σας τι είναι αυτό που σας έκανε εντύπωση.
2. Συζητήστε με τον συμμαθητή ή τη συμμαθήτριά σας και επιλέξτε κάποιες λέξεις από το απόσπασμα που, κατά τη γνώμη σας, έχουν ιδιαίτερη σημασία και συνδέονται με το νόημά του. Συγκρίνετε τις λέξεις που διαλέξατε με αυτές που επέλεξαν οι υπόλοιποι συμμαθητές και συμμαθήτριές σας.
3. «Την επόμενη ο μικρός πρίγκιπας ξαναήρθε». Τι λέτε να συνέβη την επόμενη ημέρα; Γράψτε έναν διάλογο ανάμεσα στον μικρό πρίγκιπα και την αλεπού. Αφού διαβάσετε στην τάξη τα κείμενά σας, ζητήστε από τον/την εκπαιδευτικό σας να σας διαβάσει τη συνέχεια του κεφαλαίου.

←
Ο μικρός πρίγκιπας:
Τέλος ιστορίας

4. Χωριστείτε σε ομάδες και, ανάλογα με τα ενδιαφέροντά σας, συνεργαστείτε για να απαντήσετε στις ακόλουθες δραστηριότητες:
 - α) Παρακολουθήστε το τρέιλερ της ταινίας *Το παιδί και η αλεπού* (*Le Renard et l' Enfant*, 2007). Μπορείτε να αναζητήσετε ομοιότητες με το απόσπασμα από τον *Μικρό πρίγκιπα*;
 - β) Διαβάστε το απόσπασμα από το μυθιστόρημα της Mary Webb *Η αλεπουδίτσα* (1988) και εντοπίστε τις ομοιότητες ανάμεσα στη Χέιζελ και τον μικρό πρίγκιπα.

←
Mary Webb,
Η αλεπουδίτσα

- γ) Δείτε τη συλλογή εικόνων σαρώνοντας το QR code και γράψτε μία ιστορία που θα συνδέεται με τους πίνακες ζωγραφικής.

←
Riitta Oittinen:
Πίνακες ζωγραφικής

ANTOINE DE SAINT-EXUPÉRY (1900-1944)

Γάλλος λογοτέχνης με καταγωγή από τη Λυών. Τα βιβλία του είναι βασισμένα στις εμπειρίες του από την αεροπορία και τα ταξίδια του. Το γνωστότερο έργο του είναι *Ο μικρός πρίγκιπας*, ένα βιβλίο που αναδεικνύει την αξία της αγάπης, της οικογένειας και της φιλίας. Έχει μεταφραστεί σε παραπάνω από 250 γλώσσες και διαλέκτους, καθώς και στη γραφή μπράιγ.

Άλκη Ζέη Ο μεγάλος περίπατος του Πέτρου

Στο απόσπασμα που ακολουθεί, περιγράφεται η καλύτερη φίλη του Πέτρου, ενός μικρού παιδιού που ζει στην Αθήνα κατά την περίοδο της γερμανικής Κατοχής. Τα δύο παιδιά συμμετέχουν ενεργά στην Αντίσταση και επιθυμούν την ελευθερία της πατρίδας τους, δείχνοντας αυτοθυσία. Στο απόσπασμα περιγράφεται η Δροσούλα, που ζει στο ατελιέ του Αχιλλέα μαζί με τον Στορμ, ένα σκυλάκι που έσωσαν τα παιδιά με κίνδυνο της ζωής τους. Η Δροσούλα έχει συμπαρασταθεί πολλές φορές στον Πέτρο, όπως τότε που αυτός έχασε την αγαπημένη του κελωνίτσα, τον Θόδωρο.

Η Δροσούλα ήταν μόνη της στο ατελιέ και την είχανε πιάσει, όπως έλεγε, οι νοικοκυροσύνες της. Είχε σφουγγαρίσει το πάτωμα, κι ο Πέτρος τη βρήκε σκαρφαλωμένη σ' ένα ψηλό σκαμνί, να πλένει τα ατέλειωτα τζάμια της τζαμαρίας.

– Ως κι ο Στορμ δεν μου γλίτωσε, λέει γελώντας η Δροσούλα, τον μπουγάδιασα για τα καλά.

Ο Στορμ κάθεται ακίνητος, θαρρείς και είναι άγαλμα, απάνω σ' ένα χαλάκι, περιμένοντας υπομονετικά να στεγνώσει. Μια λέξη να του πει η Δροσούλα κι ο Στορμ γίνεται φρόνιμος σαν αρνάκι.

– Να σε βοηθήσω, της προτείνει ο Πέτρος.

Η Δροσούλα τού πετάει ένα κουρελόπανο.

– Σκούπιζε τα χαμηλά τζάμια, μα να μην αφήσεις χνούδια.

Ο Πέτρος βάλθηκε να σκουπίζει ευσυνείδητα ένα ένα τα τζαμάκια. Είχε φτάσει πολύ νωρίς και οι άλλοι δεν θα 'ρχονταν πριν μια ώρα. Έτσι θα μπορούσε να κουβέντιαζε με τη Δροσούλα. Εκείνη του μιλούσε για τα δικά της, όπως τότε η μαμά, που πήγαινε και την έβρισκε στην κουζίνα και του διηγούνταν για τον Λάμπρο Αστέρη.

– Έτσι είμαι εγώ, Τσουένι, λέει η Δροσούλα. Άμα ανησυχώ για κάτι με πιάνουν οι «νοικοκυροσύνες» μου.

Όταν ήτανε, λέει, μικρό κοριτσάκι, πέθανε ο παππούς της, που τον αγαπούσε πάρα πολύ, έπιασε τότε κι έβαλε μπουγάδα όλα της τα κουκλόπανα. Τα 'πλενε ένα ένα προσεχτικά, κάθε μικρούτσικο φουστανάκι και ζιπουνάκι. Κι ύστερα τ' άπλωνε. Μια θεία της την είδε και την άκουσε η Δροσούλα που έλεγε σε μια γειτόνισσα: «Τι αναισθητο πλάσμα, έχουμε νεκρό στο σπίτι κι αυτή μπουγαδιάζει τα κουκλόπανά της».

– Κι όμως, Τσουένι μου, εγώ ήμουνα τόσο λυπημένη, που ούτε να κλάψω δεν μπορούσα, συνεχίζει η Δροσούλα που σκουπίζει με φούρια ένα τζάμι.

Ο Πέτρος θαρρεί πως πιο καλή φίλη από τη Δροσούλα δεν θα 'χει ποτέ στη ζωή του. Μόνο εκείνη κατάλαβε πόσο λυπηθήκε για τον Θόδωρο. Του έφτιαξε μια χελώνα από πηλό και του την έδωσε. Ήταν φτυστός ο Θόδωρος, κι ας μην τον είχε δει ποτέ της.

– Για να τον θυμάσαι για πάντα, Τσουένι, του είπε την ώρα που του τον έδινε και ήταν σοβαρή και λυπημένη.

Για όλους λυπάται, για όλους χαίρεται, για όλους ανησυχεί η Δροσούλα. Κάθε φορά που σκάει η Αντιγόνη για τον ποιητή της κι απελπίζεται, σκάει κι απελπίζεται κι η Δροσούλα. Όταν η Ρίτα καταφθάνει όλο αγωνία στο ατελιέ, γιατί κάποιος άσχημο νέο μαθεύτηκε για τους Εβραίους, τρελαίνεται κι η Δροσούλα στην αγωνία. Κι άμα ο Γιάννης κάθεται λυπημένος σε μια γωνιά, με το μπαλάκι μόλις ν'

αλαφροκουνιέται και να κοιτάζει μ' ένα θλιμμένο θλιμμένο βλέμμα την Αντιγόνη, πιάνει και τη Δροσούλα θλίψη. Όταν ο Αχιλλέας αργεί να γυρίσει –όπως τώρα– ή ο Γιάννης κι ο Πέτρος δεν φάνηκαν την ώρα που έπρεπε, μετά το γράψιμο στους τοίχους, τότε η Δροσούλα αρχίζει τα συγυρίσματα και τα σφουγγαρίσματα.

– Καλά που έχει τόσα τζάμια το ατελιέ, αστειεύεται, κι ύστερα προσθέτει συλλογισμένα: Να δεις, Τσουένι, όταν φύγει ο Αχιλλέας τι νοικοκυριά θα κάνω.

Η Δροσούλα δεν είπε τίποτ' άλλο. Ο Πέτρος ένιωσε τη φωνή της που τρεμούλιαζε. Στο ατελιέ απλώθηκε μια σιωπή. Δεν ακουγόταν παρά ο δόρυβος από τα κουρέλια που σκούπιζαν τα τζάμια, κι ο Στορμ που έζυνε με το πόδι του το μουσκεμένο ακόμη αφτί του.

Ζέη, Α. (2010). *Ο μεγάλος περίπατος του Πέτρου*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Δραστηριότητες

1. Ακούστε την ανάγνωση του αποσπάσματος που θα αναλάβει ένας μαθητής ή μια μαθήτρια, δίνοντας τον κατάλληλο επιτονισμό. Στη συνέχεια, συνεργαστείτε με τον διπλανό ή τη διπλανή σας και καταγράψτε ποια είναι τα χαρακτηριστικά της Δροσούλας που δικαιολογούν την πρόταση «Ο Πέτρος θαρρεί πως πιο καλή φίλη από τη Δροσούλα δεν θα 'χει ποτέ στη ζωή του».
2. Με ποιον τρόπο αντιδρά η Δροσούλα όταν ανησυχεί πολύ και στενοχωριέται; Σκεφτείτε και καταγράψτε έναν-δύο τρόπους με τους οποίους αντιδράτε εσείς όταν ανησυχείτε πολύ ή στενοχωριέστε για κάτι που σας απασχολεί.
3. Πώς βοηθά ο Πέτρος τη φίλη του; Εσείς πώς θα βοηθούσατε τον φίλο ή τη φίλη σας αν είχε ανάγκη;

ΑΛΚΗ ΖΕΗ (1923-2020)

Γεννήθηκε στην Αθήνα και σπούδασε Φιλοσοφία στη Φιλοσοφική Σχολή Αθηνών και υποκριτική στη Δραματική Σχολή του Εθνικού Ωδείου Αθηνών. Βίωσε τα ταραγμένα χρόνια της Κατοχής συμμετέχοντας στην ΕΠΟΝ. Έχει πλούσιο συγγραφικό έργο με πολλές τιμητικές διακρίσεις, ενώ πολλά βιβλία της, που απευθύνονται κυρίως σε παιδιά και εφήβους, έχουν μεταφραστεί σε 20 γλώσσες. Η γραφή της είναι καθαρή, η γλώσσα της άρτια και η ματιά της κριτική απέναντι στα γεγονότα, ενώ από το ύφος δεν λείπει και το χιούμορ. Πολύ γνωστά έργα της είναι *Το καπλάκι της βιτρίνας* και *Η Κωνσταντίνα και οι αράχνες της*. Τιμήθηκε με το Βραβείο Ακαδημίας Αθηνών το 2010 για το σύνολο του έργου της.

Luis Sepulveda

Η ιστορία του γάτου που έμαθε σ' έναν γλάρο να πετάει

Στο αλληγορικό μυθιστόρημα του Sepulveda ο πρωταγωνιστής είναι ένας μαύρος γάτος, ο Ζορμπάς. Στο κεφάλαιο που θα διαβάσετε συναντά έναν απρόσμενο επισκέπτη που του ζητά βοήθεια.

Ο γάτος ήταν μαύρος και πελώριος και χοντρός, liaζόταν στο μπαλκόνι, ρορρονίζοντας, και σκεφτόταν τι ωραία που την περνούσε εκεί, ξαπλωμένος ανάσκελα, με τις ζεστές ακτίνες πάνω στην κοιλιά, τα τέσσερα πόδια μαζεμένα και την ουρά απλωμένη.

↑
Αλληγορία:
Infoγράφημα

Τη στιγμή ακριβώς που έστριβε τεμπέλικά το κορμί για να λιάσει και τη ράχη του, άκουσε τον θόμβο κάποιου πετούμενου που δεν μπόρεσε να καταλάβει τι ήταν, και που ζύγωνε με μεγάλη ταχύτητα. Τινάχτηκε πάνω, στήθηκε γερά στα τέσσερα ποδάρια του, κι ίσα που πρόλαβε να χωθεί σε μια γωνιά, αποφεύγοντας τον γλάρο που έπεσε στο μπαλκόνι του.

Πιο βρόμικο πουλί δεν είχε ξαναδεί! Όλο του το κορμί ήταν ποτισμένο με μια μαύρη ουσία που βρομούσε.

Ο Ζορμπάς ξεπέρασε το πρώτο σοκ, κι ο γλάρος έκανε μια προσπάθεια ν' ανασηκωθεί, μαζεύοντας τις φτερούγες.

«Έχω δει και κομψότερες προσγειώσεις», νιαούρισε ο γάτος.

«Το ξέρω. Δεν μπορούσα να κάνω τίποτα», έκρωξε η Κενγκά.

«Ρε συ, τα χάλια σου έχεις!» νιαούρισε ο Ζορμπάς. «Και τι είν' αυτό που 'χεις πάνω σου; Σκυλοβρομάει!»

«Με βρήκε το μαύρο κύμα. Η μαύρη μάλιστα. Η κατάρα των θαλασσών. Θα πεθάνω», έκρωξε παραπονιάρικα η Κενγκά.

«Θα πεθάνεις; Μην το λες αυτό», νιαούρισε ο Ζορμπάς. «Είσαι βρόμικη και κουρασμένη – αυτό είν' όλο. Γιατί δεν πετάγεις ως τον Ζωολογικό Κήπο; Δεν είναι μακριά από δω, κι έχει εκεί κτηνιάτρους που μπορούν να σε βοηθήσουν».

«Δεν μπορώ. Αυτό ήταν το τελευταίο μου πέταγμα», έκρωξε η Κενγκά με φωνή ξεψυχισμένη κι έκλεισε τα μάτια.

«Μην πεθάνεις! Ξεκουράσου λιγουλάκι και θα δεις πως θα συνέλθεις. Πεινάς; Να σου δώσω λίγο απ' το φαί μου, αλλά, σε παρακαλώ, μην πεθάνεις!» νιαούρισε ο Ζορμπάς, πλησιάζοντας την εξουδενωμένη Κενγκά.

Κατανικώντας την αποστροφή του, ο γάτος τής έγλειψε το κεφάλι. Εκείνη η ουσία που την είχε ποτίσει, είχε κι απαίσια γεύση. Περνώντας με τη γλώσσα του από τον λαιμό, πρόσεξε πως η αναπνοή του πτηνού γινόταν όλο και πιο αδύναμη.

«Άκου να σου πω, φιλενάδα: θέλω να σε βοηθήσω, αλλά δεν ξέρω πώς. Κοίτα εσύ να ξεκουραστείς, κι εγώ θα πεταχτώ να ρωτήσω τι κάνει κανείς μ' έναν άρρωστο γλάρο», νιαούρισε ο Ζορμπάς και πήδηξε στη στέγη.

Είχε ήδη κινήσει για την καστανιά, όταν άκουσε τον γλάρο να τον φωνάζει.

«Θες να σου αφήσω λίγο φαΐ;» νιαούρισε λίγο ανακουφισμένος.

«Πρόκειται να κάνω ένα αβγό. Θα μαζέψω τις τελευταίες μου δυνάμεις και θα το κάνω. Φίλε μου γάτε, έχω καταλάβει πως είσαι ένα ζώο καλό και πονόψυχο. Γι' αυτό, θέλω να σου ζητήσω τρεις χάρες. Θα μου τις κάνεις;» έκρωξε η Κενγκά, κάνοντας μια βαριά κι απεγνωσμένη προσπάθεια να σηκωθεί όρθια.

Ο Ζορμπάς σκέφτηκε πως ο φουκαράς ο γλάρος παραληρούσε και πως, μπροστά σ' ένα πουλί σ' αυτά τα χάλια, δεν μπορείς παρά να δειχτείς γενναιόψυχος.

«Σου υπόσχομαι ό,τι θέλεις. Τώρα, όμως, ξεκουράσου», νιαούρισε με κατανόηση.

«Δεν έχω χρόνο να ξεκουραστώ. Θέλω να μου υποσχεθείς πως δεν θα φας τ' αβγό», έκρωξε η Κενγκά, ανοίγοντας τα μάτια.

«Σου υπόσχομαι να μη φάω τ' αβγό», νιαούρισε ο Ζορμπάς.

«Θέλω να μου υποσχεθείς πως θα το φροντίζεις ώσπου να γεννηθεί το γλαρόνι», έκρωξε η Κενγκά, τεντώνοντας τον λαιμό.

«Σου υπόσχομαι να το φροντίζω ώσπου να γεννηθεί το γλαρόνι», νιαούρισε ο Ζορμπάς.

«Και θέλω να μου υποσχεθείς πως θα το μάθεις να πετάει», έκρωξε η Κενγκά, κοιτάζοντας τον γάτο κατάματα.

Τότε ο Ζορμπάς υπέθεσε πως αυτός ο φουκαράς ο γλάρος όχι μόνο παραληρούσε, αλλά κι είχε τρελαθεί τελείως.

«Σου υπόσχομαι να το μάθω να πετάει. Και τώρα ξεκουράσου – πάω να φέρω βοήθεια», νιαούρισε ο Ζορμπάς και, μ' ένα σάλτο, ξαναβρέθηκε στη στέγη.

Η Κενγκά κοίταξε τον ουρανό, ευχαρίστησε όλους τους καλούς ανέμους που την είχαν συντροφέψει, κι ακριβώς τη στιγμή που ξεψυχούσε, ένα άσπρο αβγουλάκι με γαλάζια στίγματα κύλησε δίπλα στο κορμί της, το ποτισμένο με πετρέλαιο.

Sepulveda, L. (2013). *Η ιστορία του γάτου που έμαθε σ' έναν γλάρο να πετάει* (μτφρ. Α. Κυριακίδης). Αθήνα: Opera.

Η ιστορία του γάτου που έμαθε σ' έναν γλάρο να πετάει: Μεταφορά επεισοδίου σε κόμικ
↓

Αλληγορία: Βασικές πληροφορίες
↓

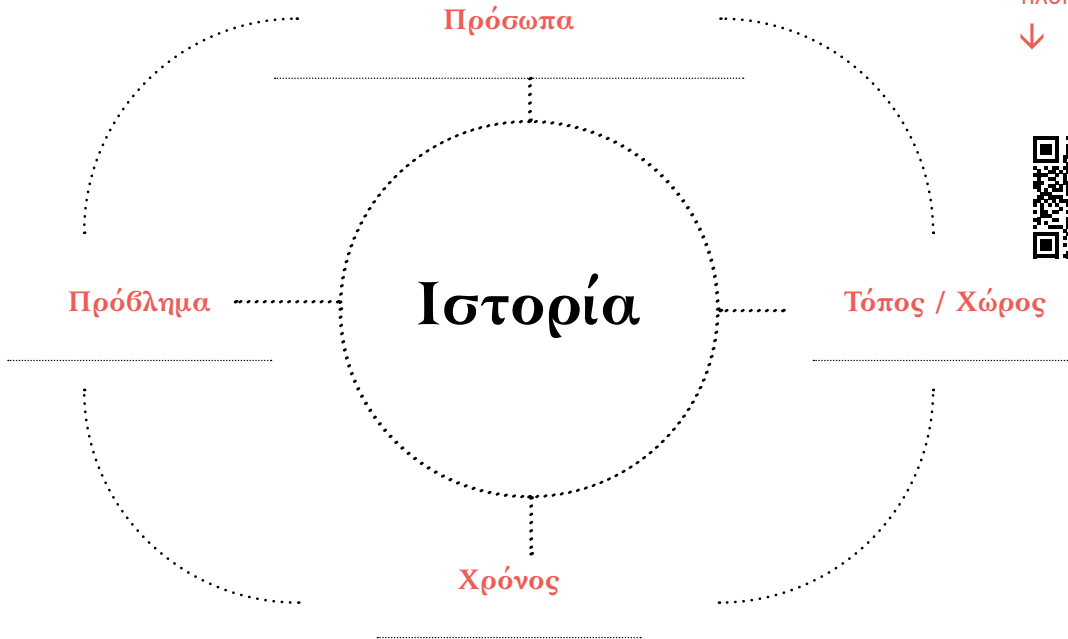
Δείτε παραδείγματα αλληγορίας στη ζωγραφική και τη λογοτεχνία.
↓

Δραστηριότητες

1. Συμπληρώστε τον γραφικό οργανωτή πλοκής, αφού διαβάσετε ξανά το απόσπασμα.

Η ιστορία του γάτου που έμαθε σ' έναν γλάρο να πετάει:
Βασικά στοιχεία πλοκής κεφαλαίου

2. Παρόλο που ο Ζορμπάς (γάτος) δεν γνωρίζει την Κεγκά (γλάρος), αναλαμβάνει μία σοβαρή δέσμευση απέναντί της, δείχνοντας ανθρωπιά. Αν ήσασταν στη θέση του Ζορμπά, θα δίνετε μία τόσο σπουδαία υπόσχεση σε κάποιον που δεν γνωρίζετε; Δικαιολογήστε την απάντησή σας.
3. Μπορείτε να συνεργαστείτε και να δραματοποιήσετε το κεφάλαιο στην τάξη; Θα χρειαστεί να αξιοποιήσετε τους διαλόγους και να προσθέσετε και δικά σας στοιχεία, ώστε να παρουσιάσετε ένα μικρό θεατρικό δρώμενο.

LUIS SEPULVEDA (1949-2020)

Γεννήθηκε στη Χιλή. Το 1971 φυλακίστηκε από το δικτατορικό καθεστώς της χώρας του και αποφυλακίστηκε με την παρέμβαση της Διεθνούς Αμνηστίας. Έγραψε ποιήματα και διηγήματα. Απέκτησε όμως μεγάλη δημοσιότητα χάρη στα οικολογικής ευαισθησίας μυθιστορήματα που δημοσίευσε, για τα οποία και του απονεμήθηκαν σημαντικά λογοτεχνικά βραβεία. Τα κυριότερα έργα του κυκλοφορούν μεταφρασμένα στα ελληνικά: *Ένας γέρος που διάβαζε ιστορίες αγάπης* (1993), *Ο κόσμος του τέλους του κόσμου* (1994), *Όνομα ταυρομάχου* (1995), *Η ιστορία του γάτου που έμαθε σ' ένα γλάρο να πετάει* (2001).

Αύγουστος Κορτώ Το πράσινο αστέρι

Η Μοκοσάντα είναι ένα δεκάχρονο κορίτσι που φεύγει από το χωριό της πριν από τον Εμφύλιο Πόλεμο με σκοπό να αναζητήσει το «πράσινο αστέρι», έναν φανταστικό τόπο όπου ζουν οι ψυχές των καλών ανθρώπων. Στην αναζήτησή της η ηρωίδα του βιβλίου έχει για συντροφιά ένα λυκάκι, έναν αρχαιόγυπα κι ένα φίδι. Στο απόσπασμα που ακολουθεί η Μοκοσάντα βρίσκεται με το λυκάκι Ίκο-Ίκο στη θάλασσα.

Έτσι, η Μοκοσάντα έμεινε στην ακροθαλασσιά με τον Ίκο-Ίκο, να ρουφάει την αρμύρα του αέρα και ν' ακούει το κυματάκι που έγλειφε γαλήνια τη στεριά. Απ' τη θάλασσα κρατάει η σκούφια όλων των πλασμάτων, έλεγε ένας δρύλος, και κάθε φορά που βρισκόταν κοντά στο αιώνιο, παντοδύναμο νερό, ένωθε ότι ο δημιουργός του αρχαίου μύθου είχε δίκιο: η θάλασσα ήταν σαν μητέρα – βουβή, σκληρή, αγαπημένη.

Το σκοτάδι έπεφτε γοργά, φέρνοντας μαζί του το πρώτο κρύο. Όταν το φεγγάρι, κι έπειτα το πράσινο αστέρι, φάνηκαν στον ουρανό, περιτριγυρισμένα από αμέτρητες στάλες φως, το κορίτσι και το λυκάκι κάθισαν αγκαλιά στην άμμο και σκεπάστηκαν με την κόκκινη κουβέρτα.

«Έχεις ακουστά τη θαλασσινή δερμάστρα;» ρώτησε η Μοκοσάντα.

«Για να ζεσταίνονται τα ψάρια; Δεν ήξερα ότι κρώνουν».

Η Μοκοσάντα γέλασε. «Όχι όχι – είναι ένα αξιοπερίεργο της Ερικόντα. Το βράδυ, ενώ η στεριά παγώνει, η θάλασσα παραμένει ζεστή απ' τον ήλιο που έχει ρουφήξει. Στο χωριό μου, τις πιο κρύες νύχτες, πολλοί τις περνάνε στο νερό».

«Δεν φοβούνται μην τους φάει κανένας καρχαρίας στα σκοτεινά;»

«Οι καρχαρίες σχεδόν ποτέ δεν βγαίνουν στα ρηγά – κι οι περισσότεροι, έτσι κι αλλιώς, δεν πειράζουν τους ανθρώπους».

«Εγώ αν είχα τέτοια δόντια θα πείραζα τους πάντες».

«Θες να βουτήξουμε; Το λέω γιατί σε νιώθω να τρέμεις».

«Αστειεύεσαι; Δεν ξέρω αν ξέρω κολύμπι!»

«Και βέβαια ξέρεις – τα σκυλιά κολυμπάνε μια χαρά, κι είναι πρώτα ξαδέρφια με τους λύκους».

«Τα δικά μου πρώτα ξαδέρφια θα με τρώγανε ευχαρίστως».

Η Μοκοσάντα τού χάιδεψε το κεφάλι. «Έλα, θα μπορούμε μαζί, και θα σε κρατάω μέχρι να ρίξεις την πρώτη απλωτή. Και θα δεις – όταν αρχίσεις να κολυμπάς, δεν θα δες να βγεις».

«Θέλω να βγω από τώρα, χωρίς να έχω μπει».

Αλλά όταν το κορίτσι σηκώθηκε, το λυκάκι την ακολούθησε. Μόλις γδύθηκε, για να γλιτώσει απ' το κρύο, η Μοκοσάντα πήδηξε στο νερό με μια κραυγή χαράς, κι άρχισε να πλατσουρίζει. Η θάλασσα ήταν ζεστή σαν φρεσκοαρμεγμένο γάλα, και καθώς δεν φυσούσε καθόλου, ήταν ήρεμη σαν λίμνη.

Ο Ίκο-Ίκο είχε θρέξει μόνο τις μπροστινές του πατούσες, και την κοιτούσε όλο ανησυχία. «Σίγουρα δεν έχει κάτι εκεί μέσα που να τρώει μπασμένους λύκους;»

«Σ' το υπόσχομαι – τα πιο μεγάλα πλάσματα εδώ στα ρηγά είμαστε εγώ κι εσύ. Έλα», είπε, και του άπλωσε τα χέρια.

Με αργές, δισταχτικές κινήσεις, και τα μάτια να κοιτάνε πέρα δώδε, μην τυχόν και δει κανένα πτε-

ρύγιο, ο Ίκο-Ίκο βούτηξε ως την κοιλιά, κι έπειτα ως τον λαιμό. «Πολύ βαθιά μου φαίνεται», είπε. «Μήπως το κολύμπι είναι για τους ψηλούς;»

Αλλά η Μοκοσάντα τον άρπαξε απ' τις πατούσες και τον τράβηξε κοντά της. Το λυκάκι χτυπούσε τα πίσω πόδια με μανία, και τέντωνε τον λαιμό πάνω απ' την επιφάνεια του νερού. «Μην μ' αφήσεις! Μην μ' αφήσεις!» φώναζε.

«Θες να δεις κάτι απίθανο;» του είπε στ' αφτί, κι αφήνοντας τα πόδια του, κολύμπησε ανάσκελα, τινάζοντας τα πέλματα, κι έμεινε να επιπλέει γύρω στα δέκα μέτρα μακριά του.

«Βοήθεια! Πνίγομαι!» έσκουξε ο Ίκο-Ίκο, και για να σωθεί, κολύμπησε σαν δελφίνι μέχρι τη Μοκοσάντα και γραπώθηκε πάνω της. Κι έπειτα από μερικές στιγμές λαχάνιασμα, όταν κατάλαβε ότι το κολύμπι ήταν στο αίμα του, έβαλε τα γέλια, κι άρχισε να κόβει κύκλους γύρω απ' τη φίλη του. «Είμαι γεννημένος κολυμβητής!» είπε, όλο περηφάνια, κι έριξε μια βουτιά. «Είμαι πρακτικά αμφίβιος!»

Οι δυο φίλοι συνέχισαν να παίζουν στα ζεστά νερά, που ήταν θαμμένα, απ' την ακτή ως τον ορίζοντα, με δυο πλατιά, τρεμουλιαστά ποτάμια – το ένα ασημένιο, απ' το καθρέφτισμα της σελήνης, και το άλλο πράσινο, απ' το αστέρι, που θα έλαμπε ολόγιομο για μια ακόμα νύχτα.

Κορτώ, Α. (2023). *Το πράσινο αστέρι*. Αθήνα: Πατάκης.

Δραστηριότητες

1. Τι προτείνει η Μοκοσάντα στον φίλο της και ποια είναι η αντίδρασή του; Πιστεύετε ότι τον βοηθάει να αντιμετωπίσει τους φόβους του;
2. Βρείτε σημεία μέσα στο κείμενο που δείχνουν τα συναισθήματα του Ίκο-Ίκο. Πώς θα νιώθατε εσείς αν είχατε μία φίλη όπως τη Μοκοσάντα;

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ ΚΟΡΤΩ (ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ), (γενν. 1979)

Γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη. Έχει εκδώσει διηγήματα, μυθιστορήματα, ποιήματα, νουβέλες, κριτικές και βιβλία για παιδιά.

Παίζοντας με τα κείμενα

1. Έχοντας διαβάσει τα κείμενα, χωριστείτε σε ομάδες (4-5 ατόμων). Επιλέξτε ποιο από αυτά σας άρεσε περισσότερο και εξηγήστε γιατί σας συγκίνησε. Υποστηρίξτε την άποψη της ομάδας σας με στοιχεία που θα αξιοποιήσετε από τα κείμενα.
2. Ποια χαρακτηριστικά της φιλίας αναδεικνύουν τα κείμενα; Ποια από αυτά θεωρείτε σημαντικά για εσάς;
3. Σε συνεργασία με τον διπλανό ή τη διπλανή σας (ή και σε ομάδες), αποκωδικοποιήστε τα χαρακτηριστικά του καλού φίλου, όπως τα παρουσιάζει στο απόσπασμα ο Gibrán, και συνθέστε ένα κείμενο σε πεζό λόγο το οποίο αφορά τον χαρακτήρα της Δροσούλας. Μπορείτε να αρχίσετε χρησιμοποιώντας τη φράση: «Για όλους λυπάται, για όλους χαίρεται η Δροσούλα».
4. Διαβάστε στο QR code τους στίχους δύο τραγουδιών με θέμα τη φιλία. Μπορείτε να τα ακούσετε στην τάξη και να διαλέξετε αυτό που σας εκφράζει περισσότερο. Με ποια κείμενα από τη συστάδα θα μπορούσαν να συνδυαστούν;

←
Τραγούδια
για τη φιλία

5. Σε συνεργασία με έναν συμμαθητή ή μια συμμαθήτριά σου (ή με την ομάδα σου), διαλέξτε έναν από τους ρόλους που δίνονται παρακάτω και προσπαθήστε να συνθέσετε ένα κείμενο, το οποίο θα διαβάσετε δυνατά στην τάξη.

Ρόλος	Αποδέκτης/Κοινό	Μορφή	Θέμα
Είσαι η αλεπού	Μικρός πρίγκιπας	Ποίημα (1-2 στροφές)	Περιγράφεις γιατί ο μικρός πρίγκιπας είναι σημαντικός για σένα.
Είσαι ο Πέτρος	Δροσούλα	Γράμμα σε φιλικό ύφος	Περιγράφεις για ποιον λόγο πιστεύεις ότι είναι η καλύτερή σου φίλη.

6. Διαβάζοντας ξανά τα κείμενα, επιλέξτε φράσεις ή στίχους από αυτά που σας συγκίνησαν περισσότερο και δημιουργήστε χρωματιστές κάρτες με συνθήματα για τη σημασία της φιλίας.

Άξονας Α'

Κοινωνική ζωή (Εγώ, ο Άλλος)

Συστάδα 2η

Οικογένεια

«Αν μπορούσες ν' ακουστείς
θα σου έδινα την ψυχή μου»

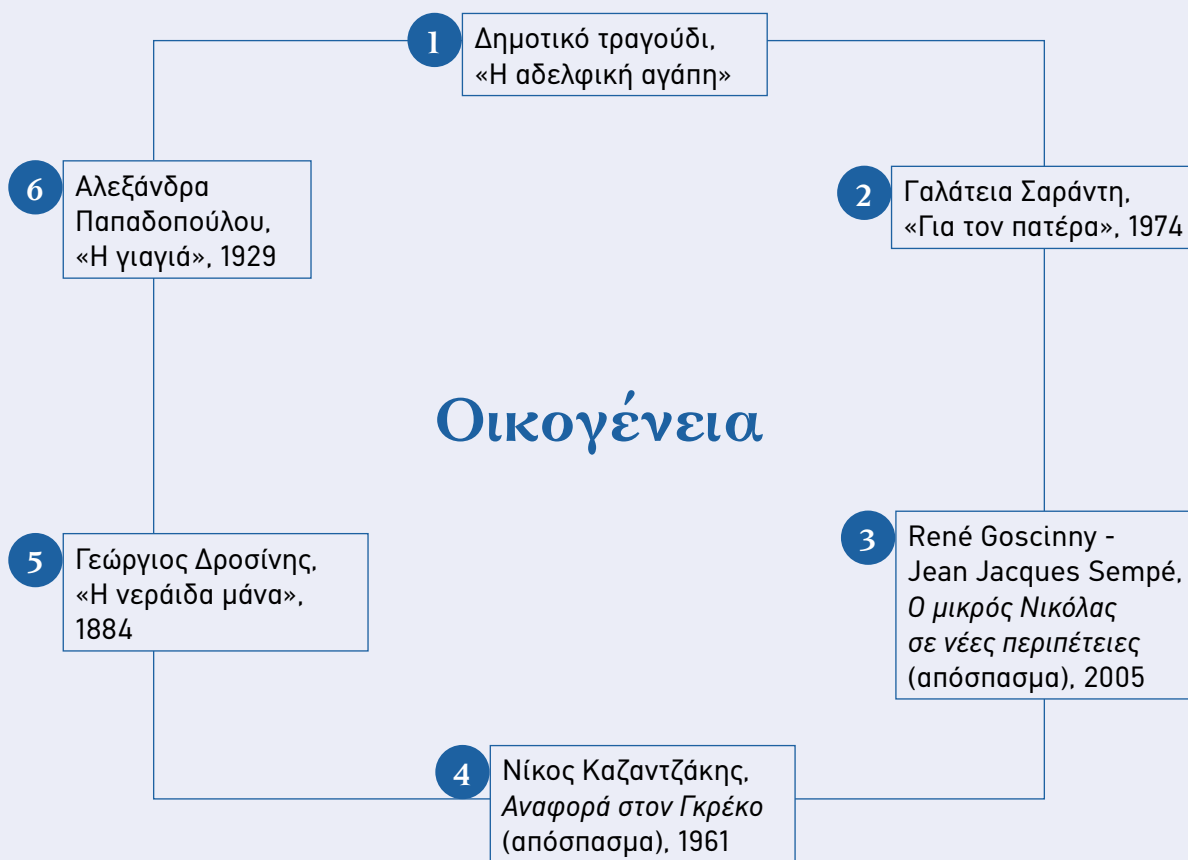
Νικηφόρος Βρεττάκος

Στη συστάδα που ακολουθεί, θα διαβάσετε λογοτεχνικά κείμενα που αναδεικνύουν τις σχέσεις ανάμεσα στα μέλη μιας οικογένειας. Επιδιώκεται:

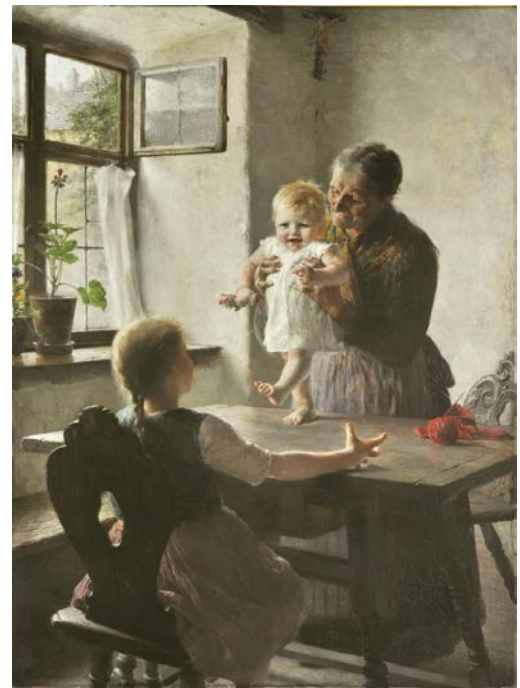
- ▶ Να μιλήσετε για τους δεσμούς που αναπτύσσονται μέσα στον κύκλο της οικογένειας.
- ▶ Να συζητήσετε για τα συναισθήματα και τις αξίες που συνδέονται με τις οικογενειακές σχέσεις διαχρονικά, διαβάζοντας παλαιότερα και πιο σύγχρονα έργα.
- ▶ Να συσχετίσετε τους τρόπους αναπαράστασης στη ζωγραφική με τους τρόπους που αξιοποιούνται στη λογοτεχνία, ώστε να αποδοθούν τα συναισθήματα.
- ▶ Να εξασκηθείτε στη δραματοποίηση σκηνών, κάνοντας αλλαγές στα λογοτεχνικά κείμενα μέσα από συνεργασία.
- ▶ Να μετασχηματίσετε μέρη των κειμένων που διαβάσατε, δημιουργώντας δικά σας.

Κείμενα συστάδας

↑
Σπύρος Βικάτος, *Χριστουγεννιάτικο δέντρο*, Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου, Αθήνα

↑
Γιώργος Ιακωβίδης, *Τα πρώτα βήματα* (1892), Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου, Αθήνα

1. Χωριστείτε σε ομάδες και παρατηρήστε τους πίνακες ζωγραφικής (η κάθε ομάδα μπορεί να αναλάβει έναν πίνακα). Περιγράψτε τι βλέπετε. Ποια είναι, κατά τη γνώμη σας, η σχέση των προσώπων; Τι μπορεί να νιώθουν;
2. Δείτε στο QR code τη συλλογή εικόνων με τις αναπαραστάσεις της οικογένειας μέσα από γνωστούς πίνακες ζωγραφικής. Συζητήστε με τους συμμαθητές και τις συμμαθήτριές σας ποιος σας άρεσε περισσότερο.

←
Η οικογένεια
μέσα από πίνακες
ζωγραφικής

Δημοτικό τραγούδι Η αδελφική αγάπη

Το κείμενο που ακολουθεί ανήκει στις παραλογές, μια ιδιαίτερη κατηγορία δημοτικών τραγουδιών της εθνικής μας παράδοσης.

Ανάθεμά τον που το ειπεί: «Τ' αδέρφια δεν πονιούνται».
Τ' αδέρφια σκίζουν τα βουνά και δέντρα ξεριζώνουν,
τ' αδέρφια εκυνηγήσανε κ' ενίκησαν τον Χάρο.

Δυο αδέρφια είχαν αδερφή στον κόσμο ξακουσμένη,
τη φθόναγεν η γειτονιά, τη ζήλευεν η χώρα,
τη ζήλεψε κι ο Χάροντας και θέλει να την πάρει.
Στο σπίτι τρέχει και βροντά σαν να 'ταν νοικοκύρης.

– Άνοιξε, κόρη, για να μπω, 'τοιμάσου να σε πάρω,
τι εγώ είμ' ο γιος της μαύρης γης, τς αραχνιασμένης πέτρας.
– Άσε με, Χάροντ', άσε με, σήμερα μη με πάρεις,
ταχιά Σαββάτο να λουστώ, την Κυριακή ν' αλλάξω,
και τη Δευτέρα το ταχύ έρχομαι μοναχή μου.

Απ' τα μαλλιά την άρπαξε κι η κόρη κλαίει και σκούζει.
Να και τ' αδέρφια που 'φτασαν ψηλά απ' το κορφοβούνι
τον Χάροντα κυνήγησαν και γλίτωσαν την κόρη.

Σκαρτσής, Λ.Σ. (1994). *Το δημοτικό τραγούδι*.
Τόμος Α'. Αθήνα: Πατάκης.

Δραστηριότητες

1. Διαβάστε δυνατά την παραλογή και εντοπίστε ποια στοιχεία εντάσσουν το κείμενο σε αυτή την κατηγορία. Για να θυμηθείτε τι είναι οι παραλογές, δείτε τις πληροφορίες που περιλαμβάνονται στο QR code.
2. Ποιο είναι το πρόβλημα της αδελφής και ποιοι τη βοηθούν; Τι δείχνει, κατά τη γνώμη σας, η τόλμη των δύο αδελφών της;

↑
Ακούστε την απαγγελία της παραλογής.

↑
Δείτε στον εννοιολογικό χάρτη τις κατηγορίες των δημοτικών τραγουδιών και διαβάστε χαρακτηριστικά παραδείγματα.

↑
Παραλογές:
Βασικές πληροφορίες

Γαλάτεια Σαράντη Για τον πατέρα

Στο κείμενο που ακολουθεί, πρωταγωνιστής είναι ο Αντρέας, ένα παιδί φιλήσυχο που δεν του αρέσει να πρωτοστατεί στις παράτολμες πράξεις και στα παιχνίδια των συμμαθητών του. Δεν διστάζει μάλιστα να ομολογήσει τον φόβο του, κάτι που τον καθιστά αντιδημοφιλή. Όταν, όμως, αναλαμβάνει μία αποστολή, όλα αλλάζουν.

Δεν ήταν πρώτος στα μαθήματα, ούτε στο τρέξιμο, ούτε στο πήδημα. Στην τάξη δεν τον πρόσεχε κανείς ιδιαίτερα, δεν είχε ακούσει ένα «μπράβο», και στα διαλείμματα, αν έπαιζε, ήταν πάντα μαζί με αυτούς που φτιάχνουν μια ομάδα. Ποτέ δεν ήταν αρχηγός. Αρχηγός ήμουν εγώ, ήταν ο Πότης, ο Βαγγέλης. Εμείς κανονίζαμε πότε θα παίξουμε πόλεμο ή κλέφτες και αστυνόμους, εμείς είχαμε το προνόμιο να λέμε ιστορίες. Οι άλλοι άκουγαν. Όλο για κατορθώματα τους λέγαμε, ηρωισμούς, παλέματα, πετροπόλεμους, μονομαχίες. Και όλα φανταστικά! Το ξέραμε πως δεν ήταν αλήθεια αυτά που λέγαμε, ποτέ δεν είχαν γίνει τέτοια πράγματα στο χωριό μας, μα αυτό δεν είχε καμία σημασία.

Μιλάγαμε ακόμη και για φαντάσματα! Μας άρεσαν οι άγριες ιστορίες που ανακατεύονται οι υπερφυσικές δυνάμεις, όλοι κάτι είχαμε δει, όλο και κάτι είχαμε ακούσει. Και το δειλινό, την ώρα που μεγάλωναν και θάραιναν οι ίσκιοι, όλο σ' αυτά γύριζε η κουβέντα μας. Ανατριχιάζαμε κρυφά, μα κανένας δεν τ' ομολογούσε. Και οι αρχηγοί το ίδιο σαν τους άλλους. Για ένα φιλότιμο ζει κανείς σ' αυτόν τον κόσμο. Βεβαιώναμε και ορκιζόμαστε πως, αν χρειαστεί, πάμε νύχτα στο νεκροταφείο, πάμε και στον στοιχειωμένο μύλο νύχτα, πάμε και στη βρύση μεσημέρι, την ώρα που χορεύουν οι νεράιδες. Όλα τα μπορούσαμε εμείς, και οι άλλοι θαύμαζαν. Και έτσι καθώς είμαστε μαζεμένοι ο ένας κοντά στον άλλον, ίσως στ' αλήθεια και να το πιστεύαμε πως τα μπορούσαμε όλα αυτά! Όλα; Όλα!

Δεν ξέρω πώς βγήκε τότε η φήμη, κάτι σαν ψίδυρος ακαδόριστος στην αρχή, που όλο και φούντωνε στον κόσμο μας: Ο Αντρέας φοβάται! Ο Αντρέας δεν πάει νύχτα στο νεκροταφείο, αν χρειαστεί!

Ήταν στην ομάδα μου, και η προσβολή ήταν για όλους μας βαριά. Τον πήρα παράμερα, μια μέρα, και του είπα αυστηρά σαν αρχηγός:

-Φοβάσαι, βρε, αλήθεια είναι πως φοβάσαι τα σκοτάδια;

Μου έκανε εντύπωση πως δεν κατέβασε τα μάτια. Κοκκίνισε μονάχα ως τα αφτιά, σαν να 'φαγε δυο μπάτσους.

- Ναι, έκαμε ήσυχα, όπως όλα του. Φοβάμαι, τη νύχτα αγριεύομαι, δεν το θέλω!

- Πτου σου, να χαθείς! του έκαμα περιφρονητικά. Μονάχα τα κορίτσια, βρε, φοβούνται!

Και μια μέρα αναποδογυρίστηκε ο κόσμος όλος! Όλα όσα πιστεύαμε γκρεμίστηκαν έτσι σε μια στιγμή και το ξάφνιασμά μας ήταν μεγάλο, τόσο, που για καιρό χάσαμε τα νερά μας και δεν ξέραμε πια τι να πιστεύουμε και τι όχι.

Μπήκε ο δάσκαλος στην τάξη ένα πρωί και δεν κοίταξε κανέναν από μας τους πρώτους μαθητές, όπως την κάθε μέρα. Κοίταξε αυτόν, τον Αντρέα!

- Δεν έπρεπε να 'ρδεις στο σχολείο σήμερα, του είπε στοργικά. Έπρεπε να ξεκουραστείς...

Αυτός δεν μίλησε. Τότε ο δάσκαλος γύρισε σ' εμάς όλους και είπε:

- Τη νύχτα ο Αντρέας δεν κοιμήθηκε καθόλου. Αρρώστησε ο πατέρας του και πήγε να φέρει τον γιατρό. Μα ο γιατρός δεν ήταν στο χωριό απόψε, γι' αυτό χρειάστηκε να πάει ως τα Δεντρά, για να τον

βρει και να τον φέρει. Γι' αυτό του είπα πως δεν έπρεπε να 'ρθει στο μάθημα σήμερα... Να κοιμηθείς το μεσημέρι, παιδί μου.

Έπειτα άρχισε το μάθημα, μα κανείς δεν είχε νου ν' ακούσει. Έβρεχε έξω σιγανά, κι όλων η σκέψη ήταν στη χτεσινή τη νύχτα, που ερχόταν η μπόρα η μεγάλη, κι άστραφτε και θροντούσε και φύσαγε ο αέρας να ξεριζώσει δέντρα και κλαριά, πήρε σκεπές και γκρέμισε πεζούλια... Κείνη την ώρα ο Αντρέας –που το έλεγε όζω φωνή πως αγριεύεται στα σκοτάδια– περπάταγε ολομόναχος να φέρει τον γιατρό.

Το διάλειμμα πήγα κοντά του – ήταν κάποτε στην ομάδα μου, ήμουν άλλοτε αρχηγός του.

– Είδες, του είπα, μας κοροΐδευες όλους τόσο καιρό. Δεν φοβήθηκες διόλου χδες τη νύχτα!

– Φοβήθηκα! Ποιος το είπε πως δεν φοβήθηκα; έκαμε νυσταγμένος κι έφυγε.

Σαράντη, Γ. (1974). *Το χρυσό ρόδι*. Αθήνα: Εκδ. Κύκλου Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου.

Δραστηριότητες

1. Ποια ήταν η άποψη του αφηγητή για τον συμμαθητή του, τον Αντρέα; Τι συνέβη στη συνέχεια και άλλαξε τελείως η γνώμη του; Σημειώστε πάνω στο κείμενο τα χωρία που σας οδηγούν στην απάντησή σας.
2. Συμφωνούν τα λόγια του Αντρέα με τις πράξεις του; Αν όχι, για ποιον λόγο νομίζετε ότι συμβαίνει αυτό;
3. Παρατηρήστε τους πίνακες ζωγραφικής. Ποιον από τους δύο θα διαλέγατε ώστε να ταιριάζει με τις συνθήκες που αντιμετώπιζε ο πρωταγωνιστής πηγαίνοντας προς τα Δεντρά; Συνεργαστείτε με τον διπλανό ή τη διπλανή σας για να αποφασίσετε από κοινού. Στη συνέχεια, δικαιολογήστε την επιλογή σας.

Πίνακες ζωγραφικής:
Turner – Van Gogh

ΓΑΛΑΤΕΙΑ ΣΑΡΑΝΤΗ (1920-2009)

Ήταν πεζογράφος και μεταφράστρια. Γεννήθηκε στην Πάτρα. Τιμήθηκε με πολλές διακρίσεις και έργα της μεταφράστηκαν σε πολλές ξένες γλώσσες. Στο λογοτεχνικό της έργο δίνεται έμφαση στην ψυχογραφία των προσώπων και στην αναζήτηση του νοήματος της ανθρώπινης μοίρας.

René Goscinny - Jean Jacques Sempé
Ο μικρός Νικόλας σε νέες περιπέτειες

Ο μικρός Νικόλας είναι ένα μικρό παιδί που, με μια παρέα φίλων του, μπαίνει καθημερινά σε νέες περιπέτειες. Στο κεφάλαιο που ακολουθεί, ο μικρός Νικόλας βοηθά τη μητέρα του να κάνουν μία έκπληξη για τα γενέθλια του μπαμπά του.

Η μαμά μου είπε χτες: «Αύριο είναι τα γενέθλια του μπαμπά. Θα το γιορτάσουμε. Θα κάνουμε πως το ξεχάσαμε, και το βράδυ, όταν γυρίσει από το γραφείο του, θα του έχουμε ετοιμάσει μια έκπληξη, θα του δώσουμε δώρα και ο κύριος Μπλεντύρ θα φέρει σαμπάνια. Ήταν ιδέα του κυρίου Μπλεντύρ».

Το πρωί, όπως μου είχε πει η μαμά, δεν είπα «χρόνια πολλά» στον μπαμπά. Την ώρα που τρώγαμε το πρωινό μας, ο μπαμπάς κοίταξε το ημερολόγιο και είπε: «Μα τι μέρα είναι σήμερα αλήθεια;». Και μετά είπε «γερνάμε» και ρώτησε τη μαμά αν θα ετοίμαζε κάτι ξεχωριστό για σήμερα. Η μαμά του απάντησε πως όχι και του σέρβιρε πάλι καφέ. Ο μπαμπάς σηκώθηκε, είπε πως διαζόταν κι έφυγε. Δεν φαινόταν πολύ χαρούμενος.

Όταν έφυγε ο μπαμπάς, η μαμά έβαλε τα γέλια. «Το βράδυ θα εκπλαγεί ο μπαμπάς», είπε. «Νομίζει πως ξεχάσαμε τα γενέθλιά του!» Και μετά η μαμά μου έδειξε το δώρο που είχε αγοράσει στον μπαμπά, μία τρομερή γραβάτα. Έχει καταπληκτικές ιδέες η μαμά! Κι έπειτα, αυτή η γραβάτα είναι φοβερή: κατακίτρινη με τριανταφυλλάκια πάνω. Η μαμά αγοράζει συχνά γραβάτες στον μπαμπά, αλλά ο μπαμπάς δεν τις φοράει σχεδόν ποτέ. Είναι τόσο όμορφες, που μάλλον φοβάται μην τις λερώσει.

Η μαμά μου είπε πως έπρεπε ν' αγοράσω κι εγώ ένα δώρο για τον μπαμπά. Πριν φύγω λοιπόν για το σχολείο, πήγα να δω τι οικονομίες είχα στον κουμπάρα μου, γιατί φυλάω λεφτά για ν' αγοράσω αργότερα ένα αεροπλάνο, όταν θα μεγαλώσω. Όμως την περασμένη εβδομάδα χρειάστηκε ν' αγοράσω ένα σωρό πράγματα και δεν μου μένουν πια πολλά λεφτά, πάντως όχι αρκετά για ν' αγοράσω το ηλεκτρικό τρένο που έχω βάλει στο μάτι.

Στο σχολείο, επειδή διαζόμουν να γυρίσω σπίτι για τη γιορτή, η μέρα δεν πέρασε γρήγορα. Γυρίζοντας, αγόρασα το δώρο του μπαμπά: ένα πακέτο καραμέλες, από εκείνες τις κόκκινες. Ξόδεψα όλα μου τα λεφτά, αλλά ο μπαμπάς θα χαρεί πολύ. Με τη γραβάτα της μαμάς και τις καραμέλες μου θα περάσει πολύ ωραία γενέθλια ο μπαμπάς.

Όταν έφτασα στο σπίτι, ο κύριος Μπλεντύρ πάκκαρε το αυτοκίνητό του μπροστά στην πόρτα μας. Ο κύριος Μπλεντύρ είναι ο γείτονας μας. Του αρέσει να πειράζει τον μπαμπά, παρ' όλα αυτά τον συμπαθεί. Γι' αυτό και είχε την ιδέα με την έκπληξη.

–Αγόρασα τις γιρλάντες, μου είπε ο κύριος Μπλεντύρ. Πάρε εσύ το πακέτο, να κουβαλήσω εγώ τις σαμπάνιες.

–Είστε στ' αλήθεια πολύ καλός, κύριε Μπλεντύρ, είπε η μαμά όταν μπήκαμε μέσα.

–Θα στολίσω την τραπεζαρία, είπε ο κύριος Μπλεντύρ, θα τρίβετε τα μάτια σας.

Είναι πολύ συμπαθητικός ο κύριος Μπλεντύρ, κι επιπλέον η σαμπάνια μου αρέσει πολύ, ιδίως ο δόρυβος που κάνει ο φελλός, μπαμ!

Ο κύριος Μπλεντύρ πήγε να φέρει το σκαμνάκι κι άρχισε να κρεμάει τις γιρλάντες στον πολυέλαιο.

Οι γιρλάντες ήταν όμορφες, με γυαλιστερό χαρτί, όπως αυτό που τυλίγουν τις σοκολάτες, αλλά ο κύριος Μπλεντύρ δεν τα κατάφερνε και πολύ καλά.

–Θα πέσετε, κύριε Μπλεντύρ, του είπα.

–Είσαι αληθινός γιος του πατέρα σου, είπε ο κύριος Μπλεντύρ. Δώσε μου το ψαλίδι αντί να λες χαζομάρες.

Ο κύριος Μπλεντύρ έσκυψε, κι όταν έπεσε, μόλις που πρόλαβα να πηδήξω στο πλάι. Αλλά δεν πόνεσε πολύ, μόνο λίγο στο γόνατο. Αφού έκανε για λίγη ώρα άι, άι, ο κύριος Μπλεντύρ ξανανέβηκε στο σκαμνάκι και συνέχισε να στολίζει την τραπεζαρία.

–Δεν είναι κι άσχημα, έτσι; ρώτησε τρίβοντας το γόνατό του.

Ήταν πολύ περήφανος για τον εαυτό του και είχε δίκιο. Είναι αλήθεια πως ήταν πολύ ωραίες οι γιρλάντες από χαρτί σοκολάτας και οι σαμπάνιες στο τραπέζι.

–Προσοχή! φώναξε η μαμά. Έρχεται!

Κοίταξα από το παράθυρο και ήταν στ' αλήθεια ο μπαμπάς που προσπαδούσε να παρκάρει το αυτοκίνητό του πίσω από το αυτοκίνητο του κυρίου Μπλεντύρ. Επειδή δεν μπορούσε εύκολα να παρκάρει, είχαμε λίγο χρόνο ακόμα να τελειώσουμε την ετοιμασία της έκπληξης.

–Ωραία, είπε ο κύριος Μπλεντύρ, εσείς και ο Νικόλας θα τον υποδεχτείτε στην πόρτα σαν να μην τρέχει τίποτα. Εγώ θα μείνω στην τραπεζαρία. Θα τον φέρετε εδώ και θα φωνάξουμε «έκπληξη!» και «χρόνια πολλά!». Θα του δώσετε τα δώρα σας και θα πιούμε τη σαμπάνια μου. Σύμφωνοι;

–Σύμφωνοι, είπε η μαμά.

Εγώ έβαλα το πακέτο με τις καραμέλες στην τσέπη μου, για να μην το δει ο μπαμπάς αμέσως. Η μαμά έκρυψε τη γραβάτα πίσω από την πλάτη της, ο κύριος Μπλεντύρ έσβησε τα φώτα της τραπεζαρίας. Γι' αυτό μάλλον σκόνηταψε μέσα στο σκοτάδι και πρέπει να χτύπησε πάλι το ίδιο γόνατο, γιατί ξανάρχισε να κάνει άι, άι, όπως έκανε όταν έπεσε. Η μαμά τού είπε να μη φωνάζει για να μην τον ακούσει ο μπαμπάς, που όπου να 'ναι έμπαινε.

Η μαμά κι εγώ περιμέναμε μπροστά στην πόρτα, αλλά χρειάστηκε να περιμένουμε πιο πολύ απ' ό,τι πιστεύαμε. Εγώ ανυπομονούσα.

–Κάθισε ήσυχος, μου είπε η μαμά, να τος, ήρθε!

Ο μπαμπάς άνοιξε την πόρτα και μπήκε μέσα. Δεν φαινόταν καθόλου ευχαριστημένος. Μα καθόλου.

–Είναι απαράδεκτο! φώναξε. Αυτός ο χοντρομπαλάς ο Μπλεντύρ παρκάρει το σαραβαλάκι του ακριβώς μπροστά από το σπίτι μας ενώ έχει δικό του γκαράζ! Βαρέθηκα τις χοντράδες αυτού του τύπου!

Η μαμά κοίταξε προς την τραπεζαρία, φαινόταν πολύ ανήσυχη.

–Αγάπη μου, σταμάτα, ο κύριος Μπλεντύρ...

–Τι ο κύριος Μπλεντύρ; φώναξε ο μπαμπάς. Τι δεξ να πεις;

Τότε ο κύριος Μπλεντύρ βγήκε από την τραπεζαρία με μια σαμπάνια στο κάθε χέρι. Φαινόταν κι αυτός θυμωμένος.

–Το αυτοκίνητό μου, είπε ο κύριος Μπλεντύρ, δεν είναι σαραβαλάκι, εγώ δεν είμαι χοντρομπαλάς, παίρνω πίσω τις σαμπάνιες, όσο για την έκπληξη... θα πληρώσεις τον γιατρό για το πόδι μου.

Και ο κύριος Μπλεντύρ έφυγε μαζί με τις σαμπάνιες του κουτσαίνοντας. Τελικά, είχε χτυπήσει το ίδιο γόνατο.

Ο μπαμπάς γούρλωσε τα μάτια και άνοιξε το στόμα του σαν να είχε καταπιεί κάτι πολύ μεγάλο.

–Χρόνια πολλά! Έκπληξη! φώναξα εγώ, που δεν κρατιόμουν άλλο, και του έδωσα το πακέτο με τις καραμέλες.

Αλλά η μαμά, αντί να δώσει τη γραβάτα στον μπαμπά, κάθισε σε μία πολυθρόνα κι άρχισε να κλαίει. Είπε πως ήταν πολύ δυστυχισμένη, πως η μαμά της είχε δίκιο και πως, αν δεν ήταν το παιδί, θα είχε γυρίσει από καιρό στη μαμά της.

Ο μπαμπάς έμεινε με το πακέτο με τις καραμέλες στο χέρι και έλεγε, «Μα εγώ, μα εγώ...». Επειδή η μαμά συνέχιζε να μην είναι ευχαριστημένη, ο μπαμπάς με πήρε μαζί του στην τραπεζαρία.

–Η ζωή είναι δύσκολη, αγόρι μου, μου είπε ο μπαμπάς και φάγαμε τις καραμέλες κάτω από τις γιρλάντες από χαρτί σοκολάτας του κυρίου Μπλεντύρ.

Την άλλη μέρα, όμως, όλα διορθώθηκαν και τελικά τα γενέθλια του μπαμπά ήταν πολύ ευτυχισμένα. Ο μπαμπάς αγόρασε ένα ωραίο δώρο για τη μαμά.

Goscinnny, R. & Sempé, J.J. (2020). *Ο μικρός Νικόλας σε νέες περιπέτειες* (μτφρ. Μ. Καρακώστα). Αθήνα: Πατάκης.

Δραστηριότητες

1. Ποια είναι τα πρόσωπα που πρωταγωνιστούν στο επεισόδιο και ποια είναι η σχέση μεταξύ τους;
2. Σε συνεργασία με τον διπλανό ή τη διπλανή σας, επιλέξτε δύο σημεία του κειμένου που έχουν χιουμοριστικό αποτέλεσμα. Ποιο είναι, κατά τη γνώμη σας, το πιο αστείο περιστατικό που συνέβη;
3. Διαλέξτε τον αγαπημένο σας πρωταγωνιστή και γράψτε τις σκέψεις του για το τι συνέβη σε μία σελίδα ημερολογίου.

← Διαβάστε το διήγημα του Ε. Ροϊδή, «Η εορτή του πατρός μου».

← Victor Hugo, *Η τέχνη να είσαι παπούς: Διακαλλιτεχνική δραστηριότητα*

RENÉ GOSCINNY (1926-1977)

Ήταν Γάλλος εκδότης και κειμενογράφος επιτυχημένων κόμικς που άφησαν εποχή. Είναι γνωστός στη χώρα μας για τις σειρές *Λούκι Λουκ* (1955), *Αστεριξ* (1959) και *Ιζνογκούντ* (1968), καθώς και για τη σειρά εικονογραφημένων παιδικών βιβλίων *Ο Μικρός Νικόλας* (1959).

JEAN JACQUES SEMPÉ (1932-2022)

Ήταν πολύ γνωστός Γάλλος εικονογράφος, δημιουργός του *Μικρού Νικόλα* και πολλών άλλων έργων.

Νίκος Καζαντζάκης Αναφορά στον Γκρέκο

Στο απόσπασμα που ακολουθεί, ο αφηγητής μιλά για τις αναμνήσεις που έχει από τη μητέρα του.

↑
Νικηφόρος Λύτρας, *Μητέρα με παιδί*,
Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου
Σούτσου, Αθήνα

Οι ώρες που περνούσα με τη μητέρα μου ήταν γεμάτες μυστήριο – καθόμασταν ο ένας αντίκρα¹ στον άλλο, εκείνη σε καρέκλα πλάι στο παράθυρο, εγώ στο σκαμνάκι μου, κι ένιωθα, μέσα στη σιωπή, το στήθος μου να γεμίζει και να χορταίνει, σαν να 'ταν ο αγέρας ανάμεσά μας γάλα και βύζαινα.

Από πάνω μας ήταν η γαζία², κι όταν ήταν ανδισμένη, η αυλή μοσκομύριζε.

Αγαπούσα που τα ευωδάτα³ κίτρινα λουλούδια της τα 'βαζε η μητέρα μου στις κασέλες και τα εσώρουχά μας, τα σεντόνια μας, όλη μου η παιδική ηλικία μύριζε γαζία.

Μιλούσαμε, πολλές ήσυχες κουβέντες, πότε η μητέρα μου δηγόταν⁴ για τον πατέρα της, για το χωριό που γεννήθηκε, και πότε εγώ της στορούσα⁵ τους βίους των αγίων που είχα διαβάσει, και ξόμπλιαζα τη ζωή τους με τη φαντασία μου, δεν μ' έφταναν τα μαρτύριά τους, έβαζα κι από δικού μου, ωστόσο έπαιρναν τη μητέρα μου τα κλάματα, τη λυπόμουνα, κάθιζα στα γόνατά της, της χάιδευα τα μαλλιά και την παρηγορούσα:

– Μπήκαν στον Παράδεισο, μητέρα, μη στεναχωριέσαι, σεργιανίζουν⁶ κάτω από ανδισμένα δέντρα, κουβεντιάζουν με τους αγγέλους και ξέχασαν τα βάσανά τους. Και κάθε Κυριακή βάζουν χρυσά ρούχα, κόκκινα κασκέτα με φούντες και πάνε να κάμουν βίζιτα⁷ στο Θεό.

Κι η μητέρα σφούγγιζε⁸ τα δάκρυά της, με κοίταξε σαν να μου έλεγε:

«Αλήθεια λες;» και χαμογελούσε. [...]

Ποτέ δεν είχα δει τη μητέρα μου να γελάει· χαμογελούσε μόνο, και τα βαθουλά μαύρα μάτια της κοίταζαν τους ανθρώπους γεμάτα υπομονή και καλοσύνη. Πηγαينوέρχονταν σαν πνέμα αγαδό μέσα στο σπίτι, κι όλα τα πρόφταινε ανέκοπα⁹ κι αδόρυβα, σαν να 'χαν τα χέρια της μιαν καλοπροαίρετη μαγική δύναμη, που κυβερνούσε με καλοσύνη την καθημερινή ανάγκη.

Μπορεί και να 'ναι η νεράιδα, συλλογιζόμουν κοιτάζοντάς τη σιωπηλά, η νεράιδα που λεν τα παραμύδια,

¹ **αντίκρα**: αντικριστά, απέναντι.

² **γαζία**: καλλωπιστικό δέντρο.

³ **ευωδάτα**: ευωδιαστά.

⁴ **δηγόταν**: αφηγούνταν.

⁵ **στορούσα**: εξιστορούσα.

⁶ **σεργιανίζουν**: κάνουν βόλτα.

⁷ **βίζιτα**: επίσκεψη.

⁸ **σφούγγιζε**: σκούπιζε.

⁹ **ανέκοπα**: χωρίς κόπο.

και κινούσε το παιδικό μυαλό μου η φαντασία να δουλεύει: μια νύχτα ο πατέρας μου, περνώντας από τον ποταμό, την είδε να χορεύει στο φεγγάρι, χίμηξε, της άρπαξε το κεφαλομάντιλο, κι από τότε την έφερε στο σπίτι και ψάχνει να βρει το κεφαλομάντιλο, να το ρίξει στα μαλλιά της, να γίνει πάλι νεράιδα και να φύγει.

Την κοίταξα να πηγαινοέρχεται, ν' ανοίγει τα ντουλάπια και τις κασέλες, να ξεσκεπάσει τα πιθάρια, να σκύβει κάτω από το κρεβάτι, κι έτρεμα μην τύχει και βρει το μαγικό κεφαλομάντιλό της και γίνει άφαντη. Η τρομάρα αυτή βάσταξε χρόνια και λάβωσε¹⁰ βαθιά τη νιογέννητη ψυχή μου, κι ακόμα και σήμερα αποκρατάει¹¹ μέσα μου πιο ανομολόγητη η τρομάρα ετούτη: παρακολουθώ κάθε αγαπημένο πρόσωπο, κάθε αγαπημένη ιδέα, με αγωνία, γιατί ξέρω πως ζητάει το κεφαλομάντιλό της να φύγει.

Καζαντζάκης, Ν. (2009). *Αναφορά στον Γκρέκο*.
Αθήνα: Εκδόσεις Καζαντζάκη.

Δραστηριότητες

1. Ποια συναισθήματα νιώθει ο αφηγητής-ήρωας για τη μητέρα του; Σημειώστε φράσεις μέσα από το κείμενο που τα αποκαλύπτουν.
2. Ο αφηγητής μάς περιγράφει τις αναμνήσεις του από τη μητέρα του. Μπορείς να θυμηθείς μία ευχάριστη ανάμνηση από ένα πρόσωπο που αγαπάς και να την περιγράψεις σε μία παράγραφο;
3. Ο μεγαλύτερος φόβος του αφηγητή συνδέεται με μία δοξασία¹² που σχετίζεται με τη λαϊκή παράδοση. Για ποιον λόγο νομίζετε ότι παρομοιάζει τη μητέρα του με νεράιδα;

Πίνακες ζωγραφικής: John William Waterhouse
και William Blake

Δείτε τους πίνακες και συζητήστε αν, κατά τη γνώμη
σας, συνομιλούν με το κείμενο του Καζαντζάκη.

ΝΙΚΟΣ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ (1883-1957)

Γεννήθηκε στο Ηράκλειο της Κρήτης. Το 1902 έφυγε για την Αθήνα και γράφτηκε στη Νομική Σχολή, από όπου αποφοίτησε το 1906 με άριστα. Έφυγε για σπουδές Νομικής στο Παρίσι, όπου παρακολούθησε και μαθήματα Φιλοσοφίας με τον Henri Bergson. Το 1954 το μυθιστόρημά του *Βίος και Πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά* τιμήθηκε με το βραβείο του καλύτερου ξενόγλωσσου βιβλίου στη Γαλλία, ενώ έγινε ταινία σε σκηνοθεσία Μιχάλη Κακογιάννη και μουσική Μίκη Θεοδωράκη και απέσπασε τρία Όσκαρ. Σε συνεργασία με τον Κ.Θ. Κακριδή μετέφρασε την *Ιλιάδα* και την *Οδύσσεια*.

Νίκος Καζαντζάκης:
Η ζωή και το έργο του

¹⁰ **λάβωσε:** πλήγωσε.

¹¹ **αποκρατάει:** παραμένει.

¹² **δοξασία:** πίστη που δεν στηρίζεται σε αποδείξεις και της οποίας η αρχή ανάγεται συνήθως σε πολύ παλαιές εποχές.

Γεώργιος Δροσίνης
Η νεράιδα μάνα

Το ποίημα του Δροσίνη βασίζεται σ' έναν θρύλο της λαϊκής παράδοσης. Κοντά στα ποτάμια συχνάζει μία «αφρόπλαστη» μαυρομάτα νεράιδα, την οποία ερωτεύεται ένας χωριανός. Θα προσπαθήσει με κάθε μέσο να την κάνει γυναίκα του και να την πείσει να μείνει μαζί του.

Εκεί στο Νεραϊδόσπηλο, στην ακροποταμιά,
Π' όλο να βγαίνουν τα νερά κατάδολα δε νάειδες,
Γιατί τη νύχτα μπαίνουνε και λούζονται μια μια
Αφρόπλαστες Νεράιδες,

Κάποιος λυράρης χωριανός, έναν παλιό καιρό,
Για τη μεγάλη τέχνη του έλαχε τέτοια μοίρα:
Όταν εκείνες πιάνονταν τη νύχτα στον χορό,
Να παίζει αυτός τη λύρα.

Μα κάθε νύχτα ο δύστυχος περνώντας αντικρύ
Σε τόσες ξωτικές μορφές, όλες ζωή και νιάτα,
Δεν βάσταξε κι αγάπησε μια ολόξανθη μικρή,
Νεράιδα μαυρομάτα.

Κινά και πάει σε μια γριά της χώρας γνωστικά
Κι αρχίζει με παράπονο τον πόνο του να κλαίει·
Μα κ' η γριά μαστόρισσα γι' απόκριση γλυκιά
Το γιατρικό τού λέει:

–Τη νύχτα που χορεύουνε μες στη βαδιά σπηλιά
Άρπαξ' την όμορφη κυρά, σπόχεις αγαπήσει,
Και μην αφήσεις τα χρυσά και πλούσια της μαλλιά
Πριν πετεινός λαλήσει.

... Απ' τα μαλλιά την άρπαξεν ο χωρικός – κι αυτή
Λιοκόνι,¹³ σκύλα, σερπετό¹⁴ στα χέρια του είχε γένει.
Μα πετεινός σαν λάλησε, κοπέλα ζηλευτή
Στην αγκαλιά του μένει.

¹³ **λιοκόνι:** (λιακόνι) σαύρα που πιστευόταν ότι είναι δηλητηριώδης.

¹⁴ **σερπετό:** ερπετό, φίδι.

Κι ο νιος την πήρε σπίτι του και του 'κανε παιδί...
Μ' απ' τον καημό δεν άνοιξε τα χείλη να μιλήσει.
Και πάλι πάει ο χωριανός ως τη γριά να δει
Και γνώμη να ζητήσει.

Του είπε ν' ανάψει μια φωτιά στον φούρνο του καλή
Κ' ευθύς ν' αρπάξει το παιδί πως μέσα θα το βάλει...
Μα τι τα θέτε; Της γριάς ετούτ' η συμβουλή
Δεν του 'βγε σαν την άλλη.

Γιατί σαν μάνα που ήτανε η άμοιρη να ιδεί
πως το μονάχο της παιδί μες στη φωτιά πετάει,
Σέρνει φωνή θεόρατη: –μη, σκύλε, το παιδί!
Και του τ' αρπά και πάει.

Μα οι άλλες δεν τη δέλησαν να 'ρθεί μες στη σπηλιά,
Γι' αυτό όποιος πάει μεσάνυχτα τη στάμνα να γεμίσει,
Βλέπει νεράιδα που κρατεί παιδί στην αγκαλιά
Και κλαίει εμπρός στη βρύση.

Δροσίνης, Γ. (1884). *Ειδύλλια*. Αθήνα: Τυπογραφείο Εθνικού Μουσείου.

Δραστηριότητες

1. Το ποίημα αφηγείται μία ιστορία. Μπορείτε να την αποδώσετε σε 50-60 λέξεις;
2. Δύο μαθητές και μαθήτριες από εσάς να αναγνώσετε δυνατά και με τρόπο εκφραστικό το ποίημα, τονίζοντας τα σημεία εκείνα που αποδίδουν το συναίσθημα της μάνας-νεράιδας.
- 3.. Για ποιον λόγο η νεράιδα-μάνα δεν μιλά; Τι αλλάζει τη στάση της και γιατί; Με ποιον τρόπο δηλώνεται η αλλαγή της στάσης της;

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ (1859-1911)

Ο Γεώργιος Δροσίνης εντάσσεται στους ποιητές της νέας Αθηναϊκής Σχολής. Υπήρξε υπέρμαχος της δημοτικής γλώσσας. Τα ποιήματά του διακρίνονται για τη χάρη και την κομψότητα στη μορφή και πολλά έχουν ειδυλλιακό και φυσιολατρικό περιεχόμενο. Στο πεζογραφικό του έργο αναδεικνύει θέματα από τη ζωή στην ελληνική επαρχία και προτάσσει μια ειδυλλιακή αντιμετώπισή της.

Αλεξάνδρα Παπαδοπούλου
Η γιαγιά

Στο κείμενο που ακολουθεί, μαθαίνουμε την ιστορία μιας γιαγιάς που, παρά τα εμπόδια, κατάφερε να αναθρέψει τα πέντε εγγόνια της με πολλή αγάπη.

Πέρσι τα εγγόνια στην Πρωτοχρονιά τής έβαλαν δόντια της γιαγιάς και λάμπουν τώρα ολόασπρα μέσα απ' τα ζαρωμένα, ξεφλουδισμένα άχρωμα χείλη.

Μα τα σθησμένα μάτια της γιαγιάς δεν καλοβλέπουν τα εργόχειρά της, τα πέντε εγγόνια της που της τ' άφησε μωρά, τόσα δα, η μακαρίτισσα η μονάκριβή της κόρη που την έδαψε είκοσι πέντε χρονών και την έκλαψαν όλα τα Θεραπειά. Την έκλαψαν και την ξέχασαν οι συγγενείς και φίλοι. Την έκλαψε και η μανούλα της και τα δάκρυα έσβησαν τα μάτια της. Μα όχι μόνον τα δάκρυα, όχι.

Η γιαγιά κατάλαβε πως έπρεπε τα παιδιά να μεγαλώσουν· ένωσε το παράπονο της υστερής ματιάς της κόρης της, το ένωσε και πήρε το βελονάκι της, στην αρχή μ' ένα ζευγάρι γυαλιά, ύστερα με δυο, δούλευε εκείνη την μπιμπίλα την πολυανθισμένην, που οι ξένοι που έρχονταν να περάσουν το καλοκαίρι στα Θεραπειά την έβλεπαν κ' έλεγαν πως κι αυτή η εργασία είναι στ' αλήθεια ένα απ' τα θαύματα του Βοσπόρου.

Γιατί στον Βόσπορο περισσότερο εργάζονται αυτό το ξακουστό εργόχειρο, που πολλές εργάτριες δόξασε, μα και που δεν καλυτέρευσε την τύχη τους.

Όπως σ' όλα τα χαμόσπιτα¹ και στις γιαγιάς το σπίτι βλέπει κανείς μετάλλια τιμητικά από εκθέσεις. Και λίγο λίγο τα άνθη της μπιμπίλας² έκαμαν τα άλλα άνθη: τα εγγονάκια, καρπούς ωραίους.

Ο μεγαλύτερος, αφού έμαθε τα γράμματα στο δημοτικό σχολείο, άρχισε να καλλιεργεί τα λίγα χωράφια τους και με τις φράγουλες³ που έστελνε στα ξένα, τις ανοικτόχρωμες τούρκικες φράγουλες τις στρογγυλές, άρχισε να διατηρεί το σπίτι, και ήτον καιρός γιατί η γιαγιά δεν καλόβλεπε και δεν τα 'λεγε, μα της έκαμναν παρατήρηση οι πελάτισσες για την εργασία της. Και τ' άλλα εγγόνια έπαιρναν σειρά και το μικρό, που τ' άφησε η μανούλα του βυζανιάρικο, έγινε κ' εκείνο έξι επτά χρονών αγόρι.

Έμαθε και να διαβάξει αργά αργά τα μεγάλα γράμματα.

Πώς την αγαπούσε τη γιαγιά! Πώς την αγαπούσαν όλοι! Πώς την καμάρωναν σαν έλεγε παραμύθια και πώς χαίρονταν σαν την έβλεπαν να τρώγει φουντούκια με τα δόντια τα ολόασπρα!

Μα το μικρό είχε ένα σχέδιο και δεν έλεγε σε κανένα τίποτε. Φύλαγε να έλθει η ώρα η καλή.

Όταν η γιαγιά τον έπαιρνε απ' το χεράκι και ανέβαινε τον δρόμο του Ζαρίφη για να πάνε στη κρύα θρύση, δεν μπορούσε να ιδεί τους πράσινους λόφους η καημένη η γιαγιά. Ούτε όταν πήγαιναν στην Αγία Παρασκευή μπορούσε να ιδεί το Βόσπορο και το βουνό του Έλληνα που παραφυλάγει εκεί στο άνοιγμα της Μαύρης Θάλασσας, να καταπιεί τα θειριά που προβάλλουν απ' τον βοριά. Τίποτα η γιαγιά δεν μπορεί να ιδεί.

¹χαμόσπιτα: φτωχικά σπίτια.

²μπιμπίλα: δαντελένιο εργόχειρο.

³φράγουλες: φράουλες.

Και όταν ο δεύτερος εγγονός με τη γαλανόασπρη βαρκούλα, αφού φέρνει αρχόντισσες στις μαγεμένες ακρογιαλιές και βλέπει τόσα καμώματα και νιώθει άπρεπα λόγια, ευτυχώς σε ξένη γλώσσα, γιατί και όλα αυτά είναι ξένα – όταν φέρνει βράδυ βράδυ περήφανος τη γιαγιά και το αδελφάκι του να αναπνεύσουν το μυρωμένο⁴ αγέρι, η γιαγιά δεν βλέπει το εύμορφο ηλιοκαμένο πρόσωπο του εγγονού.

Και το μικρό πικραίνεται και της ζωγραφίζει όλα, μα έχει και το σχέδιό του.

Ο μεγάλος αδελφός, ο Μανώλης, αρραβωνιάστηκε με την ευχή της γιαγιάς. Τις αποκριές θα έλδει η νύφη να ξεκουράσει από το νοικοκυριό τη γιαγιά.

Μιλούνε τ' αδέρφια και για το δώρο της νύφης, μιλούνε και για το δώρο της γιαγιάς, μιλούνε και για το δώρο του μικρού. Κοντεύει η Πρωτοχρονιά.

Ο μικρός πετιέται, με μάτια ολόλαμπρα.

– Για τη γιαγιά, εγώ θα σας μιλήσω. Εγώ δώρο δεν δέλω. Πέρσι της πήρατε δώρο της γιαγιάς δόντια. Φέτο... πέστε στον μεγάλο τον γιατρό και ρωτήστε, δεν μπορούνε τάχα αυτοί που κάνουνε δόντια να κάμουνε και μάτια να βλέπει η γιαγιά μου; Αχ! Ολοένα σβήνουνται τα μάτια της. Σε λίγο, σας το λέγω, και τον ήλιο δεν θα τον βλέπει. Εμένα όχι φέτο, ποτέ να μη μου κάνετε δώρο, αν τα μάτια είναι ακριβά· ποτέ. Και αν οι γιατροί δεν μπορούν να τα κάμουν, ο Θεός μπορεί. Να την πάτε στη Βαγγελίστρα. Να την πάτε για να βλέπει η γιαγιά, διά να ιδεί εμένα πως έχω τα χρυσά μαλλιά και τα μάτια της μητέρας μας, να παρηγορηθεί.

Τ' αδέρφια δεν είπαν τίποτε. Εμπρός τους φτερούγισε η μανούλα με τα χρυσά μαλλιά και τα γαλανά μάτια.

Άνοιξε σιγά σιγά η θύρα⁵· έτριξε το πάτωμα απ' το βαρύ βήμα της γιαγιάς, και σαν να είχε μάτια, ίσια έτρεξε στον Γιωργάκη της, τον αγκάλιασε, τον φίλησε και είπε:

– Μάτια μου... μάτια μου...

Πολλά χείλη το λένε χαϊδευτικά το μάτια μου, μα στις γιαγιάς τα χείλη έχουν άλλη σημασία. Ναι, μάτια της. Έκανε τον σταυρό της, ευχαρίστησε τον Θεό χαρούμενη και, χαρούμενη, νέα, μεταμορφωμένη, είπε δυνατά.

– Θεέ μου, σ' ευχαριστώ.

Όλοι έκλαιαν. Αχ, από τέτοια δροσερά γλυκά δάκρυα δροσιζονταν τα μάτια.

Οι κόποι της γιαγιάς καρποφόρησαν. Τη χαρά αυτή, χαρά άλλου κόσμου, της την έστειλε η πεθαμένη κόρη απ' τον ουρανό.

Και το Γεωργάκι χαρούμενο άρχισε να φωνάζει:

– Οουου το βαπόρι· για την Τήνο, για τη Βαγγελίστρα, ουουου για την Τήνο.

Και όλοι γελούσαν, όλοι γελούσαν· γέλια αληθινά.

Παπαδοπούλου, Α. (1987). *Διηγήματα* (επιμ. Γ. Παπακώστας). Αθήνα: Οδυσσεάς.

⁴ **μυρωμένο**: μοσκοβολιστό, γεμάτο όμορφα αρώματα.

⁵ **θύρα**: πόρτα.

Δραστηριότητες

1. Συμπληρώστε, σε συνεργασία με τον διπλανό ή τη διπλανή σας, τον γραφικό οργανωτή πλοκής που θα βρείτε στο παρακάτω QR code:

«Η γιαγιά»: Βασικά στοιχεία
αφηγηματικού κειμένου

2. Πώς αποδεικνύεται η αγάπη της γιαγιάς για τα εγγόνια της; Η αγάπη αυτή βρίσκει ανταπόκριση; Στηρίξτε την απάντησή σας με στοιχεία του κειμένου, επιλέγοντας ένα περιστατικό που σας έκανε ιδιαίτερη εντύπωση και σας συγκίνησε.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ (1867-1906)

Γεννήθηκε στην Κωνσταντινούπολη. Ήταν Ελληνίδα διηγηματογράφος, αρθρογράφος, δασκάλα και οπαδός του δημοτικισμού. Το αφηγηματικό της έργο τοποθετείται χρονικά στην πεζογραφική παραγωγή της λεγόμενης γενιάς του 1880. Βασικός άξονας της γραφής της είναι ο κοινωνικός και πολιτικός προβληματισμός, ενώ η τεχνοτροπία της κινείται στο πλαίσιο του ρεαλισμού και της ψυχογραφικής διείσδυσης.

Παίζοντας με τα κείμενα

1. Συζητήστε με τους συμμαθητές και τις συμμαθήτριές σας: Ποιες ανθρώπινες σχέσεις περιγράφονται στα κείμενα που διαβάσατε; Για καθέναν από εσάς ποια είναι η πιο δυνατή; Καταθέστε προφορικά τις απόψεις σας.
2. Διαγωνισμός δραματοποίησης:

Παίζουμε την ανακριτική καρέκλα! Με αφορμή το κείμενο *Ο μικρός Νικόλας σε νέες περιπέτειες*, χωριστείτε σε τέσσερις ομάδες. Κάθε ομάδα θα επιλέξει ένα μέλος της, για να καθίσει στην ανακριτική καρέκλα και να εκπροσωπήσει έναν από τους ακόλουθους τέσσερις ρόλους: τον μικρό Νικόλα, τη μαμά, τον μπαμπά, τον κύριο Μπλεντύρ. Κυκλικά τα μέλη των υπόλοιπων ομάδων θα ρωτούν τον/την ανακρινόμενο/η να εξηγήσει τι συνέβη και πώς ένιωθε ο ίδιος/η ίδια για το περιστατικό. Αφού απαντηθούν όλες οι ερωτήσεις των ομάδων, στη συνέχεια οι τέσσερις μαθητές και μαθήτριες θα προσπαθήσουν να αναπαραστήσουν μία σκηνή από το κείμενο στην τάξη.

←
Τεχνικές δραματοποίησης:
Ινφογράφημα

3. Παίζουμε Τρίλιζα! Στο QR code που ακολουθεί, δίνονται δραστηριότητες που βασίζονται στα κείμενα της συστάδας. Μπορείτε να επιλέξετε με την ομάδα σας όποιες από αυτές σας αρέσουν, αρκεί να κάνετε τρίλιζα! Η κάθε ομάδα μπορεί να μοιράσει τις εργασίες στα μέλη της ανάλογα με τα ιδιαίτερα ενδιαφέροντα του καθενός και της καθεμιάς.

←
Παίζοντας τρίλιζα
με τα κείμενα: Οικογένεια

4. Μετασχηματίζοντας τα κείμενα:

<p>Γαλάτεια Σαράντη, «Για τον πατέρα»</p>	<p>Νίκος Καζαντζάκης, <i>Αναφορά στον Γκρέκο</i> Γεώργιος Δροσίνης, «Μάνα-Νεράιδα»</p>
<p>Μπείτε στον ρόλο του Αντρέα. Καταγράψτε τα συναισθήματά του, όταν ήταν μαζί με τους συμμαθητές του και καθώς περπατούσε το βράδυ μέσα στην καταιγίδα, πηγαίνοντας στα Δεντρά για να βρει γιατρό για τον πατέρα του.</p>	<p>Διαβάστε ξανά το απόσπασμα του Καζαντζάκη και το ποίημα του Δροσίνη. Φανταστείτε ότι ο αφηγητής στο απόσπασμα του Καζαντζάκη κοιμάται και βλέπει ένα όνειρο με τη μάνα-νεράιδα. Αξιοποιήστε τα στοιχεία εκείνα από τα δύο κείμενα που σας εμπνέουν περισσότερο και γράψτε τι μπορεί να είδε το μικρό αγόρι στο όνειρό του. Μπορείτε να ξεκινήσετε ως εξής: «Η μάνα με χάιδεψε απαλά στο κεφάλι κι έκλεισα τα μάτια μου. Όμως δεν ήθελα να κοιμηθώ. Ήξερα ότι θα έφευγε από το σπίτι να πάει στις αδερφές της, τις νεράιδες. Σηκώθηκα πολύ σιγά και με ελαφριά βήματα την ακολούθησα...»</p>

Άξονας Α'

Κοινωνική ζωή (Εγώ, ο Άλλος)

Συστάδα 3η

Αλtruισμός

«Να γίνω αγάπη ορατή στον ορίζοντα»

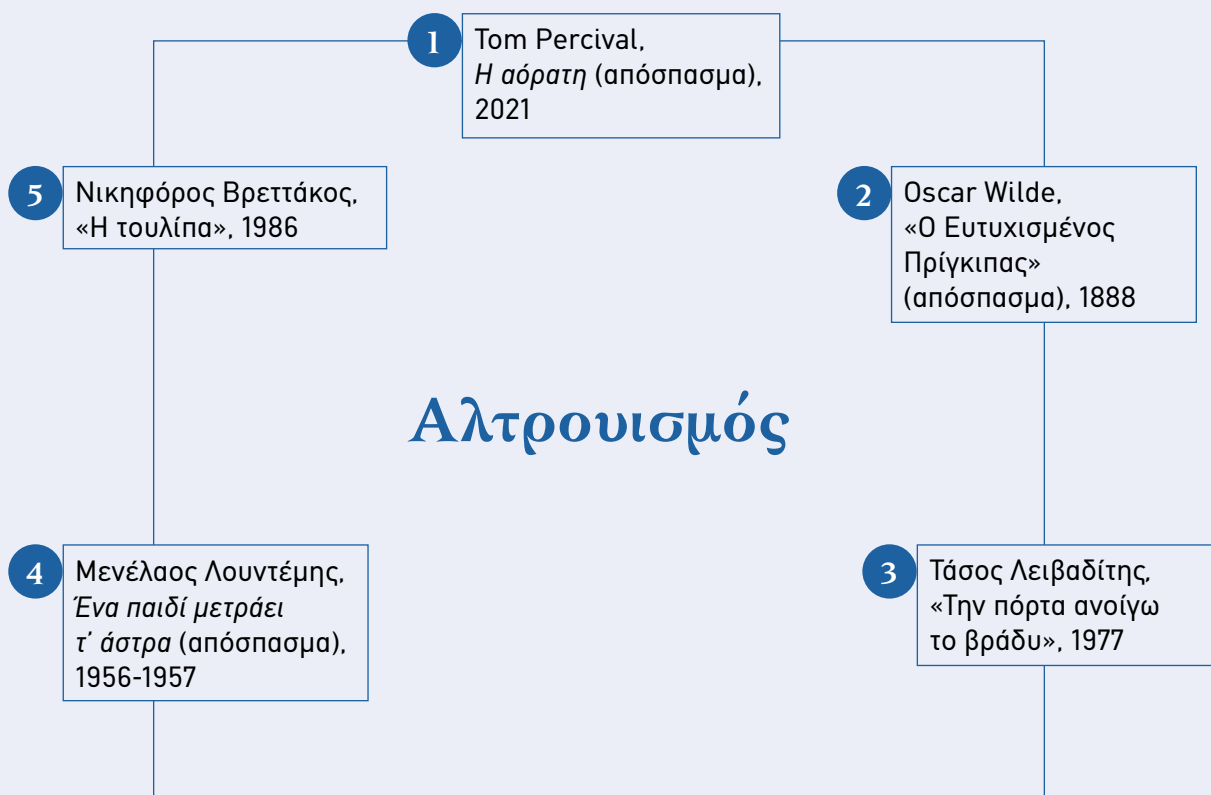
Νικηφόρος Βρεττάκος

Σε αυτή τη συστάδα θα διαβάσετε λογοτεχνικά κείμενα που μιλούν για πράξεις αγάπης και αλτρουισμού. Επιδιώκεται:

- ▶ Να απολαύσετε τη λογοτεχνική γραφή διαβάζοντας ποικίλων ειδών λογοτεχνικά κείμενα που αναδεικνύουν την αγάπη και την αλληλεγγύη προς τον συνάνθρωπο.
- ▶ Να αναπτύξετε την ευαισθησία σας απέναντι στους ευάλωτους ανθρώπους της κοινωνίας που χρειάζονται συμπαράσταση.
- ▶ Να εμβυθύνετε στα χαρακτηριστικά των παραμυθιών και των λογοτεχνικών προσώπων.
- ▶ Να συνδέσετε τα λογοτεχνικά κείμενα με τη ζωγραφική, τη μουσική, το θέατρο και τον κινηματογράφο.
- ▶ Να εμπλακείτε σε αγώνα επιχειρηματολογίας και σε δραστηριότητες εκφραστικής ανάγνωσης, δημιουργικής γραφής, εικαστικής έκφρασης, δραματοποίησης και σκηνογραφίας.

Κείμενα συστάδας

↑
Heinrich Füger, *Ο Προμηθέας φέρνει τη φωτιά στην ανθρωπότητα* (1817), Liechtenstein Museum, Βιέννη

Σύμφωνα με τον αρχαίο ελληνικό μύθο, ο Προμηθέας έκλεψε από τους θεούς του Ολύμπου τη φωτιά και τη δώρισε στους ανθρώπους, για να επιβιώσουν και να δημιουργήσουν πολιτισμό. Για την πράξη του αυτή τιμωρήθηκε σκληρά από τον Δία.

α. Ποιες είναι οι σκέψεις και τα συναισθήματά σας, καθώς παρατηρείτε το έργο τέχνης του Füger;
β. Στη σύγχρονη κοινωνία ποιους θα χαρακτηρίζατε ως ευεργέτες της ανθρωπότητας και γιατί;

Tom Percival
Η αόρατη

Η οικογένεια της μικρής Ίζαμπελ δεν έχει αρκετά χρήματα και αναγκάζεται να μετακομίσει στην άκρη της πόλης. Εκεί, οι άνθρωποι που περνούν δίπλα από το κορίτσι, καλοντυμένοι και με αστραφτερά αυτοκίνητα, δείχνουν να μην προσέχουν καν ότι υπάρχει.

Η Ίζαμπελ κοίταξε τον εαυτό της και συνειδητοποίησε ότι με δυσκολία μπορούσε να δει τα ίδια της τα χέρια... ή τα πόδια της.

Ένωθε να ξεθωριάζει. [...]

Τώρα, όμως, που η Ίζαμπελ είχε γίνει αόρατη, πρόσεξε κάτι που δεν είχε δει πιο πριν. Υπήρχαν κι άλλοι αόρατοι άνθρωποι!

ΠΟΛΛΟΙ άλλοι.

Υπήρχε η ηλικιωμένη κυρία που φύτευε λουλούδια σε άδεια δοχεία από μπογιές.

Υπήρχε ο άντρας που κοιμόταν στο παγκάκι και τάιζε τα πουλιά στο πάρκο.

Κι υπήρχε και το αγόρι που είχε αναγκαστεί να αφήσει το σπίτι του σε μια άλλη χώρα, και τώρα επισκεύαζε ποδήλατα άλλων.

Όλοι τους έμοιαζαν τόσο μόνοι...

Έτσι, η Ίζαμπελ αποφάσισε να βοηθήσει.
Φύτεψε λουλούδια σε δοχεία από μπογιά.
Φρόντισε αδέσποτα...

και βοήθησε στις επισκευές ένα σωρό πραγμάτων.
Μέρα με τη μέρα, εβδομάδα με την εβδομάδα,
βρέθηκαν κι άλλοι να τη βοηθήσουν.

Έτσι, όσο περισσότεροι μαζεύονταν... τόσο περισσότερο γίνονταν ορατοί.

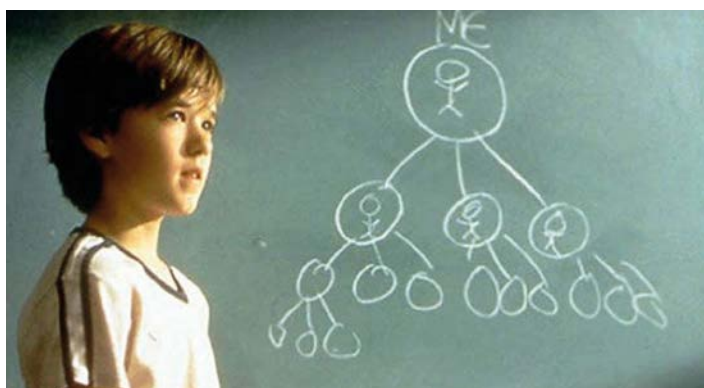
Percival, T. (2021). *Η σόρατη* (μτφρ. Φ. Μανδηλαράς, επιμ. Μ. Ζουράρη). Αθήνα: Ίκαρος.

Δραστηριότητες

1. **α.** Ποια είναι τα αόρατα πρόσωπα στο εικονοβιβλίο; Γιατί πιστεύετε πως έχουν γίνει αόρατα;

β. Με ποιον τρόπο έγιναν τελικά ορατά; Πώς αποδίδεται αυτό στην εικονογράφηση;
2. Υπάρχουν «αόρατοι» άνθρωποι στη δική σας κοινωνία; Αν ναι, ποιοι είναι αυτοί και πώς θα μπορούσαν να βγουν από την αφάνεια; Να εργαστείτε σε ομάδες, για να γράψετε την άποψή σας σε ένα κείμενο 150 λέξεων.
3. Παρακολουθήστε την ταινία *Χωρίς αντάλλαγμα* (2000). Ποιο σχέδιο συλλαμβάνει και βάζει σε εφαρμογή ο εντεκάχρονος Τρέβορ, για να βελτιώσει τη ζωή των ανθρώπων της κοινότητάς του; Συνεργαστείτε μεταξύ σας, για να παρουσιάσετε προφορικά την υπόθεση της ταινίας στην τάξη και να εκφράσετε τις σκέψεις και τα συναισθήματα που σας προκάλεσε.

Πηγή: themovieb.org

Στη φωτογραφία εικονίζεται ο μικρός Τρέβορ από την ταινία *Pay It Forward* (*Χωρίς αντάλλαγμα*) – παραγωγής της Warner Bros και σκηνοθεσίας της Mimi Leder– να παρουσιάζει την ιδέα του με ένα διάγραμμα στον πίνακα της τάξης του.

TOM PERCIVAL (γενν. 1977)

Άγγλος συγγραφέας παιδικών βιβλίων, εικονογράφος και μουσικός, με σπουδές στη Γραφιστική. Μεγαλώνοντας σε ένα ετοιμόρροπο τροχόσπιτο, χωρίς ηλεκτρικό ρεύμα και θέρμανση, απολάμβανε από μικρή ηλικία να δημιουργεί φανταστικούς κόσμους. Τα εικονοβιβλία του έχουν αγαπηθεί από το αναγνωστικό κοινό και έχουν τιμηθεί με βραβεία. Χαρακτηρίζονται από ευαισθησία και εξερευνούν τα ζητήματα των κοινωνικών σχέσεων, της ισότητας, της διαφορετικότητας και της συναισθηματικής ανάπτυξης.

Oscar Wilde

Ο ευτυχισμένος πρίγκιπας

Σε ένα ψηλό σημείο της πόλης, πάνω σε μια κολόνα, βρίσκεται το χρυσό άγαλμα του Ευτυχισμένου Πρίγκιπα, διακοσμημένο με πολύτιμους λίθους. Ένα χελιδόνι που στάθηκε στα πόδια του αγάλματος, για να ξεκουραστεί, αισθάνεται ξαφνικά να πέφτουν πάνω του τα δάκρυα του Ευτυχισμένου Πρίγκιπα.

«Ποιος είσαι;» είπε.

«Είμαι ο Ευτυχισμένος Πρίγκιπας».

«Γιατί κλαις τότε;» ρώτησε το χελιδόνι· «μ' έκανες μούσκεμα».

«Όταν ήμουν ζωντανός κι είχα ανθρώπινη καρδιά», απάντησε το άγαλμα, «δεν ήξερα τι ήταν τα δάκρυα, γιατί ζούσα στο Παλάτι της Ξενοιασίας κι εκεί δεν επιτρέπεται να μπαίνει η θλίψη. Το πρωί, έπαιζα με τους συντρόφους μου στον κήπο και το βράδυ άνοιγα τον χορό στη Μεγάλη Αίθουσα. Ένας πολύ ψηλός τοίχος έζωνε¹ τον κήπο μου, αλλά ποτέ δεν μ' ένοιαξε να ρωτήσω τι υπήρχε έξω απ' αυτόν, όλα γύρω μου ήταν τόσο όμορφα. Οι αυλικοί μου με φώναζαν Ευτυχισμένο Πρίγκιπα, κι ήμουν πραγματικά ευτυχισμένος, αν ευτυχία σημαίνει απόλαυση. Έτσι λοιπόν έζησα κι έτσι πέθανα. Και τώρα που είμαι πεθαμένος, μ' έχουν στήσει εδώ τόσο ψηλά, που μπορώ να βλέπω όλη την ασκήμια και τη δυστυχία της πόλης μου, μα ενώ η καρδιά μου είναι φτιαγμένη από μολύβι, το μόνο που μπορώ να κάνω είναι να κλαίω».

«Μπα! Δηλαδή δεν είναι από ατόφιο² χρυσάφι;» σκέφτηκε το χελιδόνι. Είχε όμως πολύ καλή ανατροφή και δεν έκανε μεγαλόφωνα τα σχόλιά του.

«Πέρα μακριά», συνέχισε το άγαλμα με χαμηλή μελωδική φωνή, «πέρα μακριά σ' έναν δρομάκο υπάρχει ένα φτωχό σπίτι. Ένα παράθυρό του είναι ανοιχτό και βλέπω μέσα μια γυναίκα καθισμένη σ' ένα τραπέζι. Το πρόσωπό της είναι αδύνατο και κουρασμένο, κι έχει τραχιά³, κόκκινα χέρια, τρυπημένα απ' το βελόνι, γιατί είναι μοδίστρα. Κεντάει πασιφλόρες⁴ σε μια σατινένια⁵ τουαλέτα, για να τη φορέσει η πιο όμορφη κυρία της τιμής της βασίλισσας στον επόμενο χορό της Αυλής. Σ' ένα κρεβάτι στη γωνιά του δωματίου είναι ξαπλωμένο άρρωστο το μικρό της αγόρι. Έχει πυρετό και ζητάει πορτοκάλια. Η μητέρα του δεν έχει τίποτε να του δώσει, παρά μόνο νερό απ' το ποτάμι, κι εκείνο κλαίει. Χελιδόνι, χελιδόνι, μικρό χελιδονάκι, μπορείς να της πας το ρουμπίνι απ' τη λαβή⁶ του σπαθιού μου; Τα πόδια μου είναι στερεωμένα στο βάθρο⁷ και δεν μπορώ να κουνηθώ».

«Με περιμένουν στην Αίγυπτο», είπε το χελιδόνι. «Οι φίλοι μου πετούν πάνω απ' τον Νείλο και κουβεντιάζουν με τα μεγάλα λουλούδια του λωτού. Σε λίγο, θα πάνε να κοιμηθούν στον τάφο του με-

Πηγή: flickr.com

Εικονογράφηση του παραμυθιού από την Ota Janeček (1968)

¹ **ζώνω:** περιβάλλω, περικυκλώνω.

² **ατόφιο:** καθαρό, αμιγές (χωρίς προσμείξεις άλλων ορυκτών).

³ **τραχιά:** σκληρά, όχι λεία και απαλά.

⁴ **πασιφλόρα:** είδος φυτού με άνθη που έχουν ονομαστεί Λουλούδια του Πάθους, με την έννοια ότι αναπαριστούν τα Πάθη του Χριστού.

⁵ **σατινένια:** με λεπτό γυαλιστερό ύφασμα (σατέν).

⁶ **λαβή:** το μέρος ενός αντικειμένου (π.χ. του σπαθιού) από το οποίο μπορούμε να το κρατήσουμε.

⁷ **βάθρο:** υπερυψωμένη κατασκευή πάνω στην οποία στέκεται το άγαλμα.

↑
Εικονογράφηση
του παραμυθιού
από την Ota
Janeček (1968)

γάλου βασιλιά. Είναι κι ο ίδιος ο βασιλιάς εκεί, μέσα στο στολισμένο φέρετρό του. Είναι τυλιγμένος με κίτρινο λινό ύφασμα και θαλασσωμένος με μπαχαρικά. Γύρω απ' τον λαιμό του φοράει μian αλυσίδα από αχνοπράσινο νεφρίτη⁸ και τα χέρια του μοιάζουν με μαραμένα φύλλα».

«Χελιδόνι, χελιδόνι, χελιδονάκι», είπε ο Πρίγκιπας, «δεν θέλεις να μείνεις μαζί μου μια νύχτα μόνο και να γίνεις ο αγγελιαφόρος μου; Το αγόρι διψάει τόσο πολύ κι η μάνα του είναι τόσο θλιμμένη».

«Δεν νομίζω πως συμπαθώ τ' αγόρια», απάντησε το χελιδόνι. «Πέρσι το καλοκαίρι που έμενα στο ποτάμι, έρχονταν δυο αγενέστατα αγόρια, οι γιοι του μυλωνά, που συνέχεια μου πετούσαν πέτρες. Δεν με πέτυχαν ποτέ, φυσικά· εμείς τα χελιδόνια πετάμε τόσο καλά, που δεν μπορούν να μας πετύχουν, κι επιπλέον εγώ προέρχομαι από μια οικογένεια ξακουστή για τη σβελλάδα της· αλλά και πάλι ήταν σημάδι αναίδειας⁹».

Ο Ευτυχισμένος Πρίγκιπας όμως φαινόταν τόσο θλιμμένος, που το χελιδονάκι τον λυπήθηκε. «Κάνει πολύ κρύο εδώ», είπε, «αλλά θα μείνω μαζί σου μια νύχτα και θα γίνω αγγελιαφόρος σου».

«Ευχαριστώ, χελιδονάκι», είπε ο Πρίγκιπας.

Έτσι, το χελιδόνι έβγαλε το μεγάλο ρουμπίνι απ' το ξίφος του Πρίγκιπα, και κρατώντας το στο ράμφος του, πέταξε μακριά, πάνω από τις στέγες της πόλης.

[...] Τελικά, έφτασε στο φτωχικό σπιτάκι και κοίταξε μέσα. Το παιδί στριφογύριζε στο κρεβάτι του απ' τον πυρετό κι η μάνα του είχε αποκοιμηθεί από τη μεγάλη της κούραση. Πήδηξε μέσα κι ακούμπησε το μεγάλο ρουμπίνι στο τραπέζι πλάι στη δαχτυλήθρα¹⁰ της γυναίκας. Ύστερα άρχισε να πετάει ανάλαφρα γύρω από το τραπέζι, δροσίζοντας το μέτωπο του αγοριού με τα φτερά του. «Τι δροσερός που αισθάνομαι!» είπε το αγόρι, «θα πρέπει να πηγαίνω καλύτερα»· και βυθίστηκε σ' έναν υπέροχο ύπνο.

Τότε το χελιδόνι πέταξε πίσω στον Ευτυχισμένο Πρίγκιπα και του είπε τι είχε κάνει. «Είναι παράξενο», παρατήρησε, «αλλά τώρα νιώθω μια ζεστασιά, μόλο που κάνει τόσο κρύο».

«Είναι γιατί έκανες μια καλή πράξη», είπε ο Πρίγκιπας. Και το μικρό χελιδόνι βυθίστηκε σε σκέψεις και σε λίγο αποκοιμήθηκε. Οι σκέψεις πάντα του έφερναν νύστα.

Όταν ξημέρωσε, πέταξε στο ποτάμι κι έκανε ένα μπάνιο. «Τι αξιοσημείωτο φαινόμενο!» είπε ο καθηγητής της ορνιθολογίας¹¹, καθώς περνούσε τη γέφυρα. «Χελιδόνι τον χειμώνα!» Κι έγραψε ένα μεγάλο γράμμα σχετικά στην τοπική εφημερίδα. Συζητήθηκε πολύ, γιατί ήταν γεμάτο με τόσες πολλές ακαταλαβίστικες λέξεις.

«Απόψε, φεύγω για την Αίγυπτο», είπε το χελιδόνι, κι ήταν πολύ χαρούμενο με την προοπτική αυτή. Επισκέφτηκε όλα τα δημόσια μνημεία και κάθισε πολλή ώρα στο καμπαναριό της εκκλησίας. Όπου πήγαινε, τα σπουργίτια τιτίβιζαν κι έλεγαν το ένα στ' άλλο: «Τι κομψός ξένος!», κι έτσι διασκέδαζε πολύ.

Όταν βγήκε το φεγγάρι, γύρισε στον Ευτυχισμένο Πρίγκιπα. «Έχεις καμιά παραγγελία για την Αίγυπτο;» φώναξε. «Ξεκινάω».

⁸ **νεφρίτης**: είδος ορυκτού, με πράσινο συνήθως χρώμα.

⁹ **αναίδεια**: θράσος, έλλειψη σεβασμού, ξεδιαντροπιά.

¹⁰ **δαχτυλήθρα**: μικρό εξάρτημα, σε μορφή κύπελλου, που φοράει στην άκρη του δαχτύλου αυτός ή αυτή που ράβει.

¹¹ **ορνιθολογία**: κλάδος της επιστήμης της Ζωολογίας, που μελετά τα πτηνά.

«Χελιδόνι, χελιδόνι, μικρό χελιδονάκι», είπε ο Πρίγκιπας, «δεν θα μείνεις μαζί μου άλλη μια νύχτα;»
 «Με περιμένουν στην Αίγυπτο», απάντησε το χελιδόνι. «Αύριο, οι φίλοι μου θα πετάξουν στον Δεύτερο Καταρράκτη. Ο ιπποπόταμος ξαπλώνει εκεί ανάμεσα στα βούρλα¹², και σ' ένα μεγάλο γρανιτένιο¹³ κτίριο κάθεται ο θεός Μέμνων¹⁴. Όλη τη νύχτα κοιτάζει τ' αστέρια, κι όταν ανατέλλει ο αυγερινός, βγάξει μια κραυγή χαράς κι ύστερα μένει σιωπηλός. Το μεσημέρι, τα κίτρινα λιοντάρια κατεβαίνουν στην ακροποταμιά να ποτιστούν. Έχουν μάτια σαν πράσινα σμαράγδια κι ο βρυχηθμός¹⁵ τους είναι πιο δυνατός κι απ' τη βουή του καταρράκτη».

«Χελιδόνι, χελιδόνι, μικρό χελιδονάκι», είπε ο Πρίγκιπας, «μακριά, στην άλλη άκρη της πόλης, βλέπω έναν νεαρό σε μια σοφίτα. Κάθεται σ' ένα γραφείο σκεπασμένο με χαρτιά, και σ' ένα ποτηράκι δίπλα του είναι ένα μπουκέτο μαραμμένες βιολέτες. Τα μαλλιά του είναι καστανά και σγουρά, τα χείλη του κόκκινα σαν το ρόδι κι έχει μεγάλα κι ονειροπόλα μάτια. Προσπαθεί να τελειώσει ένα έργο για τον διευθυντή του θεάτρου, αλλά κρυώνει τόσο πολύ, που δεν μπορεί να γράψει άλλο. Δεν έχει φωτιά στο τζάκι του κι η πείνα τού φέρνει λιγοθυμιά¹⁶».

«Θα μείνω μαζί σου άλλη μια νύχτα», είπε το χελιδόνι, που στην πραγματικότητα είχε καλή καρδιά.
 «Να του πάω ένα ρουμπίνι;»

«Αλίμονο! Δεν έχω άλλο ρουμπίνι», είπε ο Πρίγκιπας· «τα μάτια μου είναι το μόνο που μου έμεινε. Είναι φτιαγμένα από σπάνια ζαφείρια, που τα 'φεραν απ' την Ινδία πριν από χίλια χρόνια. Βγάλε το ένα και πήγαινέ του το. Θα το πουλήσει στον κοσμηματοπώλη, θ' αγοράσει ξύλα για το τζάκι του και θα τελειώσει το έργο του».

«Αγαπητέ Πρίγκιπα», είπε το χελιδόνι, «δεν μπορώ να το κάνω αυτό»· κι άρχισε να κλαίει.

«Χελιδόνι, χελιδόνι, μικρό χελιδονάκι», είπε ο Πρίγκιπας, «κάνε αυτό που σε προστάζω».

Κι έτσι, το χελιδόνι ξερίζωσε το μάτι του Πρίγκιπα και πέταξε στη σοφίτα του φοιτητή. Ήταν πολύ εύκολο να μπει, γιατί η στέγη είχε μια τρύπα. Μέσα απ' αυτήν όρμησε και μπήκε στο δωμάτιο. Ο νεαρός είχε χώσει το κεφάλι του στα χέρια και δεν άκουσε το θρόισμα¹⁷ απ' τις φτερούγες του πουλιού, κι όταν σήκωσε τα μάτια, είδε το όμορφο ζαφείρι πάνω στις μαραμμένες βιολέτες.

«Άρχισαν επιτέλους να μ' εκτιμούν», φώναξε· «αυτό είναι από κάποιον μεγάλο θαυμαστή. Τώρα μπορώ να τελειώσω το έργο μου», πρόσθεσε, κι έδειχνε πολύ ευτυχισμένος.

Την άλλη μέρα, το χελιδόνι πέταξε μέχρι το λιμάνι. Κάθισε στο κατάρτι ενός μεγάλου πλοίου και κοίταζε τους ναύτες που τραβούσαν με σκοινιά μεγάλα σεντούκια¹⁸ απ' το αμπάρι¹⁹. «Βίρα!²⁰» φώναζαν κάθε φορά που εμφανιζόταν ένα σεντούκι. «Πάω στην Αίγυπτο!» φώναξε το χελιδόνι, αλλά κανείς δεν έδωσε σημασία, κι όταν το φεγγάρι ανέτειλε, γύρισε πίσω στον Ευτυχισμένο Πρίγκιπα.

«Ήρθα να σε αποχαιρετήσω», φώναξε.

«Χελιδόνι, χελιδόνι, μικρό χελιδονάκι», είπε ο Πρίγκιπας, «δεν θα μείνεις μαζί μου άλλη μια νύχτα;»

¹² **βούρλο**: είδος φυτού, από τα φύλλα του οποίου φτιάχνονται σκοινιά, ψάθες ή καλάθια.

¹³ **γρανιτένιος**: φτιαγμένος από γρανίτη (είδος πετρώματος).

¹⁴ **Μέμνων**: μυθικός βασιλιάς της Αιθιοπίας, γιος της Ηώς (θεάς της αυγής) και του θνητού Τιθωνού.

¹⁵ **βρυχηθμός**: κραυγή ή μούγκρισμα άγριου θηρίου.

¹⁶ **λιγοθυμιά**: λιποθυμία.

¹⁷ **θρόισμα**: ελαφρός, συνεχής ήχος που δημιουργείται από τον αέρα, καθώς φυσά τα φύλλα των δέντρων.

¹⁸ **σεντούκι**: ξύλινο μπουλούκι.

¹⁹ **αμπάρι**: ειδικός χώρος του πλοίου, που λειτουργεί ως αποθήκη.

²⁰ **βίρα**: (ναυτικός όρος) σήκωσε, τράβα (π.χ. βίρα την άγκυρα).

«Είναι χειμώνας», απάντησε το χελιδόνι, «και το παγωμένο χιόνι δεν θ' αργήσει να έρθει. Στην Αίγυπτο ο ήλιος λάμπει ζεστός πάνω στους πράσινους φοίνικες, και οι κροκόδειλοι ξαπλώνουν στη λάσπη κοιτάζοντας τεμπέλικα γύρω τους. Οι σύντροφοί μου χτίζουν φωλιά στον ναό του Μπααλμπέκ²¹, και τα ροζ και άσπρα περιστέρια τούς κοιτάζουν και γουργουρίζουν το ένα στ' άλλο. Αγαπητέ Πρίγκιπα, πρέπει να σ' αφήσω, αλλά δεν θα σε ξεχάσω ποτέ, και την επόμενη άνοιξη, θα σου φέρω δυο όμορφα πετράδια για ν' αντικαταστήσεις εκείνα που χάρισες. Το ρουμπίνι θα είναι πιο κόκκινο κι από τριαντάφυλλο και το ζαφείρι θα 'ναι γαλάζιο σαν την απέραντη θάλασσα».

«Κάτω στην πλατεία», είπε ο Ευτυχισμένος Πρίγκιπας, «είναι μια μικρή σπιρτοπώλισσα. Τα σπύρτα τής πέσαν στο χαντάκι και χάλασαν όλα. Ο πατέρας της θα τη δειρεί αν δεν φέρει στο σπίτι λεφτά και κλαίει. Δεν έχει ούτε παπούτσια ούτε κάλτσες, και το κεφαλάκι της είναι γυμνό. Βγάλε και το άλλο μου μάτι και δώσ' της το, κι ο πατέρας της δεν θα τη δειρεί».

«Θα μείνω μαζί σου άλλη μια νύχτα», είπε το χελιδόνι, «μα δεν μπορώ να σου βγάλω και τ' άλλο σου μάτι. Θα μείνεις τυφλός».

«Χελιδόνι, χελιδόνι, μικρό χελιδονάκι», είπε ο Πρίγκιπας, «κάνε αυτό που σε προστάζω».

Κι έτσι το χελιδόνι έβγαλε και το άλλο μάτι του Πρίγκιπα κι όρμησε κάτω κρατώντας το στο ράμφος του. Πέρασε δίπλα από τη σπιρτοπώλισσα κι έβαλε το πετράδι μες στην παλάμη του χεριού της. «Τι όμορφο γυαλάκι!» φώναξε το κοριτσάκι· κι έτρεξε σπίτι γελώντας.

Ύστερα το χελιδόνι γύρισε στον Πρίγκιπα. «Είσαι τυφλός τώρα», είπε, «γι' αυτό θα μείνω για πάντα μαζί σου».

«Όχι, χελιδονάκι», είπε ο καημένος ο Πρίγκιπας, «πρέπει να πας στην Αίγυπτο».

«Θα μείνω για πάντα μαζί σου», είπε το χελιδόνι, και κοιμήθηκε στα πόδια του Πρίγκιπα.

Γουάιλντ, Ό. (1990). *Εννέα μαγικά παραμύθια* (μτφρ. Ρ. Χατχούτ). Αθήνα: Γράμματα.

Δραστηριότητες

1. Με ποιους τρόπους ο Ευτυχισμένος Πρίγκιπας και το χελιδόνι συμβάλλουν στην επιβίωση και στην ευτυχία των άλλων; Ποια συναισθήματα σας προκαλούν;
2. Μερικά από τα κυριότερα χαρακτηριστικά των παλαιότερων παραμυθιών είναι: (α) τα υπερφυσικά ή μαγικά στοιχεία, και (β) οι επαναλήψεις λέξεων, φράσεων ή παρόμοιων σκηνών. Να εργαστείτε σε ομάδες, για να αναζητήσετε τα χαρακτηριστικά αυτά στο κείμενο.

←
«Ο Ευτυχισμένος Πρίγκιπας»
του Oscar Wilde – Εκπαιδευτικό
παιχνίδι: Εξερευνήστε τον κόσμο
του παραμυθιού παίζοντας!

²¹ Μπααλμπέκ: πόλη στον ανατολικό Λίβανο.

3. Μέσα από τα λόγια των χαρακτήρων του κειμένου αναδεικνύονται δύο διαφορετικές στάσεις ζωής, που παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα. Να χωριστείτε σε τρεις ομάδες και να οργανώσετε έναν αγώνα αντιλογίας (debate). Η Α΄ και η Β΄ Ομάδα θα αναλάβουν να υπερασπιστούν με επιχειρήματα καθεμιά από αυτές τις στάσεις ζωής, ενώ η Γ΄ Ομάδα θα κρίνει με την ψήφο της ποια ομάδα είχε τα πιο πειστικά επιχειρήματα.

Α΄ Ομάδα	Β΄ Ομάδα
<p>«Ένας πολύ ψηλός τοίχος έζωνε τον κήπο μου, αλλά ποτέ δεν μ΄ ένοιαξε να ρωτήσω τι υπήρχε έξω απ΄ αυτόν, όλα γύρω μου ήταν τόσο όμορφα. Οι αυλικοί μου με φώναζαν Ευτυχισμένο Πρίγκιπα, κι ήμουν πραγματικά ευτυχισμένος, αν ευτυχία σημαίνει απόλαυση».</p>	<p>«Είναι παράξενο», παρατήρησε [το χελιδόνι], «αλλά τώρα νιώθω μια ζεστασιά, μόλο που κάνει τόσο κρύο». «Είναι γιατί έκανες μια καλή πράξη», είπε ο Πρίγκιπας.</p>
<p>Στάση ζωής: Ευτυχία σημαίνει να επιδιώκω την προσωπική μου απόλαυση.</p>	<p>Στάση ζωής: Ευτυχία σημαίνει να φροντίζω για το καλό των άλλων ανθρώπων.</p>

OSCAR WILDE (1854-1900)

Υπήρξε σπουδαίος Ιρλανδός λογοτέχνης. Σπούδασε λογοτεχνία και φιλολογία στο Trinity College του Δουβλίνου και στο Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης και ήταν βαθύς γνώστης του αρχαιοελληνικού πολιτισμού. Αφιερώθηκε στο γράψιμο και έγινε ο εισηγητής του Αισθητισμού. Έχει συγγράψει πολλά γνωστά έργα όπως *Ο ευτυχισμένος πρίγκιπας*, *Ο εγωιστής γίγαντας*, *Ο σοβαρότατος κύριος Ερνέστος* κ.ά.

←
 Διαβάστε άλλο ένα παραμύθι του Oscar Wilde με τίτλο «Ο εγωιστής γίγαντας».

Τάσος Λειβαδίτης
Την πόρτα ανοίγω το βράδυ

Οι παρακάτω σίχοι ανήκουν στο πρώτο τραγούδι του άλμπουμ Τα λυρικά, που κυκλοφόρησε το 1977 με μουσική του συνθέτη Μίκη Θεοδωράκη και στίχους του ποιητή Τάσου Λειβαδίτη. Πρώτος το τραγούδησε ο Μίκης Θεοδωράκης και ακολούθησαν πολλοί ακόμη καλλιτέχνες και καλλιτέχνιδες μέχρι σήμερα.

Την πόρτα ανοίγω το βράδυ,
τη λάμπα κρατώ ψηλά,
να δούνε της γης οι θλιμμένοι,
να 'ρθούνε, να βρουν συντροφιά.

Να βρούνε στρωμένο τραπέζι,
σταμνί για να πιει ο καημός
κι ανάμεσά μας θα στέκει
ο πόνος, του κόσμου αδελφός.

Να βρούνε γωνιά ν' ακουμπήσουν,
σκαμνί για να κάτσει ο τυφλός
κι εκεί καθώς θα μιλάμε
θα 'ρθει συντροφιά κι ο Χριστός.

Θεοδωράκης, Μ. (1999). *Τα Λυρικά. Κύκλος τραγουδιών για πιάνο και φωνή. Ποίηση Τάσος Λειβαδίτης*. Αθήνα: Romanos.

Δομήνικος Θεοτοκόπουλος (El Greco),
Ο Χριστός αίρων τον σταυρόν (1580-1590),
Μητροπολιτικό Μουσείο Τέχνης, Νέα Υόρκη

Δραστηριότητες

- α.** Δοκιμάστε να διαβάσετε τους στίχους με τον κατάλληλο επιτονισμό. Πιστεύετε πως έχουν ρυθμό και μουσικότητα;

β. Να αναζητήσετε το τραγούδι στο διαδίκτυο, για να το ακούσετε ερμηνευμένο από δύο τραγουδιστές ή τραγουδιστριες της επιλογής σας. Ποια ερμηνεία σας συγκινεί περισσότερο;
- Ποιους ανθρώπους προσκαλεί κοντά του το ποιητικό υποκείμενο; Πώς σκοπεύει να τους υποδεχθεί και να τους φροντίσει;
- Γιατί, κατά τη γνώμη σας, το ποιητικό υποκείμενο πιστεύει ότι ο Χριστός θα έρθει να καθίσει μαζί τους; Συνεργαστείτε μεταξύ σας, για να απαντήσετε σε ένα κείμενο 100 λέξεων, λαμβάνοντας υπόψη και το ποίημα του Λειβαδίτη «Η Γέννηση», με θέμα τη Γέννηση του Χριστού.

←
Τάσος Λειβαδίτης
«Η Γέννηση»

←
Μίκης Θεοδωράκης: Η ζωή και το
έργο του – Διαδραστικό κολάζ

ΤΑΣΟΣ ΛΕΙΒΑΔΙΤΗΣ (1922-1988)

Ποιητής και δημοσιογράφος με νομικές σπουδές, τις οποίες διέκοψαν η γερμανική Κατοχή και η ένταξή του στην Αντίσταση. Η πολιτική του δράση στον χώρο της Αριστεράς είχε ως συνέπεια τη σύλληψη και τη μακρόχρονη εξορία του. Έχει χαρακτηριστεί ως ποιητής του έρωτα και της επανάστασης, καθώς η ποίησή του αντανάκλα την κοινωνική του ευαισθησία αλλά και τα προσωπικά του βιώματα, συναισθήματα και όνειρα. Στίχοι του μελοποιήθηκαν από τον Μίκη Θεοδωράκη, τον Μάνο Λοϊζο και άλλους Έλληνες συνθέτες. Έχει τιμηθεί με πολλά βραβεία, μεταξύ των οποίων το Α΄ Κρατικό Βραβείο Ποίησης το 1980.

Μενέλαος Λουντέμης
Ένα παιδί μετράει τ' άστρα

- Απάνω έχουμε... έχουμε ένα φτωχοπαίδι. Ένανε...
- Μπα! Καλώς μας κόπιασε¹. Έκανες ετοιμασίες;
- Στάσου, ντε...
- Τι να σταδώ;
- Δεν σου είπα ποιος είναι.
- Όποιος να 'ναι, καλός είναι. Χτύπησε πριν μπει;
- Χτύπησε.
- Ε, καλός είναι. Την πόρτα κακοί δεν τη χτυπούν.
- Άκου πρώτα, ντε...
- Λέγε.
- Αγοράκι είναι. Χτύπησε την πόρτα και γύρεψε κάμαρη². Τη θέλει με νοίκι, λέει, γιατί θα πάει στο σκολειό.
- Τι σόι παιδί είναι;
- Στερεμένο³ φαίνεται. Δεν το φιλορώτησα. Έχει κι ένα σακούλι με τις αλλαξιές του.
- Στο Γυμνάσιο⁴, φαίνεται, θα θέλει να πάει.
- Έτσι φαίνεται.
- Ε, τι του αποκρίθηκες;
- Του είπα: «Κάτσε, κειδά⁵, στο σακούλι σου, ώσπου να 'ρθει ο άντρας μου». Καλά έκανα; Ξέρω γω...
- Καλά έκανες...
- Περνάει τη νύχτα του... και αύριο κοπιάζει στο καλό.
- Μη βιάζεσαι... Για να χτυπήσει την πόρτα μας, θα πει ότι δεν έχει δικούς του εδώ.
- Αυτό λέει κι ο δικός μου νους.
- Λοιπόν... Άσε και βλέπουμε.
- Τι; Θα το κρατήσεις;
- Είπα: Άσε και βλέπουμε. Να δούμε και τι πράμα είναι. Λοιπόν; Τι άλλο... Α, τι μαγειρέψες απόψε;
- Πήγα να βρω κάνα ζαρζαβατικό⁶... τίποτα. Είχα κι εγώ μια μαγεριά⁷ γυφτοφάσουλα και τα 'ριξα στο τσουκάλι⁸.
- Είναι έτοιμα;
- Την τελευταία θράση τους παίρνουνε. Πάμε;

¹ **καλώς μας κόπιασε**: καλώς μας ήρθε.

² **γύρεψε κάμαρη**: ζήτησε δωμάτιο.

³ **στερεμένος**: (για ποταμό) αυτός που παύει να έχει νερό, (για γυναίκα ή θηλυκό θηλαστικό ζώο) αυτή που παύει να έχει γάλα.

⁴ **Γυμνάσιο**: Γυμνάσιο.

⁵ **κειδά**: εκεί.

⁶ **ζαρζαβατικό**: λαχανικό, χορταρικό.

⁷ **μαγεριά**: μαγεiriά, ποσότητα φαγητού που μπορεί να μαγειρευτεί σε ένα κουζινικό σκεύος (καζάνι, κατσαρόλα κ.λπ.).

⁸ **τσουκάλι**: πήλινο σκεύος για μαγείρεμα φαγητού.

– Πάμε, πάμε. Μόνο... αν είχες λίγο ζεστό νερό...

– Ανέβα, σ' τα 'χω όλα έτοιμα.

Ακούστηκαν τα πόδια τους να θροντούν στις σκάλες. Ο Μέλιος σηκώθηκε απ' το πάτωμα και ξανακάθησε στα ρούχα του. Καλός ήταν ο μπάρμπα... Η φωνή του έβγαине ολόισα απ' την καρδιά. Όσο την άκουε, τόσο και λύνονταν οι κόμποι που 'χε μέσα του. Ζεστάθηκε. Το ντριλί⁹ του άρχισε να τον καίει σαν γούνα.

Πάνω στην ώρα πήραν να κενώσουν¹⁰ και το φαί, κι ο αχνός¹¹ του γέμισε το σπίτι. Αχ, ζεστό φαγάκι μαγειρευτό... κι ένα σπίτι να σ' το φιλεύει¹². Και να 'ναι το σπίτι ζεστό, σαν κόρφος¹³ μάνας. Ναι. Μα θα τον καλέσουν; Θα του πουν το «κόπιασε»¹⁴; 'Η θα τον αφήσουν να χορτάσει μόνο απ' τον αχνό; Σώπα, Κρηφ¹⁵, μην απελπίζεσαι. Τώρα δα, όπου να 'ναι... Να, θήματα δεν είν' αυτά; Στην πόρτα σου δεν σταμάτησαν; Ναι, ναι, έτσι είναι.

– Αγόρι...

– Μάλιστα. Είναι η φωνή του νοικοκύρη. Το αγόρι σαλεύει¹⁶.

– Κοιμάσαι, παιδί; Σήκω, σήκω. Έλα να δειπνήσουμε. Να γνωριστούμε κιόλα. Μπα! Μπα!... Έτσι μοναχός κάδεσαι στο σκοτάδι; Θα χάσεις τα μάτια σου.

Ο Μέλιος σηκώθηκε, ψευτοσυγυρίστηκε λίγο και βγήκε.

– Μπρε! κάνει ο γέρος, σαν βρεθήκανε στο φως. Αμ, εσύ είσαι παλικαράκι. Πώς είπες πως σε λένε;

– Μέλιο...

– Να, όνομα! Να το χαιρεσαι, φως μου. Εγώ, είμαι ο μπάρμπα σου ο Ανέστης. Από δω, είναι η θεια σου η Αρετή. Κάτσε. Εδώ, εδώ, στον σοφρά¹⁷. Έτσι. Οχι! Έτσι ντροπιάρης¹⁸ είσαι; Αμ, δα πεθάνεις της πείνας! Γυναίκα, κουτάλι στον Μέλιο. Άντε, καλωσόρισε. Πνίξ' το βαδιά, να πιάσεις και φασούλες. Έτσι, μπράβο. Ααα... νοικοκερά! Έκανες ένα φαί για βεζίρηδες¹⁹!...

Σε λίγο ακουόντανε μοναχά τα κουτάλια που δούλευαν αντριωμένα.

Ο γέρος ξαναγύρεψε κι άλλο.

– Το κρύο μ' άνοιξε την όρεξη... δικαιολογήθηκε. Θέλεις κι εσύ, παλικαρά μου; Όχι; Καλά. Χατίρι εγώ δεν χαλνώ²⁰.

Σαν τελειώσανε, ο γέρος ρεύτηκε και πήγε κι ακούμπησε στο παραγώνι²¹.

⁹ **ντριλί**: φθινό βαμβακερό ύφασμα ρούχου.

¹⁰ **κενώνω**: σερβίρω το φαγητό στα πιάτα.

¹¹ **αχνός**: ο ατμός που βγάζει το ζεστό φαγητό.

¹² **φιλεύω**: προσφέρω ως κέρασμα.

¹³ **κόρφος**: στήθος, αγκαλιά.

¹⁴ **κόπιασε**: έλα, πλησίασε.

¹⁵ **Κρηφ**: το όνομα που είχαν δώσει στον Μέλιο οι χωρικοί στο προηγούμενο βιβλίο του Λουντέμη, με τίτλο *Συννεφιάζει*.

¹⁶ **σαλεύω**: κινούμαι ελαφρά.

¹⁷ **σοφράς**: στρογγυλό, ξύλινο, πολύ χαμηλό τραπέζι (ανατολίτικου τύπου), γύρω από το οποίο τρώνε οι άνθρωποι καθισμένοι στο πάτωμα.

¹⁸ **ντροπιάρης**: ντροπαλός.

¹⁹ **βεζίρης**: ανώτατος αξιωματούχος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

²⁰ **χαλνώ**: χαλώ.

²¹ **παραγώνι**: χώρος μπροστά στο τζάκι.

– Έλα, τώρα, εδώ, κοντά μου. Εγώ θα στρίψω ένα τσιγάρο και συ θα μου πεις το συναξάρι²² σου. Για το Γυμνάσιο δεν ήρτες; Το κατάλαβα. Είδες που σ' το 'λεγα, γριά... Λοιπόν;

– Θα δώσω εξετάσεις... είπε το παιδί. Όλο το καλοκαίρι δούλευα, και τον χειμώνα... Και τώρα ήρτα²³ για τις εξετάσεις.

– Αχ, αχ, αχ...

– Έβαλα στην άκρη λίγα για τα βιβλία μου και για το νοίκι. Θα τρώω λίγο, μια φορά τη μέρα.

– Πολύ ακριβά, μικρό μου, τ' αγοράζεις τα γράμματα. Και τι έχεις σκοπό να τα κάνεις;

Ο Μέλιος εδώ τα 'χασε. Τι να τα κάνει; Ρωτάς; Να... Τα ήθελε! Δεν μπορούσε να κάνει χωρίς αυτά. Να, τα λαχταρούσε, έτσι... σαν το ψωμί, πώς το λένε;

– Τα θέλω... για... να διαβάξω βιβλία, είπε μόνο.

– Ε, καλά, έμαδες να διαβάξεις. Ύστερα! Τι κέρδος θα έχεις;

– Θέλω να φύγω απ' τα γελάδια. Να μπορώ να φορώ παστρικά²⁴ ρούχα. Να γράφω και γράμματα, στρογγυλά σαν του δασκάλου. Και να μπορώ να μιλώ καλά. Να μη με περιγελάνε²⁵... Ύστερα θέλω να μάθω και κάτι μυστικά που έχουνε τα βιβλία για να μπορώ να τα λέω και στους άλλους.

– Γι' αυτό μονάχα τα θέλεις;

– Λένε πως... άμα δεν ξέρεις γράμματα είσαι στραβός.

– Ε, εσύ είσαι;

– Δεν ξέρω. Μπορεί και να είμαι...

– Δεν τα βλέπεις όλα όσα είναι μπροστά σου;

– Τα βλέπω. Μα μπορεί να είναι κι άλλα και να μην τα βλέπω. Και να τα δω μεθαύριο, που θα μάθω γράμματα.

– Σε μεγάλα θάσανα, νωρίς νωρίς, μπήκες, γιε μου. Μη. Άσε. Είσαι άγουρο ακόμη για τέτοια πο-νοκεφαλιάσματα.

– Οι άλλοι πάνε στο σκολειό. Εγώ δεν μπόρεσα. Έπρεπε να μαζέψω λεφτά. Δεν έχω κανέναν άλλο στον κόσμο.

– Τι; Για ξαναπές το αυτό! Σ' την ξεριζώνω τη γλώσσα! Δεν έχει κανέναν, λέει! Κι εγώ, τι είμαι; Ε;... Δεν είμαι μάρμπας σου; Τι είπαμε τα πολλήωρα; Το ξέχασες κιόλα;

– Θα... θα... με κρατήσετε;

Ο Ανέστης έκανε έναν ψεύτικο θυμό.

– Αρετή! Για ξεκρέμασε από κει τον πλάστη²⁶, να τον καταχερίσω²⁷! Ακούς θα τον κρατήσουμε; Να πας αύριο πρωί πρωί να γραφτείς. Κι άμα σου κάνουνε τίποτις ζόρια, «θα τα πω στον μάρμπα μου», να τους πεις. Να πας, παιδί μου, στο σκολειό, να πας. Μην ακούς τι έλεγα πρωτύτερα. Έτσι από τη χαζομάρα μου το έλεγα. Να πας, μη μπας κι ανοίξεις και τα δικά μου τα μάτια, γιατί στραβός απόμεινα

²² **συναξάρι**: διήγηση του βίου και του μαρτυρίου ενός αγίου ή οσιομάρτυρα του χριστιανισμού/εκκλησιαστικό βιβλίο που περιέχει την παραπάνω διήγηση.

²³ **ήρτα**: ήρθα.

²⁴ **παστρικά**: καθαρά.

²⁵ **περιγελώ**: κοροϊδεύω, γελάω σε βάρος κάποιου.

²⁶ **πλάστης**: ξύλινο κυλινδρικό εργαλείο της κουζίνας, που χρησιμοποιείται για το άνοιγμα φύλλων ζύμης.

²⁷ **καταχερίζω**: δέρνω, χτυπάω με το χέρι μου.

στον απάνου²⁸ κόσμο. Και τώρα τράβα για ύπνο. Του 'στρωσες, Αρετή; Άντε, καλό ξημέρωμα. Εγώ θα φύγω με το χάραμα. Άμα δέλεις το πρωί τίποτα, να το γυρέψεις απ' τη θεια σου. Άιντε, φως μου, και να σε δω γιομάτο προκοπή.

Ο Μέλιος έφυγε χωρίς να βγάλει άχνα. Ήθελε να πει ένα σωρό λόγια, μα δεν μπορούσε να σαλέψει το στόμα του. Μα και να το κατάφερνε, πάλι δεν θα 'βγαινε τίποτα, γιατί δεν είχε φωνή. Αλλόκοτα καλώματα²⁹ έκανε, σαν βρέθηκε μοναχός στο καμαράκι του. Γδύθηκε να πέσει και ξέχασε να βγάλει τα παπούτσια του. Τα χέρια του έτρεμαν. Ύστερα του ήρθε να μπήξει τα γέλια. Στο τέλος αποκοιμήθηκε με τα μάτια βρεγμένα. Είδε στ' όνειρό του ένα σπίτι χρυσό, χτισμένο σε μια κορφή με γύρω γύρω κάγκελα. Χρόνια το 'φερε βόλτα και δεν μπορούσε να μπει. Στο τέλος, πήδηξε τα κάγκελα και βρέθηκε μέσα!

Λουντέμης, Μ. (1999). *Ένα παιδί μετράει τ' άστρα*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Δραστηριότητες

1. Ποια πρόσωπα συμμετέχουν στο απόσπασμα που διαβάσατε; Ποια είναι τα κυριότερα γνωρίσματά τους, όπως αυτά αποκαλύπτονται από τα λόγια και τις πράξεις τους; Πώς φαντάζεστε την εξωτερική τους εμφάνιση; Μπορείτε να καταγράψετε τις απαντήσεις σας στο διάγραμμα που ακολουθεί.

←
Ένα παιδί μετράει τ' άστρα:
Οι λογοτεχνικοί χαρακτήρες

2. Η αφήγηση δημιουργεί εικόνες που απευθύνονται στην αίσθηση της όρασης (οπτικές), της ακοής (ακουστικές), της όσφρησης (οσφρητικές), της αφής (απτικές) ή της γεύσης (γευστικές). Ποια από τα παραπάνω είδη εικόνων εντοπίζετε στο απόσπασμα; Σε συνεργασία με τον διπλανό ή τη διπλανή σας, να τις σημειώσετε στο ακόλουθο διάγραμμα και να εξηγήσετε πώς λειτουργούν μέσα στο κείμενο και πώς σας επηρεάζουν συναισθηματικά.

←
Ένα παιδί μετράει τ' άστρα:
Οι εικόνες του αφηγηματικού κειμένου

- 3
 - α. Το βιβλίο του Λουντέμη *Ένα παιδί μετράει τ' άστρα* εμπνέει διαρκώς τους καλλιτέχνες, ώστε να το μεταφέρουν στη θεατρική σκηνή. Να παρατηρήσετε στις φωτογραφίες του παρακάτω QR code τα σκηνικά δύο διαφορετικών σύγχρονων θεατρικών παραστάσεων. Ποιο σκηνικό προτιμάτε και γιατί;
 - β. Θέλετε να αποδώσετε κι εσείς θεατρικά τους διαλόγους του κειμένου; Μοιράστε μεταξύ σας τους ρόλους των ηθοποιών αλλά και των σκηνογράφων, που θα δημιουργήσουν το σκηνικό για τη μικρή παράσταση που θα παρουσιάσετε στην τάξη σας.

←
Ένα παιδί μετράει τ' άστρα:
Σκηνικά σύγχρονων θεατρικών παραστάσεων

²⁸ απάνου: επάνω.

²⁹ καλώματα: παράξενα φερσίματα.

Πηγή: rethemmosnews.gr

Η φωτογραφία απεικονίζει μια σκηνή από τη μουσική παράσταση *Ένα παιδί μετράει τ' άστρα* (2013) που ανέβηκε στο Μέγαρο Μουσικής Αθηνών σε σκηνοθεσία της Βαρβάρας Δούκα.

Παρατηρήστε τη στάση του σώματος και τις εκφράσεις στα πρόσωπα των χαρακτήρων. Τι υποθέτετε για τα συναισθήματά τους προς τον Μέλιο; Ταιριάζουν με τα συμπεράσματα που είχατε σχηματίσει από το κείμενο;

Διαβάστε ένα απόσπασμα από το μυθιστόρημα *Οι Άθλιοι* του Victor Hugo. Διακρίνετε κοινά σημεία με το κείμενο του Μενέλαου Λουντέμη;

ΜΕΝΕΛΑΟΣ ΛΟΥΝΤΕΜΗΣ (1906 ή 1912-1977)

Προσφυγόπουλο από την Κωνσταντινούπολη, εγκαταστάθηκε στην Ελλάδα μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή και από παιδί δούλεψε σκληρά για να ζήσει. Αγωνίστηκε στην Εθνική Αντίσταση κατά των Γερμανών κατακτητών, εξορίστηκε κατά τη διάρκεια του Εμφύλιου Πολέμου και έζησε στη Ρουμανία ως πολιτικός πρόσφυγας (1958-1974). Ασχολήθηκε με όλα σχεδόν τα είδη λόγου, αλλά διακρίθηκε ιδιαίτερα στην πεζογραφία, αναδεικνύοντας τη δυστυχία των καταπιεσμένων κοινωνικών στρωμάτων. Η γραφή του χαρακτηρίζεται από ρεαλισμό, τρυφερότητα, αφηγηματική δύναμη και αυτοβιογραφικά στοιχεία. Το πιο δημοφιλές μυθιστόρημά του, το *Ένα παιδί μετράει τ' άστρα* (1956-1957), μαζί με τα *Συννεφιάζει*, *Αγέλαστη άνοιξη* και *Κάτω απ' τα κάστρα της ελπίδας* αποτελούν τετραλογία με ήρωα-πρωταγωνιστή τον Μέλιο Καδρά. Τιμήθηκε με το Μέγα Κρατικό Βραβείο Πεζογραφίας για τη συλλογή διηγημάτων *Τα πλοία δεν άραξαν* (1938) και με το βραβείο της Χρυσής Δάφνης Πανευρώπης (1951, Παρίσι).

Νικηφόρος Βρεττάκος
Η τουλίπα

Αυτός που θα 'ρθει τη νύχτα μπορεί
να είναι και ο Ιησούς. Ή κι ο πρώτος του
εξάδελφος. Μπορεί και της μάνας του
η μικρότερη αδελφή ή κι ο πατέρας του.
Ή και κάποιος βρεγμένος χωρικός
που νυχτώθηκε. Περισσεύει μια κλίνη,
μου έχει το νοίκι πληρώσει ο Θεός,
φυτεύοντας μέσα μου μια
τουλίπα λευκή: την Αγάπη.

Βρεττάκος, Ν. (1991). *Τα ποιήματα*, Γ΄ τόμος. Αθήνα:
Τρία Φύλλα.

Vincent van Gogh, *Καλλιέργεια βολβών ή Παρτέρια στην Ολλανδία* (1883),
National Gallery of Art, Ουάσιγκτον

Δραστηριότητες

1. **α.** Ποιους βλέπει το ποιητικό υποκείμενο στο πρόσωπο αυτού που του χτυπά την πόρτα τη νύχτα;
β. «Περισσεύει μια κλίνη/ μου έχει το νοίκι πληρώσει ο Θεός»: Πώς αντιλαμβάνεστε τους στίχους αυτούς;
2. Το ποιητικό υποκείμενο παρουσιάζει την αγάπη σαν μια τουλίπα λευκή που φύτεψε μέσα του ο Θεός. Γιατί πιστεύετε ότι επιλέγει αυτή τη μεταφορά;
3. Παρατηρήστε τα έργα τέχνης του van Gogh και του Monet που παριστάνουν αγρούς με τουλίπες. Ποιες εντυπώσεις σας προκαλούν; Εσείς πώς θα ζωγραφίζατε την αγάπη-τουλίπα;

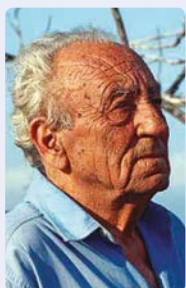

Claude Monet, *Χωράφια με τουλίπες* (1886),
Musée d'Orsay, Παρίσι

←
 Νικηφόρος Βρεττάκος,
*Η φιλοσοφία
 των λουλουδιών*

4. Διαβάστε τα ποιήματα του Βρεττάκου από τη συλλογή *Η φιλοσοφία των λουλουδιών* (1988). Στη συνέχεια, εργαστείτε σε ομάδες, για να εξετάσετε πώς αντιλαμβάνεται ο ποιητής τη σχέση των λουλουδιών με τον Θεό και την αγάπη.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΒΡΕΤΤΑΚΟΣ (1912-1991)

Ποιητής, πεζογράφος, μεταφραστής, δοκιμιογράφος και ακαδημαϊκός. Άσκησε διάφορα επαγγέλματα για να βιοποριστεί, αλλά η κύρια ασχολία του ήταν η ποίηση. Έλαβε μέρος στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και στην Αντίσταση, ενώ στα χρόνια της δικτατορίας των συνταγματαρχών (1967-1974) αυτοεξορίστηκε στην Ελβετία και ταξίδεψε σε πολλές ευρωπαϊκές πόλεις. Το ποιητικό του έργο διακρίνεται από αισιόδοξη διάθεση, θρησκευτική ευλάβεια και βαθιά αγάπη για τη φύση και τον άνθρωπο· έχει χαρακτηριστεί ως «άγιος» της ελληνικής ποίησης. Έλαβε πολλές τιμητικές διακρίσεις, μεταξύ των οποίων το Πρώτο Κρατικό Βραβείο Ποίησης (1940, 1956, 1982), και προτάθηκε τέσσερις φορές για το Νόμπελ Λογοτεχνίας.

Παίζοντας με τα κείμενα

1. **α.** Πώς εκδηλώνεται στα λογοτεχνικά κείμενα της συστάδας η αγάπη και η φροντίδα προς τον συνάνθρωπο; Διακρίνετε κοινά σημεία ανάμεσά τους;
 - β.** Ποιο από τα κείμενα που διαβάσατε σας συγκίνησε περισσότερο και γιατί;
2. Τα κείμενα του Tom Percival και του Oscar Wilde αναφέρονται σε ανθρώπους της κοινωνίας που, ως τώρα, ήταν «αόρατοι» για τους υπόλοιπους. Ποιοι είναι αυτοί; Με ποιον τρόπο γίνονται ορατοί;
3. Θα ταίριαζαν, κατά τη γνώμη σας, οι στίχοι του Λειβαδίτη ή του Βρεττάκου στην ιστορία του Μέλιου από το κείμενο του Λουντέμη; Να στηρίξετε την άποψή σας σε συγκεκριμένα αποσπάσματα.
4. **α.** Πώς συνδέεται ο Θεός και ο Χριστός με την αγάπη και την αλληλεγγύη; Να εργαστείτε σε ομάδες, για να συγκρίνετε τους στίχους του Λειβαδίτη και του Βρεττάκου.
 - β.** Γνωρίζετε τον Άγιο Φραγκίσκο της Ασίζης; Στα QR codes που ακολουθούν, μπορείτε να διαβάσετε αποσπάσματα από τα έργα *Ο φτωχούλης του Θεού* του Νίκου Καζαντζάκη και *Το μικρό θαύμα* του Paul Gallico. Πώς εκφράζεται η αγάπη στα κείμενα αυτά και πώς συνδέεται με τη χριστιανική πίστη;

←
Νίκος Καζαντζάκης,
Ο φτωχούλης του Θεού

←
Paul Gallico,
Το μικρό θαύμα

5. **α.** Να μελετήσετε το ποίημα της Emily Dickinson «Μια καρδιά αν σώσω από το ράγισμα». Πιστεύετε ότι συνδέονται οι στίχοι του με κάποιο ή κάποια από τα λογοτεχνικά κείμενα που διαβάσατε;
 - β.** Εργαστείτε σε ομάδες, για να γράψετε το δικό σας ποίημα! Ξεκινήστε με τους δύο πρώτους στίχους της Dickinson και μεταμορφώστε τους υπόλοιπους, ώστε να εκφράζουν τις δικές σας ιδέες για τον αλτρουισμό. Μπορείτε να αντλήσετε έμπνευση από τα κείμενα της συστάδας ή/και την επικαιρότητα και να αναρτήσετε το ποίημά σας στο ιστολόγιο του σχολείου, για να ευαισθητοποιήσετε τους συμμαθητές και τις συμμαθήτριάς σας.

←
Emily Dickinson
«Μια καρδιά αν σώσω
από το ράγισμα»

6. Χωριστείτε σε ομάδες, για να δημιουργήσετε μια «παγωμένη εικόνα»! Δοκιμάστε να παραστήσετε με τα σώματά σας μια σκηνή, μια σχέση χαρακτήρων ή έναν συμβολισμό που σας έκανε εντύπωση σε ένα από τα λογοτεχνικά κείμενα που διαβάσατε. Μπορείτε να ενισχύσετε την εικόνα σας αξιοποιώντας και αντικείμενα. Μην αποκαλύψετε στις υπόλοιπες ομάδες το κείμενο που σας ενέπνευσε· αφήστε τες να το μαντέψουν!

Άξονας Α'

Κοινωνική ζωή (Εγώ, ο Άλλος)

Συστάδα 4η

Ξενοφοβία

«Κι όταν μεταναστεύουν οι ιστορίες, οι λαοί
σμίγουν και τα παιδιά είναι ευτυχισμένα»

Βαγγέλης Ηλιόπουλος

Σε αυτή τη συστάδα θα διαβάσετε λογοτεχνικά κείμενα που μιλούν για σχέσεις μεταξύ ανθρώπων με διαφορετική εθνικότητα, γλώσσα ή θρησκεία. Επιδιώκεται:

- ▶ Να διερευνήσετε τις στάσεις των ανθρώπων απέναντι στον «ξένο» και «διαφορετικό».
- ▶ Να μπειτε στη θέση των ανθρώπων που βιώνουν ρατσισμό και να ευαισθητοποιηθείτε απέναντι στα προβλήματα που αντιμετωπίζουν.
- ▶ Να προβληματιστείτε για τις διαφορές που χωρίζουν τους ανθρώπους και για τις «γέφυρες» που τους ενώνουν.
- ▶ Να εμβαθύνετε στα γνωρίσματα των λογοτεχνικών χαρακτήρων και να εκφράσετε τα συναισθήματά σας για αυτούς.
- ▶ Να συνδέσετε τα λογοτεχνικά κείμενα με τη ζωγραφική, τη μουσική και τον κινηματογράφο.
- ▶ Να εργαστείτε σε ομάδες, για να εμπλακείτε σε ευφάνταστες δραστηριότητες δημιουργικής γραφής, εικαστικής έκφρασης και θεατρικού παιχνιδιού.

Κείμενα συστάδας

Πηγή: marcusgomaddebie.com

←
Marcus Debie aka GOMAD,
Είμαστε όλοι συνδεδεμένοι
(2017), γκράφιτι στην Αμβέρσα
του Βελγίου

Banksy (2014), γκράφιτι στο
Έσεξ της Αγγλίας
↓

Πηγή: britannica.com

Τα συνθήματα στις πινακίδες (πλακάτ) μεταφράζονται ως εξής:
Migrants not welcome = Οι μετανάστες δεν είναι ευπρόσδεκτοι
Go back to Africa = Γύρνα πίσω στην Αφρική
Keep off our worms = Μακριά από τα σκουλήκια μας

Να περιγράψετε τα γκράφιτι που εικονίζονται. Ποιες ιδέες εκφράζουν, κατά τη γνώμη σας;
Τι είδους συναισθήματα σας προκαλούν;

Βαγγέλης Ηλιόπουλος
Κι οι ιστορίες μεταναστεύουν

Η Φαουζέγια είναι ένα μικρό κορίτσι, γεννημένο στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου από μια φτωχή οικογένεια. Έχει φίλο ένα χελιδόνη, που έχει άσπρο το ένα του φτερό, και για χάρη του φτιάχνει ιστορίες. Όταν αλλάζει η εποχή και ο φίλος της πρέπει να μεταναστεύσει, εκείνη λέει την ιστορία του στα άλλα παιδιά και τον περιμένει να γυρίσει. Όλα όμως αλλάζουν όταν η Φαουζέγια φεύγει με την οικογένειά της για την Ξενιτιά, ώστε να βρει δουλειά ο πατέρας της.

Όλα στην Ελλάδα είναι τόσο διαφορετικά. Οι μυρωδιές, τα φαγητά, τα σπίτια! Τα παιδιά δεν παίζουν στις αυλές. Τον χειμώνα κάνει πολύ κρύο!

Τι κι αν στην Αθήνα ο ουρανός έχει το ίδιο χρώμα που έχει και στην Αλεξάνδρεια, τι κι αν και σ' αυτόν πετούν ανέμελα πουλιά... Η Φαουζέγια από το νέο της σπίτι δεν έβλεπε ουρανό, γιατί ήταν υπόγειο και τον έκρυβαν οι απέναντι πολυκατοικίες.

Η Φαουζέγια ήθελε από την αρχή να γυρίσει στην πόλη της, στο σπίτι της, στις φίλες της, στο χελιδόνη της.

Κάθε βράδυ πριν κοιμηθεί έλεγε την ίδια ιστορία από μέσα της. Ότι ήρθε ο φτερωτός της φίλος και την πήρε πίσω στην Αίγυπτο.

Τον πρώτο καιρό ο μπαμπάς ήταν όλο στο σπίτι. Όμως όταν βρήκε δουλειά, έφευγε το πρωί και γύριζε το βράδυ αργά. Η Φαουζέγια με τη μαμά έμεναν μόνες τυλιγμένες στο κουβάρι του φόβου του ξένου τόπου.

Οι μήνες περνούσαν γεμάτοι πίκρα και νοσταλγία και το σχολείο της φαινόταν ακόμη πιο δύσκολο.

Μερικά παιδιά που τη βοηθούσαν να μάθει τη γλώσσα σιγά σιγά έγιναν φίλοι της, αφού μπορούσαν να συνεννοηθούν μαζί της με τη γλώσσα που μόνο τα παιδιά ξέρουν, τη γλώσσα του παιχνιδιού.

Υπήρχαν βέβαια κι άλλα παιδιά που την κορόιδευαν.

– Μη δίνεις σημασία! Αν πάνε στην Αίγυπτο, λέξη δεν θα ξέρουν να πουν! Εσύ κάτι έχεις μάθει από τη γλώσσα τους, έλεγε η μαμά της.

Με τον καιρό, μήνα με τον μήνα, η Φαουζέγια μάθαινε να μιλά ελληνικά με τους φίλους της, με κάποιους γείτονες, με τη δασκάλα.

Όμως, της ήταν ακόμη πολύ δύσκολο να γράψει. Ούτε και στη γλώσσα της έγραφε πια. Σαν κάτι να εμπόδιζε το χέρι της.

Όταν ήρθε η άνοιξη, η δασκάλα ζήτησε από κάθε παιδί να διηγηθεί μια δική του ιστορία. Η Φαουζέγια είπε για το χελιδόνη της, το χελιδόνη με το άσπρο φτερό. Όλοι εντυπωσιάστηκαν, οι περισσότεροι όμως δεν την πίστεψαν. Η δασκάλα της ζήτησε να γράψει την ιστορία της.

Η Φαουζέγια όλο το απόγευμα στο σπίτι προσπαθούσε να βάλει τα γράμματα στη σειρά, να φτιάξει λέξεις, και με τις λέξεις να γράψει μια ιστορία. Πόσο ήθελε να ερχόταν ο φίλος της και να ταξίδευαν μαζί πίσω στη χώρα της, εκεί που ό,τι είχε στο μυαλό της γάργαρα ποτάμι στο χαρτί γινόταν όπως το έγραφε...

Όπως κοίταζε από το παράθυρο είδε μια φωλιά κάτω από το απέναντι μπαλκόνι, που δεν την είχε

προσέξει ποτέ. Κι όπως την παρατηρούσε και σκεφτόταν το χελιδόνι της, σαν να της φάνηκε ότι το είδε να βγαίνει από τη φωλιά. Πετάχτηκε έξω φωνάζοντας!

Το χελιδόνι της ήταν πραγματικά εκεί. Το αναγνώρισε από το άσπρο του φτερό. Από τις φωνές μαζεύτηκε όλη η γειτονιά κι εκείνη έκλαιγε από χαρά όπως το χελιδόνι πετούσε πάνω από το κεφάλι της.

Την άλλη μέρα η δασκάλα εντυπωσιάστηκε με όσα έγραψε η Φαουζέγια.

– Με βοήθησε ο φίλος μου! Μετανάστης κι αυτός, φτερωτός!

Το απόγευμα όλα τα παιδιά έπαιζαν με το χελιδόνι με το άσπρο φτερό στο αθηναϊκό σοκάκι που 'χε γεμίσει ουρανό αλεξανδρινό.

Η Φαουζέγια έγραφε πια και ελληνικά και αιγυπτιακά, λες κι ο φίλος της με το άσπρο φτερό του τραβούσε ένα σκοινί που διέσχισε όλη τη Μεσόγειο και πάνω του ταξίδευαν οι λέξεις που έφτιαχναν ιστορίες. Κι οι ιστορίες μετανάστευαν, κι όπως ταξίδευαν, γλώσσα μόνο άλλαξαν ξανά και ξανά, μα το νόημά τους έμενε το ίδιο!

Ο φίλος της Φαουζέγια, ακόμη και σήμερα, συνεχίζει να ταξιδεύει, κι όπως πάει κι έρχεται μαζί του μεταναστεύουν κι οι ιστορίες... κι όταν μεταναστεύουν οι ιστορίες, οι λαοί σμίγουν¹ και τα παιδιά είναι ευτυχημένα.

Ηλιόπουλος, Β. (2009). *Κι οι ιστορίες μεταναστεύουν* (εικονογράφηση Δ. Παρίση). Αθήνα: Πατάκης.

Δραστηριότητες

- α.** Ποια προβλήματα αντιμετωπίζει η Φαουζέγια στην Ελλάδα; Πώς της συμπεριφέρονται τα υπόλοιπα παιδιά;

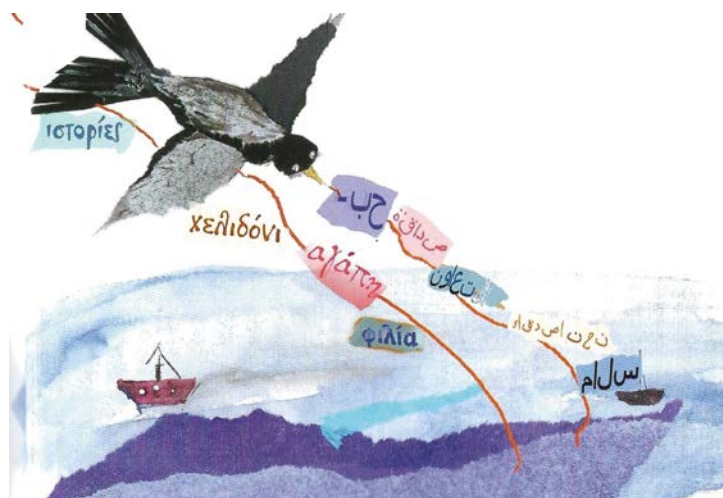
β. Πώς αισθάνεται στον ξένο τόπο; Αν ήσασταν στη θέση της, πώς φαντάζεστε ότι θα νιώθατε;
- α.** Τι κοινό έχει η Φαουζέγια με το χελιδόνι της και πώς τη βοηθά να προσαρμοστεί στη νέα της ζωή;

β. Με ποιον τρόπο μεταναστεύουν οι ιστορίες, σύμφωνα με το κείμενο, και πώς βοηθούν τους λαούς να συνδεθούν;
- Η παρακάτω εικόνα, όπως και οι εικόνες στις οποίες οδηγεί το ακόλουθο QR code, ανήκουν στην εικονογράφηση του βιβλίου από τη Διατσέντα Παρίση. Μπορείτε να αντιστοιχίσετε τις εικόνες με συγκεκριμένες προτάσεις του κειμένου:

Κι οι ιστορίες μεταναστεύουν:
Εικονογράφηση

¹ σμίγω: ενώνομαι.

↑
Πηγή εικόνας: Ηλιόπουλος, Β. (2009). *Κι οι ιστορίες μεταναστεύουν* (εικονογράφηση Δ. Παρίση). Αθήνα: Πατάκης.

4. Ποιο μήνυμα θα θέλατε να μεταφέρει το χελιδόνι της Φαουζέγια στα παιδιά που ζουν σε άλλες γωνιές του κόσμου; Εργαστείτε σε ομάδες για να αποτυπώσετε τις ιδέες σας σε μια ζωγραφιά.

←
Διαβάστε ένα απόσπασμα από το βιβλίο του Μάνου Κοντολέων *Μια ιστορία του Φιοντόρ*. Ποιες ομοιότητες και ποιες διαφορές εντοπίζετε ανάμεσα στη Φαουζέγια και στη Λιούμπα; Πώς αισθάνεστε για τις ηρωίδες των κειμένων;

ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ (γενν. 1964)

Συγγραφέας παιδικών και εφηβικών βιβλίων. Γεννήθηκε στην Αθήνα από Έλληνες γονείς της Διασποράς, οι οποίοι μεγάλωσαν στην Αίγυπτο, και σπούδασε Παιδαγωγικά και Θεολογία στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Από το 1984 εργάζεται στην πρωτοβάθμια ιδιωτική εκπαίδευση. Έχει τιμηθεί με βραβεία και επαίνους για τα βιβλία του, τα οποία προάγουν τον αλληλοσεβασμό και την αποδοχή της διαφορετικότητας. Ανακηρύχθηκε Αγγελιαφόρος Ψυχικής Υγείας στα Σχολεία (2013) από την Εταιρεία Ψυχοκοινωνικής Υγείας του Παιδιού και του Εφήβου (ΕΨΥΠΕ) και προτάθηκε για το σουηδικό βραβείο Astrid Lindgren (2017-2019) και για το διεθνές βραβείο Hans Christian Andersen (2018). Σχεδιάζει προγράμματα για την καλλιέργεια της φιλαναγνωσίας.

Ηλίας Βενέζης Όρος των ελαιών

Κεντρικό πρόσωπο του διηγήματος είναι ο ηλικιωμένος Βασίλης Βάρκας, που ζει μόνος του πάνω σε ένα βουνό της Λέσβου γεμάτο ελιές. Είχε έρθει ως πρόσφυγας στο νησί από τα οθωμανικά εδάφη, όταν έγιναν οι διωγμοί των χριστιανών το 1922. Δεν σώζεται κανείς άλλος από την οικογένειά του· το παιδί του έχει κι αυτό καθεί στον πόλεμο.

Η νύχτα της Ανάστασης είναι καθαρή. Τα άστρα τρέμουν. Έχουν περάσει πολλές ώρες. Ο μπαρμπα-Βασίλης λογαριάζει πως κάτω, στο χωριό, οι άνθρωποι θα 'χουν πάει στην εκκλησιά. Είναι πολλή ησυχία.

Άξαφνα ο γέροντας σαν ν' ακούει αλαφρό δόρυβο, βήματα ανθρώπου που πλησιάζει. Αποτραβήχτηκε απ' τους λογισμούς¹ του και στύλωσε² τα μάτια του στη νύχτα. Σε λίγο ένας όγκος άρχισε να ξεχωρίζει. Ολοένα ερχόταν, φαινόταν πια καθαρά.

- Ακήφ, εσύ είσαι; λέει ο γέροντας.
- Εγώ, αποκρίνεται η άλλη φωνή.
- Γιατί ανέθηκες ίσαμε δω; Ο δρόμος είναι μακρύς.
- Ήρθα απ' το μονοπάτι. Σκέφτηκα πως κι απόψε θα 'σαι καταμόναχος.
- Ένα φύσημα ασήμαντο πέρασε και άγγισε³ τα φύλλα. Πάλι έγινε ησυχία.
- Κάθισε, λέει ο μπαρμπα-Βασίλης στον Ακήφ.

Κάθισε σιωπηλά.

Ο Ακήφ θα 'χει τα ίδια χρόνια με τον μπαρμπα-Βασίλη. Είναι Τούρκος, από τούτα τα μέρη του νησιού. Τις πιο πολλές μέρες της ζωής του τις πέρασε δραγάτης⁴, φυλάγοντας τα κτήματα σ' αυτά τα βουνά. Ξέρει τον τόπο βήμα με βήμα. Όταν έγινε η ανταλλαγή των τουρκικών πληθυσμών της Ελλάδας με τους χριστιανούς της Ανατολής, οι Έλληνες τον κράτησαν τον Ακήφ για να τους δείξει τα κτήματα που άφηναν οι Τούρκοι του τόπου. Έτσι έμεινε στο νησί, αυτός μονάχος απ' όλη τη φυλή του που ξεπατρίστηκε⁵. Στην αρχή ήταν φοβερό, η ζωή του ήταν αβάσταχτη. Ο τόπος είχε γεμίσει από Ανατολίτες πρόσφυγες που ήρθαν με την καταστροφή του 1922. Όλοι τον βλαστημούσαν⁶ σαν περνούσε, και φτύνανε τον τόπο που πάτησε, για να δείξουν πόσο ήταν το μίσος τους για τη φυλή του. [...]

Ποιος να βοηθήσει τώρα τον Ακήφ; Ποιος να τον φοβηθεί; Πού να 'βρει προστασία; Είναι μονάχος κι έρημος. Τι καλά που θα 'ταν να τον άφηναν να φύγει κι αυτόν στην ξένη χώρα, αντίκρυ, στην Ανατολή, όπου φύγανε οι άλλοι απ' το έθνος του. Ήταν η μόνη ευτυχία, η τελευταία, που μπορούσε να περιμένει απ' τη ζωή. Δεν του την άφηναν οι άνθρωποι, μήτε αυτή. Σαν έβλεπε κανένα χριστιανό που

¹ λογισμός: σκέψη.

² στύλωνω: κρατάω ακίνητα, προσηλώνω.

³ άγγισε: άγγιξε.

⁴ δραγάτης: αγροφύλακας.

⁵ ξεπατρίστηκε: έφυγε μακριά από την πατρίδα, ξεριτεύτηκε.

⁶ βλαστημώ: βρίζω, καταριέμαι.

απ' τα σουσούμια⁷ του τον μάντευε καλόγνωμον⁸ άνθρωπο, έπεφτε στα γόνατά του, πάνω στο χώμα, και τον παρακαλούσε:

– Βοήθησέ με, κι ο Αλλάχ είναι μεγάλος και θα σου το πληρώσει. Βοήθησέ με να πάγω⁹ κει που πήγαν οι δικοί μου.

Του έλεγε πως στην Ανατολή είναι θαμμένος ο αδερφός του, που τον πήρε ο μεγάλος πόλεμος. Θα ρωτήσει πού είναι το μπογάζι¹⁰ του Τσανάκαλε¹¹. Και βέβαια θα του πούνε. Θα πάει στο μπογάζι του Τσανάκαλε και βέβαια θα βρει τον τάφο του αδερφού του. Εκεί να ησυχάσει, στο ίδιο χώμα, μαζί του.

Αυτά έλεγε, και τα δάκρυα τρέχαν απ' τ' αγαδά μάτια του, μπερδεύονταν πάνω στ' άσπρα του τα γένια. Μα, όσο κι αν παρακαλούσε, στάθηκε αδύνατο να τον αφήσουν να φύγει.

Έτσι σιγά σιγά το πήρε απόφαση πως «κισμέτ¹²» ήταν να πεθάνει μονάχος κι έρημος στη γενέθλια γη. Και, όπως τα συνηθίζει όλα κανείς στον κόσμο τούτον, έτσι το συνήθισε κι αυτό. Απ' την άλλη μεριά κι οι χριστιανοί σιγά σιγά το συνηθίσανε, πάψαν να πειράζουν τον Ακήφ και να φτύνουν στο χώμα που είχε πατήσει. Με τον καιρό μάλιστα πήγαν και πιο πέρα ακόμα: άρχισαν να τον καταλαβαίνουν και να τον πονούν. Η χαρά είναι ένας οξύς¹³ τόνος που τεντώνεται σα νεύρο μες στον αγέρα, ένας σπάνιος τόνος μες στη γενική συμφωνία¹⁴ –πειράζει τους ανθρώπους σαν ξιπασμένη φωνή. Με τη λύπη είναι άλλο –έχουν τόσο πολύ συνηθίσει οι άνθρωποι ν' ακούνε τη συμφωνία της λύπης και να την αισθάνονται. Μέρα με τη μέρα οι χριστιανοί του τόπου, φουκαράδες της γης και της θάλασσας, κι οι χριστιανοί πρόσφυγες που ήρθαν απ' την Ανατολή άρχισαν να πλησιάζουν τη δυστυχία του Ακήφ, να την καταλαβαίνουν. Σμίγανε, λέγαν τα βάσανά τους ο ένας στον άλλο, και κλαίγαν τη μοίρα τους.

Μια φορά ο Ακήφ έκαμε λάθος στο φεγγάρι και νήστεψε δυο φορές το ραμαζάνι¹⁵. Όταν αυτό μαθεύτηκε κανένας χριστιανός δεν σκέφτηκε να γελάσει.

Ένας χριστιανός είπε:

– Ο προφήτης του τον ξέχασε τον Ακήφ. Τι πειράζει που κι ο Ακήφ ξέχασε σε ποιο φεγγάρι να τον προσκυνήσει; Οι προφήτες ξεχάσαν τους ανθρώπους.

Πάνω στο βουνό της Λέσβου, το κατάφυτο από ελιές, απόψε, στην καθαρή νύχτα της Ανάστασης, οι δυο άνθρωποι –ο χριστιανός ο Βασίλης ο Βάρκας κι ο Τούρκος ο Ακήφ– έρημοι έχουν σιμώσει¹⁶,

⁷ σουσούμια: χαρακτηριστικά (κυρίως του προσώπου).

⁸ καλόγνωμος: καλοσυνάτος, ευγενικός, με θετική διάθεση.

⁹ πάγω: πάω.

¹⁰ μπογάζι: (λέξη με τουρκική προέλευση) πορθμός, στενό θαλάσσιο πέρασμα.

¹¹ Τσανάκαλε: (τουρκική ονομασία) Δαρδανέλλια, Ελλήσποντος.

¹² κισμέτ: (τουρκική λέξη) μοίρα, πεπρωμένο.

¹³ οξύς: έντονος, δυνατός, διαπεραστικός.

¹⁴ συμφωνία: (μουσικός όρος) όταν οι ήχοι συνηχούν, ακούγονται δηλαδή ταυτόχρονα, και δημιουργούν ένα όμορφο άκουσμα στα αφτιά του ακροατή.

¹⁵ ραμαζάνι: (λέξη με τουρκική προέλευση) ονομασία του ένατου μήνα του μουσουλμανικού έτους, στον οποίο, σύμφωνα με την παράδοση, δόθηκε το Κοράνι στους ανθρώπους ως οδηγός για τη ζωή τους / θρησκευτική μουσουλμανική εορτή προσευχής και νηστείας.

¹⁶ σιμώνω: πλησιάζω.

κάθονται ο ένας κοντά στον άλλο και δεν μιλούν. Από πάνω τους είναι τ' άστρα. Και τα φύλλα που δεν σαλεύουν¹⁷.

Ένα ένα αρχίζουν να έρχονται τα όσα έζησαν, να περνούν και να χάνονται. Σ' ένα φαράγγι της Ανατολής είναι ένα καλύβι. Τέτοια ώρα, σαν απόψε, χτυπούσε η πόρτα. Ο ένας ειδοποιούσε τον άλλο, οι βοσκοί, σ' όλα τα καλύβια, πως είναι η ώρα να κατεβούν για την Ανάσταση. Κατεβαίνουν όλοι μαζί στο κοντινό χωριό, κι αν ήταν πολύ σκοτεινή η νύχτα φώτιζαν το μονοπάτι με αναμμένα δαδιά¹⁸ που βαστούσαν στα χέρια. Τότε ακόμα δεν ήταν πόλεμος, και μες στο καλύβι του Βασίλη του Βάρκα ήταν ένα παιδί που είχε μαύρα σκληρά μαλλιά και πρόσωπο με το χρώμα του σταριού.

Ο γερο-Βάρκας βλέπει απόψε πολλή ώρα αυτό το ζευγάρι τα μάτια να γεμίζουν τη νύχτα. Τα βλέπει στο μονοπάτι του φαραγγιού, στη λάμψη των αναμμένων δαδιών. Μια στιγμή. Μια στιγμή ακόμα. Ύστερα, σιγά, η λάμψη αρχίζει να σβήνει. Δεν υπάρχει πια φαράγγι, δεν υπάρχει ένα καλύβι – μήτε απ' το παιδικό πρόσωπο μένει τίποτα που να υπάρχει. Όλα είναι έρημα.

– Σε τι φταίξαμε;... Σε τι φταίξαμε;... μουρμουρίζει σιγανά ο γέροντας της Ανατολής, και τα δάκρυα βρέχουν το πρόσωπό του.

Σε τι φταίξαν;

Κει πλάι, σε μιαν άλλη γέρικη καρδιά, ένα άλλο παιδικό πρόσωπο προσπαθεί να μείνει μια στιγμή, έτσι όπως περνά η αστραπή και χάνεται. Δεν ήταν παραπάνω από είκοσι χρονώ σαν έφυγε και χάθηκε για πάντα απ' τη ζωή του. Ό,τι έβγαине χνούδι στο πρόσωπό του.

– Σε τι φταίξαμε;... μουρμουρίζει τώρα κι ο Ακήφ. Σε τι φταίξαμε;

Και τα δάκρυα ολοένα τρέχουν απ' τα μάτια τους, ένα παράπονο βαθύ και ιερό σαν των παιδιών που δεν καταλαβαίνουν γιατί τα πίκραναν.

Κάμποση ώρα πέρασε.

Οι δυο γέροντες πάνω στο όρος των ελαιών σιγά σιγά αρχίζουν να ησυχάζουν.

– Κοίταξε κάτω, είπε ο Ακήφ.

Χαμηλά, στην πεδιάδα όπου είναι το χωριό, φαίνονται τώρα πολλά μικρά φώτα. Θα είναι οι χριστιανοί που βγήκαν για την Ανάσταση.

Ο μπαρμπα-Βασίλης γονατίζει στο χώμα, κάνει μια μετάνοια, το φιλά, κι ύστερα μένει έτσι να προσεύχεται. Ο Ακήφ κοιτάζει μες στη νύχτα τον σκοτεινό όγκο του φίλου του που προσπαθεί να 'βρει τη γαλήνη μιλώντας με τον Θεό του. Μια στιγμή. Μια στιγμή ακόμα. Και ο Ακήφ, για να μην είναι μόνος, σιγά σιγά, ασυναίσθητα γονατίζει κι αυτός κι αρχίζει να προσεύχεται, τη νύχτα της Ανάστασης, στον δικό του τον Θεό.

Για κάμποση ώρα πάνω σ' αυτό το βουνό με τις ελιές δεν υπάρχει παρά μονάχα τούτη η σιωπηλή συνομιλία με τους δυο μακρινούς Θεούς που απόστρεψαν¹⁹ το πρόσωπό τους απ' τους ανθρώπους.

Η νύχτα είχε προχωρήσει πολύ. Η πρωινή δροσιά άρχισε να πέφτει.

– Κρυώνω, είπε ο Ακήφ.

¹⁷ **σαλεύω**: κουνιέμαι.

¹⁸ **δαδί**: κομμάτι ξύλου από ρητινώδες δέντρο (χρησιμοποιείται ως προσάναμμα).

¹⁹ **αποστρέφω**: στρέφω προς άλλη κατεύθυνση, απομακρύνω.

- Σε λίγο θα χαράξει, είπε ο χριστιανός γέροντας. Πρέπει να κοιμηθούμε. Σηκώνεται απάνω. Σηκώνεται κι ο Ακήφ. Κάνει ένα θήμα προς το καλύβι. Αβέβαιο. Τα γόνατά του τρέμουν.
- Ακούμπησε απάνω μου, είπε ο χριστιανός στον Τούρκο.

Βενέζης, Η. (1996). *Άνεμοι*. Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της Εστίας.

Δραστηριότητες

- α.** Με ποιον τρόπο αντιμετώπιζαν στην αρχή τον Ακήφ οι χριστιανοί πρόσφυγες του νησιού; Γιατί του φέρονταν έτσι;
- β.** Πώς άλλαξε η συμπεριφορά τους με το πέρασμα του χρόνου;
2. Ο μπαρμπα-Βασίλης και ο Ακήφ περνούν μαζί το βράδυ της Ανάστασης. Με ποιους τρόπους στηρίζουν ο ένας τον άλλον; Ποια συναισθήματα σας προκαλούν; Εργαστείτε σε ομάδες, για να απαντήσετε σε ένα κείμενο 100 λέξεων.
3. Ποια είναι τα γνωρίσματα των χαρακτήρων του διηγήματος; Παρατηρείτε ομοιότητες ανάμεσά τους; Καταγράψτε τις παρατηρήσεις σας στο διάγραμμα που ακολουθεί.

←
«Όρος των ελαιών»:
Γνωρίσματα λογοτεχνικών
χαρακτήρων – Διάγραμμα Venn

←
Κωνσταντίνος Παρθένης,
Η προσευχή του Χριστού
στο Όρος των Ελαιών (πριν από
το 1930), Ιδιωτική συλλογή

↑
Το Όρος των Ελαιών στη
χριστιανική ζωγραφική

← Διαβάστε ένα απόσπασμα από την *Αιολική γη* του Βενέζη και δείτε φωτογραφίες προσφύγων της Μικρασιατικής Καταστροφής.

← Παρατηρήστε φωτογραφίες του Muhammed Muheisan που απεικονίζουν παιδιά ως θύματα πολέμου και δώστε φωνή στα εικονιζόμενα πρόσωπα.

ΗΛΙΑΣ ΒΕΝΕΖΗΣ (1904-1973)

Πεζογράφος και ακαδημαϊκός. Γεννήθηκε στις Κυδωνιές (Αϊβαλί) της Μικράς Ασίας και κατέφυγε με την οικογένειά του στη Λέσβο μετά το ξέσπασμα του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Επιστρέφοντας στο Αϊβαλί, έζησε το δράμα της Μικρασιατικής Καταστροφής (1922), αιχμαλωτίστηκε από τους Τούρκους και υπηρέτησε στα τάγματα εργασίας. Οι εμπειρίες του πολέμου και του ξεριζωμού διαπότισαν το πεζογραφικό του έργο, που αναφέρεται κυρίως στη χαμένη πατρίδα και στις δυσκολίες των προσφύγων να προσαρμοστούν στον νέο τους τόπο. Η γραφή του έχει τρυφερό, νοσταλγικό και ανθρωπιστικό χαρακτήρα. Μερικά από τα πιο γνωστά έργα του είναι η *Αιολική Γη* (1943), *Το νούμερο 31328* (1931) και η *Γαλήνη* (1939), για την οποία τιμήθηκε με το Α΄ Κρατικό Βραβείο Λογοτεχνίας και τον Έπαινο της Ακαδημίας Αθηνών.

↑ Αγγελική Δαρλάση, *Το αγόρι στο θεωρείο*: Διαβάστε το απόσπασμα, μελετήστε το συμπληρωματικό υλικό και ασκηθείτε στην παραγωγή λόγου!

↑ Eoin Colfer και Andrew Donkin, *Πρόσφυγες*: Διαβάστε το απόσπασμα από το graphic novel και παίξτε το παιχνίδι του κύβου!

Μαρία Παπαγιάννη
Παπούτσια με φτερά

Η δεκάχρονη Ρόζα αναγκάζεται να μετακομίσει μαζί με τον πατέρα της και να απομακρυνθεί από τον αγαπημένο της φίλο, τον Χασίμ. Στην πλατεία της καινούργιας της γειτονιάς συναντά τη νέα της φίλη, την Αθηνά, μαζί με άλλα παιδιά· ανάμεσά τους βρίσκεται και ο Κωστής, μαθητής Γυμνασίου με καταγωγή από τη Συρία, που παίζει με μια μπάλα.

Αφαιρέθηκε με αυτές τις σκέψεις η Ρόζα και δεν είδε πώς έγινε το κακό. Η μπάλα του Κωστή προσγειώθηκε με φόρα πάνω στον Μικρό Παράδεισο¹ κι έριξε εφημερίδες, περιοδικά κι αυτά παρέσυραν τσίχλες και καραμέλες και σοκολάτες και γαριδάκια και πατατάκια.

Ένας ψηλός, γεροδεμένος άντρας είχε πιάσει τον Κωστή και τον σήκωνε ένα μέτρο από το έδαφος. Η κυρία Ειρήνη είχε βγει από το περίπτερο και χειρονομούσε² και φώναζε. Δεν μάλωνε τον Κωστή, αλλά φώναζε στον άντρα να αφήσει κάτω τον μικρό. Εκείνη τη στιγμή εμφανίστηκαν ξαφνικά πέντε έξι μηχανάκια που προσγειώθηκαν στην πλατεία. Κατέβηκαν οι οδηγοί κι άρχισαν να φωνάζουν και να σπρώχνουν. Η Ρόζα δεν έβλεπε καλά. Σηκώθηκε στις μύτες των ποδιών της και προσπάθησε να καταλάβει. Ψάρευε σκόρπιες φράσεις, αλλά δεν μπορούσε να βγάλει νόημα. Ο ψηλός με τα μαύρα φώναζε ότι ήρθε η ώρα να καθαρίσουν οι πλατείες από μετανάστες και πρόσφυγες κι ότι η Ελλάδα ανήκει στους Έλληνες κι όχι στα μαυράκια και στα Πακιστανάκια. Η Ρόζα τρέμοντας πια από τον φόβο της κοίταξε τον Κωστή, που μόλις είχε προσγειωθεί πάνω στο ψυγείο με τα παγωτά. Δεν της φάνηκε και πολύ μαυράκι. Πακιστανός ήταν ο Χασίμ, αλλά ο Κωστής δεν του έμοιαζε καθόλου. Είχε μόνο μαύρα μαλλιά σαν τα δικά της. Έφαξε την Αθηνά. Την είδε μαζί με τα υπόλοιπα παιδιά στο απέναντι πεζοδρόμιο. Η Ρόζα προσπάθησε να πάει προς το μέρος τους, αλλά βρέθηκε στη μέση του κόσμου που είχε σηκωθεί από τις καφετέριες και παρακολουδούσε τη σκηνή. Η κυρία Ειρήνη φώναζε ακόμα ότι η πλατεία ανήκει σ' όλα τα παιδιά κι ότι δεν χρειάζεται προστάτες. Αυτή στα νιάτα της τα είχε βάλει με Γερμανούς και δεν φοβήθηκε, δεν θα ξεχάσει την ιστορία για μια μπάλα. Ο ψηλός που ξεκίνησε τη φασαρία σήκωσε το χέρι του κι όλοι που ήταν μαζί του σώπασαν:

– Το πρόβλημα, κυρά μου, είναι ότι νομίζουν πως η Ελλάδα τούς ανήκει. Σήμερα ρίχνουν μπάλα κι είναι παιδιά, όπως λέτε. Αλλά αύριο θα μεγαλώσουν, κι εμείς τι θα κάνουμε;

– Θα μεγαλώσουμε κι εμείς. Φύγετε, αγόρι μου. Δεν γέρασα τόσο. Θυμάμαι. Δεν θα ξεριζώσετε εσείς τη μνήμη μας. Μάζεψε τους φίλους σου και φύγετε.

– Αυτή τη φορά θα φύγουμε, αλλά παρακάλα να μην υπάρχει άλλη. Ξέρουμε ποια είσαι και τι κάνεις.

– Δεν το κρύβω. Κι έτσι θα πεθάνω. Όπως έζησα. Φύγε, σου λέω.

Η Ρόζα κοιτούσε με αγωνία. Είδε τον ψηλό άντρα να κάνει νόημα στους φίλους του. Ανέβηκαν όλοι στα μηχανάκια τους κι έφυγαν φωνάζοντας κάτι που πάλι η Ρόζα δεν κατάλαβε.

¹ «Μικρό Παράδεισο» ονομάζουν τα παιδιά της πλατείας το περίπτερο της κυρίας Ειρήνης.

² **χειρονομώ:** κάνω χειρονομίες, δηλαδή κινήσεις με τα χέρια μου.

Οι θαμώνες³ των καφενείων ξανακάθισαν στις καρέκλες τους σχολιάζοντας και μιλώντας δυνατά. Η κυρία Ειρήνη άρχισε να μαζεύει τα περιοδικά και τις εφημερίδες. Πλησίασε η Ρόζα και σήκωσε μια κούτα με πατατάκια που είχε σκορπίσει στην πλατεία. Άκουσε δίπλα της την κυρία Ειρήνη να μονολογεί:

– Μα πώς άλλαξε ο κόσμος; Τι έγινε; Θεέ μου, φύλαγε. Φοβάμαι την μπόρα που έρχεται.

Η Ρόζα νόμιζε ότι μιλάει σ' αυτήν. Δεν κατάλαβε τι έλεγε, αλλά αυδόρμητα της είπε:

– Λυπάμαι.

Τότε μόνο την πρόσεξε η κυρία Ειρήνη.

– Γιατί, κορίτσι μου, λυπάσαι εσύ;

– Λυπάμαι που ήσασταν μόνη σας, που κανείς άλλος δεν μίλησε.

– Έτσι είναι ο φόβος.

– Εσείς δεν φοβάστε;

– Κρατάς μυστικό; Πώς σε λένε;

– Με λένε Ρόζα.

– Φοβάμαι, αλλά ξέρω να το κρύβω. Σαν και σένα ήμουν και πόσα δεν έκανα, που τώρα δεν ξέρω αν θα τα ξανάκανα. Αλλά τότε ξέραμε τους εχθρούς μας. Τώρα; Τώρα φοβάμαι αυτούς που κάδονται με τα χέρια σταυρωμένα. Τους απλούς θεατές. Αυτούς φοβάμαι.

Καθώς μιλούσε η κυρία Ειρήνη, της έπεσαν οι εφημερίδες. Έμειναν άδεια τα χέρια της. Τα πήγε πέρα δώδε, τα φόρεσε στο στήθος της κι ύστερα πάλι τα ανέβασε και τα κατέβασε σαν να χειρονομούσε φωνάζοντας, αλλά στην εικόνα είχε χαθεί η φωνή. Σαν κουπιά τής φάνηκαν της Ρόζας αυτά τα δυο χέρια που ανεβοκατέβαιναν χωρίς λόγο. Τρόμαξε ότι κάτι έπαθε η γυναίκα, ένιωσε ότι κάτι έπρεπε να κάνει να σταματήσει αυτό το πηγαίνελα κι άπλωσε το χέρι της και την άγγιξε. Και σαν να έγινε κάτι τότε, τα χέρια, τα κουπιά έγιναν φτερά και την αγκάλιασαν. Στάθηκε χωρίς να κουνιέται η Ρόζα στην άγνωστη αγκαλιά και η γυναίκα έσκυψε και τη φίλησε στα μαλλιά. Ένα νησάκι οι δυο τους μπροστά στον Μικρό Παράδεισο.

Παπαγιάννη, Μ. (2023). *Παπούτσια με φτερά*, 6η έκδοση. Αθήνα: Πατάκης.

³ **Θαμώνας:** πελάτης, αυτός που συχνάζει σε ένα μέρος.

Δραστηριότητες

1. **α.** Πώς συμπεριφέρονται στον Κωστή οι άνδρες που καταφθάνουν στην πλατεία; Γιατί τα βάζουν μαζί του;
- β.** Ποια στάση κρατάει η κυρία Ειρήνη απέναντι στα γεγονότα; Πώς αισθάνεστε για εκείνη;

Παπούτσια με φτερά:
Συμπληρώστε στο διάγραμμα
τα στοιχεία πλοκής του κειμένου.

2. Να υπογραμμίσετε στο κείμενο τις φράσεις που περιέχουν το ουσιαστικό «φόβος» ή το ρήμα «φοβάμαι». Τι φοβούνται οι χαρακτήρες του κειμένου (η Ρόζα, οι θαμώνες στις καφετέριες και η κυρία Ειρήνη); Με ποιον φόβο ταυτίζεστε περισσότερο;
3. **α.** Στο τέλος του κειμένου η κυρία Ειρήνη και η Ρόζα, αγκαλιασμένες, γίνονται «ένα νησάκι [...] μπροστά στον Μικρό Παράδεισο». Τι πιστεύετε ότι εκφράζει αυτή η μεταφορά; Να εργαστείτε σε ομάδες, για να απαντήσετε σε ένα κείμενο 100 λέξεων.
- β.** Ποια δύναμη ανεβάζει «μες στη μέση της θάλασσας» ένα «ολόκληρο νησί» στο *Μονόγραμμα* του Οδυσσέα Ελύτη; Το «νησάκι» της κυρίας Ειρήνης και της Ρόζας από ποια δύναμη δημιουργείται, κατά τη γνώμη σας;

Οδυσσέας Ελύτης,
Το Μονόγραμμα

Πώς σκέφτονται άραγε για τους
λευκούς οι άνθρωποι διαφορετικού
χρώματος και έθνους; Το απόσπασμα
από το βιβλίο της Geetanjali Shree
Τάφος στην άμμο δίνει μια απάντηση.

ΜΑΡΙΑ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗ (γενν. 1964)

Συγγραφέας παιδικής και νεανικής λογοτεχνίας με σπουδές στην Ελληνική Φιλολογία. Έχει εργαστεί ως δημοσιογράφος και έχει γράψει λιμπρέτα και στίχους για μουσικοθεατρικές παραστάσεις. Έχει τιμηθεί με πολλά βραβεία, μεταξύ των οποίων το Βραβείο του Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου – Ελληνικού Τμήματος της Διεθνούς Οργάνωσης Βιβλίων για τη Νεότητα (IBBY) για τα βιβλία της *Ως διά μαγείας* (2006), *Παπούτσια με φτερά* (2016) και *Στο Πικεφί* (2022). Ήταν υποψήφια για το Διεθνές Βραβείο Hans Christian Andersen (2020, 2022) και Πρέσβειρα για το Παιδικό Βιβλίο τη διετία 2021-2022.

Νίκος Εγγονόπουλος
Essai sur l'inégalité des races humaines¹

ξεχνιέται ο Αδόλφος Χίτλερ;

αλήθεια – των αδυνάτων αδύνατο –
ποτέ δεν εκατάφερα να καταλάβω
αυτά τα όντα που δεν βλέπουνε
το τερατώδες κοινό γνώρισμα τ' ανθρώπου
– το εφήμερο²
της παράλογης ζωής του –
κι' ανακαλύπτουνε διαφορές
– γιομάτοι μίσος – διαφορές
σε χρώμα δέρματος φυλή
δρησκεία

Εγγονόπουλος, Ν. (1978). *Στην κοιλάδα με τους ροδώνες. Με είκοσι έγχρωμους πίνακες και ένα σχέδιο*. Αθήνα: Ίκαρος.

Δραστηριότητες

1. Σε ποιες διαφορές μεταξύ των ανθρώπων αναφέρεται το ποιητικό υποκείμενο; Γιατί χρησιμοποιεί το ρήμα «ανακαλύπτουνε», όταν μιλάει για αυτές;
2. Ποια σχέση πιστεύετε πως έχει ο υπότιτλος του ποιήματος με το υπόλοιπο ποίημα;
3. Θα θέλατε να συνεχίσετε το ποίημα; Να εργαστείτε σε ομάδες, για να προσθέσετε κι άλλες διαφορές που, κατά τη γνώμη σας, έχουν «ανακαλυφθεί» ανάμεσα στους ανθρώπους. Ποιες συνέπειες έχουν οι διαφορές αυτές για τη ζωή τους;

¹ Ο ποιητής χρησιμοποιεί ως τίτλο του ποιήματός του τον τίτλο ενός ρατσιστικού έργου που έγραψε ο Γάλλος διπλωμάτης και συγγραφέας Arthur de Gobineau (*Δοκίμιο περί της ανισότητας των ανθρώπινων φυλών*). Στο έργο αυτό (1853-1855) ο Gobineau υποστήριζε πως υπάρχουν πνευματικές διαφορές μεταξύ των φυλών και πως η Αρία φυλή είναι ανώτερη.

² **το εφήμερο:** η μικρή διάρκεια.

Πηγή: sarabjit-singh.pixels.com

Sarabjit Singh, *Η παγκόσμια οικογένεια* (2015)

Πιστεύετε πως μπορούν να συνυπάρξουν αρμονικά οι άνθρωποι με διαφορετική καταγωγή, χρώμα, γλώσσα και θρησκεία; Ποια απάντηση δίνει το έργο τέχνης;

ΝΙΚΟΣ ΕΓΓΟΝΟΠΟΥΛΟΣ (1907-1985)

Υπερρεαλιστής ποιητής, ζωγράφος, μεταφραστής, σκηνογράφος θεατρικών παραστάσεων και καθηγητής του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου στο ελεύθερο σχέδιο. Γεννήθηκε στην Αθήνα, αλλά έζησε μεγάλο μέρος της μαθητικής του ζωής ως εσωτερικός σε σχολείο του Παρισιού. Σπούδασε στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών της Αθήνας με δάσκαλο τον ζωγράφο Κωνσταντίνο Παρθένη και φοίτησε στο καλλιτεχνικό εργαστήριο του Φώτη Κόντογλου. Κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου υπηρέτησε στο Αλβανικό μέτωπο· το 1941 αιχμαλωτίστηκε από τους Γερμανούς σε στρατόπεδο εργασίας, από όπου δραπέτευσε και επέστρεψε στην Αθήνα με τα πόδια. Τιμήθηκε με το Α΄ Κρατικό Βραβείο Ποίησης για τις ποιητικές συλλογές του *Εν ανθρωπώ Έλληνη λόγω* (1957) και *Στην κοιλάδα με τους ροδώνες* (1978).

John Boyne

Το αγόρι με τη ριγέ πιτζάμα**Πρώτο απόσπασμα**

Ο μικρός Μπρούνο δεν γνωρίζει ότι ο πατέρας του είναι συνεργάτης του Χίτλερ, του ηγέτη της ναζιστικής Γερμανίας, ούτε πως η απομονωμένη περιοχή στην οποία μετακόμισε (και την οποία προφέρει «Οουσ-Βιτς») είναι το Άουσβιτς, το μεγαλύτερο στρατόπεδο συγκέντρωσης και εξόντωσης των Εβραίων κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Εξερευνώντας, όμως, το συρματοπλεγμα που βρίσκεται στην περιοχή, ο Μπρούνο ανακαλύπτει ένα μυστηριώδες αγόρι, καθισμένο στην απέναντι πλευρά του φράχτη.

Όταν ο Μπρούνο πλησίασε το αγόρι, εκείνο καθόταν σταυροπόδι στο έδαφος και κοιτούσε κάτω. Όμως, λίγο αργότερα σήκωσε το κεφάλι του και ο Μπρούνο είδε το πρόσωπό του. Είχε παράξενο πρόσωπο. Το δέρμα του ήταν σχεδόν γκριζο, αλλά ένα γκριζο που ο Μπρούνο δεν είχε ξαναδεί ποτέ. Είχε τεράστια μάτια στο χρώμα της καραμέλας¹: το άσπρο τους ήταν πολύ άσπρο, κι όταν το αγόρι τον κοίταξε, ο Μπρούνο είδε μόνο δυο τεράστια λυπημένα μάτια να τον κοιτάζουν.

Ο Μπρούνο ήταν σίγουρος πως δεν είχε ξαναδεί τόσο κοκαλιάρικο και τόσο θλιμμένο αγόρι στη ζωή του, αλλά αποφάσισε πως έπρεπε να του μιλήσει. [...]

Κάθισε στο έδαφος απ' τη δική του πλευρά του φράχτη σταυροπόδι, όπως το αγόρι, και ευχήθηκε να είχε φέρει μαζί του λίγη σοκολάτα ή κάποιο γλυκό που θα μπορούσαν να μοιραστούν.

«Εγώ μένω στο σπίτι σ' αυτή την πλευρά του φράχτη», είπε ο Μπρούνο.

«Α ναι; Είχα δει μια φορά το σπίτι από μακριά, αλλά εσένα δεν σε είδα».

«Το δωμάτιό μου είναι στον πρώτο όροφο», είπε ο Μπρούνο. «Από κει βλέπω πέρα απ' τον φράχτη. Με λένε Μπρούνο».

«Εμένα με λένε Σμούελ», είπε το αγόρι.

Ο Μπρούνο συνοφρυώθηκε¹, γιατί δεν ήταν σίγουρος αν είχε ακούσει καλά.

«Πώς είπες ότι σε λένε;» ρώτησε.

«Σμούελ», είπε το αγόρι, σαν να ήταν το πιο φυσικό πράγμα του κόσμου. «Εσένα πώς είπες ότι σε λένε;»

«Μπρούνο», είπε ο Μπρούνο.

«Δεν το 'χω ξανακούσει αυτό το όνομα», είπε ο Σμούελ.

«Κι εγώ δεν έχω ξανακούσει το δικό σου», είπε ο Μπρούνο. «Σμούελ». Το σκέφτηκε. «Σμούελ», επανέλαβε. «Μ' αρέσει ο ήχος του. Σμούελ... Είναι σαν το φύσημα του αέρα».

«Μπρούνο», είπε ο Σμούελ κουνώντας χαρωπά το κεφάλι του. «Ναι, κι εγώ νομίζω πως μου αρέσει το όνομά σου. Μου φέρνει στον νου κάποιον που τρίβει τα χέρια του για να ξεσταθεί».

«Δεν έχω γνωρίσει ξανά κάποιον που να τον λένε Σμούελ», είπε ο Μπρούνο.

«Υπάρχουν δεκάδες Σμούελ απ' αυτή την πλευρά του φράχτη», είπε το αγόρι. «Μπορεί και εκατοντάδες. Μακάρι να είχα ένα μοναδικό όνομα».

¹ **συνοφρυώνομαι**: σμίγω τα φρύδια μου εκφράζοντας προβληματισμό ή δυσαρέσκεια.

«Δεν έχω γνωρίσει και κανέναν που να λέγεται Μπρούνο», είπε ο Μπρούνο. «Εκτός από μένα, βέβαια. Μπορεί και να είμαι ο μοναδικός».

«Τότε είσαι τυχερός», είπε ο Σμούελ.

«Μάλλον είμαι. Πόσων χρόνων είσαι;» ρώτησε.

Ο Σμούελ το σκέφτηκε, κοίταξε τα δάχτυλά του και τα άνοιξε ένα ένα σαν να προσπαθούσε να υπολογίσει.

«Εννιά», είπε. «Γεννήθηκα στις δεκαπέντε Απριλίου του χίλια εννιακόσια τριάντα τέσσερα».

Ο Μπρούνο τον κοίταξε κατάπληκτος.

«Τι είπες;» ρώτησε.

«Είπα πως γεννήθηκα στις δεκαπέντε Απριλίου του χίλια εννιακόσια τριάντα τέσσερα».

Ο Μπρούνο έμεινε με τα μάτια ορδάνοιχτα και το στόμα του να σχηματίζει ένα μεγάλο όμικρον.

«Δεν το πιστεύω!» αναφώνησε.

«Γιατί;» ρώτησε ο Σμούελ.

«Όχι», είπε ο Μπρούνο κουνώντας γρήγορα το κεφάλι του. «Δεν εννοώ πως δεν πιστεύω εσένα. Εννοώ πως εκπλήσσομαι. Γιατί κι εγώ γεννήθηκα στις δεκαπέντε Απριλίου. Κι εγώ του χίλια εννιακόσια τριάντα τέσσερα. Είμαστε γεννημένοι την ίδια μέρα!»

Ο Σμούελ το σκέφτηκε.

«Άρα είσαι κι εσύ εννιά χρόνων», είπε.

«Ναι. Παράξενο δεν είναι;»

«Πολύ παράξενο», είπε ο Σμούελ. «Γιατί μπορεί να υπάρχουν δεκάδες Σμούελ απ' αυτή την πλευρά του φράχτη, αλλά δεν νομίζω να έχω ξανασυναντήσει κάποιον γεννημένο την ίδια μέρα μ' εμένα».

«Είμαστε σαν δίδυμα», είπε ο Μπρούνο.

«Κάπως», συμφώνησε ο Σμούελ.

Ο Μπρούνο ένωσε ξαφνικά πολύ χαρούμενος. Ήρθε στο μυαλό του η εικόνα του Καρλ και του Ντάνιελ και του Μάρτιν, των τριών καλύτερών του φίλων «για πάντα», και θυμήθηκε πόσο καλά περνούσαν μαζί στο Βερολίνο, και συνειδητοποίησε πόσο μόνος ένωθε στο Ουστ-Βιτς.

«Έχεις πολλούς φίλους;» ρώτησε ο Μπρούνο το αγόρι και έγειρε λίγο το κεφάλι του στο πλάι περιμένοντας την απάντηση.

«Ναι», είπε ο Σμούελ. «Ας πούμε».

Ο Μπρούνο συνοφρυώθηκε. Ευχόταν να του έλεγε «όχι» ο Σμούελ, κι έτσι θα είχαν κάτι ακόμα κοινό.

«Κολλητούς φίλους;» ρώτησε.

«Να, όχι και τόσο κολλητούς», είπε ο Σμούελ. «Είμαστε όμως πολλοί –συνομήλικοι εννοώ– απ' αυτή την πλευρά του φράχτη. Όμως, συνέχεια τσακωνόμαστε. Γι' αυτό έρχομαι εδώ. Για να μένω λίγο μόνος μου».

«Είναι άδικο», είπε ο Μπρούνο. «Δεν καταλαβαίνω γιατί εγώ πρέπει να βρίσκομαι σ' αυτή την πλευρά του φράχτη και να μην έχω κανέναν να μιλήσω και να παίξω, κι εσύ να έχεις τόσους φίλους και να παίζετε ώρες ολόκληρες κάθε μέρα. Θα μιλήσω γι' αυτό στον Πατέρα».

«Από πού ήρθες;» ρώτησε ο Σμούελ μισοκλείνοντας τα μάτια του και κοιτάζοντας προσεκτικά τον Μπρούνο.

«Από το Βερολίνο».

«Πού είναι αυτό;»

Ο Μπρούνο άνοιξε το στόμα του για να απαντήσει, αλλά ανακάλυψε πως δεν ήταν και απόλυτα σίγουρος.

«Στη Γερμανία βέβαια», είπε. «Εσύ δεν ήρθες από τη Γερμανία;»

«Όχι, είμαι από την Πολωνία», είπε ο Σμούελ.

Ο Μπρούνο συνοφρυώθηκε.

«Και τότε πώς μου μίλησες γερμανικά;» ρώτησε.

«Επειδή μου είπες “γεια” στα γερμανικά. Κι έτσι απάντησα στα γερμανικά. Εσύ μιλάς πολωνικά;»

«Όχι», είπε ο Μπρούνο γελώντας νευρικά. «Δεν ξέρω κανέναν που να μιλάει δύο γλώσσες. Και μάλιστα στην ηλικία μας».

«Η μαμά είναι δασκάλα στο σχολείο μου και μου έμαθε γερμανικά», του εξήγησε ο Σμούελ. «Μιλάει και γαλλικά· και ιταλικά· και αγγλικά. Είναι πολύ έξυπνη. Εγώ δεν μιλάω ούτε γαλλικά ούτε ιταλικά ακόμα, αλλά μου είπε πως θα μου μάθει αγγλικά κάποτε, γιατί μπορεί να μου χρειαστούν».

«Πολωνία...» είπε ο Μπρούνο σκεπτικός, ζυγίζοντας τη λέξη. «Δεν είναι τόσο ωραία όσο η Γερμανία, ε;»

Ο Σμούελ συνοφρυώθηκε.

«Και γιατί δεν είναι;» ρώτησε.

«Να, γιατί η Γερμανία είναι η σπουδαιότερη απ’ όλες τις χώρες», απάντησε ο Μπρούνο, που θυμήθηκε κάτι που είχε ακούσει τον Πατέρα να συζητάει με τον Παππού πολλές φορές. «Είμαστε ανώτεροι».

Ο Σμούελ τον κοίταξε, αλλά δεν μίλησε, και ο Μπρούνο ένιωσε πως ήθελε να αλλάξει θέμα, γιατί με το που είπε τα λόγια αυτά, του φάνηκαν κάπως παράξενα και δεν ήθελε να θεωρήσει ο Σμούελ πως ήταν αγενής.

←

Βασισμένη στο μυθιστόρημα του John Boyne, η ταινία *The Boy in the Striped Pyjamas* (Το αγόρι πίσω από το συρματόπλεγμα) κυκλοφόρησε το 2008 από τη Miramax Films σε σενάριο και σκηνοθεσία του Mark Herman.

Δεύτερο απόσπασμα

Ο Μπρούνο και ο Σμούελ έγιναν φίλοι και συναντιόντουσαν συχνά στο συρματοπλέγμα. Στο απόσπασμα που ακολουθεί, ο Μπρούνο απευθύνεται στη μεγαλύτερη αδελφή του, την Γκρέτελ, για να λύσει τις απορίες του σχετικά με τον φράχτη.

«Θέλω να μάθω για το συρματοπλέγμα», είπε εκείνος αυστηρά, γιατί αποφάσισε πως αυτό ήταν το πιο σημαντικό ερώτημα. «Θέλω να μάθω γιατί βρίσκεται εκεί».

Η Γκρέτελ γύρισε προς το μέρος του και τον κοίταξε παραξενεμένη.

«Θες να πεις πως δεν ξέρεις;» ρώτησε.

«Όχι, δεν ξέρω», είπε ο Μπρούνο. «Δεν καταλαβαίνω γιατί δεν μπορούμε να πάμε απ' την άλλη πλευρά. Τι κακό έχουμε κάνει και δεν μας αφήνουν να πάμε εκεί να παίξουμε;»

Η Γκρέτελ τον κοίταξε καλά καλά κι έπειτα έσκασε στα γέλια. Σταμάτησε, όμως, όταν κατάλαβε πως ο Μπρούνο μιλούσε σοβαρά.

«Μπρούνο», του είπε σαν να μιλούσε σε μωρό, σαν να έλεγε το πιο αυτονόητο πράγμα του κόσμου. «Ο φράχτης δεν βρίσκεται εκεί για να μην μπορούμε εμείς να πάμε στην άλλη πλευρά, αλλά για να μην έρχονται οι άλλοι εδώ».

Ο Μπρούνο το σκέφτηκε για λίγο, αλλά και πάλι δεν έβγαζε άκρη. «Γιατί όμως;» ρώτησε.

«Γιατί πρέπει να μείνουν μαζεμένοι εκεί», του εξήγησε η Γκρέτελ.

«Με τις οικογένειές τους εννοείς;»

«Ναι, με τις οικογένειές τους. Με τους ομοίους τους».

«Τι εννοείς με τους ομοίους τους;»

Η Γκρέτελ αναστέναξε και κούνησε το κεφάλι της.

«Με τους άλλους Εβραίους, Μπρούνο. Δεν το ήξερες; Γι' αυτό πρέπει να μείνουν όλοι μαζεμένοι. Δεν πρέπει να ανακατευτούν μ' εμάς».

«Εβραίοι», είπε ο Μπρούνο, σαν να πρόβαρε τη λέξη. «Εβραίοι», επανέλαβε. «Όλοι αυτοί απ' την άλλη πλευρά του φράχτη είναι Εβραίοι».

«Ναι, ακριβώς», είπε η Γκρέτελ.

«Εμείς είμαστε Εβραίοι;»

Η Γκρέτελ έμεινε με το στόμα ορθάνοιχτο, σαν να την είχαν χαστουκίσει.

«Όχι, Μπρούνο», είπε. «Όχι, βέβαια! Και να μην το ξαναπείς αυτό».

«Γιατί; Και τότε τι είμαστε εμείς;»

«Εμείς είμαστε...» ξεκίνησε η Γκρέτελ, αλλά μετά σταμάτησε για να το σκεφτεί. «Είμαστε...» επανέλαβε, μα ακόμα δεν είχε βρει την απάντηση. «Να, δεν είμαστε Εβραίοι», είπε τελικά.

«Το ξέρω πως δεν είμαστε», είπε με αγωνία ο Μπρούνο. «Σε ρωτάω όμως: Αφού δεν είμαστε Εβραίοι, τότε τι είμαστε;»

«Είμαστε το αντίθετο», είπε η Γκρέτελ, που απάντησε γρήγορα και έμοιαζε πολύ πιο ικανοποιημένη από αυτή της την απάντηση. «Ναι, αυτό είναι. Είμαστε το αντίθετο».

«Εντάξει», είπε ο Μπρούνο, που χάρηκε γιατί το είχε επιτέλους ξεκαθαρίσει στο μυαλό του. «Και όσοι είναι “Το Αντίθετο” ζουν απ' αυτή την πλευρά του φράχτη, ενώ οι Εβραίοι απ' την άλλη».

«Ακριβώς, Μπρούνο».

«Και οι Εβραίοι δεν συμπαθούν όσους είναι “Το Αντίθετο”»;

«Όχι, ανόητε! Εμείς δεν συμπαθούμε τους Εβραίους».

Ο Μπρούνο κατσούφιασε. Της είχαν πει τόσες και τόσες φορές να μην τον λέει ανόητο, μα εκείνη επέμενε να το κάνει.

«Και γιατί δεν τους συμπαθούμε;» ρώτησε.

«Επειδή είναι Εβραίοι», είπε η Γκρέτελ.

Boyne, J. (2017). *Το αγόρι με τη ριγέ πιτζάμα* (μτφρ. Α. Μοσχονά). Αθήνα: Ψυχογιός.

Δραστηριότητες

1. **α.** Ποιες αρνητικές απόψεις και ποια αρνητικά συναισθήματα (προκαταλήψεις) εκφράζονται μέσα στο κείμενο σε βάρος άλλων χωρών και εθνών;

Το αγόρι με τη ριγέ πιτζάμα:
Στάσεις προς τον ξένο και διαφορετικό

- β. Μοιράστε μεταξύ σας ρόλους και δοκιμάστε να αποδώσετε θεατρικά τους διαλόγους του κειμένου.

2. **α.** Με ποιον τρόπο περιγράφεται ο Σμούελ στο κείμενο; Τι καταλαβαίνετε από τις περιγραφές για την κατάσταση που αντιμετωπίζει στο Άουσβιτς;

- β. Υπογραμμίστε τα αποσπάσματα των διαλόγων που δείχνουν την άγνοια του Μπρούνο για τις συνθήκες που βιώνει ο Σμούελ. Ποιες σκέψεις και ποια συναισθήματα προκαλεί σε εσάς, που γνωρίζετε όσα υπέφεραν οι Εβραίοι στην άλλη πλευρά του φράχτη;

Ανακαλύψτε την τραγική μοίρα των παιδιών στο Ολοκαύτωμα.

3. Να παρακολουθήσετε την ταινία *Jojo Rabbit* (2019). Σε τι μοιάζει και σε τι διαφέρει ο Τζότζο από τον Μπρούνο;

Στην ταινία *Jojo Rabbit* του σκηνοθέτη Taika Waititi ο δεκάχρονος Τζότζο, μέλος της χιτλερικής νεολαίας της Γερμανίας κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, έχει έναν παράξενο φανταστικό φίλο: τον ίδιο τον Χίτλερ, ο οποίος εμφανίζεται συχνά, για να τον συμβουλεύσει, να τον επαινέσει ή να τον μαλώσει. Ο κόσμος του Τζότζο κλονίζεται όταν ανακαλύπτει ότι η μητέρα του προσφέρει καταφύγιο σε μια έφηβη Εβραία.

4. Σε μια σκηνή του βιβλίου *Το αγόρι με τη ριγέ πιτζάμα* ο Χίτλερ επισκέπτεται το σπίτι του Μπρούνο μαζί με τη γυναίκα του. Φανταστείτε πως, όταν γνωρίζει τον Μπρούνο και την Γκρέτελ, ο Χίτλερ έχει ήδη μάθει για τις μυστικές συναντήσεις του Μπρούνο με τον Σμούελ στο συρματοπλεγμά. Χωριστείτε σε μικρές συγγραφικές ομάδες, για να γράψετε τον διάλογο μεταξύ τους.

JOHN BOYNE (γενν. 1971)

Ιρλανδός συγγραφέας. Γεννήθηκε στο Δουβλίνο, σπούδασε Αγγλική Φιλολογία στο Trinity College και παρακολούθησε σεμινάρια δημιουργικής γραφής στο Πανεπιστήμιο της Ανατολικής Αγγλίας, όπου και δίδαξε αργότερα. Το πρώτο του παιδικό βιβλίο, *The boy in the striped pyjamas* (*Το αγόρι με τη ριγέ πιτζάμα*, 2006), που πραγματεύεται το Ολοκαύτωμα, μεταφράστηκε σε περισσότερες από σαράντα γλώσσες και μεταφέρθηκε στον κινηματογράφο. Ο Boyne έχει τιμηθεί με πολλά ιρλανδικά και διεθνή βραβεία, όπως το Βραβείο Ειρήνης Gustav Heinemann στη Γερμανία, και το 2015 ανακηρύχθηκε Επίτιμος Διδάκτορας Γραμμάτων από το Πανεπιστήμιο της Ανατολικής Αγγλίας.

Παίζοντας με τα κείμενα

- α.** Σε τι μοιάζουν και σε τι διαφέρουν μεταξύ τους η Φαουζέγια, ο Ακήφ, ο Κωστής και ο Σμούελ από τα πεζά λογοτεχνικά κείμενα της συστάδας;

β. Ποιος λογοτεχνικός χαρακτήρας σάς συγκίνησε περισσότερο και γιατί;
- Εργαστείτε σε ομάδες, για να συγκεντρώσετε τα αποσπάσματα των κειμένων που εκφράζουν αντιπάθεια, μίσος, χλευασμό, περιφρόνηση ή βία απέναντι στους ανθρώπους οι οποίοι θεωρούνται ξένοι και διαφορετικοί. Πώς σας κάνουν να αισθάνεστε; Έχετε ανάλογες εμπειρίες από την καθημερινή σας ζωή;
- Αισθανθήκατε, μέσα από τα κείμενα της συστάδας, την ελπίδα πως οι άνθρωποι μπορούν να γεφυρώσουν τις διαφορές τους και να ζήσουν αρμονικά; Να συζητήσετε στην τάξη τα σημεία των κειμένων που εκφράζουν συμπόνια, αλληλεγγύη και ενότητα.

Γνωρίστε τις χώρες καταγωγής των λογοτεχνικών χαρακτήρων και των συμμαθητών ή συμμαθητριών σας παίζοντας με κάρτες!

- Τα κείμενα του Ηλία Βενέζη και του John Boyne αναδεικνύουν τη φιλία που συνδέει δύο «διαφορετικούς» ανθρώπους: τον μπαρμπα-Βασίλη και τον Ακήφ από τη μια μεριά, τον Μπρούνο και τον Σμούελ από την άλλη. Τι χωρίζει και τι ενώνει τους δύο φίλους σε καθένα από τα κείμενα αυτά;
- Τι δεν ξεχνάει η κυρία Ειρήνη στο κείμενο της Μαρίας Παπαγιάννη και τι το ποιητικό υποκείμενο στο ποίημα του Νίκου Εγγονόπουλου; Είναι σημαντικό, κατά τη γνώμη σας, που δεν ξεχνούν; Να συνεργαστείτε μεταξύ σας, για να απαντήσετε σε ένα κείμενο 100 λέξεων.
- Στο κείμενο της Μαρίας Παπαγιάννη η κυρία Ειρήνη φώναζε στους άνδρες που επιτέθηκαν στον Κωστή ότι «η πλατεία ανήκει σ' όλα τα παιδιά» και ότι «στα νιάτα της τα είχε βάλει με Γερμανούς και δεν φοβήθηκε, δεν θα ξεχάσει την ιστορία για μια μπάλα». Φανταστείτε ότι η Ρόζα ζητά να μάθει από την κυρία Ειρήνη τι εννοούσε με αυτά τα λόγια. Εκείνη της μιλά για τον Σμούελ από το κείμενο του John Boyne, εξηγώντας της γιατί οι άνδρες που χτύπησαν τον Κωστή της θυμίζουν τους Γερμανούς του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Να εργαστείτε σε ομάδες, για να γράψετε τον διάλογο ανάμεσά τους.
- Ακούστε στο διαδίκτυο το τραγούδι «Πατρίδες που έγιναν φωτιά» σε στίχους του Μάνου Ελευθερίου και μουσική του Λαυρέντη Μαχαιρίτσα.
 - Ποιους στίχους θα συνδέατε με τους λογοτεχνικούς χαρακτήρες των κειμένων που διαβάσατε;
 - Να γράψετε με την ομάδα σας ένα ποίημα αφιερωμένο στον λογοτεχνικό χαρακτήρα που σας συγκίνησε περισσότερο. Μπορείτε να ξεκινήσετε το ποίημά σας με κάποιον στίχο του Μάνου Ελευθερίου που σας δίνει έμπνευση.

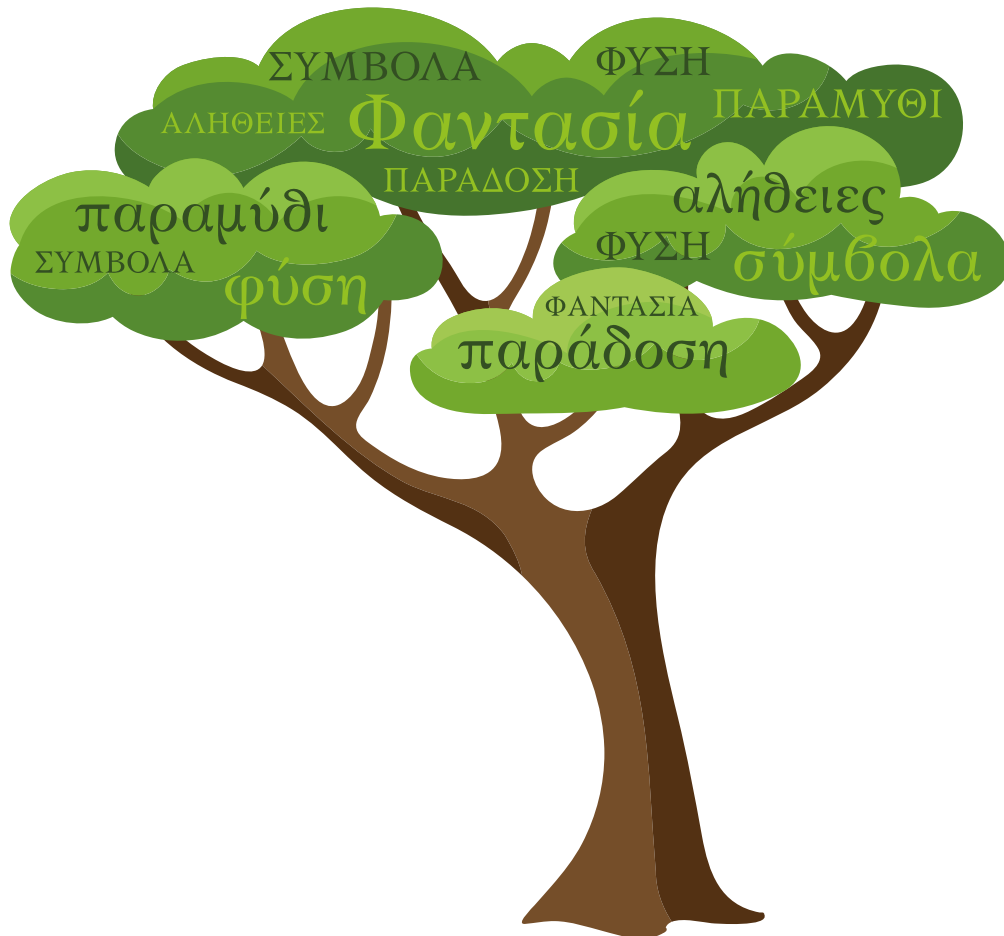
Μάνος Ελευθερίου,
«Πατρίδες που έγιναν
φωτιά» (Στίχοι τραγουδιού)

Άξονας Β'

Εξερεύνηση (Φαντασία, περιπέτεια και παιχνίδι)

Συστάδα 1η

Φαντασία (Παραμύθια)

«Μια φορά κι έναν καιρό
όπως λέν' τα παραμύθια
κυνηγούσα τ' όνειρο
για να μάθω την αλήθεια»

Νίκος Γκάτσος

Στη συστάδα που ακολουθεί, θα διαβάσετε κείμενα αντλημένα από την παράδοση, αλλά και πιο σύγχρονα. Επιδιώκεται:

- ▶ Να προβληματιστείτε για τη σχέση του ανθρώπου με τη φύση.
- ▶ Να μελετήσετε τον λόγο του παραμυθιού με έμφαση στο λαϊκό μαγικό παραμύθι.
- ▶ Να ασκηθείτε στη συνεργατική δημιουργία ιστοριών, τηρώντας τις βασικές συμβάσεις δημιουργίας παραμυθιών.
- ▶ Να εντοπίζετε βασικές εικόνες με συναισθηματική ένταση και να τις αναπαριστάτε με θεατρικές τεχνικές συνεργαζόμενοι/ες μεταξύ σας.

Κείμενα συστάδας

Δημοτικό τραγούδι 'Ηλιος και φεγγάρι

Το αφηγηματικό ποίημα που ακολουθεί είναι μία παραλογή και περιγράφει μία γαμήλια τελετή διαφορετική από τις άλλες. Πρόκειται για μία τελετή όπου πρωταγωνιστές είναι τα στοιχεία της φύσης.

Ο ήλιος επαντρεύτηκε και πήρε το φεγγάρι,
εκάλεσε και στη χαρά συμπεδερούς τ' αστέρια·
τα σύγνεφα τους έστρωσε στρώματα για να κάτσουν,
τους έβαλε προσκέφαλα τις ράχες ν' ακουμπήσουν,
τους έβαλε και τράπεζα στους κάμπους τα λουλούδια,
τους έβαλε φαί να φαν το μόσκο και τα άνδια.
Κρασί τούς έδωσε να πιουν θάλασσες και ποτάμια·
κι απ' όλα τ' αστέρια τ' ουρανού Αυγερινός δεν έρθε·
κι αυτού προς το ξημέρωμα Αυγερινός εφάνη,
φέρει τον ύπνο ζωντανό στα νιόγαμπρα πεσκέσι,
φέρει και στους συμπεδερούς λυχνάρι να τους φέξει,
να φύγ'ν να παν στα σπίτια τους, τα νιόγαμπρα
νυστάζουν.

Ιωάννου, Γ. (εκλογή, εισαγωγή, σχόλια) (x.x.). *Τα δημοτικά μας τραγούδια*. Αθήνα: Το Βήμα.

←
Ακούστε την
απαγγελία
της παραλογής
«'Ηλιος και
Φεγγάρι».

←
Παραλογή:
*Του νεκρού
αδερφού*

←
Παραλογή:
*Της Άρτας
το γιοφύρι*

←
Παραλογή:
Του κυρ Βοριά

Δραστηριότητες

1. Το αφηγηματικό ποίημα που διαβάσατε ανήκει στις παραλογές. Η συγκεκριμένη παρουσιάζει έντονα παραμυθιακά και εξωλογικά στοιχεία. Με ποιον τρόπο εκφράζονται; Μπορείτε να τα εντοπίσετε σε συνεργασία με τον διπλανό ή τη διπλανή σας;
2. Δείτε το βίντεο που εξηγεί πώς μπορείτε να συνθέσετε ένα εικονοποίημα. Στη συνέχεια, δείτε τη μετατροπή της παραλογής που διαβάσατε σε εικονοποίημα.

←
Οδηγίες
δημιουργίας
εικονοπήματος

←
«'Ηλιος και Φεγγάρι»:
Παράδειγμα
εικονοπήματος

Λαϊκό μαγικό παραμύθι Οι δώδεκα μήνες

Το παραμύθι που ακολουθεί εντάσσεται στην κατηγορία των λαϊκών μαγικών παραμυθιών. Η ιστορία, που ανήκει στην προφορική παράδοση, μέσα από τη χρήση απλής λαϊκής γλώσσας, μας μιλά για τη σχέση του ανθρώπου με τη φύση, για τη στάση μας απέναντι σε αυτή, αλλά και απέναντι στην ίδια τη ζωή.

Μια φορά κ' έναν καιρό μια χήρα γυναίκα και πολύ φτωχιά είχε πέντε παιδιά κ' ήταν τόσο φτωχιά, που δεν είχε στον ήλιο μοίρα. Και δεν έβρισκε και δουλειά για να δουλέψει, μόνο μια φορά την εβδομάδα τη φώναζε μια αρχόντισσα γειτόνισσά της, και της ζύμωνε το ψωμί της και δεν της έδινε για τον κόπο της μηδεκάν ένα γωνιάδι¹ ψωμί να πάει στα παιδιά της να φάνε· μόν' έφευγε η καημένη με τα ζυμάρια στα χέρια κ' ερχότανε στο σπίτι της κ' εκεί τα έπλενε με παστρικό² νερό και κείνο το νερό το έβραζε και γινόταν κομμάτι σαν χυλός και τρώγανε τα παιδιά της. Και μ' αυτόν τον χυλό ήταν όλη την εβδομάδα χορτάτα, όσο να ξαναζυμώσει πάλι η μάνα τους στην αρχόντισσα και να 'ρθει πάλι η μάνα τους με τ' άνιφτα τα χέρια και να τους κάνει πάλι χυλό.

Και τα παιδιά της αρχόντισσας με τόσα και τόσα φαγιά, πολλά και παχιά, και με το αφράτο το ψωμί δεν δρεβότανε³, μόν' ήτανε σαν τσίροι⁴. Τα παιδιά όμως της φτωχιάς δρεβότανε και παχαίνανε και ήτανε σαν μπαρμπουνάκια. Και σάστιζε κ' η αρχόντισσα και το 'κανε κουβέντα στις φιλενάδες της κ' οι φιλενάδες της τής είπαν:

–Θρέβονται και παχαίνουν τα παιδιά της φτωχιάς, γιατί παίρνει την τύχη των παιδιών σου στα χέρια της και την πηγαίνει στα δικά της τα παιδιά. Γι' αυτό κείνα παχαίνουν και τα δικά σου ξεπέφτουν και χαλούν.

Το πίστεψεν η αρχόντισσα και, όταν ήρθε η μέρα για να ζυμώσει πάλι, δεν την άφησε τη φτωχιά να φύγει με άνιφτα⁵ χέρια, μόνο την έβαλε και νίφτηκε καλά καλά, για ν' απομείνει η τύχη μέσ' στο σπίτι της. Κ' η φτωχιά ήρθε στο σπίτι της με τα δάκρυα στα μάτια.

Τα παιδιά της, άμα την είδαν και δεν είχαν τα χέρια της ζυμάρια, αρχίσανε να κλαίνε. Κι από ένα μέρος κλαίγανε τα παιδιά κι από τ' άλλο η μάνα. Τέλος αυτή σαν μεγάλη έκανε σίδερο την καρδιά της και μέρωσε και είπε στα παιδιά της:

–Μερώστε⁶, παιδιά μου, και μην κλαίτε και θα σας βρω κανένα κομμάτι ψωμί να σας φέρω.

Και πήγε από πόρτα σε πόρτα και τρώμαξε να βρει να της δώσουν ένα ξερογώνιαδο⁷ και το μούσκεψε καλά καλά με το νερό και το μοίρασε στα παιδιά της, κι αφού φάγανε, τα έβαλε και πλαγιάσανε και κοιμηθήκανε. Κι αυτή απάνω τα μεσάνυχτα παίρνει τα μάτια της και φεύγει, για να μην ιδεί τα παιδιά της να πεθαίνουν από την πείνα.

¹ γωνιάδι: γωνία.

² παστρικός: καθαρός.

³ θρεβότανε: τρέφονταν, (εδώ) αναπτύσσονταν.

⁴ τσίρος: (μτφ.) πολύ αδύνατος, ισχνός.

⁵ άνιφτος: άπλυτος.

⁶ μερώνω: ηρεμώ.

⁷ ξερογώνιαδο: ξεροκόμματο, ξερό ψωμί.

Κει που πήγαινε στην έρημο τη νύχτα, βλέπει σ' ένα ψήλωμα ένα φέξος⁸ και πήγαινε πάνω σ' αυτό. Κι όταν πήγε κοντά, είδε πως ήταν τέντα και στη μέση της τέντας κρεμότανε ένας μεγάλος πολυέλαιος με δώδεκα λαμπάδες κι αποκάτω από τον πολυέλαιο κρεμότανε ένα πράγμα στρογγυλό σαν τόπι. Μπήκε μέσα στην τέντα εκείνη, κ' είδε και καθότανε δώδεκα παλικάρια και μιλούσανε για μια υπόθεση πώς πρέπει να την κάμουν.

Η τέντα ήταν στρογγυλή και στο έμπασμα⁹ της τέντας από δεξιά καθότανε τρία παλικάρια κ' είχαν τα στήθια τους ανοιχτά και στα χέρια τους βαστούσαν τρυφερά χορτάρια κι άνθια από τα δέντρα.

Παρακάτω από αυτά τα παλικάρια καθότανε άλλα τρία κ' ήταν ανασκουμπωμένα¹⁰ ως τους αγκώνες και χωρίς επανωφόρι και βαστούσαν στα χέρια τους στάχνα ξερά.

Παρακάτω καθότανε άλλα τρία παλικάρια και βαστούσαν στο χέρι τους από ένα τσαμπί σταφύλι.

Παρακάτω καθότανε και άλλα τρία παλικάρια παραμαζωμένα και φορούσαν από μια γούνα μακριά από τον λαιμό ως κάτω από τα γόνατα.

Άμα την είδαν τα παλικάρια τη γυναίκα, είπαν:

–Καλώς τη δείτσα, κάθισε.

Κ' η γυναίκα, αφού τα χαϊρέτησε, κάθισε. Κι αφού κάθισε, τη ρωτήσανε πώς ήταν και πήγε σε κείνα τα μέρη. Κ' η καμένη η χήρα αφηγήθηκε την κατάστασή της και τα βάσανά της κ' επειδή τα παλικάρια καταλάβανε πως πεινά η φτωχιά, σηκώθηκεν ένας από κείνους που φορούσαν τις γούνες και της έβαλε τραπέζι κ' έφαγε· κ' είδε πως ήταν κουτσός.

Αφού έφαγεν η γυναίκα και χόρτασε, αρχίσανε τα παλικάρια να τη ρωτούν για λογής λογής¹¹ πράματα της χώρας κ' η γυναίκα αποκρινότανε¹² ό,τι ήξερε. Στα υστερνά¹³ της λένε τα τρία τα παλικάρια, που είχαν τα στήθια τους ανοιχτά:

–Ε! δείτσα, πώς περνάτε με τους μήνες του χρόνου; Πώς σας φαίνεται ο Μάρτης, ο Απρίλης κι ο Μάης;

–Καλά περνούμε, παιδιά μου, αποκρίθηκεν η χήρα και μάλιστα, αφού έρθουν αυτοί οι μήνες, πρασινίζουν τα βουνά κ' οι κάμποι και στολίζεται η γης με λογιών των λογιών λουλούδια και θγαίνει μια μοσκοβολάδα, που ανασταίνεται ο άνθρωπος. Αρχίζουν και κελαηδούν όλα τα πουλιά. Βλέπουν οι ζευγίτες¹⁴ τα χωράφια τους πράσινα και χαίρεται η καρδιά τους κ' ετοιμάζουν τις αποθήκες τους. Όστε δεν έχουν τίποτα να παραπονεθούμε για τον Μάρτ', Απρίλη και Μάη, γιατί ρίχνει ο Θεός φωτιά και μας καίει για την αχαριστία μας.

Ύστερα της είπαν και τα άλλα τα τρία παλικάρια, που ήταν ανασκουμπωμένα και βαστούσαν στάχνα:

–Εμ, ο Θεριστής¹⁵, ο Αλωνιστής¹⁶ κι ο Αύγουστος πώς σας φαίνονται;

Κ' η φτωχιά αποκρίθηκε:

–Και γι' αυτούς τους μήνες δεν έχουμε τίποτα να παραπονεθούμε, γιατί με τη ζέστα που κάνουν, ωρι-

⁸ **φέξος:** ξέφωτο.

⁹ **έμπασμα:** είσοδος.

¹⁰ **ανασκουμπώνω:** σηκώνω, μαζεύω.

¹¹ **λογής λογής:** διάφορα.

¹² **αποκρινότανε:** απαντούσε.

¹³ **υστερνά:** τέλος.

¹⁴ **ζευγίτης:** ζευγάς, ζευγολάτης.

¹⁵ **Θεριστής:** Ιούνιος.

¹⁶ **Αλωνιστής:** Ιούλιος.

μάζουν τα γεννήματα¹⁷ και όλα τα σπωρικά¹⁸. Τότε θερίζουν οι ζευγίτες τα σπαρτά τους κ' οι περιβολαράιοι συμμαζεύουν τα σπωρικά τους. Και μάλιστα οι φτωχοί πολύ είναι ευχαριστημένοι απ' αυτούς τους μήνες, γιατί δεν χρειάζονται πολλά και ακριβά ρούχα.

Ύστερα τη ρωτήσανε τ' άλλα τα τρία τα παλικάρια, που βαστούσαν τα σταφύλια:

–Με τους μήνες Σεπτέμβρη, Οκτώβρη και Νοέμβρη πώς τα πάτε;

–Αυτούς τους μήνες, αποκρίθηκε η γυναίκα, μαζεύουν οι άνθρωποι τα σταφύλια και τα κάνουν κρασί. Κι αλλιώς έχουν αυτό το καλό που μας δίνουν είδηση πως έρχεται ο χειμώνας και φροντίζουν οι άνθρωποι για ξύλα, για κάρβουνα και για βαριά φορέματα, για να ζεσταίνονται.

Ύστερα τη ρωτήσανε και τα παλικάρια, που είχαν τις γούνες:

–Εμ, με τους μήνες Δεκέμβρη, Γενάρη και Φλεβάρη πώς περνάτε;

–Α! αυτοί οι μήνες πολύ μας αγαπούν, είπε η φτωχιά, κ' εμείς πολύ τους αγαπούμε. Μα θα ρωτήσετε γιατί; Να γιατί! Επειδή οι άνθρωποι είναι φυσικά αχόρταγοι και θέλουν να δουλεύουν χρονικίς¹⁹, για να κερδαίνουν²⁰ πολλά, έρχονται αυτοί οι μήνες του χειμώνα και μας περιμαζώνουν²¹ τριγύρω στη γωνιά και μας ξεκουράζουν απ' τις δουλειές του καλοκαιριού. Τους αγαπούν κ' οι άνθρωποι, γιατί με τις βροχές τους και με τα χιόνια τους μεγαλώνουν όλα τα σπαρτά και όλα τα χορτάρια. Ώστε, παιδιά μου, όλ' οι μήνες καλοί κι άξιοι είναι και κάνουν ο καθένας τη δουλειά, που τον πρόσταξεν ο Θεός. Εμείς οι άνθρωποι δεν είμαστε καλοί.

Τότε τα έντεκα παλικάρια γνέψανε²² στον πρώτο από κείνους που βαστούσαν τα σταφύλια και βγήκεν όξω και σε λίγο ήρθε πάλι μέσα και βαστούσε στα χέρια του μια λαγήνα ταπωμένη²³ και την έδωκε στη γυναίκα και της είπεν:

–Αιντε τώρα, δείτσα, πάρε αυτήν τη λαγήνα²⁴ και πήγαινε στο σπίτι σου να ζήσεις τα παιδιά σου.

Φορτώθηκε τη λαγήνα η γυναίκα με τη χαρά και είπε στα παλικάρια:

–Πολλά τα έτη σας, παιδιά μου.

–Όρα καλή σου δείτσα, της αποκρίθηκαν κ' έφυγεν.

Και ίσια ίσια την ώρα που χάραξε, ήρθε κι αυτή στο σπίτι της κ' ηύρε τα παιδιά της ακόμα και κοιμότανε. Κι άπλωσε ένα σεντόνι κι άδειασε τη λαγήνα κ' είδε πως ήταν γεμάτη φλουριά και κόντεψε να τα χάσει απ' τη χαρά της.

Αφού έφεξε καλά, πήγε στον φούρνο της αγοράς κι αγόρασε πέντ' έξι ψωμιά και καμιάν οκά²⁵ τυρί και ξύπνησε τα παιδιά της, τα ένιψε, τα συγύρισε, τα 'βαλε κ' είπαν την προσευχή τους κ' ύστερα τους έδωσε ψωμί και τυρί και φάγανε τα καημένα και χορτάσανε καλά.

Ύστερα αγόρασε ένα κιλό σιτάρι και το πήγε στον μύλο και το άλεσε, το ζύμωσε και πήγε τα ψωμιά στον φούρνο και ψηθήκανε.

¹⁷ γεννήματα: (εδώ) μικρά ζώα.

¹⁸ σπωρικά: φρούτα.

¹⁹ χρονικίς: όλο τον χρόνο.

²⁰ κερδαίνουν: κερδίζουν.

²¹ περιμαζώνουν: μαζεύουν.

²² ταπωμένη: σφραγισμένη.

²³ γνεύω (γνέφω): κάνω νεύμα κουνώντας ελαφρά το κεφάλι.

²⁴ λαγήνα, λαγήνι: πήλινο δοχείο.

²⁵ οκά: μονάδα μέτρησης βάρους.

Και την ώρα που γύριζε απ' τον φούρνο με την πινακωτή²⁶ τα ψωμιά στον ώμο και πήγαινε στο σπίτι της, την είδεν η αρχόντισσα κ' υποψιάστηκε πως κάτι τι της έτυχε κ' έτρεξε καταπόδι²⁷ της, για να μάθει που ηύρε τ' αλεύρι και ζύμωσε. Η αγαθή η φτωχιά είπεν όλη την αλήθεια.

Ζήλεψε η αρχόντισσα κ' έβαλε στον νου της να πάει και κείνη σε κείνα τα παλικάρια.

Τη νύχτα λοιπόν, αφού αποκοίμισε τον άντρα της και τα παιδιά της, βγήκε απ' το σπίτι και πήρε τον δρόμο και πάει κ' ηύρε την τέντα, που ήτανε οι δώδεκα μήνες, και τους χαιρέτησε. Κι αυτοί της είπαν:

–Καλώς την κοκόνα²⁸, πώς ήταν και καταδέχτηκες και μας ήρδες;

–Είμαι φτωχιά, αποκρίθηκε, κ' ήρδα να με βοηθήσετε.

–Πολύ καλά, είπαν· πεινάς; Θέλεις να φας;

–Όχι, σας ευχαριστώ, είπε, είμαι χορτάτη.

–Πολύ καλά, είπαν τα παλικάρια, και πώς περνάτε στη χώρα;

–Μη χειρότερα, αποκρίνεται.

–Εμ, πώς τα περνάτε με τους μήνες; ξαναρωτήσανε.

–Πώς να περάσουμε, αποκρίθηκεν εκείνη. Ο καθένας τους έχει και την οργή του. Ενώ απ' τον Αύγουστο είμαστε συνηθισμένοι στη ζέστα, έρχεται μάνι μάνι ο Σεπτέμβρης, ο Οκτώβρης κι ο Νοέμβρης και μας κρυνώνουν και άλλον τον πιάνει παροξυσμός²⁹ και άλλος πουντιάζει³⁰. Ύστερα μπαίνουν οι χειμωνιάτικοι οι μήνες Δεκέμβρης, Γενάρης και Φλεβάρης και μας παγώνουν και γεμίζουν οι δρόμοι χιόνια και δεν μπορούμε να βγούμε όξω και μάλιστα κείνος ο Κουτσοφλέβαρος!... (Τ' ακούει ο καημένος ο Φλεβάρης). Αμ' κείνοι πάλι οι ξεμωραμένοι³¹ μήνες, Μάρτης, Απρίλης και Μάης! Δεν το νιώδουν πως είναι καλοκαιρινοί μήνες, μόν' θέλουν να κάνουν κι αυτοί σαν τους χειμωνιάτικους, ώστε αυτοί καταντούν τον χειμώνα εννιά μήνες. Και δεν μπορούμε να βγούμε όξω την Πρωτομαγιά να πιούμε τον καφέ με το γάλα και να κυλιστούμε στα χορτάρια. Ύστερα έρχονται οι μήνες Θεριστής, Αλωνιστής και Αύγουστος. Αυτοί πάλι έχουν μανία να μας πνίγουν στον ιδρώτα με τη ζέστα που κάνουν. Και μάλιστα απ' τη ζέστα του Δεκαπενταύγουστου μας πιάνει παροξυσμός και έρχονται κ' οι δρίμες³² και μας χαλνούν τ' ασπρόρουχα στις απλωστεριές. Τι να σας πω, παλικάρια. Περνούμε με τους μήνες (που να μη λαχαίνανε κατάρα) μια ζωή ξεσκισμένη.

Δεν είπαν τίποτα τα παλικάρια, μόν' γνέψανε κείνον, που καθότανε στη μέση κεινών που ήτανε ανασκουμπωμένοι και βαστούσαν στάχνα. Κι αυτός σηκώθηκε κ' έφερε ένα λαγήνι ταπωμένο και το 'δωσε στη γυναίκα και της είπε:

–Πάρε αυτό το λαγήνι, κι όταν θα πας στο σπίτι σου να σφαλιστείς³³ μόν' μονάχη σ' ένα δωμάτιο και να τ' αδειάσεις. Στον δρόμο μην τύχει και τ' ανοίξεις.

–Όχι, δεν τ' ανοίγω, είπε και έφυγε η γυναίκα και ήρθε με τη χαρά στο σπίτι, προτού ακόμα ξημερώσει.

²⁶ **πινακωτή**: εξάρτημα (συνήθως ξύλινο, στενό και επίμηκες) όπου τοποθετούσαν το ζυμάρι για να φουσκώσει κατά την παραδοσιακή μέθοδο παρασκευής ψωμιού.

²⁷ **καταπόδι της**: πίσω της.

²⁸ **κοκόνα**: γυναίκα συνήθως αριστοκρατικής καταγωγής.

²⁹ **παροξυσμός**: έντονα συμπτώματα ενός παθολογικού φαινομένου.

³⁰ **πουντιάζει**: κρυνώνει.

³¹ **ξεμωραμένοι**: ανόητοι.

³² **δρίμες**: οι τρεις πρώτες μέρες του Μαρτίου, του Μαΐου ή του Αυγούστου που θεωρούνται αποφράδες (κακότυχες) και κατά τις οποίες οι άνθρωποι αποφεύγουν κάθε δραστηριότητα.

³³ **σφαλιστείς**: κλειστείς, απομονωθείς.

Και σφαλίστηκε σ' ένα δωμάτιο ολομόναχη και άπλωσε ένα σεντόνι και ξεπάτωσε το λαγίγι και το άδειασε. Και τι ν' αδειάσει; Όλο φίδια! Και χυδήκανε απάνω της και τη φάγανε ολοζώντανη. Κι άφησε τα παιδιά της ορφανά, γιατί δεν είναι καλό να κατηγορεί κανείς τον άλλον. Η φτωχιά όμως με την αγαθή της την καρδιά και με τη γλυκιά της τη γλώσσα αρχόντυνε και γίνηκε μεγάλη κοκόνα και πρόκοψε και τα παιδιά της. Να! αυτό είναι που λένε «καλά υστερνά!».

Μέγας, Γ.Α. (εκλογή) (2004). *Ελληνικά παραμύθια* (εικόνες Φ. Κόντογλου & Ρ. Κοψίδη). Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της Εστίας.

Παρατηρήστε πώς αποδίδει τις τέσσερις εποχές ο ζωγράφος Giuseppe Arcimboldo. Εσείς πώς θα αναπαριστούσατε τον αγαπημένο σας μήνα:

↑
Giuseppe Arcimboldo, *Άνοιξη* (1563), Real Academia de Bellas Artes de San Fernando, Μαδρίτη
Giuseppe Arcimboldo, *Καλοκαίρι* (1563), Kunst Historisches Museum, Βιέννη
Giuseppe Arcimboldo, *Φθινόπωρο* (1573), Μουσείο του Λούβρου, Παρίσι
Giuseppe Arcimboldo, *Χειμώνας* (1563), Kunst Historisches Museum, Βιέννη

Δραστηριότητες

1. Μια ομάδα παιδιών καλείται να αναγνώσει με εκφραστικό τρόπο το παραμύθι στην τάξη. Αφού το ακούσετε, σαρώστε το QR code και συμπληρώστε τον γραφικό οργανωτή της πλοκής.

←
«Οι Δώδεκα μήνες»:
Οργανωτής πλοκής

2. Τα λαϊκά μαγικά παραμύθια χρησιμοποιούν απλή καθημερινή γλώσσα, σύντομες προτάσεις και απλό λεξιλόγιο. Στην υπόθεσή τους περιλαμβάνουν μαγικά στοιχεία και χαρακτηρίζονται από την απουσία χρόνου και συγκεκριμένου τόπου, γιατί τα θέματα που επεξεργάζονται είναι διαχρονικά. Μπορείτε να βρείτε σημεία που να αποδεικνύουν ότι το κείμενο που διαβάσατε ανήκει στην κατηγορία των λαϊκών μαγικών παραμυθιών; Σαρώστε το QR code, διερευνήστε τα βασικά στοιχεία της παραμυθιακής αφήγησης και, στη συνέχεια, συμπληρώστε παραδείγματα αντλώντας λέξεις ή φράσεις μέσα από το κείμενο.

←
«Οι δώδεκα μήνες»:
Βασικά στοιχεία
παραμυθιακής αφήγησης

3. Μέσα από την περιπέτεια που διαβάσατε αναδεικνύονται δύο διαφορετικές στάσεις ζωής. Μπορείτε να τις αναγνωρίσετε και να συμπληρώσετε τον πίνακα που ακολουθεί:

Λίλη Λαμπρέλλη Η γριά κι ο βάλτος

Η ιστορία που ακολουθεί είναι ένα παραμύθι από την προφορική παράδοση. Μιλά για μία σχέση ζωής που δημιουργήθηκε ανάμεσα σε ένα γέρικο ποτάμι που έγινε βάλτος και σε μια ηλικιωμένη γυναίκα. Η παράδοση συνάντησή τους θα δημιουργήσει μια σχέση ζωής, όπου ο αλτρουισμός και η αγάπη θα νικήσουν τον χρόνο και τη φθορά.

Ήταν μια φορά ένας ποταμός – ένας γέρικος ποταμός, κουρασμένος. Δεν είχε πια τη δύναμη να τρέξει όπως παλιά κι η πηγή που τον τροφοδοτούσε με νερό μέρα με τη μέρα στέρευε. Έτσι, απελπισμένος, αφέθηκε στην τύχη του. Όμως η τύχη του ήτανε πονετική. Τον οδήγησε σ' έναν τόπο κλειστό, βραχωμένο, κι εκεί ο ποταμός έπαψε να κυλάει κι έγινε κάτι σαν κοίτη μικρή ή σαν νερό θαλωμένο. Και περίμενε ακίνητος, μέσα στην απραξία του τίποτα, του πουθενά, ώσπου μια μέρα φάνηκε μια γριά.

Η γριά ήτανε μόνη της στον κόσμο – ζούσε χωρίς παράπονο και χωρίς ελπίδα. Έτσι, σαν είδε το νερό το θαλωμένο, σκίρτησε η καρδιά της. Κάτι αναδούτηκε μέσα της. Μια άγρια χαρά την πλημμύρισε. Τι έκανε για να δείξει τη χαρά της;... Έβγαλε τα ρούχα της και μπήκε στο νερό.

Κι ο βάλτος την αγκάλιασε μ' ευγνωμοσύνη και την καθάρισε από το χώμα και τη σκόνη όλης της ζωής και τη χάιδεψε και τη νανούρισε και την αγάπησε.

Κι εκείνη άρχισε να ξανανιώνει και να ξανανιώνει – κι ορθώθηκε το στήθος της και το δέρμα της φάνταζε λείο κι απαλό κι έγινε κορίτσι με κατάμαυρα μαλλιά σαν φτερό κοράκου και χείλια κατακόκκινα σαν αίμα παπαρούνας. Έτσι αγαπήθηκαν. Και πέρασε καιρός...

Όσπου, μια μέρα, ενώ το κορίτσι που ήταν γριά έλειπε στο δάσος για να μαζέψει καρπούς, η γη κουνήθηκε σαν να 'τανε σεισμός κι ο θαλωμένος ποταμός βγήκε απ' την κοίτη του κι άρχισε να τρέχει, να τρέχει, να τρέχει, χωρίς να ξέρει πού πηγαίνει.

Γυρνάει πίσω το κορίτσι που ήτανε γριά, το θαλωμένο το νερό της πουθενά! Απελπισμένη, ακολούθησε τα χνάρια του για μέρες και για νύχτες. Όμως, κάθε στιγμή μακριά του την έκανε πάλι να γερνά, ν' ασπρίζουν τα μαλλιά της, να καμπουριάζει, να χάνει τις δυνάμεις της, να ξεθωριάζει. Αλλά όταν, μετά από καιρό, η γριά ξαναβρήκε το ποτάμι, χαρές που κάνανε κι οι δυο τους! Κι όταν το νερό που ξαναβάλτωσε της είπε πόσο άβολα ένωθε στην καινούργια κοίτη και πόσο είχε λαχταρήσει τη δικιά τους, εκείνη δεν δίστασε καθόλου. Χούφτα χούφτα, έπαιρνε το νερό μέσα στα χέρια της και μέρες και νύχτες περπατούσε για να το ξαναφέρει στην παλιά του κοίτη.

Κι όταν τα κατάφερε, τι έκανε;... Έβγαλε τα ρούχα της και μπήκε μέσα στο νερό. Κι εκείνο την καθάρισε απ' το χώμα και τη σκόνη τόσο δρόμου και τη χάιδεψε και τη νανούρισε και σαν και πρώτα την αγάπησε.

Κι εκείνη πάλι άρχισε να ξανανιώνει και να ξανανιώνει και ξανάγινε κορίτσι. Και λένε πως το κορίτσι που ήτανε γριά έζησε ευτυχισμένο με το νερό το θαλωμένο. Και στους ίσκιους του παραμυθιού όπου όλα είναι άσπρα και μαύρα – τίποτα δεν έχει χρώμα –, αν η γριά κι ο ποταμός δεν πέθαναν, τότε ζούνε κι αγαπιούνται ακόμα.

Λαμπρέλλη, Λ. (2018). *Η νύχτα του κορακιού, Δέκα σκοτεινά παραμύθια με καλό τέλος από την προφορική παράδοση*. Αθήνα: Πατάκης.

←
«Η γριά κι ο βάλτος»:
Αφήγηση

Δραστηριότητες

1. Σας άρεσε η ιστορία που διαβάσατε; Τι σας έκανε εντύπωση;
2. Σε συνεργασία με τον διπλανό ή τη διπλανή σας, συμπληρώστε τον γραφικό οργανωτή πλοκής του παραμυθιού, που θα βρείτε στο παρακάτω QR code.

←
«Η γριά κι ο βάλτος»:
Βασικά στοιχεία πλοκής

3. **α.** Στο παραμύθι πρωταγωνιστούν δύο πρόσωπα. Ποια είναι η σχέση ανάμεσά τους; Τι, κατά τη γνώμη σας, συμβολίζει η σχέση αυτή; Καταγράψτε τις απόψεις σας συνεργαζόμενοι/ες σε ομάδες των τεσσάρων και συζητήστε τις στην τάξη.

β. Παρατηρήστε τον πίνακα ζωγραφικής που έχει τίτλο *Magic Lake (Μαγική Λίμνη)*. Μπορείτε να διακρίνετε κάποια μορφή στον πίνακα; Ποια σχέση μπορεί να έχει η *Μαγική Λίμνη* του πίνακα με το παραμύθι που διαβάσατε;

←
Boris Anisfeld,
Magic Lake – Πίνακας
ζωγραφικής

4. Παρατηρήστε με την ομάδα σας τους παρακάτω πίνακες ζωγραφικής. Ποιον θα επιλέγατε για να εικονογραφήσετε το παραμύθι; Βρείτε με την ομάδα σας κι άλλους πίνακες ζωγραφικής και δημιουργήστε ένα λεύκωμα που να δείχνει την πορεία του παραμυθιού.

↑
Joseph Rusling Meeker, *Ο βάλτος* (1885), Saint Louis Art Museum, Σεντ Λιούις

Πηγή: wikiart.org

↑
Gustav Klimt, *Ο βάλτος* (1900), Ιδιωτική συλλογή

ΛΙΛΗ ΛΑΜΠΡΕΛΛΗ (γενν. 1952)

Γεννήθηκε στον Πειραιά. Σπούδασε νομικά και μουσική στην Αθήνα και στις Βρυξέλλες. Έχει γράψει επτά μικρά βιβλία για παιδιά κι ένα για μεγάλους. Από τον Μάρτιο του 1998 ασχολείται με την αφήγηση λαϊκών παραμυθιών προφορικής παράδοσης. Δάσκαλός της είναι ένας από τους μεγαλύτερους Γάλλους αφηγητές, ο Henri Gougaud, και ανήκει στην ομάδα του. Είναι ιδρυτικό μέλος της βελγικής εταιρείας αφηγητών «Passeurs d' Histoires» και μέλος του «Maison du Conte de Bruxelles».

Λότη Πέτροβιτς Ανδρουτσοπούλου
Στη σκιά της πράσινης βασίλισσας

Στο απόσπασμα που ακολουθεί, μια χιλιόχρονη βασιλική βελανιδιά, η «πράσινη βασίλισσα», αφηγείται τη μακραίωνη συναρπαστική ζωή της, ξεκινώντας από την εποχή του μύθου.

Ο Δίας, ο πατέρας των αρχαίων θεών, απ' όλα τα μεγάλα δέντρα που φύτρωναν στον χώρο τον ελληνικό ξεχώρισε και λάτρεψε την αιωνόβια βελανιδιά. Ήταν η δρυς με τη μεγάλη αντοχή, τους κλώνους τους τεράστιους, τα φύλλα τα πλατύτερα από τις άλλες, τις κοινές βελανιδιές. Προστάτης της λοιπόν ευδόκησε¹ να γίνει ο Νεφεληγερέτης², σύμβολο της μεγαλοσύνης του την είχε και την προίκισε με ικανότητες ξεχωριστές. Την έχρισε πλάσμα ενδιάμεσο ανάμεσα σε αδάνατους και σε θνητούς, το ξύλο της να είναι φυλακτό, να 'χει το χάρισμα να προφητεύει κι από το θρόισμα των φύλλων της οι ιερείς του να μαντεύουν τα μελλούμενα. Τα δώρα τούτα της επέτρεψε να τα κληροδοτεί σ' όλες τις απογόνους της. Για όλα αυτά λοιπόν η μακρινή μου πρόγονος ονοματίστηκε «δρυς η βασιλική».

Ώρισε και κάτι ακόμα ο μέγας Δίας: κάθε απόγονος βασιλικής βελανιδιάς να έχει την Αμαδρυάδα της, μια νύμφη που μαζί της να γεννιέται και μέσα της να κατοικεί, για να την προστατεύει. Τέτοιες Αμαδρυάδες είχαν από τ' αρχαία χρόνια κι άλλα δέντρα, μα η νύμφη της βελανιδιάς ευδόκησε ο πατέρας των θεών να είναι η ομορφότερη. Κι έτσι να μένει ως το τέλος, ως την ώρα που θα πέθαινε η βελανιδιά από βαθιά γεράματα. Μαζί της τότε θα τελείωνε τον βίο της και η Αμαδρυάδα. Τούτος ο κανόνας όμως είχε την εξαίρεσή του:

Αν κάποιος έκοβε το δέντρο ή προκαλούσε την καταστροφή του, η νύμφη δεν θα πέθαινε. Θα 'μενε άστεγη μα ζωντανή, να βρει τον φταίχτη, να τον τιμωρήσει. Έπειτα θα έψαχνε για στέγη σ' άλλο δέντρο, πάει να πει πως θα ξαναγεννιόταν. Ή –αν έτσι προτιμούσε– θα 'ταν ελεύθερη να τριγυρίζει μες στα δάση όσον καιρό το επιθυμούσε, μέχρι κι εννιά χιλιάδες εφτακόσια είκοσι χρόνια, με άλλα λόγια δέκα ζωές του φοίνικα.

Όπως καταλαβαίνεις, μια που λογίζομαι απόγονος εκείνης της δρυός, έχω κληρονομήσει όλα της τα χαρίσματα. Κι είχα κι εγώ μια όμορφη Αμαδρυάδα ολοδική μου, που γεννήθηκε χιλιάδες χρόνια πριν, αναγεννήθηκε πολλές φορές – την τελευταία μαζί μου, σαν δίδυμη αδερφή, τη μέρα που ξεφύτρωσα σε τούτη εδώ την άκρη. Έγινε τότε μάνα μου η αδερφή μου η Αμαδρυάδα, για να με προστατεύει, μα εγώ παιδί μου ένιωθα πως είναι, έτσι που για κάμποσους αιώνες ύστερα την έκρυβα στα σπλάχνα μου.

Περίπλοκα τα θρίσκεις όλ' αυτά, έτσι δεν είναι; Απορείς με την παράξενη συγγένεια που ιστορώ. Και θ' απορήσεις πιο πολύ όταν σου πω ότι συγγένισσα σε θεωρώ κι εσένα, στενή μου μάλιστα, κάτι σαν αδερφή μου. Σου εξηγώ αμέσως το γιατί, να δεις πως έχω δίκιο.

¹ **ευδόκησε:** συμφώνησε.

² **Νεφεληγερέτης:** αυτός που συνάζει (μαζεύει) τα σύννεφα.

Θυμήσου, έτσι διαβασμένη που λογίζεσαι, τι δίδασκε ο Πλάτων: δέντρο ονόμαζε τον άνθρωπο. Μόνο που η ρίζα η δική του, έλεγε, δεν βρίσκεται στη γη αλλά στον ουρανό. Δέντρο εσύ λοιπόν, δέντρο κι εγώ. Γι' αυτό σε λέω αδερφή μου. Κι αν είναι η ρίζα μας αλλού, τι σημασία έχει; Πατέρα έχουμε τον ίδιο. Κοινός είν' ο Δημιουργός μας.

Αν έτσι το σκεφτείς, θα συμφωνήσεις πως δεν πρέπει να απορεί κανείς με τις παράξενες συγγένειες που έχουνε τα δέντρα με τις νύμφες τους, μα και οι άνθρωποι καμιά φορά αναμεταξύ τους. Πατέρας μας κοινός είν' ένας. Και παιδιά του όλοι εμείς.

Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου, Λ. (2013). *Στη σκιά της πράσινης βασίλισσας*. Αθήνα: Πατάκης.

Δραστηριότητες

1. Ποιος μιλά στο απόσπασμα που διαβάσατε; Τι σας κάνει εντύπωση στην ιστορία;
2. Ποια είναι η συγγένεια που περιγράφεται ανάμεσα στη Βασιλική Δρυ, την Αμαδρυάδα και τους ανθρώπους;
3. Εμπνευστείτε από το κείμενο και ζωγραφίστε μία εικόνα που σχετίζεται με την αφήγηση.

ΛΟΤΗ ΠΕΤΡΟΒΙΤΣ-ΑΝΔΡΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΥ (γενν. 1937)

Γεννήθηκε και σπούδασε στην Αθήνα. Έχει τιμηθεί με επτά βραβεία σε πανελλήνιους λογοτεχνικούς διαγωνισμούς, με τον έπαινο Pier Paolo Vergerio του Πανεπιστημίου της Πάντοβα και με το βραβείο Ουράνη για την παιδική λογοτεχνία από την Ακαδημία Αθηνών. Έργα της έχουν μεταφραστεί στα αγγλικά και στα ιαπωνικά, έχουν μεταδοθεί από την ΕΡΤ και το ΡΙΚ, κι έχουν περιληφθεί σε ανθολογίες και ξένα αναγνωστικά.

Αργύρης Χιόνης Τα αιωνόβια δέντρα

Η αφήγηση που ακολουθεί περιγράφει τα αιωνόβια δέντρα ως οντότητες με πλούσια ιστορία και μεγάλη σοφία. Παρόλο που φαινομενικά έχουμε μία περιγραφή, στην πραγματικότητα το κείμενο είναι γεμάτο με στοιχεία που παραπέμπουν στον χώρο του παραμυθιού.

Τα δέντρα, γενικά, είναι σοφά πλάσματα, και είναι σοφά γιατί έχουν μεγάλη υπομονή. Γεννιούνται, δηλαδή βγαίνουν απ' το χώμα, μικρά μικρά, σαν χορταράκια, και, σιγά σιγά, δένουν κορμό, δένουν κλαδιά και γίνονται τεράστιοι γίγαντες, έτσι που να μπορούμε να καθόμαστε τα καλοκαίρια κάτω απ' τη σκιά τους και να δροσιζόμαστε. Ακόμη όμως πιο σοφά είναι τα αιωνόβια δέντρα, αυτά δηλαδή που ζουν χρόνια πολλά, ολόκληρους αιώνες. Τα κυπαρίσσια, για παράδειγμα, και τα πλατάνια κι οι ελιές κι οι δρύες... Καταλαβαίνετε πόση σοφία έχουν θησαυρίσει αυτά τα δέντρα μέσα στους αιώνες, τι έχουν δει τα μάτια τους;

Τα αιωνόβια δέντρα ήταν κίολας εδώ, όταν ο άνθρωπος ταξίδευε ακόμη με τα πόδια ή καβάλα σε υποζύγια, άλογα, δηλαδή, μουλάρια ή γαϊδούρια. Κι όσο περνούσαν τα χρόνια, τον είδαν να ξυπνά, σιγά σιγά, και να ανακαλύπτει, πρώτα, τα κάρρα και τις άμαξες και, ύστερα, τα τρένα, τ' αυτοκίνητα, τ' αεροπλάνα, τα διαστημόπλοια... Οι άνθρωποι ανακαλύπτανε και φεύγανε· τα αιωνόβια δέντρα μένανε πάντα εδώ, συγκεντρώνοντας, ανάμεσα στους αλληπάλληλους κύκλους του κορμού τους γνώσεις ανεκτίμητες. Γίνανε κάτι σαν βιβλιοθήκες· μέσα στα κύτταρά τους είναι γραμμένη όλη σχεδόν η ιστορία του ανθρώπινου γένους.

Δεν είναι όμως μόνο γι' αυτό σοφά τα αιωνόβια δέντρα. Οι ρίζες τους, έτσι που χώνονται βαθιά, όλο και πιο βαθιά, μέσα στο χώμα, βρίσκονται πολύ κοντά στην καρδιά της γης και συνομιλούν μαζί της και μαθαίνουν απ' αυτήν μυστικά που είναι άγνωστα στον Επάνω Κόσμο. Τα κλαδιά τους, πάλι, τα πανύψηλα κλαδιά τους, που χαϊδεύουν με τα φύλλα τους το μέτωπο του ουρανού, ακούνε ιστορίες που τους λένε τ' άστρα, ιστορίες που ποτέ τους δεν θα μάθουνε οι άνθρωποι, όσους πυραύλους και να στείλουν στο διάστημα, ιστορίες που μπορούν να καταλάβουν μόνο οι ποιητές και τα παιδιά, κι όσοι από τους μεγάλους μείνανε παιδιά.

Τα αιωνόβια δέντρα γνωρίζουνε ακόμη την παγκόσμια μουσική και ιστορία και γεωγραφία, γιατί, εκτός από τα ντόπια πουλιά που καθημερινά κουρνιαάζουν πάνω τους, έρχονται εκεί, κατά εποχές, να ξαποστάσουν πουλιά χωρίς πατρίδα, ταξιδιάρικα πουλιά, μεταναστευτικά, όπως τα λένε. Από τις τέσσερις γωνιές του κόσμου φτάνουνε τα πουλιά αυτά, κι ώσπου να πάρουνε ανάσα, για να συνεχίσουν το ταξίδι τους, προσφέρουν, ως αντίδωρο για τη φιλοξενία, κελαηδισμούς πρωτάκουστους και μαγικές περιγραφές άγνωστων τόπων και λαών.

Ω, ναι, τα αιωνόβια δέντρα ξέρουνε τα πάντα για τη ζωή των σκουληκιών κάτω απ' το χώμα, για τη ζωή των μυρμηγκιών και των θηριών πάνω στο χώμα, για το τραγούδι των πουλιών και του ανέμου πάνω απ' το χώμα. Τα αιωνόβια δέντρα είναι πάνσοφα· γι' αυτό και υποδέχονται, μ' ένα χαμόγελο επιείκειας, τον ξυλοκόπο που τα σωριάζει στο χώμα.

Χιόνης, Α. (2023). *Όντα και μη Όντα*. Αθήνα: Κίχλη.

←
Εικόνες δέντρων μέσα
από καλλιτεχνικά ρεύματα

Δραστηριότητες

1. Σε συνεργασία με τον διπλανό ή τη διπλανή σας, δημιουργήστε μία λίστα όπου θα καταγράψετε τα στοιχεία εκείνα που καθιστούν τα αιωνόβια δέντρα σοφά.
2. Μέσα στο κείμενο δίνονται εικόνες των αιωνόβιων δέντρων που συμβολίζουν τη διαχρονικότητα και τη σοφία τους. Εντοπίστε τες και επιλέξτε εκείνη που σας έκανε ιδιαίτερη εντύπωση. Μπορείτε να τη ζωγραφίσετε;
3. Τα αιωνόβια δέντρα «ακούνε ιστορίες [...] που μπορούν να καταλάβουν μόνο οι ποιητές και τα παιδιά»: Πώς αντιλαμβάνεστε τη φράση αυτή;
4. «Τα αιωνόβια δέντρα είναι πάνσοφα· γι' αυτό και υποδέχονται, μ' ένα χαμόγελο επιείκειας, τον ξυλοκόπο που τα σωριάζει στο χώμα». Συνεργαστείτε με την ομάδα σας και προσπαθήστε να εξηγήσετε τη σημασία της περιόδου. Στη συνέχεια, όλες οι ομάδες σας ανακοινώσουν στην ολομέλεια την ερμηνεία τους.

ΑΡΓΥΡΗΣ ΧΙΟΝΗΣ (1943-2011)

Γεννήθηκε στην Αθήνα. Πρωτοεμφανίστηκε στα γράμματα το 1966, με την ποιητική συλλογή *Απόπειρες φωτός*. Μετά το 1981 ασχολήθηκε με την πεζογραφία, γράφοντας αφηγήματα για μεγάλους, παιδιά και νέους. Ιδιαίτερα πλούσιο ήταν το μεταφραστικό του έργο.

Παίζοντας με τα κείμενα

1. Στα κείμενα που διαβάσατε, μέσα από τον λόγο του παραμυθιού και τις λαϊκές δοξασίες, αποτυπώνεται ο πρωταγωνιστικός ρόλος της φύσης στη ζωή των ανθρώπων. Ποιο από τα κείμενα, κατά τη γνώμη σας, εκφράζει τη σχέση αυτή καλύτερα; Με ποια εκφραστικά μέσα επιτυγχάνεται αυτό;
2. Χωριστείτε σε ομάδες: Διαβάστε ξανά το κείμενο «Τα αιωνόβια δέντρα» και το ποίημα του Νικηφόρου Βρεττάκου «Βασιλική Δρυς». Εντοπίστε με την ομάδα σας ποια είναι τα κοινά στοιχεία στην περιγραφή του δέντρου, δίνοντας έμφαση κυρίως στις κοινές εικόνες. Στη συνέχεια, επιλέξτε μία εικόνα που χαρακτηρίζει και τα δύο κείμενα και προσπαθήστε να την αναπαραστήσετε με την ομάδα σας, δημιουργώντας μία κινούμενη εικόνα χωρίς λόγια.

←
Νικηφόρος Βρεττάκος,
«Βασιλική Δρυς»

3. Χρησιμοποιώντας ως πρότυπο το παραμύθι «Οι δώδεκα μήνες» ή «Η γριά κι ο βάλτος», συνθέστε ένα συνεργατικό παραμύθι, αξιοποιώντας τα παρακάτω στοιχεία. Η γλώσσα που θα χρησιμοποιήσετε συνιστάται να είναι απλή, με λέξεις καθημερινές και σύντομες προτάσεις.

Βρείτε έναν πρωταγωνιστή ή μία πρωταγωνίστρια
(προτείνεται να είναι στοιχεία της φύσης).

Περιγράψτε την αρχική κατάσταση.
Μη δίνετε σαφή τόπο και χρόνο.

Σκεφτείτε ένα ξαφνικό πρόβλημα που απειλεί τον
πρωταγωνιστή ή την πρωταγωνίστρια.

Βρείτε έναν αντίπαλο που δημιουργεί δυσκολίες στον
πρωταγωνιστή και τον βάζει σε μία δοκιμασία.

Περιγράψτε τη δοκιμασία. Η δοκιμασία να περιλαμβάνει
εξωπραγματικά/φανταστικά/μαγικά στοιχεία.

Γράψτε ένα χαρούμενο τέλος.

Άξονας Β'

Εξερεύνηση (Φαντασία, περιπέτεια και παιχνίδι)

Συστάδα 2η

Φαντασία (Φαντάσματα)

«Φαντασία δέσποινα, έλα,
τρέξε πρωτοστάτη Νου,
σύρτε αδάμαστες δουλεύτρες,
ω νεράιδες του Ρυθμού»

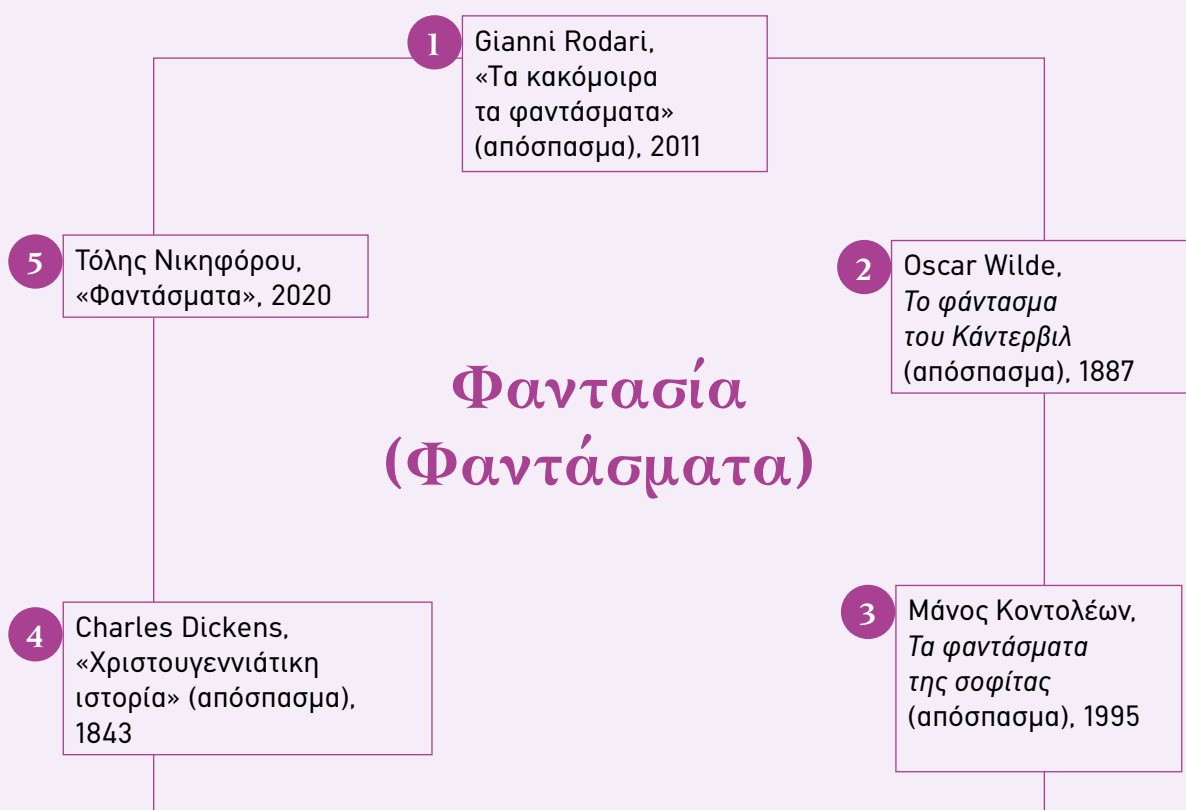
Κωστής Παλαμάς

Στη συστάδα που ακολουθεί, θα διαβάσετε λογοτεχνικά κείμενα που έχουν ως πρωταγωνιστές φαντάσματα. Επιδιώκεται:

- ▶ Να αναγνωρίσετε την ειρωνεία και το χιούμορ ως μέσα που βοηθούν στην ανατροπή μιας αντίληψης την οποία θεωρείτε δεδομένη.
- ▶ Να αναλάβετε ρόλους με αφορμή τα έργα που διαβάσατε και να δημιουργήσετε με παιγνιώδη τρόπο δικά σας κείμενα, σύμφωνα με τα ενδιαφέροντά σας αλλά και τις οδηγίες που θα σας δοθούν.
- ▶ Να κάνετε ποικίλους μετασχηματισμούς στα κείμενα που θα επεξεργαστείτε, αξιοποιώντας τα ταλέντα σας.

Κείμενα συστάδας

↑

Morris Kantor, *Στοιχειωμένο σπίτι* (1930), The Art Institute of Chicago, Σικάγο

Παρατηρήστε προσεκτικά τον πίνακα ζωγραφικής. Μπορείτε να περιγράψετε προφορικά ποια στοιχεία δικαιολογούν τον τίτλο του;

Gianni Rodari

Τα κακόμοιρα τα φαντάσματα

Στο βιβλίο του ο Gianni Rodari γράφει φανταστικές ιστορίες που δεν έχουν ποτέ ένα μόνο τέλος. Στην ιστορία που θα διαβάσετε, οι πρωταγωνιστές είναι φαντάσματα που αντιμετωπίζουν ένα πολύ σοβαρό πρόβλημα.

Στον πλανήτη Μπορτ ζούσαν πολλά φαντάσματα. Ζούσαν; Ας πούμε καλύτερα ότι ψευτοζούσαν. Ίσα ίσα που τα έβγαζαν πέρα. Όπως κάνουν όλα τα φαντάσματα σε όλο τον κόσμο, έμεναν σε σπηλιές, σε μισογκρεμισμένα κάστρα, σε εγκαταλειμμένους πύργους και σοφίτες. Μόλις σήμαιναν μεσάνυχτα, έβγαιναν από την κρυφώνα τους και τριγυρνούσαν στον πλανήτη Μπορτ για να τρομάξουν τους κατοίκους του.

Όμως οι κάτοικοι του Μπορτ δεν τρόμαζαν με τίποτα. Ήταν ένας προοδευτικός λαός που δεν πίστευε στα φαντάσματα. Όταν τα έβλεπαν, τα κορόιδευαν, ώσπου εκείνα, ντροπιασμένα, το έβαζαν στα πόδια.

Για παράδειγμα, ένα φάντασμα έσερνε κάτι αλυσίδες κάνοντας έναν τρομερά ανατριχιαστικό θόρυβο. Ένας κάτοικος του έβαλε αμέσως τις φωνές:

–Έι, φάντασμα, οι αλυσίδες σου θέλουν λάδωμα.

Ένα άλλο φάντασμα κουνούσε απειλητικά το λευκό του σεντόνι. Άξαφνα, ένας άλλος Μπορτιανός, πιτσιρικός μάλλον, του φώναξε:

–Βρε φάντασμα, το σεντόνι σου θέλει πλύσιμο. Πρέπει να του κάνεις βιολογικό καθαρισμό.

Λίγο πριν ξημερώσει, τα φαντάσματα μαζεύονταν στο καταφύγιό τους, κουρασμένα, ταπεινωμένα, πιο αποκαρδιωμένα από ποτέ. Και τότε άρχιζαν την γκρίνια, την κλάψα και το παράπονο.

–Δεν μπορώ να το πιστέψω! Ξέρετε τι μου είπε μια κυρία που καθόταν στη βεράντα της; «Πρόσεξε γιατί έχεις αργήσει», μου είπε, «πάει πίσω το ρολόι σου. Μα καλά, τόσα φαντάσματα είστε. Δεν έχετε κανέναν ρολογά να σας τα φτιάξει;»

–Εγώ να δεις τι έπαδα. Μου κόλλησαν σε μια πόρτα ένα σημείωμα που έλεγε: «Αξιότιμο φάντασμα, αφού τελειώσετε τη βόλτα σας, έχετε την καλοσύνη να κλείσετε την πόρτα; Τις προάλλες την αφήσατε ανοιχτή και το σπίτι γέμισε αδέσποτα γατιά που καταβρόχδισαν το γάλα της γατούλας μας».

–Δεν υπάρχει πια σεβασμός απέναντι στα φαντάσματα.

–Καμία εκτίμηση.

–Κάτι πρέπει να κάνουμε.

–Τι; Για πείτε.

Ένα φάντασμα πρότεινε να κάνουν πορεία διαμαρτυρίας. Ένα άλλο πρότεινε να σημάνουν όλες μαζί οι καμπάνες του πλανήτη. Έτσι τουλάχιστον οι Μπορτιανοί δεν θα μπορούσαν να κλείσουν μάτι.

Στο τέλος, τον λόγο πήρε ένα ηλικιωμένο και σοφό φάντασμα.

–Κυρίες και κύριοι, είπε ενώ μάλωνε ένα παλιό σεντόνι, αγαπητοί φίλοι, δεν μπορούμε να κάνουμε τίποτα. Είναι αδύνατον να ξανατρομάξουμε τους Μπορτιανούς. Έχουν συνηθίσει τη φασαρία μας, γνωρίζουν όλα μας τα κόλπα και οι ομαδικές μας εμφανίσεις δεν τους εντυπωσιάζουν πια. Δεν μπορούμε να κάνουμε τίποτε άλλο... εδώ πέρα.

–Τι πάει να πει «εδώ πέρα»;

–Εννοώ... σ' αυτόν τον πλανήτη. Πρέπει να μεταναστεύσουμε, να φύγουμε...

–Ναι, καλά! Και να πάμε σε κανέναν άλλο πλανήτη που θα έχει μόνο μύγες και κουνούπια.

–Όχι, αγαπητέ. Εγώ ξέρω τον κατάλληλο πλανήτη.

–Πώς τον λένε; Πώς τον λένε;

–Ονομάζεται Γη. Βλέπετε αυτή τη φωτεινή γαλάζια κουκκίδα εκεί κάτω; Αυτή είναι η Γη. Έμαθα από έγκυρες και αξιόπιστες πηγές ότι στη Γη ζουν εκατομμύρια παιδιά που μόλις ακούν τη λέξη φάντασμα κρύβονται κάτω από τις κουβέρτες τους.

–Τι ωραία!

–Λέτε να είναι αλήθεια;

–Μου το είπε κάποιος που δεν έχει πει ποτέ ψέματα στη ζωή του, είτε το ηλικιωμένο φάντασμα.

–Να ψηφίσουμε! Να ψηφίσουμε! ακούστηκαν πολλές φωνές.

–Τι να ψηφίσουμε;

–Όποιος συμφωνεί να μεταναστεύσουμε στον πλανήτη Γη να κουνήσει το σεντόνι του. Περιμένετε να σας μετρήσω... ένας, δύο, τρεις... σαράντα... σαράντα χιλιάδες... σαράντα εκατομμύρια... Ποιος είναι αντίθετος; Ένας, δύο... Λοιπόν, η πλειοψηφία αποφάσισε: φεύγουμε.

–Θα φύγουν και όσοι έχουν αντίθετη άποψη;

–Εννοείται. Η μειοψηφία ακολουθεί την πλειοψηφία.

–Πότε φεύγουμε;

–Αύριο βράδυ, μόλις σκοτεινιάσει.

Και το επόμενο βράδυ, πριν ξεπροβάλει κάποιο φεγγάρι (ο πλανήτης Μπορτ έχει δεκατέσσερα και είναι άξιο απορίας πώς μπορούν να περιφέρονται γύρω του χωρίς να συγκρούονται), τα φαντάσματα του Μπορτ μπήκαν στη σειρά, κούνησαν τα σεντόνια τους σαν αδόρυβα φτερά... και βάλθηκαν να πετάνε στο διάστημα σαν αμέτρητοι λευκοί πύραυλοι.

–Δεν πιστεύω να πάρουμε λάθος δρόμο, ε;

–Μη φοβάστε. Ο γέροντας ξέρει απέξω κι ανακατωτά τους δρόμους του ουρανού, σαν τις τρύπες του σεντονιού του...

ΠΡΩΤΟ ΤΕΛΟΣ

... Μέσα σε λίγα λεπτά, ταξιδεύοντας με την ταχύτητα του φωτός, τα φαντάσματα προσγειώθηκαν στη Γη, στην πλευρά που εκείνη τη στιγμή βρισκόταν βυθισμένη στο σκοτάδι. Εκεί όπου μόλις είχε νυχτώσει.

–Ήρθε η ώρα να χωριστούμε, είπε το ηλικιωμένο φάντασμα. Ο καθένας θα τριγυρίζει μόνος του και θα κάνει ό,τι πειράματα θέλει. Πριν από την αυγή θα βρεθούμε στο ίδιο σημείο και θα συζητήσουμε την κατάσταση. Σύμφωνοι; Δρόμο τώρα! Δρόμο!

Τα φαντάσματα σκορπίστηκαν στο σκοτάδι προς όλες τις κατευθύνσεις.

Όταν επέστρεψαν, ήταν τέτοια η χαρά τους, που δεν τους χωρούσαν τα σεντόνια τους.

–Παιδιά, τι γλέντι ήταν αυτό!

–Τι τύχη!

–Τι χαρά!

–Ποιος θα περίμενε ότι υπάρχει ακόμα τόσος κόσμος που πιστεύει στα φαντάσματα!

–Και όχι μόνο τα παιδιά. Μέχρι και οι μεγάλοι τα πιστεύουν!

- Και πόσοι μορφωμένοι άνθρωποι!
–Εγώ τρόμαξα έναν γιατρό!
–Εγώ έκοψα τη χολή ενός στρατιωτικού!
–Επιτέλους, βρήκαμε τον πλανήτη που μας ταιριάζει. Ψηφίζω να μείνουμε.
–Κι εγώ!
–Κι εγώ!
Κι αυτή τη φορά, στην ψηφοφορία, δεν υπήρχε ούτε ένα σεντόνι αντίθετο.

Ροντάρι, Τζ. (2011). *Παραμύθια για να σπάτε κέφι* (μτφρ. Δ. Δότση). Αθήνα: Κέδρος.

Δραστηριότητες

1. Ποιο ήταν το βασικό πρόβλημα των φαντασμάτων στον πλανήτη Μπορτ;
2. Μπορείτε να βρείτε προτάσεις που, κατά τη γνώμη σας, είναι χιουμοριστικές; Ποιες λέξεις ή σχήματα λόγου σας βοήθησαν να τις εντοπίσετε;
3. Το τέλος που διαβάσατε είναι μόνο μία από τις τρεις συνολικά εκδοχές που υπάρχουν στο βιβλίο του Rodari και μπορείτε να τις βρείτε σαρώνοντας τα QR codes. Πριν, όμως, διαβάσετε τις εκδοχές αυτές, γίνετε συγγραφείς και, σε συνεργασία με τους/τις συμμαθητές/τριές σας, συνθέστε ένα δικό σας πρωτότυπο τέλος. Όταν ολοκληρώσετε τη συγγραφή, διαλέξτε το τέλος που θεωρείτε πιο πρωτότυπο και αστείο.

Gianni Rodari,
*Παραμύθια
για να σπάτε κέφι:*
Δεύτερο τέλος

Gianni Rodari,
*Παραμύθια
για να σπάτε κέφι:*
Τρίτο τέλος

«Τα κακόμοιρα τα
φαντάσματα»: Άσκηση
δημιουργικής γραφής

GIANNI RODARI (1920-1980)

Ήταν δάσκαλος και δημοσιογράφος, αλλά κυρίως είναι γνωστός τόσο στην Ιταλία, τη χώρα του, όσο και διεθνώς, με την ιδιότητα του συγγραφέα παιδικών βιβλίων. Τα έργα του έχουν μεταφραστεί σε ολόκληρο τον κόσμο. Το 1970 του απονεμήθηκε το βραβείο Άντερσεν, η μεγαλύτερη διεθνής διάκριση για συγγραφέα παιδικής λογοτεχνίας

Oscar Wilde

Το φάντασμα του Κάντερβιλ

Η οικογένεια του Αμερικανού πρεσβευτή Χέραμ Ότις μετακομίζει στην Αγγλία και επιλέγει, παρά τις συνεχείς προειδοποιήσεις, να μείνει στη βίλα των Κάντερβιλ, που κατά γενική ομολογία είναι στοιχειωμένη από το φάντασμα του παλιού ιδιοκτήτη του σπιτιού, τον Σερ Σίμων Κάντερβιλ. Η παρουσία του φαντάσματος είναι έντονα αισθητή από την πρώτη στιγμή, όπως και η σαφής πρόθεσή του να διώξει και να τρομοκρατήσει τους νέους ιδιοκτήτες. Η αντίδραση, όμως, της οικογένειας Ότις δεν είναι αυτή που περίμενε.

IV

Η κουκουβάγια χτυπούσε πάνω στα τζάμια του παραθυριού, ο κόρακας έκρωξε μέσα στα κλαδιά του γέρικου πλάτανου κι ο αγέρας φυσούσε γύρω στη βίλα σαν κολασμένη ψυχή. Όμως η οικογένεια Ότις κοιμόταν, μην ξέροντας το τι θα της συμβεί. Κι εκεί πάνω στο δωμάτιό του, το φάντασμα μπορούσε κι άκουγε αρκετά καθαρά το εξακολουθητικό ροχαλητό του πρεσβευτή των Ηνωμένων Πολιτειών. Γλίστηρε μέσα από μια χαραμάδα του σανιδώματος, έχοντας στα σκληρά και σαρκαστικά του χείλη ένα μοχθηρό χαμόγελο.

Το φεγγάρι έκρυψε μέσα σ' ένα σύννεφο το πρόσωπό του, τη στιγμή που περνούσε το μεγάλο παράθυρο το στολισμένο με δυο γαλαζόχρωμα οικόσημα –το δικό του και της δολοφονημένης γυναίκας του– που λαμποκοπούσαν. Και προχωρούσε, προχωρούσε αθόρυβα σαν κακόβουλος ίσκιος που και τα σκοτάδια ακόμα θαρρείς πως τον σιχαινόντουσαν καθώς περνούσε. Για μια στιγμή του φάνηκε πως κάτι άκουσε να φωνάζει και σταμάτησε. Μα δεν ήταν τίποτα, ήταν ένας σκύλος που αλυχτούσε πέρα μακριά.

Τράβηξε, λοιπόν, πάλι τον δρόμο του, μουρμουρίζοντας κάτι παράξενες κατάρες του Ιβου αιώνα, και ανεμίζοντας ψηλά μέσα στο σκοτάδι το σκουριασμένο μαχαίρι. Τέλος, έφτασε στη γωνιά του διαδρόμου που έφερνε στην κρεβατοκάμαρα του κακόμοιρου Ουάσινγκτον. Στάθηκε λιγάκι εκεί την ώρα που ο αγέρας ανατάραζε τις μακριές άσπρες μπούκλες του γύρω από το κεφάλι του κι έκανε κάτι αλλόκοτες και φανταστικές πτυχές πάνω στο φρικιαστικό νεκρικό του σάβανο.

Τότε το ρολόι σήμανε το τέταρτο και κατάλαβε πως ήταν καιρός. Έριξε ένα σαρκαστικό χάχανο κι έστριψε στη γωνιά. Μα τινάχτηκε πίσω μονομιάς, αφήνοντας από την τρομάρα του ένα λυπητερό βογκητό και κρύβοντας τ' άσπρο του πρόσωπο μέσα στα μακρουλά κοκαλιάρικα χέρια του. Αντίκρισε σχεδόν μπροστά του να στέκεται ορθό ένα τρομαχτικό φάντασμα, ακίνητο σαν άγαλμα κι απαίσιο σαν όνειρο τρελού!

Το κεφάλι του ήταν φαλακρό και γυαλιστερό, το πρόσωπό του στρογγυλό, πλακωτό κι άσπρο κι ένα σατανικό γέλιο, που έμοιαζε σαν αιώνιο περίπαιγμα, απλωνόταν πάνω στην έκφρασή του. Από τα μάτια του πέφτανε κόκκινες αχτίδες, το στόμα του ήταν ένα πηγάδι φωτιάς, κι ένα φριχτό φόρεμα, σαν το δικό του, φάσκωνε με τις βουβές του ασπράδες τη μορφή του Τιτάνα. Πάνω στο στήθος του κρεμόταν μια πινακίδα με μια μυστηριώδη επιγραφή από αρχαϊκά γράμματα και στο δεξί του χέρι κρατούσε σηκωμένη ψηλά μίαν αστραφτερή ατσάλνια σπάδα.

Επειδή ποτέ του δεν είχε δει φάντασμα, φυσικά, το φάντασμα του Κάντερβιλ κατατρόμαξε, κι αφού του 'ριξε με διάση ακόμα μια ματιά, το 'βαλε στα πόδια για να ξαναγυρίσει στο δωμάτιό του. Έτρεχε, τρικλίζοντας μέσα στο βαθύ του σάβανο που μερδευόταν στα πόδια του και, καθώς περνούσε από τον

διάδρομο, πέταξε το σκουριασμένο μαχαίρι του, που πήγε κι έπεσε μέσα στο παπούτσι του πρεσβευτή όπου το ανακάλυψε το πρωί ο επιστάτης. Σαν βρέθηκε στη μοναξιά του δωματίου του, έπεσε πάνω σ' ένα μικρό αχυρένιο στρώμα κι έκρυψε το μούτρο του κάτω από τα σεντόνια.

Ωστόσο, ύστερα από κάμποση ώρα, το γενναίο πνεύμα του γερο-Κάντερβιλ πήρε θάρρος κι αποφάσισε να πάει να μιλήσει στο άλλο φάντασμα κατά τα ξημερώματα. Μόλις, λοιπόν, η αυγή άρχισε να αγγίζει τις κορφές με τ' ασημένια δάχτυλά της, γύρισε στον τόπο που τα μάτια του πρωτοείδαν το τρομαχτικό στοιχείο, λέγοντας μέσα του πως στο κάτω κάτω δυο φαντάσματα θα πετύχαιναν καλύτερα από το ένα, και πως με τη βοήθεια του καινούργιου του φίλου θα μπορούσε να τα καταφέρει μια χαρά με τους διδύμους. Μόλις όμως έφτασε στον τόπο εκείνο, τα μάτια του αντίκρισαν ένα φοβερό δέαμα.

Ήταν ολοφάνερο πως κάτι είχε συμβεί στο φάντασμα, γιατί το κόκκινο φως είχε σβήσει ολότελα από τα βαθουλωτά του μάτια, η αστραφτερή σπάδα είχε πέσει από τα χέρια του κι ακουμπούσε πάνω στον τοίχο σε μια στάση στενόχωρη, σαν να μη στεκόταν καλά στα πόδια. Όρμησε κι άρπαξε το φάντασμα στα χέρια του, όταν προς μεγάλη του φρίκη το κεφάλι γλίστρησε και κυλίστηκε στο πάτωμα, το κορμί έγειρε κι ένιωσε πως κρατούσε ένα άσπρο δίμιτο σεντόνι, μ' ένα μακρύ σκουπόξυλο, έναν μπαλντά της κουζίνας κι είδε μπροστά στα πόδια του αντί για κεφάλι μια μεγάλη κολοκύδα! Μην μπορώντας να καταλάβει την παράξενη αυτή μεταμόρφωση, άρπαξε σαν τρελός την πινακίδα με την επιγραφή, και στο ωχρό φως της αυγής, διάβασε τα φοβερά αυτά λόγια:

«ΤΟ ΦΑΝΤΑΣΜΑ ΤΟΥ ΟΤΙΣ: Το μόνο αληθινό και γνήσιο στοιχείο. Αποφεύγετε τις απομιμήσεις. Όλα τ' άλλα είναι ψεύτικα».

Τώρα τα κατάλαβε όλα ο γερο-Κάντερβιλ. Τον κορόιδεψαν, του είχαν παίξει ένα πολύ άσχημο παιχνίδι. Έκλεισε τις κουτσοδόντες μασέλες του και σηκώνοντας ψηλά τα κοκαλιάρικα χέρια του, ορκίστηκε, με την παραστατική αρχαία φρασεολογία, ότι μόλις ο αλέκτωρ θα εφώνει δυο φορές με τη χαρούμενη λαλιά του, θα χυνόταν αίμα κι ο Φόνος θα περνούσε από εκεί με τα βουβά του βήματα.

Δεν είχε ακόμα καλά καλά προφέρει τον φοβερό αυτόν όρκο, όταν, από τα κεραμίδια ενός σπιτιού πέρα μακριά, φώναξε κάποιος πετεινός. Γέλασε μ' ένα γέλιο σθηστό, υπόκωφο, πικρό και περίμενε. Περίμενε ώρα πολλή, μα ο πετεινός –παράξενο πράγμα– δεν έκραξε άλλη φορά. Τέλος, στις εφτάμιση το ξύπνημα κι οι περπατησιές των υπηρετριών τον έκαναν να παρατηρήσει τη φοβερή του αγρύπνια και να γυρίσει στο δωμάτιό του, συλλογιζόμενος πως όλα πήγαν στα χαμένα και πως ο σκοπός του ματαιώθηκε. Εκεί άρχισε να συμβουλευεται πολλά παλαιά ισπανικά βιβλία που του άρεσε πολύ να διαβάσει και βρήκε πως κάθε φορά που είχε κάνει τον όρκο εκείνο, πάντα ο κόκορας φώναζε δυο φορές. Και κουράστηκε το οκνό πουλί. Ύστερα αποτραβήχτηκε μέσα σ' ένα αναπαυτικό μολυβένιο φέρετρο κι έμεινε εκεί ως το βράδυ.

Wilde, O. (2021). *Το φάντασμα του Κάντερβιλ* (μτφρ. Γ. Σημηριώτης). Αθήνα: Ελληνική Παιδεία.

Δραστηριότητες

1. Το φάντασμα του Κάντερβιλ ξεκινά με σκοπό να επιτεθεί στους ιδιοκτήτες. Συμβαίνει, ωστόσο, μία αναπάντεχη ανατροπή. Ποια είναι αυτή;
2. Πώς βρίσκετε την τροπή που πήρε η ιστορία; Πώς νιώθατε για το φάντασμα στην αρχή της ανάγνωσης και πώς στο τέλος της;
3. Μελετήστε στο QR code που ακολουθεί τις πληροφορίες για τον όρο «ειρωνεία». Συζητήστε με τον διπλανό ή τη διπλανή σας αν, κατά τη γνώμη σας, στο απόσπασμα υπάρχει ειρωνεία και σε ποιον απευθύνεται. Ποια στοιχεία του αποσπάσματος σας οδηγούν στην απάντησή σας;

Ειρωνεία:
Ορισμός - Είδη

OSCAR WILDE (1854-1900)

Υπήρξε σπουδαίος Ιρλανδός λογοτέχνης. Σπούδασε λογοτεχνία και φιλολογία στο Trinity College του Δουβλίνου και στο Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης και ήταν βαθύς γνώστης του αρχαιοελληνικού πολιτισμού. Αφιερώθηκε στο γράψιμο και έγινε ο εισηγητής του Αισθητισμού. Έχει συγγράψει πολλά γνωστά έργα όπως *Ο ευτυχισμένος πρίγκιπας*, *Ο εγωιστής γίγαντας*, *Ο σοβαρότατος κύριος Ερνέστος* κ.ά.

Μάνος Κοντολέων
Τα φαντάσματα της σοφίας

Ο Δομήνικος και η Άννα ζουν σε ένα διαμέρισμα ενός κτιρίου, στην ταράτσα του οποίου υπάρχει μια σοφίτα. Εκεί μέσα τα παιδιά περνούν κάποιες ώρες του ελεύθερου χρόνου τους παίζοντας. Η Άννα σκέφτεται να διοργανώσει ένα αποκριάτικο πάρτι και έχει την ιδέα να χρησιμοποιήσουν κάποια από τα πράγματα που είχαν ανακαλύψει στη σοφίτα. Τότε, όμως, εμφανίστηκαν οι ιδιοκτήτες αυτών των παλιών αντικειμένων και τα τρία παιδιά ανακάλυψαν πως και κάποιοι άλλοι χρησιμοποιούσαν το δωματάκι της ταράτσας.

Αυτά όλα συνέβαιναν στο σαλόνι του διαμερίσματος του πέμπτου ορόφου, εκεί κοντά στα μεσάνυχτα της νύχτας που είχε χιονίσει. Και την ίδια ώρα, ακριβώς τρία μέτρα πιο ψηλά, μέσα στη σοφίτα, το κρύο δεν το έσπαγε μήτε κάποιο καλοριφέρ μήτε κανένα κλιματιστικό ή έστω σομπίτσα πετρελαίου. Αλλά αυτό –η έντονη, δηλαδή, παγωνιά– δεν έδειχνε να ενοχλεί την προγιαγιά Αννίτσα μήτε τον προπάππο Μήτσο. Καθισμένοι στις δυο πάνινες πολυθρόνες, μέσα στο σκοτάδι, άφηναν τη ματιά τους να πλανηθεί στις γύρω ταράτσες, που είχαν ολότελα ασπρίσει.

«Χιονίσε!» είπε η προγιαγιά Αννίτσα.

«Και σαν χιονίσε, εμάς τι μας κόφτει!» σχεδόν γκρίνιαξε ο προπάππος Μήτσος.

«Νευράκια έχει!» σκέφτηκε η προγιαγιά Αννίτσα, αλλά δεν το είπε, μόνο το σκέφτηκε, προτίμησε να πει: «Τόσο χιόνι ποτέ δεν θυμάμαι να έχω ξαναδεί όλα αυτά τα χρόνια που έζησα!».

«Καλύτερα, γιατί, έτσι όπως ήσουνα κρουουλιάρα, θα υπέφερες πολύ, άσε που θα ήθελες να σου ζεσταίνω τα παγωμένα πόδια σου με τα δικά μου όταν θα ήμαστε στο κρεβάτι!» ο προπάππος Μήτσος δεν είχε κέφια αυτή τη νύχτα.

«Το χιόνι έχει μια ομορφιά, μια ποίηση! Αλλά εσύ ήσουν πάντα πεζός... Μια ζωή ολότελα προσγειωμένος!»

«Μπα, και παράπονα τώρα και παράπονα, μαντάμ Αννίτσα;» – για καθγαδάκι το πήγαινε ο προπάππος Μήτσος ή μήπως έκανε κάποιο από τα συνηθισμένα του αστεία;

«Εσύ έχεις όρεξη ή για καθγά ή γι' αστεία, αλλά εγώ δεν κάνω κέφι μήτε το ένα μήτε το άλλο. Θα προτιμούσα μια τέτοια βραδιά να μου τραγουδούσες κανένα από τα τραγούδια μας. Να, ας πούμε εκείνο που αρχίζει: “Στ’ άγριο το δάσος, πέρα εκεί στην εξοχή...”. Τι λες; Το ξεκινάμε;»

«Αφού αυτό ειδικά το τραγούδι ποτέ δεν ήταν μια από τις επιτυχίες σου, τι στο καλό το θέλεις να το τραγουδάμε;» είπε ο προπάππος Μήτσος και μετά σηκώθηκε από την πολυθρόνα. Στάθηκε μπροστά στον καθρέφτη. Μέσα στη λεκιασμένη επιφάνειά του κανένα είδωλο δεν παρουσιάστηκε.

«Ξέρεις...» είπε, και η φωνή του είχε κάποιον άλλο τόνο – μπορεί και ν' αποφάσισε να ανοίξει την καρδιά του. «Ξέρεις, ανησυχώ, αν δεξ, είμαι και στεναχωρημένος...»

«Καλά το κατάλαβα πως εσύ σήμερα κάτι έχεις!» τον διέκοψε η προγιαγιά Αννίτσα. «Αλλά δεν μπορώ να καταλάβω τι μπορεί να είναι αυτό. Στην κατάσταση που τώρα εμείς βρισκόμαστε δεν βλέπω τι μπορεί να είναι αυτό που θα 'χει τη δύναμη να μας στεναχωρήσει. Όλα τα προβλήματά μας είναι λυμένα!»

«Είναι για την κουδουνίστρα!» σχεδόν το ψιθύρισε ο προπάππος Μήτσος, λες και ντρεπότανε γι' αυτό που έλεγε.

«Α! την κουδουνίστρα... Έπρεπε να το υποψιαστώ! Αλλά τώρα τι ανησυχείς; Τα δισέγγονά μας είναι

και οι κληρονόμοι μας. Πάει να πει πως ό,τι κάποτε ήταν δικό μας τώρα ανήκει σ' αυτούς. Μπορούν να το κάνουν ό,τι θέλουν. Τι να πω εγώ που μου πήραν εκείνη την αντιπαθητική γαλάζια μπλούζα (καλά, απορώ πως την είχα κρατήσει... ποτέ δεν με κολάκευε!) και θα τη δείχνουν δώδε κείδε και θα λένε πως ήταν δικιά μου, και φαντάσου ο κόσμος τι θα σκεφτεί για το γούστο μου!»

«Μωρέ, παιδιά θα είναι στο πάρτι, σιγά που θα καδίσουν να σχολιάσουν τι άρεσε σ' εσένα να φοράς κι αν είχες ή δεν είχες γούστο».

«Ε, τότε, αφού, σαν παιδιά, με άλλα πράγματα θα ασχοληθούν, τότε τι σε νοιάζει αν η κουδουνίστρα σου θα βρίσκεται στα χέρια του δισέγγονού σου; Κανείς δεν θα σχολιάσει το γεγονός πως κάποτε ήταν δικιά σου!»

Ο προπάππος Μήτσος κούνησε το κεφάλι του:

«Ίσως αυτό ακριβώς είναι που φοβάμαι. Πως κανείς δεν θα ασχοληθεί με την κουδουνίστρα μου, κανείς δεν θα λάβει υπόψη του πως κάποτε ήταν δικιά μου... Και ξέρεις πως όσο λιγότερο ενδιαφέρεσαι για κάτι τόσο πιο εύκολα μπορείς να το καταστρέψεις ή και να το αφήσεις να χαθεί».

«Α! αυτό είναι που σε απασχολεί!» η προγιαγιά Αννίτσα σηκώθηκε κι αυτή από την πάνινη πολυθρόνα, στάθηκε δίπλα στον αντρουλή της, εκεί, μπροστά στον καθρέφτη. «Το δυσάρεστο, ίσως το μόνο δυσάρεστο με την κατάσταση που βρισκόμαστε τώρα, είναι πως δεν μπορείς να δεις ποτέ τον εαυτό σου μέσα στον καθρέφτη!» είπε και έτσι στα τυφλά ίσιωσε κάποια υποτιθέμενη ζάρα του φορέματός της.

Ο προπάππος Μήτσος, όσο κι αν είχε τις δικές του σκοτούρες, δεν μπόρεσε να μην υπακούσει στη σατιρική του διάθεση κι έτσι... «Αφού, λοιπόν, δεν βλέπουμε τους εαυτούς μας στον καθρέφτη, τότε τι στο καλό πήγες και μου τον κουβάλησες από το υπόγειο που τον είχαν αφημένο εκείνοι οι φτωχομετανάστες που τους απέλασαν;» είπε και αμέσως πρόσθεσε: «Αλλά έτσι ήσουν πάντα, μια...».

Η προγιαγιά Αννίτσα στράφηκε και τον χάρειψε στο πρόσωπο:

«Μια κοκέτα ήμουνα και το χούι του ανθρώπου δεν αλλάζει με τίποτε! Άλλωστε, όσο κι αν παρίστανες τον τάχαμου αδιάφορο, σου άρεσε να βλέπεις τη γυναίκα σου όμορφη και καλοντυμένη!»

Ο προπάππος Μήτσος δεν φάνηκε να θέλει να σχολιάσει τα τελευταία λόγια της γυναίκας του. Ξαφνικά, είχε και πάλι θυμηθεί το προηγούμενο πρόβλημά του.

«Ξέρεις πόσο σημαντική είναι η κουδουνίστρα αυτή για μένα!» είπε.

Ναι, η προγιαγιά Αννίτσα ήξερε. Η μητέρα του άντρα της την είχε κουβαλήσει από τη Σμύρνη. Την είχε από τότε κάτι σαν οικογενειακό γούρι. Την είχε προσφέρει στην εγγονή της, κι αυτή στον δικό της γιο – η κουδουνίστρα για τον προπάππο Μήτσο ήταν ένα σύμβολο μιας χαμένης πατρίδας και μιας ζεστής οικογενειακής αγάπης· ένα οικογενειακό κειμήλιο.

Η προγιαγιά Αννίτσα κούνησε αμίλητη το κεφάλι της. «Όμως», πήρε να σκέφτεται, «τα σημερινά παιδιά λίγο ασχολούνται με παλιά οικογενειακά κειμήλια. Είναι άνθρωποι της τεχνολογίας». Δεν της καλάρεσε κι αυτής κάτι τέτοιο, αλλά ήταν από τη φύση της –κι η φύση του ανθρώπου δεν αλλάζει όσο κι αν αυτός μεγαλώνει, ακόμα κι όταν έχει πεθάνει κι έχει γίνει φάντασμα που έχει διαλέξει το δώμα μιας πολυκατοικίας για να περάσει την υπόλοιπη αιωνιότητα–, ήταν λοιπόν από τη φύση της πλάσμα που εύκολα προσαρμοζότανε σε ό,τι νέο. Άλλωστε, πώς να αντισταθείς στην εξέλιξη;

«Ε, καλά, σε καταλαβαίνω!» δέλησε να ηρεμήσει τον άντρα της. «Μη φοβάσαι πάντως! Μετά από το πάρτι, η κουδουνίστρα σου θα ξαναβρεθεί μέσα στο κουτί μαζί με τα άλλα μωρουδιακά σου!»

«Να παρακαλός έτσι να γίνει!» είπε ο προπάππος Μήτσος. «Γιατί αν τύχει και κάτι πάθει η κουδουνίστρα μου, τότε ποιος είδε τον Θεό και δεν τον φοβήθηκε!...»

«Α! μα τι λόγια είναι αυτά; Επιτρέπεται να μιλάει έτσι κάποιος στη δικιά σου κατάσταση!» η προγιαγιά Αννίτσα σχεδόν θύμωσε. Μα, τελικά, κάτι κανείς πρέπει να σέβεται. Όχι και να ισοπεδώνονται όλα!»

Αλλά ο προπάππος Μήτσος επέμεινε.

«Μωρέ, άκου τι σου λέω!» είπε.

Έξω, το χιόνι είχε πάψει να πέφτει. Η πόλη προσπαθούσε μέσα στον ύπνο να βρει τη ζεστασιά της.

Κοντολέων, Μ. (2015). *Τα φαντάσματα της σοφίτας*. Αθήνα: Πατάκης.

Δραστηριότητες

1. Ποια είναι τα δύο φαντάσματα της σοφίτας και γιατί κατοικούν εκεί; Ποια είναι τα χαρακτηριστικά τους;
2. Ο προπάππος Μήτσος φαίνεται δυσαρεστημένος. Πώς δείχνει την ενόχλησή του; Ποια είναι η αιτία της στενοχώριας του;
3. Συνεργαστείτε με την ομάδα σας και προσπαθήστε να μετατρέψετε τον διάλογο των δύο φαντασμάτων της σοφίτας σε αφήγηση, στην οποία θα τα περιγράφετε και θα αναφέρετε σύντομα τα συναισθήματά τους. Μπορείτε να ξεκινήσετε ως εξής: «Μόλις το παλιό ρολόι σήμανε μεσάνυχτα, πάνω στις δύο παλιές πολυθρόνες της σοφίτας δύο παράξενες μορφές εμφανίστηκαν. Αν κοιτούσε κανείς προσεκτικά, θα διέκρινε έναν άντρα και μία γυναίκα, ίδιους με τις φωτογραφίες του προπάππου και της προγιαγιάς των παιδιών. Τα σώματά τους διάφανα, ντυμένα με ρούχα μιας άλλης εποχής. Μιλούσαν μεταξύ τους...» (150-200 περίπου λέξεις).

ΜΑΝΟΣ ΚΟΝΤΟΛΕΩΝ (γενν. 1946)

Γεννήθηκε στην Αθήνα. Έχει συγγράψει περισσότερα από εβδομήντα βιβλία, που απευθύνονται σε παιδιά, νέους αλλά και ενήλικους αναγνώστες. Έχει τιμηθεί με το Κρατικό Βραβείο για το εφηβικό μυθιστόρημα *Μάσκα στο φεγγάρι* και έχει λάβει πολλές διακρίσεις για το έργο του, ενώ υπήρξε υποψήφιος για το Διεθνές Βραβείο Άντερσεν.

Charles Dickens Χριστουγεννιάτικη ιστορία

Στο απόσπασμα που ακολουθεί, ο Σκρουτζ, ένας πλούσιος έμπορος που δίνει πολύ μεγάλη σημασία στο προσωπικό κέρδος, αλλά όχι στις ανθρώπινες σχέσεις, έχει μια παράδοξη συνάντηση με το φάντασμα του παλιού του συνεταίρου, Μπομπ Μάρλεϊ. Η συνάντηση αυτή θα είναι η αρχή μιας σημαντικής αλλαγής για τον ίδιο.

↑

Η εικόνα αποτελεί μέρος της πρώτης εικονογράφησης της «Χριστουγεννιάτικης ιστορίας».

Πηγή: Βρετανική Βιβλιοθήκη (Charles Dickens's, *A Christmas Carol*)

Και καθώς έγερνε το κεφάλι του προς τα πίσω, στη ράχη της καρέκλας, έτυχε να πέσει η ματιά του σ' ένα κουδούνι, που κανείς πλέον δεν χρησιμοποιούσε. Ένα κουδούνι, που για κάποιον σκοπό, ξεχασμένο πια, επικοινωνούσε με το πάνω πάτωμα του σπιτιού. Κι εκεί που το κοίταζε ο Σκρουτζ, το είδε ξαφνιασμένος, φοβισμένος σχεδόν, να σαλεύει. Να κινείται. Τόσο αργά, που στην αρχή δεν ακουγόταν καθόλου. Μα δεν άργησε να κουδουνίσει δυνατά. Και μαζί του κι όλα τ' άλλα κουδούνια του σπιτιού.

Ο σαματάς μπορεί να κράτησε μισό ή κι ένα λεπτό, του φάνηκε όμως ώρα ολόκληρη. Τα κουδούνια σταμάτησαν, όπως άρχισαν, μονομιάς. Τ' ακολούθησε ένας κρότος συρτός, από το υπόγειο, λες και κάποιος έσερνε μια βαριά σιδερένια αλυσίδα πάνω από τα βαρέλια με το κρασί. Ο Σκρουτζ θυμήθηκε άδελά του όσες ιστορίες είχε ακούσει για σπίτια στοιχειωμένα, όπου φαντάσματα έσερναν πίσω τους βαριές αλυσίδες.

Τότε άνοιξε με θρόντο δυνατό η πόρτα που οδηγούσε στο κελάρι, κι η βουή και το σούρσιμο δυνάμωσαν, καθώς πλησίασαν κι άρχισαν ν' ανεβαίνουν τις σκάλες, μέχρι έξω από την κάμαρά του.

«Σαχλαμάρες! Σαχλαμάρες!» ξανάπε πεισματωμένος ο Σκρουτζ. «Δεν πιστεύω τίποτα απ' όλα αυτά!»

Αλλά το πρόσωπό του γλώμιασε κι ήρθε κι έγινε σαν το κερί, όταν ο θόρυβος προχώρησε και πέρασε τη βαριά ξύλινη πόρτα και βρέθηκε μέσα στην κάμαρα, μπροστά στα μάτια του. Με τον ερχομό του τινάχτηκε πιο ψηλά η ετοιμοδάνατη φωτιά, μέσα στο τζάκι, σαν να 'θελε να φωνάξει: «Τον ξέρω! Είναι το φάντασμα του Μάρλεϊ!» Μετά οι φλόγες χαμήλωσαν πάλι.

Το ίδιο πρόσωπο. Ολότελα ίδιο. Ο Μάρλεϊ με την κοτσίδα του, με το γιλέκο που φορούσε πάντα, το παντελόνι ως τη μέση της γάμπας του, τις ψηλές μπότες του, τις φούντες στις μύτες τους αναμαλλιασμένες σαν την αλογοουρά του, σαν τις τρίχες στο κεφάλι του. Η αλυσίδα, που έσερνε, ήταν δεμένη στη μέση του. Ήταν μακριά και τυλιγμένη γύρω του σαν ουρά. Ο Σκρουτζ την είδε καλά

αυτή την αλυσίδα: ήταν καμωμένη από μικρά χρηματοκιβώτια, κλειδιά, λουκέτα, αμπάρες, κατάστιχα λογιστικά, συμβόλαια και πουγκιά γεμάτα, σφραγισμένα με ατσάλι. Το κορμί του συνεταίρου του έμοιαζε διάφανο· τόσο που ο Σκρουτζ, κοιτάζοντάς τον, έβλεπε καλά τα δυο κουμπιά στην πλάτη της ρεντιγκόντας του.

Ο Σκρουτζ είχε ακούσει πολλούς να λένε ότι ο Μάρλεϊ δεν είχε μήτε καρδιά μήτε σπλάχνα. Πως ήταν άκαρδος κι άσπλαχνος, λέγανε. Αλλά δεν το 'χε πιστέψει ως εκείνη τη στιγμή.

Όχι. Ούτε και τώρα μπορούσε να το πιστέψει. Κι ας έβλεπε το φάντασμα με τα μάτια του, ας το 'βλεπε μπροστά του διάφανο σαν τον αέρα. Ας ένιωθε στο πετσί του την παγωμάρα που ακτινοβολούσαν τα νεκρά άψυχα μάτια του. Κι ας είχε προσέξει το μαντίλι που έδενε το κεφάλι του από το κούτελο ως το σαγόνι, πράγμα που ο Μάρλεϊ δεν συνήθιζε να φοράει, όσο ήταν ακόμα ζωντανός. Ο Σκρουτζ εξακολούθησε να μην πιστεύει στα μάτια του. Και να παλεύει ενάντια σ' όσα του έλεγαν οι αισθήσεις και τα λογικά του.

«Λοιπόν! Τι τρέχει;» ρώτησε ψυχρός κι απότομος όπως πάντα. «Τι θέλεις από μένα;»

«Πολλά!» ήρθε η απάντηση. Κι ήταν δίχως αμφιβολία η φωνή του Μάρλεϊ.

«Και ποιος είσαι;»

«Δεν με ρωτάς καλύτερα ποιος ήμουν;»

«Ποιος ήσουν, λοιπόν;» ρώτησε ο Σκρουτζ υψώνοντας τη φωνή του. «Πολύ παράξενος είσαι... για φάντασμα», πρόσθεσε. Ήταν έτοιμος να πει: «σαν φάντασμα». Τελευταία στιγμή κρατήθηκε.

«Όσο ζούσα, ήμουν ο συνεταίρος σου, ο Τζέικομπ Μάρλεϊ».

«Μπορείς... να καθίσεις;» ρώτησε ο Σκρουτζ κοιτάζοντας με ύφος όλο αμφιβολία το φάντασμα.

«Μπορώ».

«Τότε κάτσε!»

Ο Σκρουτζ την είχε κάνει αυτή την ερώτηση, γιατί φανταζότανε πως ένα τόσο διάφανο φάντασμα δεν θα είχε τη δύναμη και τον τρόπο να πιάσει μια καρέκλα και να καθίσει πάνω της. Με το πίσω μέρος του μυαλού του, μάλιστα, σκεφτόταν ότι ξεσκεπάζοντας την αδυναμία του αυτή θα το 'φερνε σε δύσκολη θέση και θα το ανάγκαζε να εξηγηθεί. Μα το φάντασμα κάθισε απέναντί του, δίπλα στο τζάκι, με άνεση και φυσικότητα, λες κι άλλο τίποτα δεν έκανε ως τότε.

«Δεν πιστεύεις αυτό που βλέπουν τα μάτια σου», είπε στον Σκρουτζ.

«Όχι. Δεν το πιστεύω», συμφώνησε ο Σκρουτζ.

«Τι απόδειξη θέλεις, έξω απ' αυτή που σου δίνουν τα μάτια και τ' αφτιά σου;»

«Δεν ξέρω», αποκρίθηκε ο Σκρουτζ.

«Γιατί δεν πιστεύεις αυτό που βλέπεις; Αυτό που ακούς;»

«Γιατί τα μάτια και τ' αφτιά μου επηρεάζονται με το παραμικρό», απάντησε ο Σκρουτζ. «Ένα πονάκι στην κοιλιά τα ξεγελάει. Μπορεί να 'σαι μια μπουκιά κρέας, που δεν χώνεψα ακόμα. Μια κουταλιά μουστάρδα, ένα κομματάκι τυρί, μια κακοψημένη πατάτα. Ό,τι κι αν είσαι, πιο πολύ απ' το βάρος στο στομάχι μου έρχεσαι, παρά απ' το βάρος στην ψυχή μου».

«Βλέπεις αυτή την οδοντογλυφίδα;» ρώτησε ο Σκρουτζ ξαναπιάνοντας ευθύς την κουβέντα, για τον ίδιο λόγο που είπαμε παραπάνω, μα και προσπαθώντας συνάμα να διώξει από πάνω του, για μια στιγμή έστω, το πετρωμένο ασάλευτο βλέμμα του στοιχειού.

«Τη βλέπω», αποκρίθηκε το φάντασμα.

«Δεν γύρισες ούτε να την κοιτάξεις», παρατήρησε ο Σκρουτζ.

«Τη βλέπω όμως», επέμεινε το φάντασμα.

«Λοιπόν!» συνέχισε ο Σκρουτζ. «Δεν έχω παρά να την καταπιώ και να 'σαι σίγουρος ότι μια στρατιά καλικάντζαροι θα με στρώσουν στο κυνήγι. Κι ούτε θα πάψουν να με κυνηγούν, ίσαμε να πεθάνω – πλάσματα όλοι της ταλαιπώρης φαντασίας μου. Σαχλαμάρες, σου λέω! Όλα αυτά είναι σαχλαμάρες!»

Στο άκουσμα αυτών των λόγων το φάντασμα ούρλιαξε μ' ένα ουρλιαχτό τόσο ανατριχιαστικό, που ο Σκρουτζ γαντζώθηκε απ' την καρέκλα του, να μη σωριαστεί λιπόθυμος κατάχαμα. Και πόσο μεγαλύτερη ήταν η τρομάρα που πήρε, όταν το φάντασμα ξετύλιξε το μαντίλι απ' το κεφάλι του, σαν να ζεσταινόταν εκεί μέσα, και το σαγόνι του κρεμάστηκε χαμηλά, ώσπου ακούμπησε στο στήθος του σχεδόν.

Δεν άντεξε άλλο ο Σκρουτζ. Έπεσε στα γόνατα και σμίγοντας τα χέρια του το ικέτευσε.

«Λυπήσου με!» φώναξε. «Γιατί με βασανίζεις, φριχτό πλάσμα;»

«Άνθρωπε, με το μυαλό σου καρφωμένο στα πράγματα του κόσμου τούτου! Με πιστεύεις τώρα;» ρώτησε το φάντασμα.

«Ναι, ναι, σε πιστεύω», απάντησε ο Σκρουτζ. «Δεν μπορώ να κάνω αλλιώς. Αλλά γιατί τα φαντάσματα σαν εσένα να τριγυρνούν στη Γη; Και γιατί να 'ρχονται σ' εμένα;»

«Το πνεύμα, που έχει ο κάθε άνθρωπος μέσα του», αποκρίθηκε το φάντασμα, «πρέπει να τριγυρνάει ανάμεσα στους συνανθρώπους του, να τους γνωρίζει και να τους συναναστρέφεται. Αν δεν το κάνει όσο ζει και βρίσκεται πάνω στη Γη, τότε αναγκάζεται να το κάνει μετά τον θάνατο. Καταδικάζεται να περιπλανιέται στον κόσμο –όπως εγώ, αλίμονο!– και να βλέπει όσα δεν μπορεί πια να γευτεί και να χαρεί. Όσα μπορούσε να έχει γευτεί και να έχει χαρεί, όσο ήταν ακόμα στη ζωή!»

Κι ούρλιαξε ξανά το φάντασμα και τράνταξε την αλυσίδα του κι έσφιξε με απόγνωση τ' άσαρκα χέρια του.

«Είσαι αλυσοδομεμένος», είπε με φωνή τρεμάμενη ο Σκρουτζ. «Πες μου το γιατί.»

«Φοράω την αλυσίδα που μόνος μου έφτιαξα όσο ζούσα», απάντησε το φάντασμα. «Κρίκο κρίκο την έφτιαξα, πόντο πόντο. Με τη δέλησή μου την έδεσα γύρω από τη μέση μου. Μήπως σου φαίνεται γνώριμη, στο σχήμα ή στη μορφή της;»

Ο Σκρουτζ έτρεμε πια σύγκορμος.

«Μήπως έχεις ιδέα», συνέχισε το φάντασμα, «πόσο βαριά, πόσο μακριά είναι η αλυσίδα που έχεις εσύ ζωσμένη γύρω από τη μέση σου; Τουλάχιστον όσο ήταν και τούτη εφτά χρόνια πριν. Την έχεις κάνει πιο μακριά, πιο βαριά ακόμα από τότε. Ασήκωτη έχει γίνει!»

Ο Σκρουτζ κοίταξε γύρω του, στο πάτωμα, περιμένοντας να δει πενήντα, εξήντα πήχεις σιδερένια αλυσίδα. Μα δεν είδε τίποτα.

«Τζέικομπ», είπε με ικετευτική φωνή. «Παλιέ μου φίλε, Τζέικομπ Μάρλεϊ, μίλησέ μου. Πες μου λόγια που θα με παρηγορήσουν!»

«Δεν έχω παρηγόρια να σου δώσω», απάντησε το φάντασμα. «Τα λόγια της παρηγοριάς έρχονται από άλλα μέρη, Εμπενέξερ Σκρουτζ. Τα φέρνουν άλλοι μαντατοφόροι, σε άλλους, αλλιώτικους ανθρώπους. Δεν μπορώ καν να σου πω για όσα θα 'θελα εγώ να σου πω. Λίγα μόνο μπορώ να σου πω. Πολύ λίγα. Δεν μπορώ να σταδώ να πάρω μιαν ανάσα, να ξεκουραστώ, να χασομερήσω πουθενά. Όσο ζούσα, δεν βγήκα να πάω πουθενά έξω από το σπίτι μου και το γραφείο μας. Ούτε ταξίδεψα, ούτε γύρισα να

κοιτάξω κάτι άλλο έξω απ' τα στενά όρια εκείνης της τρύπας, όπου βγάξαμε τα λεφτά μας και μετρώσαμε τα κέρδη μας. Με περιμένουν πολλά και μακρινά και κουραστικά ταξίδια!»

Είχε το συνήθιο ο Σκρουτζ να βάζει τα χέρια στις τσέπες του, όταν κάτι παίδευε στο μυαλό του. Το ίδιο έκανε και τώρα. Μα δεν σήκωσε τα μάτια του. Ούτε και στάθηκε στα πόδια του. Έμεινε γονατιστός και συλλογισμένος.

«Μήπως τότε σε κουράζει η αλυσίδα και σε αναγκάζει να τριγυρνάς πιο αργά απ' τ' άλλα φαντάσματα;» ρώτησε τέλος τον παλιό του φίλο, με σιγουριά που μόνο οι επαγγελματίες επιτρέπουν στον εαυτό τους – αν κι ήταν το ύφος του ακόμα ταπεινό και μετρημένο.

«Πιο αργά;» απόρησε το φάντασμα.

«Ναι, Τζέικομπ. Έχεις επτά χρόνια πεδαμένος τώρα», συνέχισε τη σκέψη του ο Σκρουτζ. «Κι ακόμα ταξιδεύεις;»

«Ακόμα», απάντησε το φάντασμα. «Στιγμή δεν ξεκουράστηκα, στιγμή δεν ησύχασα. Ταξιδεύω ασταμάτητα. Κι ασταμάτητα βασανίζομαι από τις τύψεις».

«Και σ' αυτά τα ταξίδια... πηγαίνεις γρήγορα;»

«Πάνω στα φτερά του ανέμου», ήρθε η απάντηση.

«Ε, θα πρέπει να 'χεις κάνει πολύ δρόμο αυτά τα επτά χρόνια», είπε ο Σκρουτζ.

Σαν άκουσε το φάντασμα αυτά τα λόγια, έμπηξε κι άλλο τρομαχτικό ουρλιαχτό κι έσυρε την αλυσίδα του τόσο ανατριχιαστικά μέσα στη σιγαλιά της νύχτας, που ο νυχτοφύλακας θα 'χε δίκιο αν το τσάκωνε για διατάραξη της κοινής ησυχίας.

«Ναι», φώναξε με φωνή πνιγμένη στο κλάμα. «Αλυσοδεμένος διπλά, φυλακισμένος, δεσμώτης! Επειδή δεν ήξερα ότι οι αθάνατοι θα μοχθούν αιώνια για τούτη εδώ τη γη, για να μπορέσει το Καλό να λάμψει και να φανεί σ' όλο του το μεγαλείο. Το καλό, που γι' αυτό είμαστε όλοι μας πλασμένοι. Δεν ήξερα ότι κάθε πνεύμα χριστιανικό, που δουλεύει ταπεινά κι ευγενικά στον μικρό του κόσμο, όποιος κι αν είναι, θα βρει τη θνητή ζωή του σύντομη πολύ. Και δεν θα προλάβει να την ξοδέψει υπηρετώντας τους μεγάλους, τους υψηλούς, τους καλούς στόχους του. Δεν ήξερα ότι τίποτα δεν μπορεί να επανορθώσει για την ευκαιρία μιας ζωής που πήγε χαμένη, που σπαταλήθηκε άδικα. Κι όμως: τέτοιος άνθρωπος ήμουν! Τέτοιος ήμουν!»

«Αλλά ήσουν καλός στη δουλειά σου, Τζέικομπ», προσπάθησε να φέρει αντιρρήσεις ο Σκρουτζ, που άρχιζε πια να καταλαβαίνει ότι το ίδιο λάθος βάραινε και στους δικούς του ώμους.

«Στη δουλειά μου!» κλαψούρισε το φάντασμα. «Μα η δουλειά μου θα 'πρεπε να είναι οι άλλοι, το κοινό καλό, η καλοσύνη, η φιλανθρωπία, η αγάπη για τον πλησίον, η ευσπλαχνία. Το εμπόριο δεν ήταν, δεν θα έπρεπε να είναι, παρά μια σταγόνα μονάχα μέσα στον απέραντο ωκεανό της δουλειάς μου!»

Και με τα δυο άσαρκα χέρια του σήκωσε ψηλά την αλυσίδα του, λες κι έφταιγε αυτή για τα ανώφελα, για τα μάταια πια βάσανά του. Έτσι έκανε. Κι ύστερα την άφησε ξανά να πέσει με κρότο κατάχαμα.

Δραστηριότητες

1. Στο επεισόδιο περιγράφεται με λεπτομέρειες το φάντασμα του Μάρλεϊ («Το ίδιο πρόσωπο... ως εκείνη τη στιγμή»). Εντοπίστε τα εξωτερικά του χαρακτηριστικά. Τι είδους λέξεις/σχήματα λόγου χρησιμοποιεί ο αφηγητής για να κάνει την περιγραφή του τόσο ζωντανή;
2. Δείτε στα παρακάτω QR codes πίνακες ζωγραφικής που αναπαριστούν φαντάσματα. Διαλέξτε με την ομάδα σας ποιος από τους πίνακες, κατά τη γνώμη σας, συνδέεται περισσότερο με το συναισθηματικό κλίμα που επικρατεί στο απόσπασμα που διαβάσατε. Αιτιολογήστε προφορικά την απάντησή σας.

↑
Borisov
Musatov,
Phantoms
– Πίνακας
ζωγραφικής

↑
Jacek
Malczewski,
Phantom
– Πίνακας
ζωγραφικής

↑
Matthijs
Maris,
Sprookje
– Πίνακας
ζωγραφικής

←
«Χριστουγεννιάτικη
ιστορία»: Αφήγηση

3. Ποιο στοιχείο του φαντάσματος του Μάρλεϊ σας κάνει μεγαλύτερη εντύπωση;

CHARLES DICKENS (1812-1870)

Είναι ένας από μεγαλύτερους Άγγλους συγγραφείς. Έχει γράψει πολλά μυθιστορήματα και διηγήματα στα οποία θίγει κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα της εποχής του (οικονομική ανισότητα, εκμετάλλευση της παιδικής εργασίας κ.ά.). Πολύ γνωστά έργα του είναι τα *Όλιβερ Τουίστ*, *Ντέιβιντ Κόπερφιλντ*, *Μεγάλες προσδοκίες* κ.ά.

Τόλης Νικηφόρου
Φαντάσματα

Στο ποίημα που ακολουθεί, το ποιητικό υποκείμενο προσπαθεί να προειδοποιήσει τον αναγνώστη για τα φαντάσματα. Τα φαντάσματα, όμως, που περιγράφει είναι πολύ διαφορετικά από αυτά που έχουμε συνηθίσει να φοβόμαστε.

ευγενικέ αναγνώστη πρόσεχε
όπως σ' ερειπωμένους πύργους
χαμένους μέσα στην ομίχλη
ανάμεσα σ' αυτούς τους στίχους
κυκλοφορούν φαντάσματα
που σέρνουν πίσω τους βαριά
τις αλυσίδες του ανεκπλήρωτου¹

φαντάσματα της νιότης και του έρωτα
ιδανικών και ονείρων
μιας κάποιας φευγαλέας² ευτυχίας

κι ακόμα πρόσεχε γιατί δεν ξέρεις
αν το χαμόγελό τους είναι δάκρυ
κι όταν απλώνουν χέρια αόρατα
πόσο σφιχτά θα σ' αγκαλιάσουν

φαντάσματα ποιήματα με λέξεις μυστικές
περιπλανιούνται μες το φως
σε γειτονίες παλιές λησμονημένες
αναζητώντας όσα αγάπησαν
και ίσως κάποτε αλώσουν³ την ψυχή σου

Νικηφόρου, Τ. (2020). *Φαντάσματα*. Αθήνα: Μανδραγόρας.

¹ **ανεκπλήρωτος**: αυτός που δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί (βλ. φράση ανεκπλήρωτοι πόθοι/ανεκπλήρωτα όνειρα).

² **φευγαλέος**: εφήμερος, προσωρινός.

³ **αλώνω**: κυριεύω, κατακτώ.

Δραστηριότητες

1. Ένας μαθητής ή μία μαθήτρια να αναλάβει την εκφραστική ανάγνωση του ποιήματος. Ποιες είναι οι πρώτες σκέψεις που σας έρχονται στο μυαλό ακούγοντας την απαγγελία του; Καταγράψτε τες και αναγνώστε τες στην τάξη.
2. Ποια είναι, κατά τη γνώμη σας, τα φαντάσματα που περιγράφει ο ποιητής; Ποια εκφραστικά μέσα σάς βοήθησαν να καταλήξετε στην απάντησή σας;

ΤΟΛΗΣ ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ (γενν. 1938)

Γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη. Έχει εκδώσει συνολικά 31 βιβλία, συλλογές ποιημάτων, συλλογές διηγημάτων, μυθιστορήματα και παραμύθια για μεγάλους. Ποιήματά του έχουν μεταφραστεί σε πολλές γλώσσες.

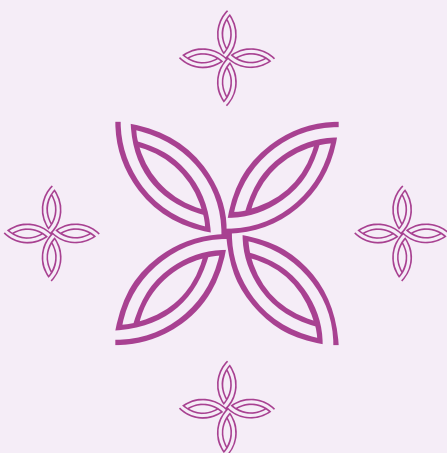
Παίζοντας με τα κείμενα

1. Αφού διαβάσατε τα κείμενα των Charles Dickens, Gianni Rodari και Μάνου Κοντολέων, επιλέξτε έναν από τους ρόλους που θα βρείτε στο QR code. Ακολουθήστε τα βήματα που προτείνονται, ανάλογα με τα ενδιαφέροντά σας, ώστε να συνθέσετε δικά σας πρωτότυπα κείμενα. Στο τέλος, παρουσιάστε τα στην τάξη.

Κείμενα των Dickens, Rodari,
Κοντολέων – Παιχνίδι R A F T

2. Μπείτε στη θέση του ήρωα! Συνεργαστείτε σε ομάδες και καταγράψτε σε μια σελίδα ημερολογίου τις σκέψεις και τα συναισθήματα του Σκρουτζ, όταν βλέπει το φάντασμα του συνεταίρου του. Αξιοποιήστε όλα τα στοιχεία που σας δίνει η περιγραφή του αποσπάσματος.
3. Χωρίστε το απόσπασμα που διαβάσατε από *Το φάντασμα του Κάντερβιλ* σε τέσσερις-πέντε σκηνές που περιγράφουν, κατά τη γνώμη σας, τα βασικά σημεία της πλοκής. Σε συνεργασία με την ομάδα σας, ζωγραφίστε τες ή δημιουργήστε τες με ψηφιακά εργαλεία. Συνοδεύστε τις εικόνες σας με ένα κείμενο που συνοψίζει την ιστορία και επιλέξτε τη γραμματοσειρά και τα χρώματα με τέτοιο τρόπο, ώστε να αποδίδουν μια ατμόσφαιρα τρόμου!
4. Σε συνεργασία με την ομάδα σας, διαβάστε ξανά το ποίημα του Τόλη Νικηφόρου, αναλαμβάνοντας από μία στροφή. Η κάθε ομάδα μπορεί να ζωγραφίσει ή να αναζητήσει στο διαδίκτυο μία εικόνα, η οποία να αποδίδει εικαστικά τη στροφή που ανέλαβε. Συνοδεύστε κάθε εικόνα που επιλέγετε με λέξεις ή στίχους από το ποίημα που σας έκαναν εντύπωση. Στο τέλος, βάλτε τις εικόνες στη σειρά και παρουσιάστε τη δημιουργία σας. Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε την εφαρμογή της πλατφόρμας e-me: Collage. Θυμηθείτε πώς δημιουργούμε ένα εικονοποίημα, βλέποντας το παράδειγμα που υπάρχει στη σελίδα 93 του παρόντος τεύχους.

Άξονας Β'

Εξερεύνηση (Φαντασία, περιπέτεια και παιχνίδι)

Συστάδα 3η

Περιπέτεια

«Μ' αρέσει να ταξιδεύω, ν' αλλάζω χώρες
Να είμαι πάντα άλλος,
Ψυχή χωρίς ρίζες,
Να ζω έξω από αυτά που βλέπω.
Να μην ανήκω σε κανέναν.
Ούτε στον εαυτό μου»

Fernando Pessoa

Στη συστάδα που ακολουθεί, θα διαβάσετε κείμενα τα οποία αφηγούνται περιπέτειες, ρεαλιστικές ή φανταστικές. Επιδιώκεται:

- ▶ Να αναγνωρίσετε βασικά στοιχεία της φανταστικής λογοτεχνίας.
- ▶ Να αντιληφθείτε τις διαφορές ανάμεσα στη λεκτική και την οπτική αναπαράσταση, συγκρίνοντας μία αφήγηση με ένα graphic novel.
- ▶ Να εντοπίσετε τα βασικά συστατικά που συνθέτουν μία περιπέτεια.
- ▶ Να συνθέσετε δικά σας κείμενα δημιουργικής γραφής συνεργαζόμενοι/ες μεταξύ σας.

Κείμενα συστάδας

Όλα τα κείμενα της συστάδας είναι αποσπάσματα από γνωστά μυθιστορήματα. Διαβάστε στο infoγράφημα μερικά βασικά χαρακτηριστικά του μυθιστορήματος.

Πηγή: surrealism.webiste

Tomek Setowski, *Το εργαστήριο στη Λέσνα*

Παρατηρήστε προσεκτικά τον πίνακα και γράψτε τις πρώτες λέξεις που σας έρχονται στο μυαλό. Τι μπορεί να κρύβει, κατά τη γνώμη σας, το δάσος που διαφαίνεται στο φόντο;

Joanne K. Rowling

Ο Χάρι Πότερ και το κύπελλο της φωτιάς

Στο απόσπασμα που θα διαβάσετε, ο νεαρός μαθητευόμενος μάγος, Χάρι Πότερ, επιλέγεται προκειμένου να συμμετάσχει σε μία σειρά από δύσκολους άθλους. Στην πρώτη επικίνδυνη δοκιμασία ο στόχος του είναι να κλέψει το χρυσό αβγό ενός δράκου. Η αγωνία του κορυφώνεται, ενώ περιμένει και αντιλαμβάνεται ότι οι υπόλοιποι τρεις αντίπαλοί του τα κατάφεραν.

Τα χειροκροτήματα θρυμμάτισαν σαν τζάμι τον χειμωνιάτικο αέρα· ο Κραμ είχε τελειώσει... από στιγμή σε στιγμή έφτανε η σειρά του Χάρι.

Σηκώθηκε και ένωσε τα πόδια του κομμένα. Περίμενε... κι έπειτα άκουσε τη σφυρίχτρα. Βγήκε από τη σκηνή ενώ ο πανικός του κορυφωνόταν σ' ένα φοβερό κρεσέντο¹. Τώρα βιάδιζε ανάμεσα στα δέντρα, έμπαινε στη μάντρα...

Όλα αυτά φάνταζαν σαν ένα πολύχρωμο όνειρο. Εκατοντάδες πρόσωπα τον κοίταζαν από τις κερκίδες, οι οποίες είχαν στηθεί με τρόπο μαγικό στο διάστημα που μεσολάβησε από την τελευταία φορά που είχε βρεθεί εκεί. Και να ο κερκόκερος στην άλλη άκρη της μάντρας, ανακούρκουδα² πάνω στα αβγά του, με τα φτερά μισάνοιχτα κι ένα βλέμμα φονικό στα κίτρινα μάτια, σαν τερατώδης μαύρη λεπιδωτή σαύρα, να σαρώνει το έδαφος με τα νευρικά χτυπήματα της αγκαθωτής ουράς του. Το πλήθος έκανε μεγάλη φασαρία, αλλά ο Χάρι δεν μπορούσε να ξεχωρίσει αν τον επευφημούσαν ή αν τον αποδοκίμαζαν. Δεν τον ένοιαζε. Βρισκόταν εδώ για να κάνει αυτό που έπρεπε... να αυτοσυγκεντρωθεί και να πετύχει το ξόρκι... ήταν η μόνη του ελπίδα.

Σήκωσε το ραβδί του.

«Πρόσελθε, Αστραπή!» φώναξε.

¹ **κρεσέντο**: βαθμιαία αύξηση της έντασης.

² **ανακούρκουδα**: με λυγισμένα γόνατα, οκλαδόν.

Περίμενε κάνοντας μέσα του μια θερμή προσευχή... αν δεν έπιανε το ξόρκι... αν δεν ερχόταν η Αστραπή... Έβλεπε τον κόσμο γύρω του μέσα από ένα διάφανο και τρεμάμενο παραπέτασμα σαν αχλή³ που έκανε τη μάντρα και τα εκατοντάδες πρόσωπα να λικνίζονται⁴ αλλόκοτα.

Και τότε την άκουσε να σκίζει πίσω του τον αέρα. Γύρισε και είδε την Αστραπή να έρχεται προς το μέρος του ανάμεσα από τα δέντρα, να μπαίνει στη μάντρα και να στέκει μπροστά του μετέωρη για να την καβαλικέψει. Οι φωνές του κόσμου είχαν δυναμώσει... ο Μπάγκμαν κάτι έλεγε μα ο Χάρι δεν άκουγε πια...

Ανέβηκε στο σκουπόξυλο και απογειώθηκε. Και τότε έγινε το θαύμα...

Καθώς ανέβαινε ψηλά κι ο αέρας ανέμιζε τα μαλλιά του και τα πρόσωπα γίνονταν σαν κουκκίδες και ο κερκόκερος μίκρυνε ίσα μ' έναν σκύλο, συνειδητοποίησε πως δεν είχε αφήσει πίσω του μόνο το έδαφος αλλά και τον φόβο του: ο ουρανός ήταν το στοιχείο του...

Δεν ήταν παρά άλλος ένας αγώνας κουίντιτς⁵ και ο κερκόκερος άλλη μια δύσκολη αντίπαλη ομάδα...

Έσκυψε, κοίταξε τα αβγά και διέκρινε το χρυσό που λαμποκοπούσε πλάι στα γκριζα, ασφαλισμένο ανάμεσα στα μπροστινά πόδια της δράκαινας. «Εντάξει λοιπόν», είπε στον εαυτό του ο Χάρι, «προσποίηση... φύγαμε...»

Βούτηξε. Το κεφάλι του κερκόκερου ακολούθησε την κίνησή του. Ο Χάρι ήξερε τι ήθελε να κάνει η δράκαινα και την τελευταία στιγμή ανέκοψε την πτώση του· ένας πίδακας φωτιάς χτύπησε το σημείο όπου θα βρισκόταν αν δεν είχε παρεκκλίνει από την πορεία του... Δεν φοβήθηκε... Δεν ήταν παρά άλλη μια ενοχλητική μαύρη μπάλα...

«Τι ελιγμός!» φώναξε ο Μπάγκμαν ανάμεσα στις στριγκλιές και τα δυνατά επιφωνήματα του πλήθους. «Το είδατε αυτό, κύριε Κραμ;»

Ο Χάρι πέταξε ψηλά και διέγραψε έναν κύκλο. Ο κερκόκερος παρακολούθησε την πορεία του περιστρέφοντας τον μακρύ λαιμό του –αν συνέχιζε έτσι, σε λίγο θα τον ζάλιζε– αλλά δεν το παρατράβηξε γιατί θα ξερνούσε πάλι φωτιά...

Πράγματι, είδε τον κερκόκερο να ανοίγει το στόμα του και έκανε βουτιά. Αυτή τη φορά στάθηκε λιγότερο τυχερός – γλίτωσε από τις φλόγες αλλά ο κερκόκερος χρησιμοποίησε τη φοβερή ουρά του. Ο Χάρι έκανε έναν ελιγμό για να την αποφύγει αλλά ένα αγκάδι τον χτύπησε στον ώμο και του έσκισε τον μανδύα... Ένιωσε το τσούξιμο, άκουσε τα τρομαγμένα ουρλιαχτά του πλήθους μα ευτυχώς το τραύμα δεν ήταν βαθύ. Πέταξε προς τα νώτα του κερκόκερου και του ήρθε μια ιδέα...

Η δράκαινα φαινόταν απρόθυμη να πετάξει, δεν ήθελε να απομακρυνθεί από τα αβγά. Αν και στριφογύριζε χτυπώντας τα φτερά της, με τα φοβερά κίτρινα μάτια της καρφωμένα στον Χάρι, φοβόταν να απομακρυνθεί από τα αβγά... Έπρεπε να την κάνει να πετάξει, ώστε να μπορέσει να τα πλησιάσει. Απλώς έπρεπε να το κάνει με τρόπο, σιγά σιγά...

Άρχισε να πετάει πέρα δώθε: αρκετά μακριά ώστε να μην κινδυνεύει από τις φλόγες της αλλά και αρκετά κοντά για να την κάνει να νιώσει ότι απειλείται και να μην τον χάσει από τα μάτια της.

³ **αχλή:** αραιή ομίχλη που καλύπτει την ατμόσφαιρα.

⁴ **λικνίζομαι:** κουνιέμαι ρυθμικά.

⁵ **κουίντιτς:** στον φανταστικό κόσμο του Χάρι Πότερ, το κουίντιτς είναι το επίσημο άθλημα των μάγων. Παίζεται στον αέρα ανάμεσα σε 14 παίκτες (7 σε κάθε ομάδα) με σκουπόξυλα και 4 ιπτάμενες μπάλες – μια κόκκινη, δύο μαύρες και μια χρυσή.

Γύριζε το κεφάλι της δεξιά κι αριστερά, παρακολουθώντας τον με τις κάθεται κόρες των ματιών της και τα δόντια γυμνωμένα. Ο Χάρι ανέβηκε πιο ψηλά. Η δράκαινα τέντωσε τον λαιμό της και βάλθηκε να τον λικνίζει σαν φίδι που χορεύει στον ρυθμό του γητευτή⁶.

Ο Χάρι ανέβηκε μερικά μέτρα ακόμη κι εκείνη βρυχήθηκε⁷ εξαγριωμένη. Στα μάτια της φάνταζε σαν μύγα – μια μύγα που ανυπομονούσε να τη χάψει. Χτύπησε εκνευρισμένη την ουρά της αλλά ήταν πολύ ψηλά για να τον φτάσει. Ύστερα εκτόξευσε έναν πύρινο πίδακα⁸ που ο Χάρι τον απέφυγε μ' έναν ελιγμό... Άνοιξε το τρομερό της στόμα...

«Έλα λοιπόν», ψιθύρισε ο Χάρι πετώντας προκλητικά πάνω από το κεφάλι της, «έλα, έλα να με πιάσεις... άντε, πέτα, απογειώσου...»

Και τότε πια η δράκαινα οπισθοχώρησε, ξεδιπλώνοντας επιτέλους τα μαύρα της φτερά σαν μικρό αεροπλάνο, και ο Χάρι βούτηξε. Πριν προλάβει η δράκαινα να καταλάβει τι συμβαίνει και πού είχε εξαφανιστεί ο Χάρι, εκείνος όρμησε ακάδεκτος στο έδαφος, προς τα αβγά που είχαν μείνει τώρα απροστάτευτα κοντά στα μπροστινά της πόδια. Τράβηξε τα χέρια του από την Αστραπή και άρπαξε το χρυσό αβγό...

Ο Χάρι πήρε πάλι ύψος με ιλιγγιώδη ταχύτητα, πέταξε πάνω από τις κερκίδες κρατώντας παραμάσχαλα το βαρύ αβγό με το γερό του χέρι και ξαφνικά ένιωσε σαν να δυνάμωσαν τον ήχο. Μόνο τότε άκουσε τις ιαχές⁹ του πλήθους που τον αποθέωνε όπως οι οπαδοί της Ιρλανδίας στο Παγκόσμιο Κύπελλο...

«Κοιτάξτε!» ούρλιαζε ο Μπάγκμαν. «Αξίζει να το δείτε αυτό! Ο νεαρότερος πρωταθλητής μας πήρε το αβγό πιο γρήγορα απ' όλους! Τώρα ο κύριος Πότερ προηγείται!»

Ο Χάρι είδε τους φύλακες των δράκων να τρέχουν κοντά στον κερκόκερο για να τον ηρεμήσουν και στην είσοδο της μάντρας την καθηγήτρια ΜακΓκόναγκαλ, τον καθηγητή Μούντι και τον Χάγκριντ να σπεύδουν να τον προϋπαντήσουν κουνώντας χαρούμενοι τα χέρια. Έκανε άλλον έναν κύκλο πάνω από τις κερκίδες, υπό τις εκκωφαντικές ζητωκραυγές του πλήθους, με την καρδιά ανάλαφρη... Ο πρώτος άθλος τελείωσε και είχε βγει ζωντανός...

Rowling, J.K. (2000). *Ο Χάρι Πότερ και το κύπελλο της φωτιάς* (μτφρ. Κ. Οικονόμου). Αθήνα: Ψυχογιός.

⁶ **γητευτής**: αυτός που γητεύει, που μαγεύει.

⁷ **βρυχήθηκε**: έβγαλε βροντερή φωνή.

⁸ **πίδακας**: στήλη που σχηματίζεται, όταν ένα υγρό (κυρ. νερό) εξακοντίζεται ψηλά με πίεση.

⁹ **ιαχές**: κραυγές, δυνατές φωνές.

Δραστηριότητες

1. Συμπληρώστε με τον διπλανό ή τη διπλανή σας τον πίνακα που θα βρείτε στο QR code, αντιστοιχίζοντας τα συναισθήματα του πρωταγωνιστή με τα στάδια της δοκιμασίας. Στη συνέχεια, για κάθε συναίσθημα, καταγράψτε ένα σημείο του κειμένου που, κατά τη γνώμη σας, το εκφράζει.

«Το κύπελλο της φωτιάς»: Χάρτης συναισθημάτων

2. Μπείτε στη θέση του κερκόκερου. Διηγηθείτε την ιστορία μέσα από τα μάτια της δράκαινας, ξεκινώντας ως εξής: «Βρέθηκα σε μία αρένα με όλα μου τα αβγά. Οι φωνές γύρω μου με γέμιζαν αγωνία και θυμό. Αναρωτιόμουν πώς βρέθηκα σε αυτό το μέρος, ώσπου ξαφνικά είδα απέναντί μου έναν μικρόσωμο άνθρωπο που έβγαλε μία δυνατή φωνή και ξαφνικά μεταμορφώθηκε σε πουλί. Ή..., μάλλον, σ' ένα ενοχλητικό έντομο που ερχόταν απειλητικά προς το μέρος μου...» (περίπου 150 λέξεις).

JOANNE K. ROWLING (γενν. 1965)

Αγγλίδα συγγραφέας. Έγινε παγκοσμίως γνωστή για τη σειρά μυθιστορημάτων με τίτλο *Χάρι Πότερ*. Τα βιβλία της έχουν μεταφραστεί σε ολόκληρο τον κόσμο (σε εξήντα γλώσσες), ενώ η ίδια ανακηρύχθηκε Βρετανίδα Συγγραφέας της Χρονιάς το 2000 και τιμήθηκε για το σύνολο του έργου της το 2008. Τα βιβλία της μεταφέρθηκαν στον κινηματογράφο και σημείωσαν τεράστια επιτυχία.

Ζωρζ Σαρή
Ο θησαυρός της Βαγίας

Μία παρέα παιδιών συναντιέται στην Αίγινα για τις καλοκαιρινές διακοπές. Όμως το καλοκαίρι τους μετατρέπεται σε μια περιπέτεια με στόχο την αποκάλυψη ενός θησαυρού που σχετίζεται άμεσα με τις ημέρες της γερμανικής Κατοχής. Στο απόσπασμα που ακολουθεί, τα παιδιά, κρυφά από τους γονείς τους, προσπαθούν να ανέβουν στο Ελλάνιον όρος, αναζητώντας τον θησαυρό.

–Αυτό εκεί είναι το Ελλάνιον όρος.

Κανένα παιδί δεν μίλησε. Η θέα της κορυφής τούς τρόμαξε. Πώς ήταν δυνατό να πάνε τόσο μακριά;
Ο Αλέξης προσπάθησε να τους ενθαρρύνει:

–Θα ξεκουραστούμε λίγο, θα φάμε κάτι και, θα δείτε, δεν θα κάνουμε πάνω από δύο ώρες.

Κανένας δεν του απάντησε, ο καθένας αναμετρούσε τις δυνάμεις του. Κάδισαν πίσω από έναν βράχο που έριχνε λίγη σκιά.

Η Ράνια έβγαλε το παπούτσι της κι έτριψε το πονεμένο πόδι της.

–Ακούστε, πρότεινε ο Αλέξης, όποιος είναι κουρασμένος μπορεί να μείνει εδώ και να περιμένει.

Τα παιδιά κοιτάχτηκαν, μοιάζαν σκεφτικά, ίσως να 'θελαν όλα τους να μείνουν. Το βουνό τούς φαινόταν απλησίαστο.

Μόνο η Λίνα φώναξε:

–Εγώ δεν είμαι κουρασμένη, θα 'ρθω μαζί σου, Αλέξη.

Μεμιάς πήραν όλοι κουράγιο κι άλλαξε το κέφι τους. Αφού η μικρή δεν ήταν κουρασμένη...

–Όλοι μαζί, θ' ανεβούμε, συμφώνησαν.

Έτρωγαν με όρεξη τα σάντουιτς που τους είχε μοιράσει ο Αλέξης κι άκουγαν τον Άγγελο που τους μιλούσε για το όρος:

–Έγιναν ανασκαφές που έδειξαν πως κάπου στον 13ο αιώνα π.Χ. είχε χτιστεί στις πλαγιές του όρους ένας μικρός συνοικισμός από Θεσσαλούς, που έφεραν στην Αίγινα τη λατρεία του Ελλανίου Διός. Αλλά οι κάτοικοι έφυγαν ξαφνικά, ποιος ξέρει λόγω ποιας επιδρομής, γιατί τα σπίτια έμειναν άδικτα και βρέθηκαν αντικείμενα πολύ καλά διατηρημένα. Ύστερα απ' αυτούς, το όρος έμεινε ακατοίκητο. Αργότερα, έπλασαν τον μύθο της ξηρασίας, που σας διηγήθηκα στο ζαχαροπλαστείο «Αιάκειον», και ταύτισαν το όνομα του Δία με την Ελλάδα και τον ονόμασαν Δία Πανελλήνιο, προστάτη όλων των Ελλήνων. Τον 2ο αιώνα π.Χ. ανατίναξαν τους βράχους, ισοπέδωσαν το μέρος κι έχτισαν μια μεγάλη ταράτσα κλεισμένη από μεγάλους ογκόλιθους. Λίγο πιο πάνω ήταν μια στοά που σώζονται τα θεμέλιά της και μέσα στον βράχο είναι σκαμμένη μια δεξαμενή.

–... Και μέσα στη δεξαμενή θα βρούμε τις λίρες του Χανς, συνέχισε η Λίνα.

–Ίσως όχι, γιατί πιο πάνω έχει μια άλλη όμοια δεξαμενή, εκεί βρέθηκε και μια χάλκινη στάμνα αφιερωμένη στο Δία. Σ' αυτή τη δεξαμενή μπορεί να 'χει κρύψει τις λίρες ο Χανς.

–Γι' αυτό πρέπει να πηγαίνουμε, είπε ο Αλέξης. Είναι οχτώ και είκοσι κι έχουμε δρόμο μπροστά μας. Εμπρός, μαρς...

Και το ανέβασμα ξανάρχισε. Αλλά τούτη τη φορά το μονοπάτι ήταν απότομο και δύσβατο.

Τα παιδιά έπρεπε να γαντζώνονται από τα βράχια και τους δάμνους για να μην κατακυλήσουν προς τα πίσω. Προχωρούσαν σκυφτοί, κάθε τους βήμα ήταν και ένας άδλος. Τώρα ο ήλιος, πύρινος, φλόγιζε τα ξέσκεπα κεφάλια τους. Κανένας δεν τραγουδούσε. Κανένας δεν μιλούσε. Όλοι πρόσεχαν πού θα βάλουν το πόδι τους. Ο Αλέξης ήταν ανήσυχος. Η περιπέτεια τους δεν έμοιαζε πια με παιχνίδι καλοκαιριάτικο. Θα μπορούσε να τελειώσει δυσάρεστα. Κι αν αργούσαν να γυρίσουν στο Μούντι κι αν τους προλάβαιναν οι γονείς; Ένωθε υπεύθυνος. Τι έπρεπε να κάνει τώρα; Να δώσει το σύνθημα να ξαναγυρίσουν πίσω; Θα ήταν κρίμα. Οι λίρες χρύσιζαν μέσα στο μυαλό του και στη δεξαμενή. Η ζέστη είχε στεγνώσει τον λαιμό του, τα χέρια του ήταν γρατζουνισμένα από τους αγκαθωτούς δάμνους. Άξαφνα άκουσε μια πέτρα να κατακυλάει κι αμέσως μετά μια δυνατή κραυγή. Τρόμαξε. Γύρισε το κεφάλι. Η Σόφη είχε γλιστρήσει, ήταν ξαπλωμένη πάνω στ' αγκάδια και στις πέτρες. Μαζί με τ' άλλα παιδιά, έτρεξε κοντά της. Η Σόφη έκλαιγε.

–Τι έπαδες, πού χτύπησες; τη ρώτησαν όλοι ανήσυχoi, ταραγμένοι.

–Το πόδι μου, το πόδι μου, μου φαίνεται πως το στραμπούληξα.

Ο Κλου με τον Αλέξη έσκυψαν και μαλακά τη σήκωσαν στην αγκαλιά τους. Την ξάπλωσαν λίγο πιο πέρα, σ' ένα ίσωμα, κοντά σ' έναν μικρό δάμνο. Η Ράνια έβγαλε με προσοχή το παπούτσι της αδερφής της.

–Πού πονάς;

Η Σόφη κλαίγοντας έδειξε τον αστράγαλό της. Άλλωστε σε λίγα λεπτά όλοι το διαπίστωσαν, γιατί το μέρος εκείνο άρχισε να πρήζεται.

«Και τώρα», σκέφτηκε ο Αλέξης, «τι θα γίνει;»

Η Σόφη δεν έκλαιγε πια.

–Πονάς; τη ρώτησε η Λίνα.

–Όχι πολύ, με καίει μόνο και δεν μπορώ να το κουνήσω.

Ο Αλέξης έβγαλε αποφασιστικά το πουκάμισό του:

–Θα σου κάνω έναν επίδεσμο.

–Είσαι τρελός; του φώναξε η Ράνια, όταν τον είδε να το σκίζει.

–Άσε με, ξέρω, είδα τον μπαμπά μια φορά να το κάνει.

Έκοψε μια φαρδιά λωρίδα από το πουκάμισο, την έβρεξε με παγωμένο νερό από το θερμός και τύλιξε γερά τον αστράγαλο της Σόφης.

–Πώς είσαι τώρα; τη ρώτησε.

–Καλύτερα, αλλά πώς θα περπατήσω;

–Τι θα κάνουμε; αναρωτήθηκαν όλα τα παιδιά και κάθισαν γύρω της σκεφτικά.

Ούτε μπρος να πάνε μπορούσαν ούτε πίσω.

–Εγώ προτείνω, είπε ο Κλου, να συνεχίσετε εσείς, εγώ θα μείνω κοντά στη Σόφη. Θα σας περιμένουμε να γυρίσετε. Στο μεταξύ ο πόνος θα 'χει λιγοστέψει. Τότε θα τη βοηθήσουμε να κατέβει σιγά σιγά.

–Ναι, ναι, συμφώνησε η Σόφη, είναι η καλύτερη λύση. Δεν πρέπει να σταματήσετε εξαιτίας μου.

Αφού το συζήτησαν λίγο, τελικά τα παιδιά συμφώνησαν με την πρόταση του Κλου. Τους άφησαν ένα από τα θερμός, λίγα φρούτα και ξανάρχισαν το ανέβασμα για την κορυφή του Ελληνίου όρους.

Ήταν περασμένες εννέα.

Δραστηριότητες

1. Διαβάστε με την ομάδα σας ξανά το απόσπασμα και συμπληρώστε το διάγραμμα που θα βρείτε παρακάτω.

«Ο θησαυρός της Βαγίας»:
Βασικά στοιχεία δομής

2. Ποια είναι τα συναισθήματα των παιδιών όταν αντικρίζουν το Ελλάνιον όρος; Για ποιον λόγο θέλουν να το επισκεφτούν;
3. Ποιες είναι οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν τα παιδιά στην περιπέτειά τους; Αναζητήστε, σε συνεργασία με τον διπλανό ή τη διπλανή σας, τα εκφραστικά μέσα που αναδεικνύουν τη συναισθηματική κατάσταση των παιδιών και κυρίως του αρχηγού τους, του Αλέξη.

ZΩΡΖ ΣΑΡΗ (1925-2012)

Ελληνίδα ηθοποιός και συγγραφέας. Έγραψε μυθιστορήματα, παιδικά βιβλία, μια νουβέλα, ένα θεατρικό και έκανε πολλές μεταφράσεις. Στον χώρο της λογοτεχνίας διακρίθηκε για τη συγγραφή παιδικών και νεανικών βιβλίων, ενώ, παράλληλα, σημαντική ήταν και η προσπάθειά της στην προώθηση του παιδικού βιβλίου.

Ζωρζ Σαρή Ο θησαυρός της Βαγίας (graphic novel)

Το απόσπασμα ανήκει σε ένα graphic novel, βασισμένο στο μυθιστόρημα της Ζωρζ Σαρή, Ο θησαυρός της Βαγίας. Το επεισόδιο που παρατίθεται περιγράφει, μέσα από εικόνες, την περιπέτεια μιας παρέας παιδιών που, με αρχηγό τον Αλέξη, αναζητούν στο Ελλάνιον όρος έναν θησαυρό.

ΑΚΟΥΣΤΕ, ΟΠΟΙΟΣ ΕΙΝΑΙ ΚΟΥΡΑΣΜΕΝΟΣ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΜΕΙΝΕΙ ΕΔΩ ΚΑΙ ΝΑ ΠΕΡΙΜΕΝΕΙ.

ΔΕ ΘΑ ΜΑΣ ΠΑΡΕΙ ΠΑΝΩ ΑΠΟ ΔΥΟ ΩΡΕΣ.

ΕΓΩ ΕΙΜΑΙ ΕΝΤΑΞΕΙ.

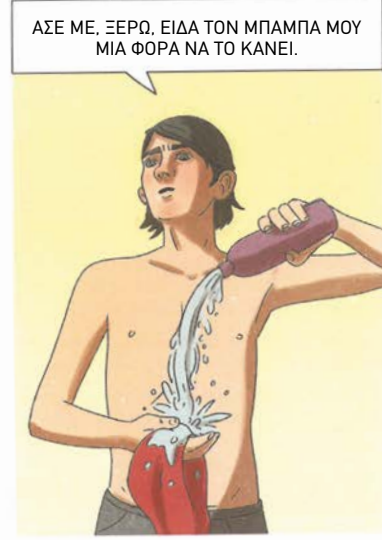
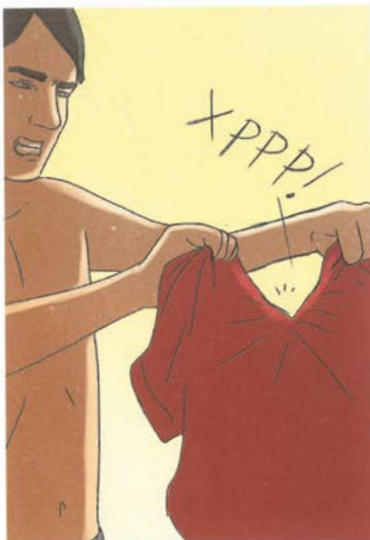
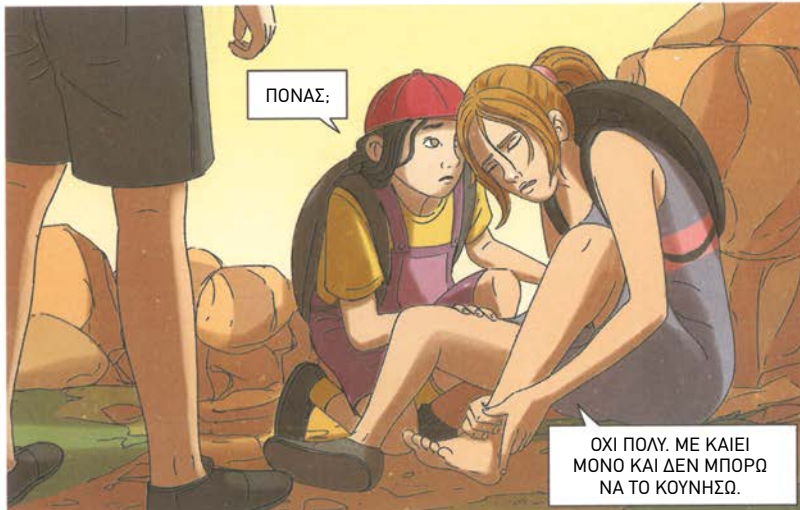
ΘΑ 'ΡΘΩ ΜΑΖΙ ΣΟΥ.

ΚΙ ΕΜΕΙΣ

Σαρή, Ζ. (2023). *Ο θησαυρός της Βαγίας* (Graphic Novel) (σενάριο — εικονογράφηση Kanellos Cob).
Αθήνα: Πατάκης.

Δραστηριότητες

1. Σε συνεργασία με την ομάδα σας, παρατηρήστε προσεκτικά τις εικόνες που παρουσιάζουν την περιπέτεια των παιδιών. Σημειώστε τους τρόπους με τους οποίους ο εικονογράφος αποδίδει τα συναισθήματά τους και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν. Προσέξτε ιδιαίτερα πώς αναπαριστώνται τα πρόσωπα, η έκφραση και τα λόγια τους, τα χρώματα που επιλέγονται αλλά και τα σημεία στίξης που αξιοποιούνται. Συγκρίνετε τις παρατηρήσεις σας με αυτές των υπόλοιπων ομάδων.
2. Διαβάστε συνδυαστικά το απόσπασμα από το μυθιστόρημα *Ο θησαυρός της Βαγίας* και το απόσπασμα του graphic novel. Δημιουργήστε δύο λίστες σημειώνοντας τις ομοιότητες και τις διαφορές που εντοπίζετε στην απόδοση της ιστορίας. Ποια από τις δύο εκδοχές σας αρέσει περισσότερο; Δικαιολογήστε την άποψή σας.

↑
Graphic Novels:
Εισαγωγή στο είδος
(βίντεο)

↑
Graphic Novels:
Βασικές πληροφορίες

John Ronald Reuel Tolkien
Ο άρχοντας των δαχτυλιδιών

Ο νεαρός Φρόντο, ένα Χόμπιτ που κατοικεί στη Μέση Γη, μαζί με μια Συντροφιά πολεμιστών που αποτελείται από δύο ανθρώπους, έναν Νάνο, ένα Ξωτικό, τα μικρά Χόμπιτ και τον μάγο Γκάνταλφ, έχουν αναλάβει μια πολύ δύσκολη αποστολή. Στόχος τους είναι να καταστρέψουν το μαγικό δαχτυλίδι, πηγή δύναμης του Κακού, πριν πέσει σε λάθος χέρια. Στα αποσπάσματα που ακολουθούν, η Συντροφιά απειλείται από μία μαγεμένη αγέλη λύκων και προσπαθεί να βρει διέξοδο μέσα από τα καταραμένα ορυχεία της Μόρια. Η είσοδος, όμως, ανοίγει μόνο με τη μαγική λέξη.

Η νύχτα είχε προχωρήσει και το φεγγάρι χαμήλωνε στη δύση του, αχνοφέγγοντας τότε τότε ανάμεσα απ' τα σύννεφα. Ξαφνικά ο Φρόντο τινάχτηκε από τον ύπνο του. Χωρίς καμιά προειδοποίηση, μια θύελλα από ουρλιαχτά ξέσπασε άγρια και ανήμερη γύρω τους· τους επιτίθενταν λύκοι απ' όλες τις μεριές συγχρόνως.

–Ρίξτε ξύλα στη φωτιά! φώναξε ο Γκάνταλφ στους Χόμπιτ. Τραβήξτε τα σπαδιά σας και σταθείτε πλάτη με πλάτη.

Στο φως απ' τις φλόγες που χόρευαν, όπως τα καινούργια ξύλα έπιαναν φωτιά, ο Φρόντο είδε πολλές γκρίζες σιλουέτες να πηδούν πάνω απ' τον πέτρινο κύκλο κι άλλες αμέτρητες να τις ακολουθούν. Ο Άραγκορν μεμιάς πέρασε το σπαδί του πέρα για πέρα στον λαϊμό ενός θεόρατου αρχηγού και μ' άλλη μια ο Μπόρομρ έκοψε τελείως το κεφάλι ενός άλλου. Ο Γκίμιλι στο πλευρό τους στεκόταν με τα γεροδεμένα πόδια του ανοιχτά και δούλευε το πελέκι του. Το τόξο του Λέγκολας τραγουδούσε.

Στο αβέβαιο φως ο Γκάνταλφ φάνηκε ξαφνικά να μεγαλώνει: υψώθηκε προς τα πάνω, μια μεγάλη απειλητική μορφή, σαν το πέτρινο άγαλμα ενός αρχαίου βασιλιά στημένο σε κάποιον λόφο. Σκύβοντας σαν ένα σύννεφο, σήκωσε ένα αναμμένο δαυλί και προχώρησε να συναντήσει τους λύκους. Αυτοί υποχώρησαν μπροστά του. Ψηλά στον αέρα πέταξε το φλεγόμενο δαυλί, που άναψε ξαφνικά με μια άσπρη φεγγοβολιά, σαν αστραπή· και η φωνή του βρόντησε σαν κεραυνός.

–*Naur an edraith ammen! Naur dan i ngaurhoth!*¹⁰ φώναξε.

Μια βουή ακούστηκε κι ένα τρίξιμο και το δέντρο πάνωθ' του πέταξε φύλλα και λουλούδια που έβγαζαν μια φλόγα εκτυφλωτική. Η φωτιά πήδηξε από κορφή σε κορφή. Όλος ο λόφος στεφανώθηκε από φλόγες που σε δάμπωναν. Τα σπαδιά και τα μαχαίρια των υπερασπιστών άστραφταν και σπίδιζαν. Το τελευταίο βέλος του Λέγκολας άναψε στον αέρα καθώς πετούσε και καρφώθηκε φλόγινο στην καρδιά ενός μεγάλου λυκαρχηγού. Όλοι οι υπόλοιποι το έβαλαν στα πόδια.

Σιγά σιγά η φωτιά έσβησε, μέχρι που δεν έμεινε τίποτα εκτός από στάχτες που έπεφταν και σπίδες· ένας πικρός καπνός έκανε δαχτυλίδια πάνω απ' τους καμένους κορμούς των δέντρων και ανέβαινε σκοτεινός από τον λόφο, την ώρα που το πρώτο φως της αυγής φάνηκε αμυδρά στον ουρανό. Οι εχθροί είχαν κατατροπωθεί και δεν ξαναγύρισαν.

[...]

Εκείνη τη στιγμή ο άνεμος έφερε από μακριά στα αφτιά τους τα ουρλιαχτά των λύκων. Ο Μπιλ, το πόνι, τινάχτηκε φοβισμένος και ο Σαμ έτρεξε στο πλευρό του και άρχισε να του ψιθυρίζει σιγανά.

¹⁰ Γλώσσα των μάγων.

–Μην το αφήσεις να φύγει! είπε ο Μπόρομιρ. Φαίνεται πως θα το χρειαστούμε ακόμα, αν δεν μας βρουν οι λύκοι. Τη μισώ αυτή τη βρομερή λίμνη!

Έσκυψε και παίρνοντας από κάτω μια μεγάλη πέτρα την πέταξε πέρα μακριά στο σκοτεινό νερό.

Η πέτρα εξαφανίστηκε μ' ένα μαλακό πλατς, αλλά την ίδια στιγμή ακούστηκε ένα σούρσιμο κι ένα χοχλάκισμα. Μεγάλα κυματιστά δαχτυλίδια σχηματίστηκαν στην επιφάνεια εκεί όπου είχε πέσει η πέτρα και κινήθηκαν αργά προς τη βάση του βράχου.

–Γιατί το 'κανες αυτό, Μπόρομιρ; είπε ο Φρόντο. Κι εμένα δεν μου αρέσει τούτο δω το μέρος και φοβάμαι. Δεν ξέρω όμως τι: όχι τους λύκους, ούτε το σκοτάδι πίσω από τις πόρτες, μα κάτι άλλο. Φοβάμαι τη λίμνη. Μην την ταράξεις!

–Αχ και να μπορούσαμε να φύγουμε! είπε ο Μέρι.

–Γιατί δεν κάνει κάτι γρήγορα ο Γκάνταλφ; είπε ο Πίπιν.

Ο Γκάνταλφ δεν έδινε σημασία σε κανέναν. Καθόταν με το κεφάλι σκυμμένο είτε από απελπισία είτε από ανήσυχες σκέψεις. Το πένθιμο ουρλιαχτό των λύκων ακούστηκε πάλι. Τα κυματιστά δαχτυλίδια στο νερό μεγάλωσαν και ήρθαν πιο κοντά: μερικά έσπαγαν κιόλας στην όχθη.

Τόσο ξαφνικά, που όλοι τρόμαξαν, ο μάγος τινάχτηκε όρθιος γελώντας!

–Το θρήκα! φώναξε. Μα φυσικά, βέβαια! Απίστευτα απλό, όπως όλα τα αινίγματα όταν βρεις τη λύση τους.

Παίρνοντας από κάτω το ραβδί του, στάθηκε μπροστά στον βράχο και είπε με καθαρή φωνή: Mellon!

Το αστέρι έλαμψε για μια στιγμή και χάθηκε ξανά. Έπειτα σιωπηλά διαγράφηκε μια μεγάλη πόρτα, αν και πουθενά πριν δεν διακρινόταν ούτε χαραμάδα ούτε ένωση. Αργά χωρίστηκε στη μέση και άνοιξε προς τα έξω λίγο λίγο, ώσπου και τα δυο φύλλα ακούμπησαν στον βράχο. Απ' το άνοιγμα διακρινόταν μια σκοτεινή σκάλα που ανέβαινε απότομα προς τα πάνω· αλλά πέρα απ' τα πιο χαμηλά σκαλοπάτια το σκοτάδι ήταν πιο βαθύ κι από νύχτα. Η Συντροφιά κοίταξε απορημένη.

–Τελικά, έκανα λάθος, είπε ο Γκάνταλφ, το ίδιο και ο Γκίμλι. Απ' όλους μας μονάχα ο Μέρι βρισκόταν στον σωστό δρόμο. Η λέξη για ν' ανοίξει η πόρτα είναι γραμμένη στην αφίδα, μπροστά στα μάτια μας! Έπρεπε να την είχαμε μεταφράσει: Λέγε, φίλος, και προχώρησε. Έφτανε να πω τη λέξη φίλος στη γλώσσα των Ξωτικών και οι πόρτες θ' άνοιγαν. Απλούστατο. Πάρα πολύ απλό για έναν πολυδιαβασμένο μάγο σ' αυτές τις ύποπτες μέρες. Εκείνοι οι καιροί ήταν πιο ευτυχισμένοι. Τώρα όμως πάμε!

Tolkien, J.R.R. (2001). *Ο άρχοντας των δαχτυλιδιών - Τόμος 1, Η συντροφιά του δαχτυλιδιού* (μτφρ. Ε. Χατζηθανάση-Κόλλια). Αθήνα: Κέδρος.

Δραστηριότητες

1. Η Συντροφιά του Δαχτυλιδιού αντιμετωπίζει πολλές απειλές και προβλήματα στην πορεία της. Ποια είναι αυτά και με ποια μέσα τα ξεπερνά;
2. Η αφήγηση περιλαμβάνει πολλά στοιχεία που την εντάσσουν στη λογοτεχνία του φανταστικού. Σε συνεργασία με τον διπλανό ή τη διπλανή σας, αναζητήστε τα σημεία αυτά. Δώστε σημασία στα πρόσωπα, στον τόπο, στον χρόνο, αλλά και στη θέση που έχουν στην αφήγηση οι υπερφυσικές δυνάμεις.
3. «Απ' το άνοιγμα διακρινόταν μια σκοτεινή σκάλα που ανέβαινε απότομα προς τα πάνω». Συνεργαστείτε με την ομάδα σας και, χρησιμοποιώντας τη φαντασία σας, γράψτε σε 150-200 λέξεις πώς εξελίχθηκε η περιπέτεια της συντροφιάς, αφού πέρασε από τη μαγική πόρτα.
4. Διαβάστε το απόσπασμα από το μυθιστόρημα του Jules Verne *20.000 Λεύγες κάτω από τη θάλασσα*. Πιστεύετε ότι υπάρχουν κοινά στοιχεία στα κείμενα του Tolkien και του Verne ως προς τον τρόπο με τον οποίο αποδίδεται η περιπέτεια των προσώπων στη μάχη τους με υπερφυσικά στοιχεία;

Ιούλιος Βερν,
*20.000 λεύγες κάτω
από τη θάλασσα*

Το σύμβολο που ήταν χαραγμένο έξω από την πόρτα των ορυχείων της Μόρια (εικόνα από το βιβλίο)

JOHN RONALD REUEL TOLKIEN (1892-1973)

Άγγλος φιλόλογος και συγγραφέας που γεννήθηκε στη Νότια Αφρική. Το συγγραφικό έργο του ξεκινά ήδη το 1911, όμως το πρώτο του σημαντικό έργο για τη μυθολογία της Μέσης Γης, *The Hobbit, or, there and back again*, ολοκληρώνεται το 1936 και δημοσιεύεται το 1937. Έργα του έχουν εκδοθεί σε διάφορες γλώσσες και έχουν λάβει πολλές τιμητικές διακρίσεις. Σήμερα, με περισσότερους από πενήντα εκατομμύρια αναγνώστες σε όλο τον κόσμο και με τις αλληπάλληλες επανεκδόσεις των έργων του *The Hobbit*, *The Lord of the Rings* και *Silmarillion* σε 17 γλώσσες, ο J.R.R. Tolkien θεωρείται ο γενάρχης της λογοτεχνίας του φανταστικού.

Παίζοντας με τα κείμενα

1. Ο Χάρι Πότερ, για να ολοκληρώσει την αποστολή του, αξιοποιεί ένα μαγικό αντικείμενο. Συνεργαστείτε με την ομάδα σας, για να περιγράψετε ένα αντικείμενο που θα έδινε σε εσάς μια υπερδύναμη, ώστε να αντιμετωπίσετε έναν δράκο. Προσπαθήστε να αποδώσετε με λεπτομέρειες τα εξωτερικά χαρακτηριστικά του αντικειμένου αλλά και τις ξεχωριστές του ιδιότητες.
2. Επιλέξτε μια σκηνή που σας έκανε εντύπωση από τα κείμενα που διαβάσατε. Σε συνεργασία με την ομάδα σας, συνθέστε σε τρία-τέσσερα καρέ την αναπαράστασή της σε μια σκηνή graphic novel. Τα σχέδια μπορείτε να τα δημιουργήσετε ζωγραφίζοντάς τα. Δώστε ιδιαίτερη προσοχή στα βασικά στοιχεία του κειμένου που θα αξιοποιήσετε. Μπορείτε να αντλήσετε μερικές πληροφορίες για την ιστορία και τα χαρακτηριστικά των κόμικς από το QR code που ακολουθεί:

Κόμικς: Ιστορία, είδη, χαρακτηριστικά

3. Δημιουργήστε με την ομάδα σας μια δική σας περιπέτεια! Αξιοποιώντας τα βασικά στοιχεία της πλοκής που σας δίνονται στο παρακάτω QR code και τις σημειώσεις που θα καταγράψετε, συνθέστε μια δική σας φανταστική περιπέτεια. Στο τέλος, διαβάστε τις περιπέτειες που εμπνευστήκατε στην τάξη.

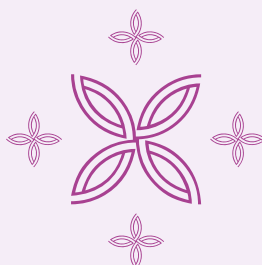

Δομικά στοιχεία σύνθεσης μιας περιπέτειας

4. Με αφορμή το απόσπασμα από το κείμενο *Ο Χάρι Πότερ και το κύπελλο της φωτιάς*, δείτε το διαδραστικό βίντεο που προτείνει πολλαπλές διαδρομές δημιουργικού μετασχηματισμού. Στη συνέχεια, επιλέξτε τη δραστηριότητα που σας αρέσει περισσότερο και συνθέστε τη δική σας μοναδική ιστορία.

«Το κύπελλο της φωτιάς»:
Πολλαπλές διαδρομές δημιουργικής γραφής

Άξονας Β'

Εξερεύνηση (Φαντασία, περιπέτεια και παιχνίδι)

Συστάδα 4η

Παιχνίδι

«να γίνομαι άνεμος για τον χαρταετό και
χαρταετός για τον άνεμο, ακόμα και
όταν ουρανός δεν υπάρχει»

Οδυσσέας Ελύτης

Στη συστάδα που ακολουθεί, θα διαβάσετε λογοτεχνικά κείμενα που αναφέρονται στο παιχνίδι. Επιδιώκεται:

- ▶ Να συζητήσετε για τα είδη των παιχνιδιών σε μια παλαιότερη εποχή.
- ▶ Να προβληματιστείτε για τη σύνδεση του παιχνιδιού με τον εσωτερικό κόσμο των παιδιών και τις ανθρώπινες σχέσεις.
- ▶ Να συνδυάσετε τα κείμενα με άλλα έργα τέχνης.
- ▶ Να συνεργαστείτε μεταξύ σας, δημιουργώντας συνεργατικά ποιήματα, καλλιγραφήματα και ζωγραφιές με αφορμή τα κείμενα που θα επεξεργαστείτε.
- ▶ Να δημιουργήσετε δικά σας ποιήματα αξιοποιώντας την τεχνική συσκότισης (Blackout Poetry).

Κείμενα συστάδας

↑
Πηγή εικόνας: Μπουλώτης, Χ. (2013). *Η επανάσταση των παλιών παιχνιδιών* (ζωγραφιές Φ. Στεφανίδη). Αθήνα: Καλέντης.

Ποιες σκέψεις σας έρχονται στο μυαλό βλέποντας την εικόνα; Καταγράψτε τες και δημιουργήστε ένα συννεφόλεξο.

Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης Έρωσ – Ήρωσ

Το κείμενο που ακολουθεί είναι γραμμένο τον 19ο αιώνα. Στο απόσπασμα που θα διαβάσετε, ο εικοσάχρονος αφηγητής μάς διηγείται αναμνήσεις από τα παιδικά του χρόνια, όταν έπαιζε μαζί με το Αρχοντώ, ένα κορίτσι το οποίο πάντα αγαπούσε κρυφά. Τα παιχνίδια που αναφέρονται ανήκουν σε μια άλλη εποχή.

Το Αρχοντώ είχε καιρόν. Ήτο σχεδόν ομήλιξ με αυτόν, ένα χρόνον μικροτέρα. Εκείνη με τες κούκλες της, με τα νινιά και με τα προικιά της. Αυτός με τα караβάκια του, τ' αρμίδια και τις απετουινίες του.

Εκείνη έπαιζε «τα συμπεθερικά» με δύο ή τρεις άλλας κορασιίδας, οπού υπάνδρευαν τες κούκλες των κ' εφέλλιζαν χελιδονιστί η μία με την άλλην:

–Αχ, σ'μπεθερίτσα μ' πλιο, να φέρουμε πλιο τον μπακλαβά, πώς καμαρών' η νύφη, σ'μπεθερίτσα μ' πλιο. Να κ' η τέμπλα με τα προικιά, νύφη, νύφη κι γαμπρός, σ'μπεθερίτσα μ' πλιο.

Κι αυτός απέξω από τον μικρόν αυλόγυρον ήκουε τους ψιδυρισμούς και τα κορασιώδη καμώματα, κ' εκολλούσε το μάτι του στη χαρασμίδα της πόρτας, για να ιδή, οπού την είχαν μανδαλωμένην από μέσα, κλείσασαι αυτόν έξω, αι σκληραί και τρυφεραί και φίλαυτοι. Και άλλοτε η Αρχόντω έπαιζεν ενώπιόν του το «ανέβα μήλο - κατέβα κίτρο», και αυτός έχασκε βλέπων, και εφλέγετο ν' αρπάξει με τα δόντια το πορτοκάλι, καθώς ανέβαινε εις το ύψος και κατέβαινε εις το λευκόν χεράκι της φιλοπαίγμονος μικράς.

Και άλλοτε πάλιν έπαιζαν οι δύο τους «τον δείχτην», οπού ήτον μία απλή κόκκινη κλωστή, μεταβαλλομένη τεχνηέντως εις τη χείρα της μικράς πότε εις πριόνι, πότε εις καράβι, πότε εις τραπέζι, πότε εις τυλιγάδι και εις αργαλειόν. Και πάλιν άλλοτε έπαιζαν εκείνη με τα δύο χέρια της, αυτός με το εν δάκτυλόν του, το «Δώ' μ' φωτίτσα - έλα παραπανίτσα», οπότε, καθώς ανέβαινε με το δάκτυλόν του εις το τελευταίον σκαλοπάτι, το σκυλί, το οποίον ενήδρευεν από μέσα από τας δύο παλάμας της, οπού παρίστων οικίαν, και τα συνημμένα δάκτυλά της σκάλαν, τον έπιανε και τον εδάγκανε και τον εκυνηγούσε, γαυ! γαυ! Ω της αθώας παιδιάς, οπού είναι κρίμα να μην είναι τις ακόμη παιδί διά να την παίξει!

Παπαδιαμάντης, Α. (1997). *Άπαντα*, Τόμος Γ'. Αθήνα: Δόμος.

Δραστηριότητες

1. Το απόσπασμα είναι γραμμένο σε μια παλαιότερη μορφή της ελληνικής γλώσσας, που ονομάζεται καθαρεύουσα. Χρησιμοποιήστε το ηλεκτρονικό Γλωσσάρι που θα βρείτε στο παρακάτω QR code, για να ανακαλύψετε τη σημασία των λέξεων που δεν κατανοείτε, και συνεργαστείτε μεταξύ σας (ανά δυάδες), για να αποδώσετε το απόσπασμα με πιο απλό τρόπο στα νέα ελληνικά. Στη συνέχεια, αναζητήστε πληροφορίες για τα παραδοσιακά παιχνίδια που αναφέρονται, συμπληρώστε τα πεδία και παίξτε ένα από αυτά. Καλή διασκέδαση!

«Έρωσ – Ήρωσ»:
Γλωσσάρι

2. Ποια είναι τα παιχνίδια που έπαιζαν τα δύο παιδιά όταν ήταν μικρά; Μπορείτε να διακρίνετε διαφορές στο παιχνίδι τους ανάλογα με το φύλο τους; Καταγράψτε τα στοιχεία που θα βρείτε στο διάγραμμα Venn που ακολουθεί.

«Έρωσ – Ήρωσ»:
Διάγραμμα Venn

3. Πώς ένιωθε ο αφηγητής όταν έπαιζε με τη μικρή του φίλη; Μπορείτε, σε συνεργασία με τον διπλανό ή τη διπλανή σας, να εντοπίσετε λέξεις ή/και προτάσεις που δείχνουν τα συναισθήματά του;

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ (1851-1911)

Γεννήθηκε στη Σκιάθο. Το 1874, σε ηλικία 23 ετών γράφτηκε στη Φιλοσοφική Σχολή. Παράλληλα, μελετούσε μόνος του ξένες γλώσσες. Οι οικονομικές δυσκολίες τον ανάγκασαν να διακόψει τις σπουδές του και να εργαστεί κυρίως ως μεταφραστής (από τα αγγλικά και γαλλικά) σε εφημερίδες. Άρχισε το συγγραφικό έργο του με ιστορικά μυθιστορήματα, περιπετειώδη και ρομαντικά (*Η μετανάστις*, *Οι έμποροι των εθνών*, *Η γυφτοπούλα*), αλλά αργότερα στράφηκε στο διήγημα. Θεωρείται ένας από τους σημαντικότερους Νεοέλληνες πεζογράφους και ο κυριότερος εκπρόσωπος του ηθογραφικού διηγήματος. Χρησιμοποιεί μια γλώσσα ιδιότυπη (καθαρεύουσα στην αφήγηση και στην περιγραφή, δημοτική με συχνή χρήση ιδιωματισμών της Σκιάθου στα διαλογικά μέρη). Τα Άπαντά του έχουν εκδοθεί από τον «Δόμο» με επιμέλεια του Ν.Δ. Τριανταφυλλόπουλου.

Αλέξανδρος
Παπαδιαμάντης:
Αυτοβιογραφικό σημείωμα

Ηθογραφικό διήγημα:
Πληροφορίες
για το είδος

Ειρήνη Μαργαρίτη
Η κούκλα

Στο ποίημα που θα διαβάσετε, το ποιητικό υποκείμενο περιγράφει την κούκλα της. Το παιχνίδι μαζί της, όμως, δεν φαίνεται να είναι ευχάριστο. Η κούκλα δεν είναι πια όμορφη και δεν αντιμετωπίζεται με αγάπη.

Πώς να την αγαπώ;
Δεν βλέπετε σε τι χάλια είναι;
Το καλσόν της σκίστηκε
Και τα μάτια της είναι μαύρα
Είναι τόσο άσχημη
Και όλο κλαίει
Τη χτύπησα με το παπούτσι μου πολλές φορές
Να συνέλθει
Αλλά αυτή
Δεν καταλαβαίνει τίποτα
Είναι τόσο σπασμένη
Τα χέρια της κρέμονται στο πλάι
Τρύπια
Ούτε να ακουμπήσει κάποιον δεν μπορεί
Να της τραγουδήσω αποκλείεται
Δεν καταλαβαίνει...
Πονάει
Της είχα χτενίσει τα μαλλιά και την είχα στο ράφι
Δεν ξέρω τι μου ήρθε και την κούρεψα
Δεν έπρεπε
Δεν έπρεπε να την πάρω από εκεί
Εδώ όλο σπρώχνουν
Και φωνάζουν Άχρηστη είσαι, έτσι της φωνάζουν
Κι ήταν τόσο όμορφη όταν την έφεραν
Κούκλα πραγματική
Δεν έπρεπε να την πάρω από το ράφι
Πώς να την αγαπώ;
Δεν βλέπετε σε τι χάλια είναι;
Τα πόδια της τρέμουν
Ούτε να περπατήσει δεν μπορεί

Οι μπαταρίες έχουν πεταχτεί έξω και κρέμονται
 Καλώδια κόκκινα
 Παντού
 Τη χάιδεψα πολλές φορές
 Να ηρεμήσει
 Όμως με είδανε
 Τώρα απλά στέκομαι μέσα της
 Όσο πιο ήσυχα μπορώ
 Θα περάσει
 Ψιθυρίζω
 Θα περάσει
 Και μετά τη χτυπάω λίγο ακόμα

Μαργαρίτη, Ε. (2014). *Φλαμίνγκο*. Αθήνα: Μελάνι.

Δραστηριότητες

1. Ποιες είναι οι πρώτες σκέψεις που σας έρχονται στον νου διαβάζοντας το ποίημα;
2. Πώς νομίζετε ότι νιώθει το ποιητικό υποκείμενο για την κούκλα του και για τον εαυτό του; Προσπαθήστε να δικαιολογήσετε την απάντησή σας κάνοντας αναφορά σε συγκεκριμένους στίχους.
3. Διαγωνισμός ανάγνωσης και παντομίμας: Αφού μελετήσετε το ποίημα, χωριστείτε σε τριμελείς ομάδες. Ένα μέλος της ομάδας θα αναλάβει να διαβάσει δυνατά και με εκφραστικό τρόπο το ποίημα. Τα άλλα δύο μέλη, κατά την ανάγνωση, θα προσπαθούν να αναπαριστούν σκηνές του ποιήματος παίζοντας παντομίμα.

←
 Παντομίμα:
 Πληροφορίες

ΕΙΡΗΝΗ ΜΑΡΓΑΡΙΤΗ (γενν. 1979)

Γεννήθηκε και μεγάλωσε στην Αντίκυρα Βοιωτίας. Σπούδασε θέατρο και συνεργάστηκε με το Κρατικό Θέατρο Βορείου Ελλάδος. Διηγήματά της έχουν δημοσιευτεί στο λογοτεχνικό περιοδικό *Εμβόλιμον* και στις *Μητροπολιτικές Ιστορίες* – περιοδική έκδοση του *Metropolis*. Το *Φλαμίνγκο* είναι η πρώτη ποιητική συλλογή της, για την οποία της απονεμήθηκε το Βραβείο «Γιάννης Βαρβέρης» της Εταιρείας Συγγραφέων.

Μαρία Ιορδανίδου
Η αυλή μας

Η αφηγήτρια καταθέτει τις αναμνήσεις της από τα παιχνίδια που έπαιζε όταν ήταν παιδί, παιχνίδια που της πρόσφεραν την αίσθηση της ελευθερίας και της χαράς.

Εκείνο το παιδάκι στο αντικρινό μπαλκόνι μού ματώνει την καρδιά. Δεν μπορώ να το βλέπω σαν ζωάκι πίσω από τα σύρματα. Όταν ήμουνα εγώ στην ηλικία του, ζούσαμε στην Πόλη σ' ένα τριώροφο σπίτι που είχε δυο σκάλες ολόρθες σαν καραβόσκαλες. Πολλές φορές τις ανεβοκατέβαινα μπουσουλώνοντας, και όμως δεν γκρεμοτσακίστηκα. Ούτε με κλείσανε ποτέ πίσω από τα σύρματα για να με προστατέψουνε. Κυκλοφορούσα ελεύθερη στο σπίτι, κι όταν στενοχωριόμουνα, με κάθιζε η γιαγιά μου στο πάτωμα και άδειαιζε μπροστά μου τη σακούλα με τα κουμπιά. Τα κουμπιά που μαζεύονταν χρόνον-καιρό από παλιά ρούχα που ήτανε για πέταμα. Μ' εκείνα τα κουμπιά θα είχαν παίξει όλα τα παιδιά της οικογένειας. Ίσως και η ίδια η γιαγιά μου. Τι ωραία κουμπιά ήταν εκείνα! Κουμπιά από κόκαλο, κουμπιά από κέρατο ζώου, κουμπιά από σιντέφι και από φίλντισι. Το σιντέφι, μου είχε πει η γιαγιά μου, ήταν από όστρακα. Τα κουμπιά από φίλντισι ήταν από δόντι ελέφαντα – τούρκικα τον ελέφαντα τον λένε φιλ και το δόντι ντις. Ώρες ολόκληρες περνούσα παίζοντας, με τέτοια γλύκα που τρέχανε τα σάλια μου.

Άλλες φορές πάλι, με κάθιζε στη σκάφη, έδινε στα χέρια μου για κουπί το μεγάλο ξύλο που είχε για να κάνει γυριστό γλυκό, και με έστελνε να πάω να ψαρέψω.

Συχνά μου έδινε καμένα σπύρτα που μάζευε, με κάθιζε στο τραπέζι να κάνω διάφορα σχέδια πάνω στο τραπεζομάντιλο, ή να κάνω σιδηρόδρομο από άδεια σπιρτόκουτα. Μου έδινε και τραπουλόχαρτα να κάνω πύργους. Αν πεις από κούκλες; Άλλο τίποτα. Μου έφκιανε κούκλες πάνινες, μεγάλες μεγάλες, χορταστικές και μαλακούτσικες, που να τις παίρνεις αγκαλιά σου να τις ζεστάνεις, ακόμα και να κοιμηθείς μαζί. Τις έτοιμες κούκλες που μου φέρνανε τις έσπαζα να δω τι έχουνε μέσα, και η μητέρα μου, για να τις γλιτώσει, τις κάθιζε στον καναπέ του σαλονιού και κλείδωνε την πόρτα. Μμμ, σκοτούρα μου. Ανάγκη είχα εγώ εκείνες τις κρύες και νεκρές κούκλες, που τα μαλλιά τους βρομούσανε ψαρόκολλα!

Ιορδανίδου, Μ. (1989). *Η αυλή μας*. Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της Εστίας.

Δραστηριότητες

1. Ποια ήταν τα αγαπημένα παιχνίδια της αφηγήτριας; Σας κάνει κάτι εντύπωση;
2. Μπορείτε να σκεφτείτε μερικά από τα αγαπημένα σας παιχνίδια όσο ήσασταν μικρότεροι και μικρότερες; Τι ήταν αυτό που σας έδινε χαρά παίζοντας;
3. Παρατηρήστε τους πίνακες ζωγραφικής. Τι απεικονίζουν; Υπάρχει, κατά τη γνώμη σας, κάποια σχέση ανάμεσα στους πίνακες ζωγραφικής και στα παιχνίδια που αναφέρει η αφηγήτρια στο απόσπασμα που διαβάσατε;

Το παιχνίδι μέσα από πίνακες ζωγραφικής:
Δείτε τη συλλογή εικόνων με πίνακες
ζωγραφικής του 19ου και του 20ού αιώνα
που αναπαριστούν παιχνίδια.

↑
Συμεών Σαββίδης, *Γύρω-γύρω όλοι* (1915),
Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλέξανδρου
Σούτσου, Αθήνα

↑
Δήμος Μπραέσας, *Σαλίγκαρος*, Δημοτική
Πινακοθήκη Λάρισας, Μουσείο Γ. Ι. Κατσίγρα

ΜΑΡΙΑ ΙΟΡΔΑΝΙΔΟΥ (1897-1989)

Γεννήθηκε στην Κωνσταντινούπολη. Στη λογοτεχνία πρωτοεμφανίστηκε σε ηλικία εξήντα πέντε χρόνων με την έκδοση του μυθιστορήματος *Λωξάντρα*. Τιμήθηκε για το έργο της με τον Χρυσό Σταυρό και το Οφίκιο της Αρχόντισσας του Οικουμενικού Θρόνου από το Πατριαρχείο Κωνσταντινούπολης (1978). Έργα της μεταφράστηκαν σε πολλές ξένες γλώσσες. Η Μαρία Ιορδανίδου ανήκει στις Ελληνίδες πεζογράφους της μεσοπολεμικής περιόδου. Βασικά χαρακτηριστικά του έργου της είναι το αυτοβιογραφικό στοιχείο, η αμεσότητα, η ακρίβεια και φυσικότητα του λόγου της.

Μάρκος Μέσκοκς Χαρταετοί

Στο κείμενο που ακολουθεί, ο αφηγητής εξηγεί με λεπτομέρειες τον τρόπο κατασκευής των χαρταετών και περιγράφει το παιχνίδι του ίδιου και των φίλων του με αυτούς. Το παιχνίδι αυτό τους γέμιζε χαρά.

Ανυπόμονοι πάντα, όχι τακτικοί στο έδιμο, δεν περιμέναμε να 'ρθει ο καιρός που όλος ο κόσμος «πετάει» τον χαρταετό του.

Εμείς ετοιμαζόμασταν από καιρό, μπερδεύαμε κιόλας τις εποχές κάθε γλυκό καιρό μόλις φύσαγε κάμποσο και καθάριζαν τα τέσσερα σημεία του ορίζοντα, βουτούσαμε τα σύνεργα, σκαρώναμε στο άψε-σβήσε τους αετούς και τότε δρόμοι, τοποδεσίες, σύννεφα, ουρανός ένα γίνονταν: η χαρά μας η μεγάλη.

Εύκολα τα καλάμια βρίσκαμε, τον σπάγκο και τα χαρτιά από την αγορά. Αλεύρι για το ζυμάρι, πολύχρωμες κόλλες γυαλιστερές, φτηνόπραμα που γρήγορα μεταμορφώνονταν μαγικά. Ο σκελετός του κύκλου γινόνταν από έξι καλάμια – έξι διαμέτρους, δώδεκα ακτίνες. Τα στεριώναμε καλά δένοντάς τα με σπάγκο στο κέντρο, και στ' αντίστοιχα τόξα του κύκλου νήμα. Για να πάρει το τελικό σχήμα αλλά και για να διπλώσει το χαρτί κολλημένο με ζυμάρι μπρος-πίσω ή μόνον από τη μια μπάντα.

Όλη η μαστοριά ήταν στα ζύγια¹ και θα 'πρεπε να υπολογιστεί το βάρος του χαρταετού αλλά και το μέγεθος της ουράς για να ζυγιάζεται ισορροπώντας και να πηγαίνει πρίμα.² Η ουρά, συνήθως από εφημερίδες, ψαλιδισμένα χαρτιά και δεμένα τούφες-τούφες στον κεντρικό άξονά της (ο πλούσιος χαρταετός από το μάκρος της ουράς φαινόταν).

Περίπου έτοιμοι, με τις κόλλες και τα ζυμάρια ακόμα στα χέρια, ψάχναμε για το ξαμόλημά³ του. Κάποιος μικρότερος κρατούσε την ουρά του αετού μας – της πρώτης νύφης – για να μην πέσει στο αυλάκι και λερωθεί.

Ξεκινούσαμε από το πλατάμι του Ρεβυδιάδη, κατηφορίζαμε περνώντας το σπίτι του κυρ-Πασχάλη και της Λευκοθέας, τον φούρνο του Βασίλη με τον γιο του τον Γιώργη, περνούσαμε τη δημοσιά, τη βρύση πιο κάτω, το σπίτι του Θεμίστου κατόπιν του γαλατά του Παύλου, του Τάκη του «Πεντάρα», φτάναμε στη χουρμαδιά του Βασιλάκη απέναντι από το Νοσοκομείο κι από κει ένα βήμα το Τριφύλλι και ο Παράδεισος. Πωπώ τσακαλαρία⁴ που έπαιζε κει! Βλέπαμε στα δέντρα κατά πού φυσάει ο αέρας και ανάλογα κανονίζαμε την πλεύση του χαρταετού μας, άλλοτε γρήγορα σηκώνονταν άλλοτε με βάσανα πολλά, «άντε λίγο, άντε λίγο ακόμα» και ο, οπ να τος, πολύχρωμος ήλιος με ουρά, δυνατότερος από τον άλλον που φέγγει την πλάση, έπαιρνε το μεγάλο ύψος.

Παραμιλούσαμε χαζεύοντάς τους, στην άκρη του Παραδείσου εμείς και οι χαρταετοί προς την άπλα της Σαλονίκης ή τις κορυφές του Βέρμιου. Λησμονούσαμε τους κόπους μας κρατώντας γερά την καλούμα⁵, ευχαριστημένοι για τον άδλο, άλλος ψηλότερα, άλλος χαμηλότερα, ανάλογα και με το μάκρος του σπάγκου. Οι τρελότεροι πρόσδεταν κι άλλο, κι άλλο, για να 'ναι ανίκητος στον συναγωνισμό, κι άλλοι πιο ευφάνταστοι, έστελναν «γράμμα στον Θεό»: Χαρτί, το κάτω μέρος από τα τσιγαρόκουτα τις περισσότερες φορές, το τρυπούσαμε και το περνούσαμε στον σπάγγο της καλούμας. Αυτό με το αεράκι σιγά σιγά σερνόταν προς τα πάνω κι έφτανε στο τέλος, εκεί στο κέντρο του χαρταετού – στο χέρι του Θεού. Τι του γράφαμε αλήθεια; Δεν θυμάμαι πια.

¹ **Ζύγια:** τα δύο ή περισσότερα νήματα με τα οποία εξασφαλίζεται η ισορροπία του χαρταετού.

² **πρίμα:** (μτφ.) περίφημα, πολύ καλά.

³ **Ξαμόλημα:** πέταγμα.

⁴ **τσακαλαρία:** μεγάλη παρέα παιδιών.

⁵ **καλούμα:** χειρολαβή του χαρταετού.

Κάτι που οπωσδήποτε δεν μπορούσε να γίνει με τον μικρό αετό, τη φτωχική σιάικα, την ψαλίδα. Μια κόλλα χαρτί όλο κι όλο, από τα τετράδια του σχολείου μας κυρίως, την τσακίζαμε λοξά πέντε φορές, ανοίγαμε τρύπες στις άκρες, περνούσαμε τα ζύγια, άλλη μια τρύπα στο πίσω μέρος για την ελαφριά ουρά, ο σπάγγος ή κλωστή στο χέρι και τρέχοντας έτρεχε μαζί μας. Την αφήναμε να υψωθεί ως τις στέγες των σπιτιών ή τις κορφές των δέντρων, πιο πάνω απαγορεύονταν γιατί μπερδεύονταν στα ηλεκτροφόρα σύρματα και τη χάναμε αποκομμένη από το σχοινί και το παιχνίδι μας, δίκωχο⁶ του Αλβανικού πολέμου, λάφυρο της κακιάς ώρας κρεμασμένο στους στύλους ή στα χαμηλά δέντρα.

Να γιατί με τη σιάικα δεν στέλναμε γράμμα – σε κανέναν Θεό.

Μέσκος, Μ. (1998). *Παιχνίδια στον Παράδεισο*. Αθήνα: Νεφέλη.

Δραστηριότητες

1. Πώς κατασκεύαζαν τους χαρταετούς τους ο αφηγητής και η παρέα του; Σε συνεργασία με τον διπλανό ή τη διπλανή σας, αφού ξαναδιαβάσετε το κείμενο, να καταγράψετε τη διαδικασία κατασκευής ενός χαρταετού.
2. Τι ήταν αυτό, κατά τη γνώμη σας, που γέμιζε χαρά τα παιδιά; Μπορείτε να εντοπίσετε στο κείμενο σημεία που δείχνουν τα συναισθήματα του αφηγητή;
3. Ο Rob Gonsalves υπήρξε Καναδός ζωγράφος που ζωγράφιζε σύμφωνα με τις αρχές του μαγικού ρεαλισμού, ενός ρεύματος του 20ού αιώνα. Οι καλλιτέχνες του μαγικού ρεαλισμού χρησιμοποιούν ένα ρεαλιστικό φόντο μέσα στο οποίο υπάρχουν πολλά ονειρικά στοιχεία, γι' αυτό και οι πίνακές τους θυμίζουν συχνά «ονειροφωτογραφίες». Παρατηρήστε και περιγράψτε τον παρακάτω πίνακα ζωγραφικής. Θα μπορούσαν, κατά τη γνώμη σας, κάποιες από τις μορφές να αποτελούν την παρέα του αφηγητή; Επιλέξτε μερικές από αυτές και χρησιμοποιήστε φράσεις του κειμένου για να προσθέσετε λόγια στον πίνακα.

ΜΑΡΚΟΣ ΜΕΣΚΟΣ
(1935 -2019)

Ο Μάρκος Μέσκος θεωρείται ένας από τους σημαντικότερους ποιητές της δεύτερης μεταπολεμικής γενιάς. Ασχολήθηκε με την πεζογραφία, το δοκίμιο και την ποίηση. Η πρώτη φάση της ποιητικής του δημιουργίας σχετίζεται με τραυματικά ιστορικά βιώματα της δεκαετίας του 1940. Στη δεύτερη φάση, επικρατεί το αίσθημα της νοσταλγίας. Συχνά στο έργο του γίνονται αναφορές στην παιδική ηλικία, τη φύση και τη δημοτική παράδοση. Τιμήθηκε με το βραβείο Καβάφη, με το βραβείο της Ακαδημίας Αθηνών για το σύνολο του ποιητικού του έργου και με το Κρατικό Βραβείο Ποίησης.

Πηγή: reddit.com

Rob Gonsalves, *Ψηλά στις θάλασσες* (2012)

Σουρεαλισμός - Υπερρεαλισμός: Μια πρώτη γνωριμία. Δείτε τη συλλογή εικόνων με πίνακες ζωγραφικής που ανήκουν στο καλλιτεχνικό ρεύμα του σουρεαλισμού. Τι σας κάνει εντύπωση; Μπορείτε να εντοπίσετε ομοιότητες και διαφορές με τον πίνακα του Gonsalves;

⁶ **δίκωχο**: καπέλο οπλιτών.

Κοσμάς Πολίτης
Eroica

Ο αφηγητής του μυθιστορήματος, ο Παρασκευάς, είναι ο μικρότερος μιας παρέας παιδιών και εφήβων που αρχίζουν να συνειδητοποιούν μέσα από τη σκληρή πραγματικότητα το νόημα του έρωτα και του ηρωισμού. Στο απόσπασμα που ακολουθεί, παρουσιάζεται η παρέα που παίζει στον δρόμο, φορώντας περικεφαλαίες και προκαλώντας, με τη συμπεριφορά της, τους γείτονες.

Το ποδοβολητό και οι σκληριές¹ φτάσαν στο κατακόρυφο – μεσημεριάτικο, την ώρα που ο κόσμος θέλει να ησυχάσει μετά το φαγητό.

Μια γυναίκα έβαλε τη φωνή απ' το κατώφλι της καγκελόπορτας:

–Ε! Δεν πάτε να παίξετε και παρακάτω! Παλιόπαιδα!

–Αλτ! πρόσταξε ο αρχηγός.

Σταματήσανε αμέσως, έτσι καθώς βρισκότανε μέσα στο σύννεφο της σκόνης, τα δυο που τρέχανε μπροστά κι αυτά που σέρναν την αντλία και τ' άλλα που συνοδεύαν με κραυγές κι αλαλητό.² Ο άνεμος παράσερνε τη σκόνη μαζί με ανακατωμένα κουρελόχαρτα.

Ο αρχηγός έσπρωξε λίγο προς τα πίσω τη χρυσαφιά τενεκεδένια περικεφαλαία κι ακούμπησε τις γροδιές του στον γοφό.

–Για να σου πω, της λέει. Βρομοδουλικό! Ο δρόμος είναι δημόσιος, κανένας δεν ορίζει.

–Πάρε τα μούτρα σου και τράβα μη φωνάξω τον γιατρό! στρίγγλισε η γυναίκα.

Τα παιδιά πιάσανε τα γιουχαΐσματα – Ου, ου, Παπακοκός – ου, ου, Παπακοκός – ου, ου... – Βζζ-ζτνάν! σφύριξε μια πέτρα και βρήκε στην άκρη τη μικρή ταμπέλα με την επιγραφή: «Χ. Παπακωστόπουλος, Ιατρός».

–Τώρα θα δείτε, βρομόπαιδα! τους φοβέρισε και μπήκε μέσα με ορμή δίνοντας μια της πόρτας.

–Βρε, να πάρ' η... Ο γιατρός ξέρει τον πατέρα μου, είτε κάποιος από την παρέα.

–Εμπρός, μαρς! διάταξε ο αρχηγός.

Ένας από τους μπροστινούς άρχισε να φυσάει στην τρουμπέττα –σαν αυτές του σκουπιδιάρη και του γαλατά– και ξεκίνησαν πάλι με τρεχάματα και βουητό. Μπροστά τους ένα κίτρινο γατί πάσχιζε να ξεφύγει με τσαλίμια, μα σαν είδε το παρακακό σκαρφάλωσε στο βόλτο³ και νιαούριζε από ψηλά.

–Αλτ!... Αντρέα, είπε αυτός με τη χρυσαφιά περικεφαλαία, τρέχα ίσαμε τη γωνιά και κοίταξε μην έρχεται κανένας.

–Αν κάνει πως ξεμυτάει το Παπακοκάκι ο γιος του, θα τον συγυρίσω μια χαρά, μουρμούρισε φεύγοντας ο άλλος.

Το ψηλό εκείνο σπίτι με τα ευρωπαϊκά κεραμίδια ήταν το τελευταίο μετά το σπίτι του γιατρού στο ερημικό ετούτο μέρος, τα Πάνω Περιβόλια. Μερικές βίλες χωμένες μέσα στην πρασινάδα τραβούν γραμμή από τη μια μεριά του δρόμου. Η αντικρινή κατέβαινε απότομα.

Οι μουριές είναι τραγωδία τώρα τον χειμώνα, δεν υπάρχει δέντρο με πιο άχαρα γυμνά κλωνιά. Την άνοιξη όμως το φύλλωμά τους φουντώνει μια χαρά και τότε τις μαδούσαμε αλύπητα με βέργες και με

¹ **σκληριές**: πολύ δυνατές, διαπεραστικές κραυγές.

² **αλαλητό**: δυνατές φωνές, πολεμική ιαχή, αλαλαγμός.

³ **βόλτο**: πέτρινο τοξωτό κατασκεύασμα, καμάρα.

πετονιές. Τρέφαμε κάμποσα μεταξοσκούληκα μέσα σ' ένα κουτί, έτσι, από περιέργεια, φιλοσοφώντας ασυνείδητα πάνω σε τούτο το μυστήριο. Κι έπειτα, πειστωμένοι κι ανικανοποίητοι, παιδεύαμε τις κάμπιες με μια ένστικτη, βουβή, παιδιάτικη απονιά. Κάποτε μάλιστα μας πήρε στον λαιμό του ο Σταύρος. Βεβαίως πως μέσα στα κουκούλια οι κάμπιες πιπιλίζουν την ουρά τους –την άκρη του τελευταίου σπόνδυλου εννοούσε– κι έτσι μας έπεισε να τ' ανοίξουμε δίχως να περιμένουμε να βγούνε οι ψυχές. Φυσικά, δεν είδαμε τίποτα τέτοιο, μονάχα που ψοφήσαν για καλά τα ζούδια του Θεού –ως και η φτερωτή ψυχούλα τους ακόμα– και πήγε στράφι ο σπόρος τη χρονιά εκείνη. Αυτά όλα είχανε κάποια σχέση ανομολόγητη και με τη σχολική παράσταση που δώσαμε στις εξετάσεις. Την ώρα που ο Σωκράτης –μια και τέλειωσε ο ρόλος του– έβγαλε τη γέρικη περούκα κι έπιασε να ξεσφίγγει από τη μέση του τη σπάδα του ιππότη, ένας κύριος που όλο και στριφογύριζε κοντά στα καμαρίνια του σκάζει δυο φιλιά στο σβέρκο και του κάνει: –Ωχουτο, από κάμπια μεταμορφώθηκε σε όμορφο αγόρι!... Ο Σωκράτης θύμωσε όποτε του θυμίζαμε το περιστατικό.

Εκτός απ' τις μουριές, κάτι χοντροί αδάνατοι στολίζανε το ίσιωμα, σχεδιασμένοι γκριζοπράσινοι πάνω στον ουρανό, άλλοι ολόρδοι, σπαθωτοί, κι άλλοι σακατεμένοι. Δείχνανε γκριζογάλαζοι από μακριά. Εκεί δίπλα παρατήσαν τα παιδιά το καροτσάκι με τη μικρή αντλία και στήσανε κουβέντα περιμένοντας, λαχανιασμένοι ακόμα. Ο ιδρώτας λάσπωνε τη σκόνη πάνω στα πρόσωπά τους κι οι περικεφαλαίες αστράφτανε στον ήλιο.

Πολίτης, Κ. (1995). *Eroica*. Αθήνα: Εστία - Νέα Ελληνική Βιβλιοθήκη.

Δραστηριότητες

1. Ποια είναι τα αγαπημένα παιχνίδια των παιδιών; Περιγράψτε, προφορικά, τι κάνουν. Τι σας κάνει εντύπωση; Συγκρίνετε το παιχνίδι που περιγράφεται στο απόσπασμα με τα παιχνίδια των σημερινών παιδιών.
2. Πώς είναι ντυμένα τα παιδιά; Για ποιον λόγο πιστεύετε ότι έχουν επιλέξει αυτή την περιβολή;
3. Στο απόσπασμα υπάρχει διάλογος και αφήγηση. Ποια είναι τα πρόσωπα που συμμετέχουν στον διάλογο; Αυτός που αφηγείται την ιστορία ανήκει στην παρέα των παιδιών; Σε συνεργασία με τον διπλανό ή τη διπλανή σας, μετατρέψτε το διαλογικό μέρος του αποσπάσματος σε αφήγηση (δύο περίπου παραγράφων). Τι αλλάζει με τη μετατροπή που κάνατε;

←
Κοσμάς Πολίτης: *Λεμονοδάσος*,
Στου Χατζηφράγκου
(περιλήψεις μυθιστορημάτων)

ΚΟΣΜΑΣ ΠΟΛΙΤΗΣ (1888-1974)

Ψευδώνυμο του Πάρη Ταβελούδη. Γεννήθηκε στην Αθήνα, αλλά η οικογένειά του εγκαταστάθηκε πολύ νωρίς στη Σμύρνη. Με το έργο του συνέβαλε στην ανανέωση της νεοελληνικής πεζογραφίας και με τις νεωτεριστικές τάσεις του αφηγηματικού του λόγου ξεχώρισε ανάμεσα στους συγγραφείς της Γενιάς του '30. Έχει γράψει πολλά σπουδαία μυθιστορήματα, όπως *Το Λεμονοδάσος* (1930), *Η Εκάτη* (1933) και η *Eroica* (1938), που αποτελεί το ωριμότερο ηρωικό έργο του.

Παίζοντας με τα κείμενα

1. Δουλέψτε σε ομάδες: Μπείτε στη θέση της κούκλας (με αφορμή το ποίημα «Η κούκλα») και γράψτε μία σελίδα ημερολογίου, όπου η κούκλα μιλά και περιγράφει την κατάστασή της και τα συναισθήματά της. Στη συνέχεια, δημιουργήστε ένα podcast, βλέποντας στο QR code τα βήματα που χρειάζεται να ακολουθήσετε. Μέσα από τον ρόλο της κούκλας, θα εκφράσετε στο podcast αυτό τα συναισθήματά σας και θα περιγράψετε πώς, κατά τη γνώμη σας, θα πρέπει να σας συμπεριφέρονται οι άλλοι, ώστε να νιώθετε ευτυχισμένοι.

←
Πώς να δημιουργήσεις το δικό σου
podcast: Βασικά βήματα

2. Δημιουργήστε παίζοντας! Διαβάστε ξανά το κείμενο «Χαρταετοί» του Μάρκου Μέσκου με την ομάδα σας και εφαρμόστε την τεχνική blackout, ώστε να συνθέσετε ένα ποίημα με θέμα τους χαρταετούς. Στη συνέχεια, διαβάστε το ποίημα της Ρίτας Μπούμη-Παπά και δημιουργήστε δύο καλλιγραφήματα. Στο ένα βάλτε στίχους από το ποίημα «Ο χαρταετός» και στο δεύτερο τους στίχους από το ποίημα που συνθέσατε με την ομάδα σας. Αναρτήστε τις δημιουργίες σας στην τάξη.

←
Ποίηση συσκότισης με αφορμή
το κείμενο «Οι χαρταετοί»

←
Παρακολουθήστε το βίντεο που
εξηγεί τι είναι το καλλιγράφημα /
καλλιγράμμα και πώς μπορείτε να
συνθέσετε το δικό σας.

←
Ρίτα Μπούμη-Παπά,
«Ο χαρταετός»

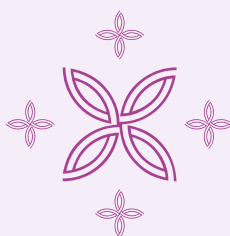
3. Με αφορμή το απόσπασμα του μυθιστορήματος *Eroica*, επιλέξτε έναν χαρακτήρα και, σε συνεργασία με την ομάδα σας, δημιουργήστε το προφίλ του, περιγράφοντας με λεπτομέρειες τα εξωτερικά του χαρακτηριστικά, αλλά, κυρίως, τα γνωρίσματα του χαρακτήρα του.

←
Διαβάστε ένα απόσπασμα από το μυθιστόρημα του Louis Pergaud, *Ο πόλεμος των κουμπιών*. Παρουσιάστε προφορικά με την ομάδα σας τις ομοιότητες του παιχνιδιού των παιδιών με το παιχνίδι της παρέας στο απόσπασμα του μυθιστορήματος *Eroica*.

←
Παρατηρώ πίνακες ζωγραφικής και δημιουργώ:
Ανακαλύψτε τα χαρακτηριστικά των έργων τέχνης και εμπνευστείτε,
για να γράψετε τη δική σας φανταστική περιπέτεια.

Άξονας Γ'

Αυτογνωσία (Εφηβεία,
ήρωες και ηρωίδες)

Συστάδα 1η

Σχολική ζωή

«Η γη ακουμπάει από τη μια μεριά
στην όχθη των ονείρων σας
Ακούστε με είμαι από τους δικούς σας
δώστε μου ένα χέρι
Που ν' αγαπάει μεμιάς να κόβει
τα ολόκληρα όνειρα
Να κολυμπάει ελεύθερα στα νιάτα των νεφών.
Η γη μιλάει κι ακούγεται απ' το ρίγος των ματιών»

Οδυσσέας Ελύτης

Στη συστάδα που ακολουθεί, θα διαβάσετε λογοτεχνικά κείμενα που μιλούν για τη σχολική ζωή. Επιδιώκεται:

- ▶ Να συγκρίνετε παλαιότερες με πιο σύγχρονες μορφές σχολείου, αλλά και τη στάση των παιδιών απέναντι στο σχολείο και στους δασκάλους τους.
- ▶ Να εκφράσετε τα συναισθήματά σας, μπαίνοντας στη θέση των ηρώων.
- ▶ Να παρατηρήσετε τους τρόπους με τους οποίους τα εκφραστικά μέσα στην ποίηση συνθέτουν εικόνες και αποδίδουν συναισθήματα.
- ▶ Να αναγνώσετε με τρόπο εκφραστικό ποιήματα, δίνοντας έμφαση στον ρυθμό.
- ▶ Να δραματοποιήσετε τα διαλογικά μέρη των κειμένων παίζοντας στην τάξη.

Κείμενα συστάδας

Κωστής Παλαμάς Το σχολείον

Το ποίημα που ακολουθεί γράφτηκε το 1884 και περιγράφει μια παλαιότερη μορφή της σχολικής ζωής. Το ποιητικό υποκείμενο αναπολεί τις μαθητικές μέρες που έζησε ως παιδί μαζί με τους συμμαθητές και τις συμμαθήτριές του.

Α΄

Κορίτσια και παιδιά μαζί μας είχαν στο σχολείο·
 συχνά, κεφάλια δίδυμα, στο ίδιο το βιβλίο
 ένας μικρός και μια μικρή εσκύβαν πλάγι πλάγι,
 στην πλάκα εξωγράφιζαν καράβια και πελάγη,
 εδώ κι εκεί αράδιαζαν ψαράκια και γοργόνες,
 και κάποτε χεροπιαστές τις ίδιες των εικόνες,
 που ήταν, τυφλή στη χάρη της, η ίδια η ευτυχία.
 Μαθαίναμε τα γράμματα με τόση προθυμία!
 Το γιατρικό που δύσκολα κάθε παιδί το πίνει
 σα ζάχαρη το γλύκαινε η συντροφιά εκείνη
 από μικρούλες πεταχτές και αηδονολαλούσες,
 και, βέργα του δασκάλου μας, λιγότερο πονούσες.
 Μία χαρά η γνωριμιά και η ζωή μας ήταν·
 επαίρναν απ' την τρέλα μας, κι εμείς απ' τη ντροπήν των,
 και πριν μας δέσ' η μάγισσα η αγάπη στον καημό της
 μας σκέπαζε, σαν άγγελος λευκός, η αδωότης.
 Δε λησμονούντ' οι γελαστές κι ολόγλυκες ημέρες
 τ' αμύριστ' άνθ', οι άφτερες ακόμα περιστέρες,
 τα ξέπλεγα κοντά μαλλιά, τ' απλά φορεματάκια,
 τα νάζια, τα καμώματα, κι η πονηριά κι η κάκια,
 τα χείλη που γελούσανε, τα μάτια που εκλαίγαν,
 τα γέλια που δεν πλήγωναν, τα δάκρυα που δεν καίγαν.
 Τώρα που πέρασε ο καιρός, εγώ που τίποτ' άλλο
 δεν ξέρω ακόμα μέσα μου για να με πουν μεγάλο
 παρά καρδιά για ν' αγαπά και νιώθει το φαρμάκι,
 κι είμαι το ίδιο του σχολείου παντοτινά παιδάκι [...]

Παλαμάς, Κ. (2018). *Άπαντα*, Τόμος Α' (επιμ. Γ.Κ. Κασίνης). Αθήνα: Ίδρυμα Κωστή Παλαμά.

←
 «Το σχολείον»:
 Απαγγελία του ποιήματος
 από την Π. Μπίστα

Δραστηριότητες

1. Ποιες είναι οι πρώτες σας εντυπώσεις από την ανάγνωση του ποιήματος; Τι σας άρεσε και τι σας δυσκόλεψε;
2. Θεωρείτε ότι υπάρχουν διαφορές ανάμεσα στο σχολείο που περιγράφει ο Παλαμάς και στο σχολείο, όπως το ξέρετε σήμερα; Μπορείτε να αναφέρετε μερικές;
3. Ο Henry Jules Jean Geoffroy (1853-1924) ήταν Γάλλος ζωγράφος και εικονογράφος, γνωστός για τις σκηνές που ζωγράφιζε με θέμα τα παιδιά. Παρατηρήστε προσεκτικά τους πίνακες και σκεφτείτε ποιος εκφράζει καλύτερα το ποίημα «Το σχολειόν»; Μπορείτε να δικαιολογήσετε την απάντησή σας;

Πηγή: wikiart.org

↑ Henry Jules Jean Geoffroy, *Σχολική τάξη* (1888), National Museum of American History, Ουάσιγκτον

Πηγή: wikiart.org

↑ Henri Jules Jean Geoffroy, *Μάθημα ζωγραφικής στο δημοτικό* (1893)

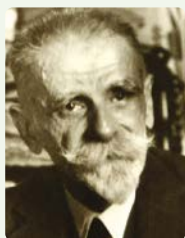
4. Ο ποιητής μάς αναφέρει τις αναμνήσεις του χρησιμοποιώντας έμμετρο λόγο. Διαβάστε το ποίημα μεγαλόφωνα και εκφραστικά, τονίζοντας τον ρυθμό του. Τι παρατηρείτε;

←
Είδη ομοιοκαταληξίας:
Βασικά στοιχεία

←
Το σχολείο στην τέχνη: Δείτε
πίνακες ζωγραφικής (συλλογή
εικόνων) από τον 17ο έως
τον 21ο αιώνα. Τι σας κάνει
εντύπωση;

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ (1859-1943)

Ποιητής, πεζογράφος, θεατρικός συγγραφέας, ιστορικός και κριτικός της λογοτεχνίας. Γεννήθηκε στην Πάτρα και μεγάλωσε στο Μεσολόγγι. Θεωρείται ένας από τους σημαντικότερους Έλληνες ποιητές, που συνέβαλε στην εξέλιξη και ανανέωση της νεοελληνικής ποίησης. Υπήρξε κεντρική μορφή της λογοτεχνικής γενιάς του 1880, πρωτοπόρος, μαζί με τον Νίκο Καμπα και τον Γεώργιο Δροσίνη, της Νέας Αθηναϊκής Σχολής.

Ζαχαρίας Παπαντωνίου Τα ψηλά βουνά

Στο μυθιστόρημα αυτό, που γράφτηκε το 1918, εξιστορούνται οι εμπειρίες μιας ομάδας συμμαθητών που περνούν τις καλοκαιρινές τους διακοπές στο βουνό. Εκεί μαθαίνουν να λειτουργούν σαν μία κοινότητα και να προστατεύουν το δάσος. Στο επεισόδιο που ακολουθεί, γνωρίζουν ένα ντόπιο αγόρι, τον Λάμπρο, που τους ζητά μια πολύ παράξενη χάρη.

Ύστερα από λίγες στιγμές ο Λάμπρος, ορθός καθώς ήταν, ρώτησε:

–Πού το 'χετε το χαρτί;

–Ποιο χαρτί; ρώτησαν τα παιδιά.

–Να, το χαρτί που σας μαθαίνει τα γράμματα.

–Το βιβλίο θέλεις να πεις; Το έχουμε στο σπίτι. Τι να το κάνουμε εδώ; Έχουμε, βλέπεις, διακοπές.

–Τ' είν' αυτές οι διακοπές; Πράματα;

–Όχι, Λάμπρο, θέλουμε να πούμε πως το καλοκαίρι δεν έχουμε σχολείο· λοιπόν δεν έχουμε και χαρτιά κοντά μας. Το θέλεις τίποτα το βιβλίο;

Δεν μίλησε. Μα σαν έσκαψε πάλι το χώμα δυο-τρεις φορές με την πατούσα του και ξεροκατάπие, είπε ξαφνικά και δυνατά:

–Με μαθαίνετε την άλφα;

–Ποιος, εμείς;

–Αμ ποιος! Εσείς που ξέρετε τα γράμματα.

Τα δυο παιδιά κοιτάχτηκαν και, σαν να συνεννοήθηκαν μονομιás, απάντησαν και τα δυο:

–Ακούς, λέει, Λάμπρο!

–Τώρα κιόλας, είπε ο Λάμπρος.

–Τώρα δα! Μα δεν έχουμε βιβλίο.

–Έχω γω.

Και βάζοντας τα δάχτυλα στο σελάχι¹ του, τράβηξε από μέσα ένα φύλλο χαρτί με τυπωμένα γράμματα μαύρα και κόκκινα...

Ήταν ένα φύλλο από τα ιερά βιβλία της εκκλησίας.

«Ιλάσθητί μου των αμαρτιών²...» διάβασε ο Δήμος. Το φύλλο είχε και σταλάματα κεριών από εσπερινό ή αγρυπνία. Ποιος ξέρει πού το είχε βρει ο Λάμπρος και το μάζεψε... Απ' αυτό κοίταζε ο καημένος να μάθει γράμματα, μονάχος του!

Τάχα πόσοι παλιοί παππούληδες και προσπάπποι³ μας δεν έμαδαν να διαβάζουν από τον Απόστολο;

¹ **σελάχι:** από την τουρκική λέξη «σιλάχ». Ανδρική ζώνη φτιαγμένη από δέρμα, είτε από χοντρό χαρτόνι ντυμένο με πανί είτε από χοντρό βελούδο. Τη χρησιμοποιούσαν ως οπλοθήκη για χατζάρες ή γιαταγάνια. Φοριόταν μαζί με τις ενδυμασίες στη μέση πάνω από τη φουστανέλα.

² **Ιλάσθητί μου των αμαρτιών:** συγχώρεσε τις αμαρτίες μου.

³ **προσπάπποι:** προπάπποι.

–Να το άλφα! είπε ο Λάμπρος κι έδειξε με το δάχτυλό του στο φύλλο ένα άλφα κεφαλαίο.

–Α, μπράβο! Τώρα θα μας δείξει και το θήτα.

–Αμ’ αν ήξερα το θήτα! είπε ο Λάμπρος. Τότε του είπαν να καθίσει και να βλέπει τι του δείχνουν στο χαρτί κι ό,τι λένε να λέει κι αυτός.

Ο Λάμπρος, φραπ! Κάθισε σταυροπόδι με μοναδική ευκολία. Εκεί άρχισε το μάθημα.

–Τούτο είναι το μικρό άλφα. Τούτο είναι το θήτα... τούτο είναι το έψιλον... δδδδ... μμμμμμμμμμ... δε ... ο με... θα... σου.

Έτσι έγινε το πρώτο μάθημα. Ο Λάμπρος κοίταζε να τ’ αρπάξει όλα τα γράμματα εκείνη την ώρα.

Όχι λοιπόν, δεν ήταν αγρίμι. Αν φάνηκε έτσι την πρώτη φορά στην καλύβα, ήταν από τη στενοχώρια του που είδε παιδιά του σχολείου.

Μήνες τώρα έχει τα γράμματα κρυφό καημό. Άκουσε πως πολλοί πιάνουν μια φυλλάδα και τη διαβάζουν από πάνω ως κάτω νερό, πως άλλοι μπορούν και μετρούν ίσαμε τα χίλια.

Να ήξερε κι αυτός να μετρήσει τα γίδια του! Λέει στην τύχη πως είναι καμιά διακοσαριά, μα δεν το ξέρει.

Να γιατί, βλέποντας τα παιδιά πρώτη φορά, ντράπηκε. Να ΄ξερε να βουτηξει στο μελάνι και να βάλει τ’ όνομά του, έτσι σαν τον παππούλη του τον γερο-Θανάση!

Τι είναι αυτός, τι είναι κείνα; Τούτος δεν ξέρει άλλο από τα γίδια και τον σουγιά του. Ενώ εκείνα μπορούν να βάλουν όλα τα γράμματα στη γραμμή, να τα εξηγήσουν και να πούνε και τον Απόστολο.

Παπαντωνίου, Ζ. (1999). *Τα ψηλά βουνά*, 14η έκδοση. Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της Εστίας.

←
Ζαχαρίας Παπαντωνίου,
Τα ψηλά βουνά

Δραστηριότητες

1. Το απόσπασμα που διαβάσατε έχει κυρίως διαλογική μορφή. Τρία παιδιά από την τάξη να αναλάβουν να το αναγνώσουν με τον κατάλληλο επιτονισμό, προσπαθώντας να αποδώσουν τα συναισθήματα των προσώπων.

Δείτε στο ινφογράφημα τα χαρακτηριστικά του διαλόγου στη λογοτεχνία.

2. Σκεφτείτε αν, κατά τη γνώμη σας, είναι σημαντικό αυτό που επιθυμεί ο Λάμπρος. Πώς θα νιώθατε αν ήσασταν στη θέση του;
3. Πιστεύετε ότι τα παιδιά συμπαθούσαν από την αρχή τον Λάμπρο; Αν όχι, για ποιον λόγο; Άλλαξαν τη στάση τους στη συνέχεια;

ΖΑΧΑΡΙΑΣ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ (1877-1940)

Ποιητής, πολιτικός, διηγηματογράφος, δημοσιογράφος, κριτικός τέχνης και ακαδημαϊκός. Υποστήριξε θερμά την επίσημη καθιέρωση της δημοτικής γλώσσας. Το μυθιστόρημά του *Τα ψηλά βουνά* εκδόθηκε το 1918 και χρησιμοποιήθηκε ως σχολικό βιβλίο. Μάλιστα, ήταν το πρώτο σχολικό αναγνωστικό που γράφτηκε στη δημοτική γλώσσα και αποτελεί τομή στην ιστορία της νεοελληνικής εκπαίδευσης. Αναφέρεται στις παιδαγωγικές αρχές της συνεργασίας, της εργατικότητας και της αλληλεγγύης.

Philippe Barbeau
Ο Τυφλοπόντικας

Στο απόσπασμα που θα διαβάσετε, μια ομάδα συμμαθητών εκφράζουν, με κάθε δυνατό τρόπο, τη δυσσέκειά τους προς το σχολείο και τους εκπαιδευτικούς τους. Ωστόσο, κάτι αλλάζει με την έλευση ενός καινούργιου προσώπου, του Τυφλοπόντικα.

Μισούσαμε τόσο πολύ το σχολείο, που κάναμε τον βίο αβίωτο¹ στους δασκάλους μας. Είχαμε βγάλει νοκ-άουτ τέσσερις, απ' την αρχή του σχολικού έτους. Τέσσερις σε δύο μήνες. Όποιος άντεχε πάνω από τρεις βδομάδες στα καψόνια και στις πλάκες μας ήταν ήρωας. Ο επιθεωρητής έπρεπε κανονικά να τον παρασημοφορήσει. Το ρεκόρ μας: μια δασκάλα έφυγε μετά από μιας μέρας μάθημα. Θα 'ναι δύσκολο να το σπάσουμε τέτοιο ρεκόρ.

Την καημένη, την έλεγαν δεσποινίδα Κατσικάκη. Με τέτοιο όνομα τα καλαμπούρια πήγαν σύννεφο.

-Λες να γεννήθηκε σε μαντρί;

-Δεν ξέρω, πάντως μοιάζει περισσότερο με γίδα.

Ο Σουφλέ στο είδος του:

-Πολύ ορεκτικό όνομα! Τη φαντάζομαι ψητή στη σούβλα.

-Ξέρετε τι τρώει για σαλάτα; Γρασίδι.

Φυσικά, όλα αυτά τα λέγαμε δυνατά. Μερικοί μάλιστα ξεφώνιζαν. Το δήραμα είχε πιαστεί στην παγίδα μας και προσπαδούσε να ξεφύγει γράφοντας συνέχεια στον πίνακα. Φαινόταν να τα έχει χάσει. Έσπαγε τις κιμωλίες με τέτοιον ρυθμό, που κατανόησε ένα κουτί των εκατό σε μία ώρα. Στ' απογευματινά μαθήματα δεν εμφανίστηκε.

Κι ωστόσο, η δεσποινίς Κατσικάκη δεν ήταν κακιά σε σχέση με τους άλλους δασκάλους που παρέλασαν απ' την αρχή του χρόνου. Ήταν μάλιστα πολύ συμπαθητική σε σύγκριση μ' εκείνο τον φρενοβλαβή που μας τάραζε στην τιμωρία πριν ακόμα κάνουμε τίποτα. Ούρλιαζε σαν μανιακός. Για δέσιμο. Για να συνέλθει, αρχίσαμε βέβαια κι εμείς τη θεραπεία, με όλα τα μέσα που διαδέταμε: μπουκάλια με μπογιά ζωγραφικής αδειασμένα στον χαρτοφύλακά του, βρομόλογα γραμμένα στον πίνακα κι άλλα πιο αποτελεσματικά φάρμακα που δεν τολμώ να αναφέρω. Δεν υπερηφανεύομαι γι' αυτά. Ήταν πραγματικά άσχημα, αλλά όταν κάποιος μας μπαίνει στη μύτη, πάει γυρεύοντας. Κι αυτός ο δάσκαλος μας παραμπήκε στη μύτη.

Η καημένη η δεσποινίς Κατσικάκη! Έκανε τη βλακεία να διαλέξει ένα πολύ βρόμικο επάγγελμα. Ένα επάγγελμα που το θεωρούμε άχρηστο και μάλιστα επικίνδυνο για τα μυαλά μας, που κινδυνεύουν να ανάψουν απ' την πολλή δουλειά, σαν μηχανή αυτοκινήτου που παραζορίζεται. Γι' αυτό και μεις την λιώσαμε χωρίς κανέναν οίκτο.

Που λέτε, ήμασταν εκεί, γαντζωμένοι στον βράχο της φιλίας μας, στη μέση μιας θάλασσας όπου παραμόνευαν κοπάδια καρχαρίες, μεταμφιεσμένοι σε υποδειγματικούς μαθητές και αυστηρούς δασκάλους, έτοιμους να μας τιμωρήσουν, όταν ξαφνικά έφτασε εκείνος. Είχε ασήμαντη εμφάνιση κι ούτε

¹ **αβίωτος:** ανυπόφορος.

που τον προσέξαμε στην αρχή. Τον πήραμε είδηση μόνο όταν χρειάστηκε να μπει στην τάξη, μετά το χτύπημα του κουδουνιού.

Ο διευθυντής, ο κ. Ζουλό, που τον λέμε «μπαρμπα-Ζουλό», συνόδευε τον καινούργιο δάσκαλο που προσπάθησε να του παρουσιάσει τα μούτρα που υποτίθεται πως θα ήταν οι μαθητές του. Ήταν τυχερός που διαζόμεσταν να μπορούμε μέσα επειδή είχαμε ξυλιάσει απ' το κρύο, αλλιώς θα του έβγαине η ψυχή ώσπου να μας μαζέψει στον θάλαμο των βασανιστηρίων.

«Εκείνος» περίμενε στην πόρτα και όπως τον κοιτούσαμε, είδαμε ένα αγνό χαμόγελο στο πρόσωπό του. Εκείνη τη στιγμή, καθέννας από μας σκεφτόταν: «Α, πουλάκι μου, ήρδες να μας στρώσεις στη δουλειά, ε; Έννοια σου! Θα σε κάνουμε εμείς να μην ξέρεις από πού να φύγεις. Θ' αφήσεις τα κόκαλά σου εδώ μέσα!».

Από σωματική διάπλαση, δεν είχε τίποτα κοινό με τον Σούπερμαν και τον κοιτάζαμε σαν κουνούπι. Αυτό το ανθρωπάκι δεν πρέπει να ήταν πάνω από ένα κι εξήντα. Η Ναταλί, η Αιμιλία και ο Φαμπρίς είχαν σχεδόν το ίδιο ύψος μ' αυτόν. Ήταν αδύνατος σαν οδοντογλυφίδα και φορούσε χοντρούς φακούς με κοκάλινο σκελετό. Το πρόσωπό του ήταν άσπρο. Για μια στιγμή, σκεφτήκαμε πως έπρεπε να είχε βγει από εργοστάσιο ασπιδίνης.

Ο Χοσέ μού σφύριξε στ' αφτί:

-Δεν μου λες, πρόσεξες πόσο χοντρά είναι τα γυαλιά του; Πρέπει να είναι τελείως στραβός κανείς για να φοράει τέτοια τζαμαρία. Τυφλοπόντικας είναι ο τύπος!

Αυτό ήταν. Από κείνη τη στιγμή, τελείως φυσικά, ο νέος δάσκαλος ονομάστηκε «Τυφλοπόντικας».

Όλες οι άλλες τάξεις είχαν μπει, όταν ο Τυφλοπόντικας μας είπε να τον ακολουθήσουμε. Η φωνή του ήταν γλυκιά, σταθερή όμως και σίγουρη. Περιμέναμε ν' ακούσουμε μια φωνή νευρική ή γκρινιαρική, όπως όλων των δασκάλων. Τέτοια ήταν κι η φωνή εκείνου του τρελού, ιδίως προς το τέλος, όταν άρχισε ν' ανακαλύπτει τις χαριτωμένες μας εκπλήξεις. Η φήμη μας έχει ξεπεράσει προ πολλού τα όρια του σχολείου και κατά γενικό κανόνα, οι δάσκαλοι που μας έρχονται, φτάνουν μισοπεδαμένοι απ' τον φόβο τους, πριν ακόμα μας δουν. Αυτός φαινόταν πολύ ήρεμος.

Τον ακολουθήσαμε χωρίς να παραβούμε καθόλου τις συνήθειές μας: με φωνές, κραυγές, σπρωξιές. Το παρατσούκλι του είχε γίνει ήδη γνωστό σε όλους μας.

Ο μπαρμπα-Ζουλό έβγαλε έναν βαθύ αναστεναγμό κι έκανε μεταβολή ανασηκώνοντας τους ώμους. Νομίζω μάλιστα πως τον άκουσα να λέει:

-Άλλος ένας που θα 'ναι λίγα τα ψωμιά του!

Εκείνη τη στιγμή, είχα κι εγώ την ίδια ακριβώς γνώμη. Πέφταμε έξω και οι δυο.

Αποφασισμένοι να χρησιμοποιήσουμε όλα τα όπλα που είχαμε δοκιμάσει στο παρελθόν, μπήκαμε στην τάξη σέρνοντας τα πόδια. Είναι απίστευτο το πόσο εκνευρίζει όλους αυτός ο θόρυβος... εκτός από μας. Πετάξαμε τις τσάντες μας από μακριά. Άλλες σκάσανε κάτω, άλλες πάνω στα θρανία. Καθίσαμε στις θέσεις μας μέσα σ' ένα πανδαιμόνιο από φωνές. Ο Τυφλοπόντικας δεν είπε τίποτα.

Πιάσαμε την κουβέντα μεταξύ μας:

-Είδες το ματς χτες το βράδυ στην τηλεόραση;

-Βέβαια! Και να δεις που...

-Τι θα φάμε το μεσημέρι;

-Βρες το! Πατάτες!

-Ξέρεις πώς τον λένε;

-... Τυφλοπόντικα.

-Όχι αυτό! Το αληθινό του.

-Γιατί; Έχει κι άλλο όνομα; Για φαντάσου!

-Που λες, χτες έγινε πάλι χαμός στο σπίτι μας. Οι γέροι μου πλακωθήκανε.

-Στο δικό μου έχουμε ειρήνη αυτές τις μέρες, αλλά οι αποπάνω μας σκοτώνονται. Χτες, κάνανε τόσο σαματά που δεν έκλεισα μάτι ως τη μία τη νύχτα.

Οι συζητήσεις δεν τελειώνουν. Ο Τυφλοπόντικας συνεχίζει να μη λέει τίποτα.

Έχει περάσει αρκετή ώρα χωρίς να έχει βγάλει λέξη κι αρχίζουμε να μην έχουμε πια τι να πούμε. Σιγά σιγά, σωπαίνουμε. Παρατηρούμε τον δάσκαλο σαν περίεργο ζώο. Εκείνος μας κοιτάζει με τα γαλάζια του μάτια, που φαίνονται καθαρά σαν ασυννέφιαστος ουρανόσ. Καθώς μεγαλώνουν από τους φακούς, μοιάζουν με το νερό μιας πισίνας. Μας εξετάζει έναν έναν, μας ανιχνεύει, μας ακτινογραφεί. Όταν το βλέμμα του πέφτει επάνω μου, δεν αισθάνομαι καθόλου άνετα. Τέλος πάντων, πολύ περίεργο ανθρωπάκι!

Έχει περάσει μια ώρα σχεδόν που είμαστε στην τάξη κι αποφασίζει τελικά να μας απευθύνει τον λόγο:

-Καλημέρα! Όπως θα έχετε ήδη καταλάβει είμαι ο καινούργιος σας δάσκαλος. Είμαι είκοσι τριών χρόνων κι ονομάζομαι Νταβίντ Μυλωνάς.

Ο Φαμπρίς αφήνει να του φύγει ένα κακάρισμα, μετά σιγοτραγουδάει:

Εύπνα, ξύπνα μυλωνά!

Ο μύλος του γυρίζει.

Γυρίζει κι ανεμίζει

Μυλωνά, μυλωνά...

Το βρίσκουμε αρκετά πετυχημένο κι αρχίζουμε να τον συνοδεύουμε στο τραγούδι. Περιμένουμε να δούμε τον καινούργιο ν' ανάβει. Όταν βάλεις στη φωτιά μια χύτρα ταχύτητας, αρχίζει σε λίγο να σφυρίζει. Το ίδιο κι οι δάσκαλοι, μόνο που, αντί να σφυρίζουν, ξεφωνίζουν.

Για να πάρει θράση, αρχίζουμε να τραγουδάμε πιο δυνατά... και να που ο Τυφλοπόντικας αρχίζει κι αυτός να τραγουδά. Όχι απλώς τραγουδά, αλλά τραγουδά με κέφι, πότε πιο γρήγορα και πότε πιο αργά, ανάλογα με τον σκοπό.

Μόλις τελειώνει το τραγούδι, μένουμε άφωνοι, σαστισμένοι. Κοιτάζω τους φίλους και τις φίλες μου. Τα μάτια τους στριφογυρνάνε γύρω γύρω. Λες και είναι μπάλες του μπιλιάρδου. Σαν να έχουμε μπροστά μας έναν εξωγήινο.

Ο Τυφλοπόντικας συνεχίζει να μας παρατηρεί. Ένα χαμόγελο φωτίζει το πρόσωπό του, αλλά προσέξτε! Όχι κακό χαμόγελο. Κάθε άλλο! Μάλλον χαμόγελο ενός φίλου που μόλις σου έχει κάνει ένα καλόκαρδο αστείο.

-Σας αρέσει το τραγούδι; Καλό αυτό, κι εμένα μου αρέσει. Αύριο θα φέρω την κιθάρα μου και θα σας μάθω μερικά τραγούδια, λιγότερο γνωστά αλλά πολύ ωραία.

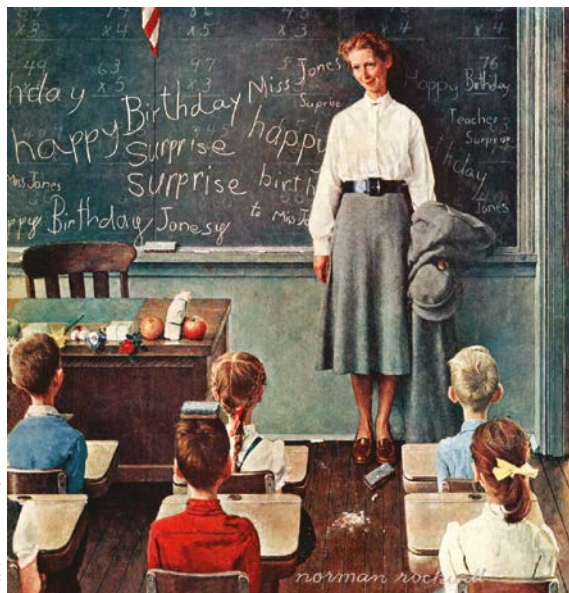
Αρχίζουμε να κουβεντιάζουμε μαζί του. Μιλάει με την ίδια πάντα γλυκιά φωνή που είναι ζεστή, καλονική και κυρίως όχι μονότονη. Συζητάμε για χίλια πράγματα. Του κάνουμε μερικές ερωτήσεις. Εκείνος ζητά λεπτομέρειες σχετικά με τον τρόπο που ζούμε και με τις ασχολίες των γονιών μας.

Εγώ του εξηγώ ότι η Άννι, η φίλη του μπαμπά, είναι άνεργη αυτή την εποχή και κάθεται στο σπίτι. Οι γονείς μου είναι χωρισμένοι κι η μαμά ζει τώρα μακριά, δεν τη βλέπω πια παρά μόνο αραιά και πού.

Του λέμε ακόμα για την αλάνα και την παράγκα μας. Ο Σουφλέ περιγράφει τις αγαπημένες του συνταγές. Ο Τυφλοπόντικας ενδιαφέρεται για όλα. Τι περίεργο! Είναι ο πρώτος μεγάλος και κυρίως ο πρώτος δάσκαλος που ενδιαφέρεται πραγματικά για μας.

Το κουδούνι χτυπά διάλειμμα. Πρέπει να βγούμε... δεν θέλω όμως να βγω, ούτε και τ' άλλα παιδιά άλλωστε. Καλά είμαστε εδώ. Έχουμε ζεστά χέρια κι η καρδιά μας αρχίζει να ξεπαγώνει. Λοιπόν, θα μείνουμε μέσα.

Barbeau, P. (1988). *Ο Τυφλοπόντικας* (μτφρ. Σ. Ζερβακάκη). Αθήνα: Νεφέλη.

Πηγή: wikiart.org

←

Norman Rockwell, *Χρόνια πολλά, δεσποινίς Τζόουνς* (1956) (Παρουσιάστηκε για πρώτη φορά ως εξώφυλλο στην εφημερίδα *Saturday Evening Post* στις 17 Μαρτίου 1956.)

Με το συγκεκριμένο έργο ο διάσημος Αμερικανός ζωγράφος και εικονογράφος Norman Rockwell (1894-1978) θέλησε να τιμήσει τη δασκάλα του της 8ης, η οποία τον ενθάρρυνε να ακολουθήσει την κλίση του στο σχέδιο και στη ζωγραφική. Ο πίνακας απεικονίζει με ρεαλιστικό τρόπο μία σχολική τάξη της δεκαετίας του 1950.

Δραστηριότητες

1. Σε συνεργασία με τον διπλανό ή τη διπλανή σας, υπογραμμίστε στο κείμενο κάποιες από τις σκανταλιές που κάνει ο πρωταγωνιστής μαζί με τους συμμαθητές του στους δασκάλους τους. Γιατί συμπεριφέρονται με αυτόν τον τρόπο;
2. **α.** Συνεργαστείτε μεταξύ σας, για να εντοπίσετε τα αποσπάσματα του κειμένου που εκφράζουν τα συναισθήματα των παιδιών.
β. Ποια σχήματα λόγου σάς βοηθούν να αντιληφθείτε την αλλαγή της στάσης του αφηγητή απέναντι στον Τυφλοπόντικα; Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε ως βοήθεια για την απάντησή σας τις λέξεις που βρίσκονται στην παρένθεση (συμπάθεια, περιφρόνηση, έκπληξη, επιφυλακτικότητα, εχθρικότητα, εκδικητικότητα, μίσος, εμπιστοσύνη).
3. Παρατηρήστε προσεκτικά τον πίνακα του Norman Rockwell και περιγράψτε προφορικά τι βλέπετε. Ποια πιστεύετε ότι είναι η σχέση της δασκάλας με τους μαθητές της; Κατά τη γνώμη σας, υπάρχει σύνδεση ανάμεσα στη σχέση που αναπαριστά ο πίνακας και σε αυτή που αναδεικνύει το κείμενο του Barbeau;

PHILIPPE BARBEAU (γενν. 1952)

Γεννήθηκε στη Γαλλία και είναι δάσκαλος, γι' αυτό και αγαπάει να μαθαίνει στα παιδιά να δουλεύουν μέσα στη χαρά, στην εμπιστοσύνη και στον αλληλοσεβασμό. Πιστεύει ότι ο κάθε άνθρωπος αξίζει την προσοχή μας, γιατί κρύβει μέσα του τουλάχιστον ένα χάρισμα που μπορεί να βγει στην επιφάνεια. Έγραψε ιστορίες για απλά και καθημερινά θέματα, με πρωταγωνιστές καλόκαρδους ήρωες.

Κυριάκος Ντελόπουλος Ο Άκης και οι άλλοι

Ο Άκης είναι ένας μαθητής που περιγράφει με χιούμορ περιστατικά της καθημερινότητάς του. Στο απόσπασμα που ακολουθεί, μπαίνει στην τάξη του, η οποία είναι κατάμεστη από μολόχες, γεγονός που δεν αρέσει καθόλου στη δασκάλα τους, την κυρία Ουρανία.

Η τάξη μας κολυμπούσε στα πράσινα και στα μοβ: ήταν γεμάτη μολόχες¹. Όλα τα παιδιά –εκτός απόμένα– φέρανε όσες μολόχες είχαν βρει. Όλα ήθελαν να ευχαριστήσουν την κυρία Ουρανία. Έκοψαν, αγόρασαν, ζήτησαν, μάδησαν, ξερίζωσαν. Ποτέ η τάξη μας δεν ήταν τόσο όμορφη! Μολόχες στα μπροστινά θρανία. Μολόχες στα πισινά. Μολόχες στα μεσαία. Μολόχες στα περβάζια. Μολόχες στους διαδρόμους. Μολόχες στο βάθρο. Μολόχες στην έδρα. Μολόχες κρεμασμένες από τα ηλεκτρικά φώτα. Μολόχες στην εικόνα του Σταυρωμένου σαν στεφάνι που σκέπαζε το άλλο με τ' αγκάδια. Μολόχες γύρω στον πολιτικό χάρτη της Ελλάδας που τώρα έμοιαζε γεωφυσικός. Μολόχες στο ντουλάπι με τις κιμωλίες και τους κύβους. Μολόχες, μολόχες, μολόχες, μολόχες, μολόχες. Παντού, παντού, παντού, παντού, παντού. Μικρές, μεσαίες, μεγάλες. Με φυλλαράκια πράσινα, με φυλλαράκια κιτρινισμένα, με φυλλαράκια μαραμένα, με φυλλαράκια φρέσκα. Μολόχες με λουλουδάκια, μολόχες με ρίζες, μολόχες χωρίς ρίζες. Η τάξη γιόρταζε. Τι ωραίο μάθημα που θα κάναμε! Όλοι ήμαστε χαρούμενοι –κι εγώ που δεν έφερα– και υπερήφανοι, γελαστοί, λουλουδισμένοι. Η κυρία Ουρανία θα χαιρόταν τόσο που την αγαπούσαμε –εμένα μου λες– και φέραμε μολόχες για το μάθημα. Και να, μόλις χτύπησε το κουδούνι, η κυρία Ουρανία. Σηκωθήκαμε, όπως κάναμε κάθε φορά που έμπαινε κάποιος, όπως μας είχε πει να κάνουμε η κυρία Κανελλοπούλου, και είπαμε όλοι μαζί «Καλημέρα κυρία Ουρανία», αλλά εκείνη είχε σταθεί στην πόρτα και δεν έμπαινε. Θα μπει; Δεν θα μπει; Θα μπει. Μπήκε! Πέρασε με δυσκολία τον διάδρομο προσέχοντας μην πατήσει στο πράσινο λιθάδι. Παραμέρισε μερικές μολόχες, άνοιξε διάδρομο. Πέρασε. Έφτασε στην έδρα. Δεν μας χαιρέτησε – είδατε κακιά; Ανέβηκε στο βάθρο. Κλότσησε μερικά από τα φυτά για να πατήσει, γιατί κι εκεί οι μολόχες ήταν σωρός. Τράβηξε το κάθισμα να καθίσει αλλά ήταν κι αυτό γεμάτο. Άρπαξε τις ωραίες μακριές μολόχες που έπαιρναν τη δέση της και τις πέταξε από το παράθυρο κι όπως γύρισε, είδαμε πρώτη φορά το πρόσωπό της που είχε χρώμα μολοχί, τόπους σκούρο, τόπους ανοιχτό. Είχε γίνει ένα με το πρασινομόβ χρώμα της τάξης μας και ήταν ασορτί² που λένε.

– Έξω! Έξω! Πετάξτε τες όλες έξω. Μην τις βλέπω. Απ' το παράθυρο. Σ' ένα λεπτό να μην υπάρχει καμία. Καμιά! Μ' ακούσατε; Καμιά! Αχ, τα παλιόπαιδα, τι μου έκαναν. Δεν τσάκιζα καλύτερα το πόδι μου να μην έλθω σ' αυτή την τάξη. Πρώτη φορά στη σταδιοδρομία³ μου μου συμβαίνει αυτό. Θα δείτε. Κι έφυγε.

¹ **μολόχα:** είδος λουλουδιού με πολύχρωμα άνθη.

² **ασορτί:** ταιριαστό.

³ **σταδιοδρομία:** επαγγελματική εξέλιξη.

Εμείς πέσαμε πάνω στις μολόχες ν' αδειάσουμε την τάξη. Πετάξαμε από το παράθυρο όλες τις ωραίες μας μολόχες. Η Λέλα, η Λίλα και η Λούλα θγάλανε από το κεφάλι τους τα στεφάνια που είχαν πλέξει και με στενοχώρια τους τα πέταξαν πάνω από τις χοντρές μολόχες. Αδειάσαμε τα θρανία, την έδρα, το ντουλάπι. Βγάλαμε από τον Χριστούλη το στεφάνι και μας φάνηκε πως του κακοφάνηκε που τον αφήσαμε με το αγκαθωτό.

– Τελειώσατε; ακούστηκε η βραχνή φωνή από τον διάδρομο. Αν δεν τις πετάξετε όλες, δεν μπαίνω μέσα.

Τις πετάγαμε. Θα τις μαζέψουμε όλες και θα μπει.

Να μη μείνει ούτε μία! Να μη μείνει ούτε μία!

– Ακόμα;

Ακόμα.

– Περιμένω.

Περιμένει.

–Θα σας συγγυρίσω εγώ!

Θα μας συγγυρίσει αυτή.

–Πού θα μου πάτε;

Πού θα της πάμε;

–Αχ!

Αχ.

–Έρχομαι!

Έρχεται. Αχ! Ήρθε.

–Σας είπα μία μολόχα. Όχι τόσες πολλές. Μία. Μία. Μόνο μία. Αυτό που κάνατε ούτε τα παιδιά της έκτης του χειρότερου σχολείου δεν θα το κάνανε...

–...

–Πρώτη φορά στη σταδιοδρομία μου....

–...

–Αλλά σας συγχωρώ.

–...

–Και τώρα στο μάθημα. Παιδιά, σήμερα θα μιλήσουμε για τη μολόχα. Για να τη γνωρίσουμε καλύτερα, θα πάρουμε μία. Αλήθεια, ποιος θα μου δώσει μία μολόχα;

–Εγώ, κυρία, ακούστηκε από το βάθος μία φωνή. Ήταν ο Άγγελος που μόλις έμπαινε στην τάξη. Αυτός ερχόταν πάντα καθυστερημένος και έχασε που δεν ήταν εδώ να δει τι έγινε. Κρατούσε μία ωραία ανθοδέσμη από μολοχολουλουδάκια μολ ανοιχτά και σκούρα.

–Αχ! έκανε πάλι η φώκια και έγινε πάλι μολ, βαθύ αυτή τη φορά. Πάλι εμείς αρχίσαμε να τρέμουμε και να κρυώνουμε και να στριμωχνόμαστε τρεις-τρεις. Ο Άγγελος χαμογελούσε και μας κοιτούσε χωρίς να καταλαβαίνει γιατί κρυώναμε κι εμείς δεν μπορούσαμε να του εξηγήσουμε πως είχαμε φέρι –εκτός από μένα– πολλές μολόχες και πως είχαμε γεμίσει την τάξη και πως η κυρία Ουρανία είχε θυμώσει πολύ και πως για πρώτη φορά στη σταδιοδρομία της τής έτυχε αυτό και πως έδωσε μία να στο Τζωρτζίκο, και καλά να τα πάδει αυτός γιατί μου καθόταν στο στομάχι, όλο τον έξυπνο έκανε και τελευταία έλεγε

πως αυτοί είχαν αγοράσει γραμμόφωνο⁴ σπίτι τους κι εμείς δεν είχαμε, και μας έβαλε να πετάξουμε τις μολόχες μας έξω από το παράθυρο και πως θα φώναζε τον κύριο διευθυντή να μας ρυθμίσει και τότε η κυρία Ουρανία κατέβηκε από την έδρα και βγήκε, τραβώντας μαζί και τον Άγγελο που χαμογελούσε και βγήκαν από την τάξη κι εμείς σωπαίναμε και ήταν μεγάλος ο τρόμος μας. Τώρα;

Τώρα να. Γύρισε με τον κύριο διευθυντή και ήταν ακόμη μωβ κι αυτός ροζ και έλεγε βρε, βρε, βρε. Η κυρία Ουρανία έλεγε δεν είναι τάξη αυτή, είναι κάτι άλλο κι ο Άγγελος από πίσω δεν έλεγε τίποτα. Εμείς όρθιοι στα θρανία περιμέναμε να μπουν όλοι να καδίσουμε.

–Καλά, καλά, παιδιά, μίλησε ο κύριος διευθυντής. Καθίστε τώρα. Ό,τι έγινε, έγινε. Η κυρία Ουρανία σάς αγαπάει πολύ και σεις, ξέρω, από αγάπη προς αυτήν και προς το μάθημα, κάνατε ό,τι κάνατε. Λοιπόν, κυρία Χατζηχριστοδουλακοπούλου, τι θα τους κάνουμε αυτούς τους λεβέντες;

–...

–Η σημερινή ημέρα θα είναι μια μέρα που θα τη θυμούνται...

–... κι εγώ θα τη θυμούμαι...

–Κι εσείς. Κι εσείς. Τι λέτε, θα τους συγχωρήσουμε; Τα παιδιά θα σας ζητήσουν συγγνώμη που σας στενοχώρησαν τόσο και το θέμα θα θεωρηθεί λήξαν⁵.

–Και βέβαια θα τους συγχωρήσω...

–Κι εσείς θα είστε πάντα καλά παιδιά; (Και βέβαια θα είμαστε καλά παιδιά. Εκείνο δεν ήταν που πέταξε τη φλούδα και την πάτησε η καλή μας η κυρία κι έπεσε κι έσπασε το πόδι της και δεν την πατούσε καλύτερα η κυρία φώκια...)

Ο κύριος διευθυντής βγήκε. Εμείς σηκωθήκαμε. Ο κυρ-Βαγγέλης, ο επιστάτης, χτύπησε το κουδούνι. Διάλειμμα. Πηδήσαμε από τα θρανία.

–Μια στιγμή. Μια στιγμή. Μη φεύγετε ακόμη, μας έκοψε η κυρία Ουρανία. Στο άλλο μάθημα της Φυσικής θα έχουμε για την τσουκνίδα. Γι' αυτό...

Ντελόπουλος, Κ. (2007). *Ο Άκης και οι άλλοι*. Αθήνα: Καστανιώτης.

⁴ **γραμμόφωνο**: παλιά συσκευή εγγραφής και αναπαραγωγής ήχου.

⁵ **θα θεωρηθεί λήξαν**: θα έχει φτάσει σε ένα τέλος.

Δραστηριότητες

1. Γιατί νομίζετε ότι όλα τα παιδιά –με εξαίρεση τον αφηγητή– φέρνουν στην τάξη τόσες μολόχες; Ποια πιστεύετε ότι είναι η πρόθεσή τους; Βρείτε σημεία στο κείμενο για να στηρίξετε την απάντησή σας.
2. Διαβάζοντας το κείμενο, παρατηρείτε ότι υπάρχουν κάποια σημεία ανάμεσα σε παύλες (για παράδειγμα: «Η κυρία Ουρανία θα χαιρόταν τόσο που την αγαπούσαμε –εμένα μου λες– και φέραμε μολόχες για το μάθημα»./ «Έφτασε στην έδρα. Δεν μας χαιρέτησε – είδατε κακιά;»). Πιστεύετε ότι αυτά τα σχόλια σας βοηθούν να καταλάβετε πώς αισθάνονται στην πραγματικότητα τα παιδιά; Γιατί; Μπορείτε να βρείτε κι άλλα παρόμοια σημεία στο κείμενο που φανερώνουν τα πραγματικά συναισθήματα του αφηγητή και των παιδιών απέναντι στην κυρία Ουρανία;
3. Διαγωνισμός ανάγνωσης:

Διαβάστε πάλι την ιστορία από την αρχή έως και το σημείο «και ήταν ασορτί που λένε». Στο κομμάτι αυτό επαναλαμβάνεται συνεχώς η λέξη «μολόχες». Προσπαθήστε να το αναγνώσετε δυνατά, τονίζοντας με διαφορετικό τρόπο κάθε φορά τις ίδιες λέξεις, ώστε η ανάγνωση να δίνει ένα χιουμοριστικό αποτέλεσμα. Συγκρίνετε τις αναγνώσεις σας. Διαλέξτε την πιο αστεία!

ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΝΤΕΛΟΠΟΥΛΟΣ (1933-2020)

Γεννήθηκε στην Κέρκυρα, αλλά μεγάλωσε στην Πάτρα. Σπούδασε Αγγλική Φιλολογία και Βιβλιοθηκονομία. Μελέτησε ιδιαίτερα τη λογοτεχνία για παιδιά και νέους και έγραψε πολλά αυτοβιογραφικά αφηγήματα με θέμα τα σχολικά του χρόνια. Πολλές ιστορίες του είναι γραμμένες με χιουμοριστικό τρόπο.

Γιάννης Ρίτσος
Όνειρο καλοκαιρινού μεσημεριού

Το *Όνειρο καλοκαιρινού μεσημεριού* είναι ένας ποιητικός μονόλογος χαμηλόφωνος και στοχαστικός. Μέσα από εικόνες μνήμης και σιωπής, ο ποιητής μάς μεταφέρει σε έναν εσωτερικό κόσμο, όπου το παρόν συγχέεται με το όνειρο.

Δεν αγαπάμε, αυτή την ώρα, τα βιβλία με τους λιγνούς
 καλόγερους των στίχων.

Δεν αγαπάμε τα ξαδέλφια μας που 'ρθαν απ' την πρωτεύουσα
 και φοράνε διπλές φανέλες κι όλη την ώρα συναχώνονται.

Περπατάμε ξυπόλητοι στο ζεστό χώμα, γδυνόμαστε κάτου απ' τα
 πλατάνια και παλεύουμε, παίζουμε πετροπόλεμο, αμολάμε χαρταϊτούς
 και λουζόμαστε στο ποτάμι μαζί με τα κοτσύφια και τις πέρδικες.

Έχουμε κρύψει στη σάκα του σχολείου ένα κουτί χρυσόμυγες
 και τις ακούμε να βουίζουν στο μάθημα της αριθμητικής.

Μήτε στιγμή δε μένουμε στο σπίτι.

Πάμε στα λιβάδια και στήνουμε το δόκανο¹.

[...]

Ο λιγνός δάσκαλος που φοράει ματογυάλια από χιόνι και τσουκνίδες
 θα μας μαλώσει πάλι γιατί δεν έμαθε πως το φως λουλούδισε
 στις αυλές απ' τα δικά μας μόνο μάτια.

Εμείς γελάμε πάλι.

Το σκάμε απ' το μάθημα της ιστορίας και των δρασκευτικών.

Μαζί μας το σκάει κι η Ρουθ κι η Ιουδήθ, ανασηκώνουν τα φουστάνια τους,
 πηδούν τον φράχτη και τρέχουν να μας βρούνε.

Πετάμε στη θάλασσα το αναγνωσματάρι, και ζωγραφίζουμε στον
 άμμο με το δάχτυλο τον ήλιο που γελάει.

Έτσι του αρέσει κάποτε και του ήλιου να γελάει μην τύχει
 και γεράσει κλεισμένος μες στο φως του.

Ρίτσος, Γ. (2003). *Όνειρο καλοκαιρινού μεσημεριού*
 (Σχέδια Τζ. Δρόσου). Αθήνα: Κέδρος.

¹ **δόκανο:** παγίδα.

←
Edward Henry Potthast, *Θαλασσινή σκηνή* (1915),
Carmen Thyssen Collection, Thyssen-Bornemisza
National Museum, Μαδρίτη

←
Κωστής Παλαμάς, Γιάννης Ρίτσος:
Απαγγελίες ποιημάτων

Δραστηριότητες

1. Πώς νιώθουν τα παιδιά για το σχολείο; Παρατηρήστε τους στίχους που αναφέρονται στα βιβλία, στα μαθήματα και στον δάσκαλό τους. Ποια διάθεση σας δημιουργούν καθώς τους διαβάζετε;
2. Πού επιθυμούν να βρίσκονται τα παιδιά του ποιήματος; Σε ποιον τόπο νιώθουν χαρούμενα κι ελεύθερα;
3. Το ποίημα είναι γραμμένο σε ελεύθερο στίχο, χωρίς ομοιοκαταληξία. Δοκιμάστε να το διαβάσετε μαζί με τους συμμαθητές σας με τον κατάλληλο επιτονισμό. Πιστεύετε ότι έχει ρυθμό και μουσικότητα;
4. Εντοπίστε, σε συνεργασία με τον διπλανό ή τη διπλανή σας, τρεις εικόνες του ποιήματος που εκφράζουν τη χαρούμενη διάθεση των παιδιών. Σε ποιες αισθήσεις απευθύνονται; Ποια χρώματα και ποιοι ήχοι κυριαρχούν; Σας δημιουργούν την επιθυμία να ακολουθήσετε την παρέα των παιδιών;
5. Ο Αμερικανός ιμπρεσιονιστής ζωγράφος Edward Henry Potthast (1857-1927) είναι γνωστός για τους πίνακές του που απεικονίζουν ηλιόλουστες παραλίες. Δείτε κι άλλους πίνακες ζωγραφικής του Potthast στο παρακάτω QR code και συμπληρώστε τις δραστηριότητες.

←
«Όνειρο καλοκαιρινού
μεσημεριού»:
Διακαλλιτεχνικός διάλογος

←
Γιάννης Ρίτσος:
*Η ζωή και το
έργο του*

ΓΙΑΝΝΗΣ ΡΙΤΣΟΣ (1909-1990)

Υπήρξε ένας από τους σημαντικότερους ποιητές της νεοελληνικής λογοτεχνίας. Τιμήθηκε με πολλά διεθνή βραβεία, όπως το βραβείο Λένιν για την Ειρήνη το 1977. Έγραψε, επίσης, θεατρικά έργα, πεζογραφήματα και δοκίμια, ενώ ασχολήθηκε με τη μετάφραση και τη ζωγραφική. Οι κοινωνικοί του αγώνες, για τους οποίους είχε εξοριστεί, τον ενέπνευσαν ώστε να μνησεί μέσα από το πολύπλευρο έργο του την ελευθερία και την πίστη στον άνθρωπο. Ακόμη, στο πλουσιότερο έργο του αποτυπώνονται γεγονότα της νεότερης ελληνικής ιστορίας, μνημύται η φύση και το σφρίγος των απλών ανθρώπων. Πολλά ποιήματά του, όπως η *Ρωμιούσνη*, ο *Επιτάφιος*, τα *Δεκαοκτώ λιανοτράγουδα της πικρής πατρίδας*, μελοποιήθηκαν από τον συνθέτη Μίκη Θεοδωράκη.

David Chapman Berry
**Διαβάζοντας ποιήματα σε τάξη
τελειόφοιτων στο South High**

Στο ποίημα που θα διαβάσετε, σε μετάφραση της Λίνας Ιορδανάκη, το ποιητικό υποκείμενο αφηγείται μια συναρπαστική εμπειρία που είχε ως δάσκαλος, καθώς διάβαζε ποιήματα στους μαθητές της τελευταίας τάξης ενός λυκείου.

Πριν
ανοίξω το στόμα μου
πρόσεξα ότι κάθονταν εκεί
με τόση τάξη σαν παγωμένα ψάρια
σε πακέτο.

Σιγά σιγά νερό γέμιζε το δωμάτιο
αν και δεν το πρόσεξα
μέχρι που έφτασε
τ' αφτιά μου

και τότε άκουσα ήχους
ψαριών σε ενυδρείο
και ήξερα πως τι κι αν είχα
προσπαθήσει να τους πνίξω
με τα λόγια μου,
αυτοί ήταν μονάχα ανοιχτοί
όπως τα βράγχια τους
και με έβαλαν μέσα.

Μαζί κολυπήσαμε τριγύρω στο δωμάτιο
σαν τριάντα ουρές που κοπανούν λέξεις
μέχρι που το κουδούνι χτύπησε

ανοίγοντας
μια οπή στην πόρτα
την οποία όλοι διαπεράσαμε

Αυτοί πήγαν σε άλλη τάξη
υποδέτω κι εγώ σπίτι

όπου η Βασίλισσα Ελισάβετ
η γάτα μου με συνάντησε
κι έγλειψε τα πτερούγιά μου
μέχρι να γίνουν και πάλι χέρια.

Καλογήρου, Τζ. (2016). *Το αλωνάκι της ανάγνωσης: Αναλύσεις λογοτεχνικών κειμένων και διδακτικές προσεγγίσεις της Λογοτεχνίας*. Αθήνα: Επτάλοφος.

↑
Paul Klee, *Η μαγεία των ψαριών* (1925),
Philadelphia Museum of Art, Φιλαδέλφεια

Δραστηριότητες

1. Σε ποιο πρόσωπο πιστεύετε ότι ανήκει η φωνή που μιλάει; Τι περιγράφει;
2. Συνεργαστείτε με τον διπλανό ή τη διπλανή σας και εντοπίστε τις εικόνες που σας κάνουν εντύπωση. Μπορείτε να τις ζωγραφίσετε ή να τις περιγράψετε προφορικά;
3. Υπογραμμίστε τις παρομοιώσεις του ποιήματος. Σας βοηθούν να καταλάβετε πώς αλλάζει η στάση των μαθητών και των μαθητριών απέναντι στον δάσκαλό τους;
4. Στον πίνακα με τίτλο *Η μαγεία των ψαριών* ο μοντερνιστής ζωγράφος Paul Klee δημιουργεί με τη φαντασία του μια «μαγική» εικόνα, συνδέοντας στοιχεία από τον γήινο, τον ουράνιο και τον υδάτινο κόσμο. Μπορείτε να αναγνωρίσετε τα στοιχεία αυτά; Τι θα αλλάζατε στον πίνακα αν θέλατε να εικονογραφήσετε το ποίημα του Berry; Ποια στοιχεία θα αφαιρούσατε και ποια καινούργια θα προσθέτατε για να αποδώσετε καλύτερα τις «μαγικές» εικόνες του ποιήματος;

DAVID CHAPMAN BERRY (γενν. 1942)

Αμερικανός ποιητής. Το 1966, κατά τη διάρκεια του πολέμου του Βιετνάμ, υπηρετούσε στο ιατρικό σώμα και έγραφε ποιήματα. Από το 1972 έως το 2004 εργάστηκε ως καθηγητής της Αγγλικής Λογοτεχνίας στο Πανεπιστήμιο του Νότιου Μισισιπή. Για το ποιητικό και το διδακτικό του έργο έχει τιμηθεί με πολλά βραβεία.

Παίζοντας με τα κείμενα

1. Συμβουλευτείτε το παρακάτω QR code, για να μάθετε τις βασικές διαφορές ανάμεσα στην παραδοσιακή και τη μοντέρνα ποίηση και να αντλήσετε πληροφορίες για την ομοιοκαταληξία και τη χρήση εκφραστικών μέσων στον ποιητικό λόγο. Στη συνέχεια, παίξτε το παιχνίδι!

←
Παραδοσιακή – Μοντέρνα
ποίηση: Εκπαιδευτικό
παιχνίδι

2. Εργαστείτε σε ομάδες. Επιλέξτε δύο εικόνες από το κάθε ποίημα που διαβάσατε, οι οποίες αποδίδουν καλύτερα, κατά τη γνώμη σας, τα συναισθήματα των μαθητών και των μαθητριών για το σχολείο.
3. Ποιητικές δημιουργίες: Με βάση τα ποιήματα που διαβάσατε, παρακάτω προτείνονται ορισμένες δραστηριότητες, τις οποίες μπορείτε να κάνετε είτε μόνοι και μόνες είτε σε συνεργασία με τον διπλανό ή τη διπλανή σας ή και με την ομάδα σας.

Με αφορμή το ποίημα του Κωστή Παλαμά, προσπαθήστε να συνθέσετε (τουλάχιστον) τέσσερις στίχους, μιμούμενοι/ες τον ίδιο ρυθμό και τηρώντας την ίδια ομοιοκαταληξία. Οι τέσσερις στίχοι θα περιγράφουν τα συναισθήματά σας για τη ζωή σας στο σχολείο. Καλές δημιουργίες!

Προσθέστε τέσσερις στίχους ως απάντηση στο ποίημα του Γιάννη Ρίτσου, ξεκινώντας με το ρήμα «Αγαπάμε». Στους στίχους αυτούς, που θα περιγράφουν τις θετικές σας εικόνες από το σχολείο, προσπαθήστε να χρησιμοποιήσετε μεταφορές.

Έχοντας μελετήσει το ποίημα του Berry, συνθέστε δύο στροφές, για να αποδώσετε τα συναισθήματα των παιδιών (τα παιδιά έχουν τον πρωταγωνιστικό ρόλο), αλλάζοντας, όμως, το βασικό σύμβολο και τις εικόνες του. Αντί για ψάρια, μπορείτε να χρησιμοποιήσετε πουλιά, λουλούδια, φύλλα δέντρων ή ό,τι άλλο σας εμπνέει. Μπορείτε για παράδειγμα να ξεκινήσετε ως εξής:

Πριν
Ανοίξει το στόμα του
Νιώθαμε σαν βαλσαμωμένα πουλιά.

4. Ώρα για δραματοποίηση! Χωριστείτε σε ομάδες, επιλέξτε ένα από τα κείμενα που διαβάσατε (*Τα ψηλά βουνά*, *Ο τυφλοπόντικας*, *Ο Άκης και οι άλλοι*) και προσπαθήστε να το δραματοποιήσετε στην τάξη. Πριν από τη δραματοποίηση δοκιμάστε να αλλάξετε τα μέρη της αφήγησης και να τα μετατρέψετε κι αυτά σε διάλογο.
5. Με τον διπλανό ή τη διπλανή σας διαλέξτε μια σκηνή από τις ιστορίες που διαβάσατε (*Ο τυφλοπόντικας* ή *Ο Άκης και οι άλλοι*) και μετατρέψτε τη σε κόμικ με τρία ή τέσσερα καρέ (σκηνές). Μπορείτε να πάρετε ιδέες από το κόμικ του Quino *Μαφάλντα* που ακολουθεί, αλλάζοντας τα λόγια στα συννεφάκια.

ΜΑΦΑΛΑΝΤΑ, Νο 3, σελ. 52

Άξονας Γ'

Αυτογνωσία (Εφηβεία, ήρωες και ηρωίδες)

Συστάδα 2η

Διαφορετικότητα και σχολικός εκφοβισμός

«Όταν φοράς τον εαυτό σου
σε δαυμάζω»

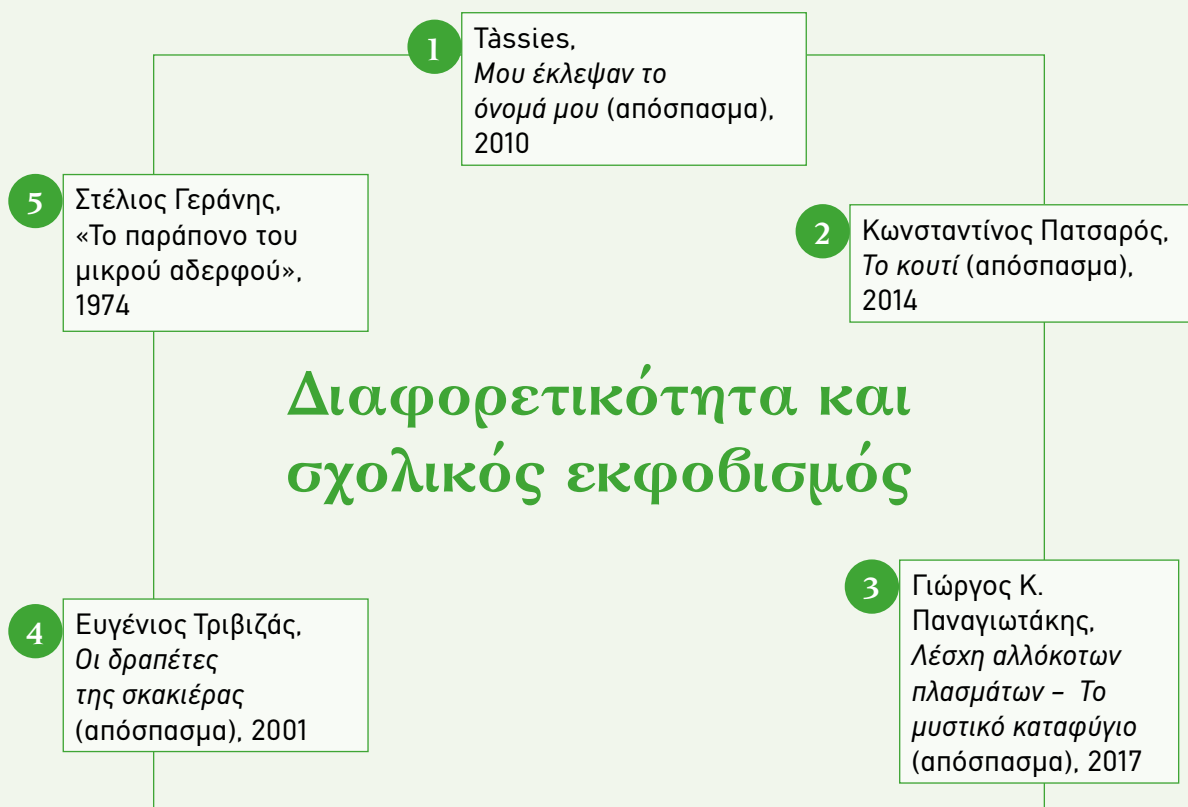
Στέλιος Γεράνης

Σε αυτή τη συστάδα θα διαβάσετε κείμενα που μιλούν για τη διαφορετικότητα των ανθρώπων και τον σχολικό εκφοβισμό (μπούλινγκ). Επιδιώκεται:

- ▶ Να αναπτύξετε την ευαισθησία σας απέναντι στα παιδιά και στους εφήβους που βιώνουν ενδοσχολική βία, ταπείνωση και απομόνωση λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών τους.
- ▶ Να καλλιεργήσετε τον σεβασμό σας απέναντι στη δική σας διαφορετικότητα αλλά και στη διαφορετικότητα των άλλων ανθρώπων.
- ▶ Να προβληματιστείτε για τη δύναμη της λογοτεχνίας και των εικαστικών τεχνών να προβάλλουν τα ζητήματα της διαφορετικότητας και του σχολικού εκφοβισμού.
- ▶ Να διερευνήσετε τη σχέση που συνδέει τα λογοτεχνικά κείμενα με την εικονογράφησή τους.
- ▶ Να εμπλακείτε σε δραστηριότητες δημιουργικής γραφής, εικαστικής έκφρασης και δραματοποίησης.

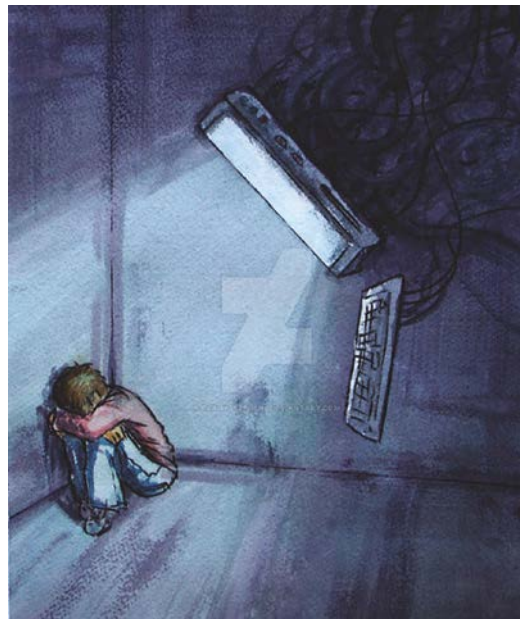
Κείμενα συστάδας

Πηγή: codyblomberg.com

↑
Cody Blomberg, Μέρος της σειράς έργων με τίτλο Σταμάτα να με εκφοβίζεις! (2012)

Πηγή: deviantart.com

↑
Cathy Stephens, Διαδικτυακός εκφοβισμός (2008)

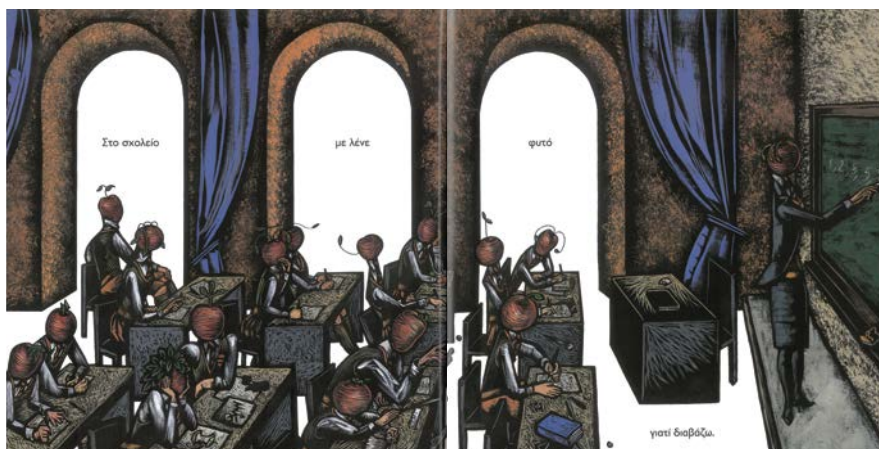
Παρατηρήστε τα παραπάνω έργα τέχνης. Τι πιστεύετε ότι συμβαίνει στα παιδιά που εικονίζονται; Ποια συναισθήματα σας προκαλούν;

Tàssies
Μου έκλεψαν το όνομά μου

Κάθε πρωί, όλα τα όμορφα πράγματα στον κόσμο,
το καινούργιο φως, η μυρωδιά του φούρνου,
είναι εκεί για την Άννα, τη Βασιλική, τον Τάσο και τον Δαμιανό,
για τον Γιάννη, την Ελευθερία, την Αγγελική, τον Χασάν και την Ειρήνη.
Όλα τα όμορφα κι ωραία, τα χαμόγελα,
οι λέξεις που προφέρονται ψιθυριστά,
είναι για τον Δημήτρη, την Κατερίνα, τη Λουκία,
για τον Μάνο, τη Νούρια, τον Ντούσαν και την Πωλίνα.
Τα όμορφα πράγματα είναι για τον Κωνσταντίνο,
τη Ράισα, τη Μαργαρίτα και την Τάνια,
είναι για τον Φώτη και τον Ούρι,
είναι για την Ξένια,
είναι για τη Γιολάντα,
είναι για τη Ζωή.
Δεν είναι
για
μένα,

γιατί εγώ δεν έχω όνομα.

Μου το κλέψανε στο σχολείο.
Στο σχολείο με λένε φυτό
γιατί διαβάζω.

Στο σχολείο με λένε κότα
γιατί δεν μαλώνω.

Βρήκα κάποτε μια φίλη,
οι άλλοι όμως το κατάλαβαν
και μου την πήραν.

Το σχολείο μου,
η φυλακή μου.
Κάθε χρονιά,
μια καταδίκη.

Tàssies (2011). *Μου έκλεψαν το όνομά μου* (μτφρ. Δ. Ψαρράς).
Αθήνα: ΕΨΥΠΕ.

Δραστηριότητες

- α.** Πώς αισθάνεται ο αφηγητής του κειμένου για τη σχολική του ζωή; Να στηρίξετε την απάντησή σας σε συγκεκριμένα αποσπάσματα.

β. Στο δικό σας σχολείο γνωρίζετε μαθητές και μαθήτριες που βιώνουν παρόμοιες εμπειρίες;
- Γιατί, κατά τη γνώμη σας, στην αρχή του κειμένου καταγράφονται τόσο πολλά ονόματα αγοριών και κοριτσιών; Για να απαντήσετε, συζητήστε με τον διπλανό ή τη διπλανή σας, λαμβάνοντας υπόψη τον τίτλο του κειμένου.
- Με ποιον τρόπο παρουσιάζουν οι εικόνες τους μαθητές και τις μαθήτριες του σχολείου; Σας προσφέρουν κάποια πρόσθετη πληροφορία σε σχέση με το κείμενο;
- Σαρώστε το QR code και επιλέξτε με την ομάδα σας ένα από τα εικονιζόμενα βιβλία, ώστε να διαβάσετε άλλο ένα κείμενο με θέμα τη διαφορετικότητα και τον εκφοβισμό. Αφού απαντήσετε στις ερωτήσεις για το βιβλίο που επιλέξατε, μοιραστείτε τις σκέψεις σας με τους συμμαθητές και τις συμμαθήτριές σας.

←
Λογοτεχνικά κείμενα με
θέμα τη διαφορετικότητα
και τον εκφοβισμό

JOSEP ANTONI TÀSSIES PENELLA (γενν. 1963)

Καταλανός δημοσιογράφος, συγγραφέας και εικονογράφος. Έχει υπάρξει μέλος της διεθνούς κριτικής επιτροπής της Έκθεσης Παιδικού Βιβλίου της Μπολόνια. Το βιβλίο του *Elnenperdut* (*Το χαμένο παιδί*) έχει λάβει διεθνή βραβεία εικονογράφησης. Με το βιβλίο *Nomsrobats* (*Μου έκλεψαν το όνομά μου*) συμβάλλει στον αγώνα της ΕΨΥΠΕ (Εταιρείας Ψυχοκοινωνικής Υγείας του Παιδιού και του Εφήβου) για την αντιμετώπιση της ενδοσχολικής βίας.

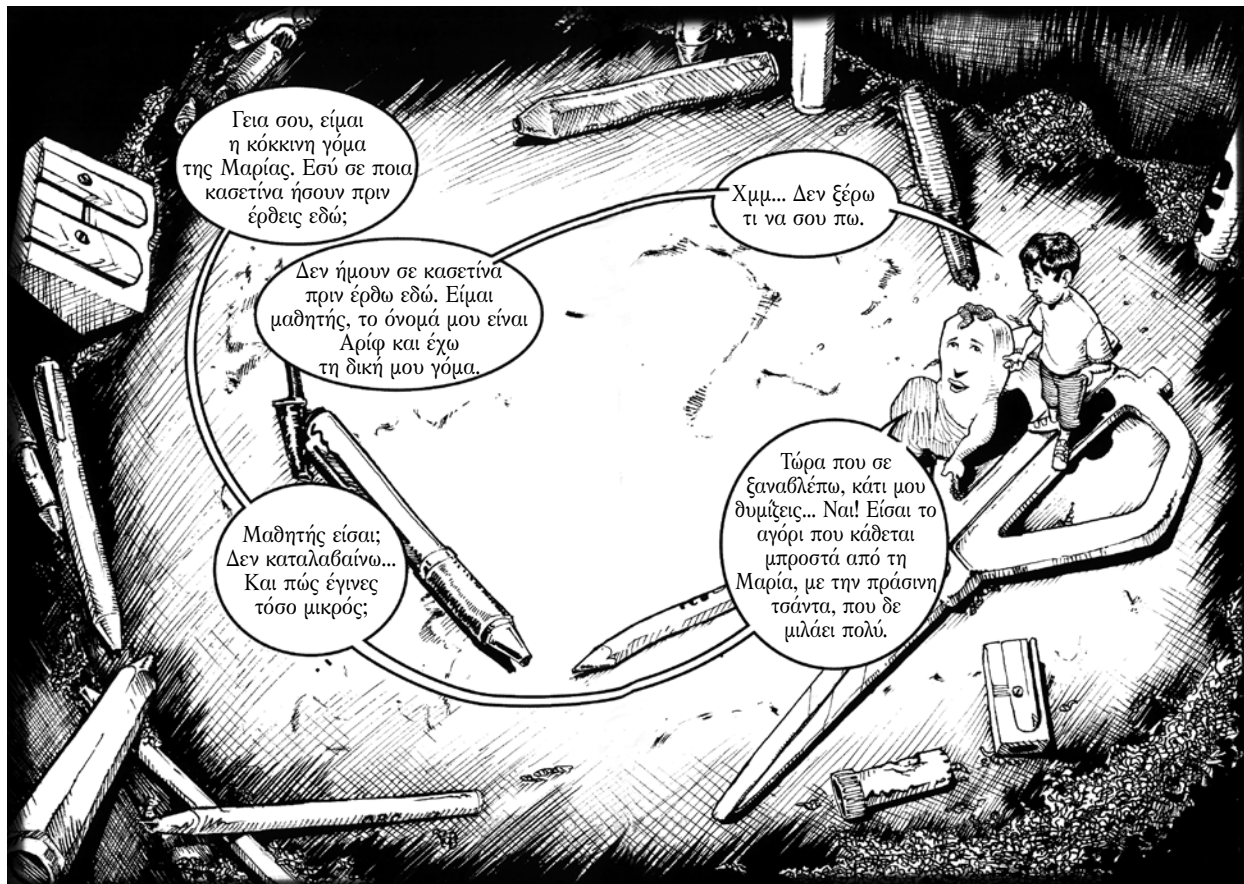

Κωνσταντίνος Πατσάρος
Το κουτί

Ο Αρίφ είναι ένα εντεκάχρονο αγόρι με καταγωγή από το Πακιστάν. Απεχθάνεται το σχολείο και αναρωτιέται μήπως είναι εξωγήινος, γιατί οι συμμαθητές του τον κοιτούν διαφορετικά από τους άλλους, είναι επιθετικοί μαζί του και στο διάλειμμα τον αποφεύγουν. Στο απόσπασμα που ακολουθεί, ο Αρίφ αφηγείται ένα όνειρο που είδε όταν αποκοιμήθηκε.

Ονειρεύτηκα ότι ήμουν μικρός, πολύ μικρός, τοσοδούλης. Πιο κοντός από έναν συνδετήρα, λίγο πιο ψηλός από ένα μυρμήγκι. Τόσο μικρός, που θα μπορούσες να με πάρεις στο χέρι σου και να με βάλεις μέσα σε ένα κουτί από σπίρτα.

Στο όνειρο, πάντως, βρέθηκα μέσα σε ένα σπίτι από χαρτόνι, πολύ μεγαλύτερο από σπιρτόκουτο. Δεν έβλεπα, όμως, πουθενά πόρτα, ούτε και παράθυρα, μόνο ένα τεράστιο ψαλίδι πεταμένο κάτω, μια πράσινη ξύστρα στην άκρη, που έμοιαζε με ντουλάπα, και δίπλα της μια μουντζουρωμένη κόκκινη γόμα. Ανέβηκα πάνω στο ψαλίδι για να δω καλύτερα τον χώρο. Οι τοίχοι του σπιτιού είχαν χαρτονένιο χρώμα, ανοιχτό καφέ, αλλά αντί για κολόνες έβλεπα κάτι γιγάντιους μαρκαδόρους. Οι περισσότεροι δεν είχαν καπάκι και στέκονταν με τη μύτη, χρωματίζοντας το πάτωμα. Άλλοι κυλιόντουσαν πάνω στα πολύχρωμα γομίδια που υπήρχαν παντού στο σπίτι.

Για ένα λεπτό... Κάπου τα είχα ξαναδεί αυτά τα γομΐδια... Έμοιαζαν με αυτά που είχα δει μέσα στο... Απίστευτο! Είχα καταλάβει πού θρискόμουν: Ήμουν μέσα στο κουτί με τα χαμένα της τάξης μου!

– Αυτός είμαι, με βρήκες. Αρίφ με λένε, της απάντησα λίγο ενοχλημένος, αλλά η γόμα δεν έδειχνε να επηρεάζεται.

Σήκωσε μάλιστα τα χέρια της ψηλά και άρχισε να φωνάζει χαρούμενη για την ανακάλυψη που έκανε. Και δεν σταμάτησε εκεί. Γρήγορα, χωρίς να προλάβω να αντιδράσω, με αγκάλιασε σφιχτά και μου έδωσε ένα ρουφηχτό φιλί στο μάγουλο. Χμμ... Πρώτη φορά με φιλούσε μουντζουρωμένη γόμα.

– Ναι, είναι απίστευτο, αυτός είσαι, το παιδί που κάδεται μπροστά από τη Μαρία! Βρίσκομαι δίπλα σε έναν μαθητή! Όχι σε ένα τυχαίο παιδί, σε έναν συμμαθητή της Μαρίας! Σε παρακαλώ, σε ικετεύω, μπορείς να μου κάνεις μια χάρη;

– Για πες μου, της απάντησα και προσπάδησα να καθαρίσω, όσο πιο διακριτικά μπορούσα, τις μαυρίλες από το μάγουλό μου.

– Μπορείς να πεις στη Μαρία ότι την αγαπάω ακόμη; Την αγαπάω σαν τρελή! Έχουμε ζήσει τόσα μαζί, δεν πρέπει να τα ξεχνάει. Θυμάμαι ακόμη τη στιγμή που με αντίκρισε στο ράφι με τα σχολικά. Παρόλο που ήμουν στριμωγμένη εκεί, ανάμεσα σε εκατοντάδες άλλες γόμες, διάλεξε εμένα για την κασετίνα της. Πώς να μην τη λατρέψω γι' αυτό; Ένωσα τόσο ξεχωριστή, τόσο σημαντική που με πήρε στα δάχτυλά της. Από τότε, ορκίστηκα αιώνια αφοσίωση στη Μαρία. Από εκείνη τη στιγμή δυσιάζομαι γι' αυτήν: Έδινα ένα κομμάτι του εαυτού μου κάθε φορά που χρειαζόταν να σβήσω τα λάδη της. Και δεν με ένοιαζε καθόλου. Έτρεμα από χαρά όταν με έπαιρνε στα χέρια της και χάιδευε την κοιλίτσα μου. Δεν ξέρω τι να πρωτοδυμηδώ... Μήπως τότε που είχε κάνει ένα τρομερό λάθος στην αφαίρεση; Αν δεν το έσθην αμέσως, όλο το τεστ θα πήγαινε χάλια. Ή μήπως κάθε φορά που ζωγράφιζε με τις ξυλομπογιές... Εντάξει, όλη η τάξη ξέρει ότι η Μαρία είναι φοβερή στη ζωγραφική. Αλλά αν δεν ήμουν εγώ να διορθώνω τις ατέλειες στο σχέδιό της, θα τα έκανε όλα τόσο τέλεια; Ε, πες μου, θα τα έκανε;

Δεν ήξερα τι να απαντήσω. Πρώτη φορά άκουγα τα συναισθήματα μιας γόμας. Αμέσως σκέφτηκα τη δική μου. Μετά θυμήθηκα κάτι άλλο...

– Τι να σου πω, όπως τα ακούω, μάλλον έχεις δίκιο. Τελευταία, όμως, έχω δει τη Μαρία να σβήνει με μια άσπρη γόμα.

– Μη μου μιλάς γι' αυτή. Δεν αντέχω άλλο να ακούω για την άσπρη. Από τη στιγμή που την είδα, το ήξερα ότι δεν θα είχαμε καλά ξεμπερδέματα. Όταν πρωτοπήκε στην κασετίνα, η Μαρία άρχισε να με παραμελεί σιγά σιγά. Τις τελευταίες μέρες, μόνο αυτήν έπαιρνε στα χέρια της. Και όταν... όταν με έριξε κατά λάθος στο πάτωμα, δεν με αναζήτησε ποτέ. Ένωθα τόσο μόνη. Χωρίς τη Μαρία, δεν έχω κανέναν, το καταλαβαίνεις; Αχ, δεν αισθάνομαι καλά, το κεφάλι μου γυρίζει. Νομίζω ότι θα λιποδυμηώ.

– Ε, όχι, μην κάνεις έτσι, της είπα, αλλά αυτό δεν βοήδησε την κατάσταση.

Η κόκκινη γομΐτσα έκανε δυο σβούρες, έχασε τις αισθήσεις της και έπεσε στα χέρια μου.

Ενώ προσπαδούσα να συνεφέρω τη γόμα που κρεμόταν επάνω μου, ξαφνικά το ψαλίδι, στο οποίο στηριζόμουν, άρχισε να κουνιέται...

– Ε, φίλε, δεν βλέπεις πού πατάς; Με ξέρανες¹ τόση ώρα, είπε το ψαλίδι με μια αγριοφωνάρα και αμέσως κουνήθηκε για να σηκωθεί όρθιο.

¹ με ξέρανες: με χτύπησες και με πόνεσες.

– Συγγνώμη, δεν ήξερα ότι...

– Αγενέστατος, όπως όλοι τελευταία. Ούτε να ξεκουραστεί δεν μπορεί πια κανείς. Κάθε μέρα πετάνε μέσα ό,τι μπορείς να φανταστείς. Και αυτοί που έρχονται εδώ νομίζουν ότι είναι το σπίτι τους. Ό,τι του κατέβει κάνει ο καθένας. Για έλα να σε δω καλά εσένα. Χμμ... Πρώτη φορά βλέπω κάτι τέτοιο. Ποιανού είσαι εσύ;

– Δεν είμαι κανενός. Με λένε Αρίφ. Δεν ξέρω πώς βρέθηκα εδώ μέσα.

– Αποκλείεται να μην είσαι κάποιου. Κάποιος σε είχε, σε έχασε, κάποιος άλλος σε βρήκε και σε πέταξε εδώ μέσα. Κοίτα να σου λουπωθείς², γιατί δεν σε βλέπω καλά. Νομίζω ότι δεν θα έχεις καλά ξεμπερδέματα.

– Θα σου εξηγήσω, μη φοβάσαι. Στο κουτί μπορείς να έρθεις μόνο τρεις φορές. Την πρώτη φορά, σήμερα για εσένα, δηλαδή, «το κουτί σε υποδέχεται». Αν και δεν έχουμε κόκκινο χαλί να σου στρώσουμε, εδώ, στο δωμάτιο υποδοχής, θα περάσεις την υπόλοιπη μέρα. Θα κάτσεις μαζί με την κόκκινη γομίτσα,

που ήρθε και αυτή σήμερα, θα τα πούμε, θα μάδεις τους κανόνες του κουτιού, και ας ελπίσουμε ότι κάποιος θα βάλει το χεράκι του και θα σε βγάλει έξω. Αν τώρα ξαναέρδεις στο κουτί, θα πρέπει σιγά σιγά να αρχίσεις να ανησυχείς. Γιατί, για να σε χάσει πάλι ο μαθητής ή η μαθήτρια που σε έχει, πάει να πει ότι δεν σε πολυνοιάζεται, δεν σε κάνει πολύ κέφι, αρχίζει να σε βαριέται, βρε παιδάκι μου, πώς να σου το πω.

² **να σου λουπωθείς:** να φροντίσεις και να βελτιώσεις την εξωτερική σου εμφάνιση.

– Μα, εγώ δεν είμαι...

– Δεν μ’ ενδιαφέρει ποιανού είσαι και ποιανού δεν είσαι. Εδώ, φίλε μου, εμείς βρισκόμαστε για να βοηθήσουμε. Τη δεύτερη φορά, λοιπόν, αν μας ξαναέρθεις, «το κουτί σε βοηθάει». Σε πάμε –εγώ σε πάω, δηλαδή– στο δωμάτιο της επισκευής, όπου προσπαθούμε να σε σουλουπώσουμε λιγάκι, να ξύσουμε τη μύτη σου, αν είσαι μολύβι, να καθαρίσουμε τη μαυρίλα από πάνω σου, αν είσαι γόμα, να σε ακονίσουμε, αν είσαι ξύστρα, για να ξύνεις πάλι καλά. Τέτοια πραγματάκια κάνουμε στο σέρβις. Βοηθάμε να σε αγαπήσει πάλι ο μαθητής.

»Να σοβαρευτούμε, όμως, τώρα λίγο, γιατί πρόσεξε: Αν έρθεις τρίτη φορά στο κουτί, που δεν σ’ το εύχομαι καθόλου, αυτή θα είναι και η τελευταία σου. Η τρίτη φορά στο κουτί σημαίνει ότι κανένας δεν σε θέλει πια μέσα στην κασετίνα του και είσαι ένα θήμα πριν από το καλάθι των αχρήστων. Εμείς δεν ασχολούμαστε άλλο μαζί σου, σε πάμε στο δωμάτιο της σαβούρας³ και εκεί... Τέλος πάντων, να μη σ’ τα πολυλογώ, αν έρθεις για τρίτη φορά στο κουτί, θα μείνεις για πάντα στο κουτί.

Πατσαρός, Κ. (2023). *Το κουτί* (εικονογράφηση Δ. Διγώνης). Αθήνα: Πατάκης.

Δραστηριότητες

1. Σε ποια κατάσταση βρίσκεται ο Αρίφ μέσα στο όνειρό του; Για ποιον λόγο πιστεύετε ότι βλέπει ένα τέτοιο όνειρο;
2. Τι προσφέρουν, κατά τη γνώμη σας, οι εικόνες στο κείμενο; Να συζητήσετε με τον διπλανό ή τη διπλανή σας και να ανακοινώσετε το συμπέρασμά σας στην τάξη.
3. **α.** Σας φάνηκε αστείο το κείμενο; Ποια στοιχεία προσδίδουν σε αυτό χιουμοριστικό ύφος;
β. Μπορείτε να αναδείξετε τον χιουμοριστικό χαρακτήρα των διαλόγων με τη φωνή, τις εκφράσεις του προσώπου και τις κινήσεις του σώματός σας; Να μοιράσετε μεταξύ σας τους ρόλους του Αρίφ, της γόμας και του ψαλιδιού και να παρουσιάσετε μια μικρή θεατρική παράσταση στην τάξη.
- 4.. «... και ας ελπίσουμε ότι κάποιος θα βάλει το κεράκι του και θα σε βγάλει έξω», λέει το ψαλίδι στον Αρίφ. Θέλετε να συνεχίσετε την ιστορία; Εργαστείτε σε ομάδες, για να βγάλετε τον Αρίφ έξω από το κουτί!

Διαβάστε ένα απόσπασμα από το *Θαύμα* της R.J. Palacio και συγκρίνετέ το με *Το κουτί* του Κ. Πατσαρού. Εντοπίζετε κοινά σημεία στις σχολικές εμπειρίες των πρωταγωνιστών; Πώς αισθάνεστε για αυτούς;

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΑΤΣΑΡΟΣ (γενν. 1977)

Εκπαιδευτικός και συγγραφέας παιδικών βιβλίων. Έκανε μεταπτυχιακές σπουδές στην Παιδαγωγική στο Πανεπιστήμιο του Μάντσεστερ. Το πρώτο του βιβλίο με τίτλο *Το κουτί*, που κυκλοφόρησε για πρώτη φορά το 2014 από τις εκδόσεις Μεταίχμιο, απέσπασε το Κρατικό Βραβείο Παιδικού Λογοτεχνικού Βιβλίου.

³ **το δωμάτιο της σαβούρας:** δωμάτιο όπου συγκεντρώνονται τα άχρηστα αντικείμενα κακής ποιότητας.

Γιώργος Κ. Παναγιωτάκης
Λέσχη αλλόκοτων πλασμάτων
Το μυστικό καταφύγιο

Ο Μάρκο έχει ένα σωματικό χαρακτηριστικό διαφορετικό από τους υπόλοιπους ανθρώπους, το οποίο πιστεύει πως του έχει καταστρέψει τη ζωή. Μην αντέχοντας τις κοροϊδίες των συμμαθητών του, τους συνεχείς τσακωμούς και την αδιαφορία των δασκάλων του, αποφασίζει να αλλάξει σχολικό περιβάλλον. Το παρακάτω απόσπασμα αφηγείται την πρώτη του μέρα στο νέο σχολείο.

Το τραπέζι των πρωτοετών βρισκόταν στην άκρη της αίθουσας, κάτω από έναν χάρτη της περιοχής. Γύρω του κάθονταν μερικά παιδιά, ενώ διακρινόταν και η τεράστια πλάτη μιας γυναίκας με ροζ φόρεμα.

«Είναι η κυρία Μέρικ, η υπεύδυνη καθηγήτρια της τάξης μας», είπε σιγανά ο Χάρι. «Προσοχή στα μάγουλά σας!»

Κατάλαβαν πολύ σύντομα τι εννοούσε. Γιατί μόλις η υπεύδυνη καθηγήτρια της τάξης τούς αντιλήφθηκε, έβγαλε μια τσιρίδα χαράς και άρχισε να τους τσιμπάει τα μάγουλα.

«Ήρθατε επιτέλους! Τι γλυκά που είστε και τα τρία! Τι καλά που θα σας έχω στην τάξη μου, μαζί με τα υπόλοιπα αγαπημένα μου παιδάκια!»

Κάποιοι άνθρωποι έχουν την ιδιότητα να περνούν απαρατήρητοι μέσα στο πλήθος. Η κυρία Έλα Μέρικ δεν ανήκε σ' αυτή την κατηγορία, αφού ήταν ασυνήθιστα ψηλή και παχουλή, με αποτέλεσμα να φράζει σχεδόν το οπτικό σου πεδίο. Όμως το πραγματικά αλλόκοτο πάνω της ήταν το πρόσωπό της και, πιο συγκεκριμένα, η παχιά προβοσκίδα ελέφαντα που ξεκινούσε από την περιοχή ανάμεσα στα μάτια και κρεμόταν σχεδόν μέχρι την κοιλιά της.

«Λοιπόν, τάξη!» είπε δυνατά. «Από εδώ οι νέοι σας συμμαθητές. Είμαι βέβαιη ότι θα απλώσετε τις προβοσκ... τα χέρια σας και θα τους κάνετε να αισθανθούν σαν στο σπίτι τους! Εμπρός, λοιπόν, τι περιμένετε! Γνωριστείτε! Ανταλλάξτε ονόματα!»

Αν εξαιρέσουμε τον Κωνσταντίνο, που συνέχισε να κάθεται μουτρωμένος και με τα μαλλιά όρθια στον αέρα, τα παιδιά της τάξης καλωσόρισαν τους νεοφερμένους. Ήταν τέσσερα κορίτσια – η Ρωζάνη, η Νάντια, η Μελίνα και η Ρέα – και δύο αγόρια – ο Ευγένιος και ο Βλαντιμίρ. Σε λίγο κατέφτασαν με τους δίσκους η Ηλέκτρα και ο Ισμαήλ. Ο τελευταίος είχε στο κεφάλι του δύο εξαιρετικά λεπτές αλλά ευδιάκριτες κεραίες.

«Με τους τρεις καινούργιους γίναμε δεκατρείς», μουρμούρισε ο Κωνσταντίνος, κοιτώντας πάντα προς την άλλη μεριά. «Στοίχημα ότι θα αποδειχτεί γρουσουζίκο».

«Χα! Το ήξερα ότι θα το έλεγες αυτό!» είπε το αγόρι που είχε συστηθεί σαν Βλαντιμίρ.

«Καλά, εσύ όλα τα ξέρεις...»

«Και αυτό το ήξερα ότι θα το έλεγες!»

«Ο Βλάντι υποστηρίζει ότι γνωρίζει από πριν αυτά που θα συμβούν», εξήγησε στους τρεις καινούργιους ο Χάρι.

«Δεν το υποστηρίζω απλά!» διαμαρτυρήθηκε ο Βλαντιμίρ. «Στ' αλήθεια το ξέρω! Και αν θέλεις να ξέρεις, το ήξερα ότι θα το έλεγες».

«Το μόνο κακό», συνέχισε ο Χάρι, «είναι ότι το καταλαβαίνει ένα μόλις δευτερόλεπτο πριν. Έτσι δεν προλαβαίνει να κάνει και πολλά».

Ο Βλαντιμίρ αναστέναξε και άρχισε να στρίβει νευρικά το ξανθό τσουλούφι του.

Όλοι οι δίσκοι ήταν πια στο τραπέζι και η μυρωδιά από τις ζεστές πίτσες έκανε τα στομάχια των τριών νεοφερμένων να γουργουρίσουν από προσμονή. Η κυρία Μέρικ, τότε, σηκώθηκε από την καρέκλα της, ταρακουνώντας τα πάντα εξαιτίας του όγκου της. «Λοιπόν, σας αφήνω να φάτε με την ησυχία σας», είπε. «Με περιμένει κι εμένα μια λαχταριστή πίτσα λαχανικών στο τραπέζι των καθηγητών. Καλή μας όρεξη!»

Έπειτα τσίμπησε μερικά ακόμη μάγουλα και απομακρύνθηκε προς το βάθος της αίθουσας κουνώντας χαρωπά την προβοσκίδα της. Τα παιδιά τότε ρίχτηκαν στο φαγητό και για λίγο ακούγονταν μονάχα πιρουινιές και μασουλήματα – πράγμα που μας επιτρέπει να συμπεράνουμε ότι ήταν νοστιμότατο.

Όσο ο Μάρκο έτρωγε, κοιτούσε γεμάτος ενδιαφέρον γύρω του. Όλα έμοιαζαν τόσο παράδοξα. Ένα αγόρι από μεγαλύτερη τάξη αιωρούνταν πάνω από το τραπέζι. Ένα άλλο άπλωσε το χέρι του παράλογα μακριά και έκλεψε την πίτσα ενός κοριτσιού. Εκείνη τον πήρε χαμπάρι και σηκώνοντας το δάχτυλό της μαγνήτισε τα κομμάτια και τα έφερε πίσω στο πιάτο της. Στο τραπέζι των καθηγητών, πάλι, εκτός από την κυρία Μέρικ και την προβοσκίδα της, μπορούσες να δεις έναν άντρα με τεράστια μουστάκια, έναν άλλον που κουβαλούσε στην πλάτη του μια μπουκάλα οξυγόνου, μία γυναίκα που φορούσε στο κεφάλι της μια παράξενη κάσκα...

«Όλοι εδώ, λοιπόν, έχουμε κάποια αλλόκοτη ιδιότητα», είπε δίπλα του το κορίτσι με το όνομα Ρωξάνη. «Εγώ, για παράδειγμα... Δώσε μου το χέρι σου».

Ο Μάρκο το σκούπισε βιαστικά και η Ρωξάνη το οδήγησε μέσα στα πυκνά μαλλιά της και το έβαλε πάνω σε δύο μικρά σκληρά εξογκώματα. Σε δύο κερατάκια!

«Πλάκα δεν έχουν; Μεγαλώνουν χρόνο με τον χρόνο. Εσένα, ποια είναι η ιδιότητά σου;»

«Έχω ένα πτερύγιο στην πλάτη».

Του φαινόταν τόσο παράξενο. Λίγες ώρες πριν, δεν υπήρχε περίπτωση να μιλούσε ανοιχτά γι' αυτό το πράγμα. Λίγες ώρες πριν, όμως, ήταν μια άλλη, τελείως διαφορετική ζωή.

Δραστηριότητες

1. Να περιγράψετε τα ασυνήθιστα χαρακτηριστικά του Μάρκο, των νέων συμμαθητών και συμμαθητριών του, καθώς και των καθηγητών και καθηγητριών του σχολείου. Ποιο σας κάνει μεγαλύτερη εντύπωση;
2. Πώς φαίνεται να αισθάνεται ο Μάρκο για τον εαυτό του στο νέο σχολείο;
3. Το απόσπασμα που διαβάσατε ανήκει στο πρώτο βιβλίο μιας σειράς φαντασίας με τίτλο *Λέσχη Αλλόκοτων Πλασμάτων*. Θα μπορούσε η φανταστική ιστορία του Μάρκο και των αλλόκοτων συμμαθητών και συμμαθητριών του να μας δείξει έναν τρόπο να αντιμετωπίζουμε τη διαφορετικότητα (τη δική μας και των άλλων); Να εργαστείτε σε ομάδες και να απαντήσετε σε ένα κείμενο 150 λέξεων.

ΓΙΩΡΓΟΣ Κ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΗΣ (γενν. 1968)

Συγγραφέας από την Αθήνα. Έχει δουλέψει στον κινηματογράφο και στην τηλεόραση και έχει εργαστεί ως συντάκτης σε περιοδικά και ιστοσελίδες. Επίσης, έχει γράψει σενάρια για ταινίες και βιντεοπαιχνίδια. Έχει λάβει το Κρατικό Βραβείο για το δεύτερο βιβλίο της σειράς *Λέσχη Αλλόκοτων Πλασμάτων*, με τίτλο *Όταν ήρθαν για εμένα*, και το βραβείο του Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου – Ελληνικού Τμήματος της Διεθνούς Οργάνωσης Βιβλίων για τη Νεότητα (IBBY) για το βιβλίο *Ο Ιαιντόρ και το φεγγάρι*. Επίσης, έχει τιμηθεί δύο φορές με το βραβείο του λογοτεχνικού περιοδικού *Ο Αναγνώστης* και με τη διάκριση White Ravens της Διεθνούς Βιβλιοθήκης Νεότητας του Μονάχου.

Ευγένιος Τριβιζάς Οι δραπέτες της σκακιέρας

Το απόσπασμα που θα διαβάσετε ανήκει σε μια όπερα, τη μουσική της οποίας έγραψε ο συνθέτης Γιώργος Κουρουπός. Η λευκή βασίλισσα και ο μαύρος αξιωματικός είναι ερωτευμένοι και παίρνουν την απόφαση να δραπετεύσουν από τη σκακιέρα με το τρένο των πλήκτρων, το οποίο δημιουργείται κάθε φορά που η μικρή Νεφέλη παίζει πιάνο. Χωρίς αυτούς δεν μπορούν να συνεχιστούν οι μάχες των λευκών και των μαύρων πιονιών. Ο λευκός και ο μαύρος βασιλιάς, αγανακτισμένοι με τη φυγή των «προδοτών», αναθέτουν σε ένα βαλσαμωμένο γεράκι (που ζωντανεύει στο ράφι της βιβλιοθήκης) να τους βρει. Οι δύο δραπέτες προσπαθούν να σωθούν αναζητώντας τον «γλάρο των μικρών απείρων», τον «γλάρο των επτά ονείρων», που θα τους οδηγήσει στην εφτάχρωμη πύλη του ουράνιου τόξου. Το γεράκι, όμως, τους εντοπίζει και τους επιτίθεται, πληγώνοντας θανάσιμα τον γλάρο.

Πρόζα

Τραγούδι

Χορός

ΣΚΗΝΗ ΔΕΚΑΤΗ ΠΕΜΠΤΗ

ΣΑΛΟΝΙ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ ΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΗ ΤΗΣ ΓΕΩΜΕΤΡΙΑΣ

Ο ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΤΗΣ ΓΕΩΜΕΤΡΙΑΣ ΚΑΙ Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ
ΤΑΚΤΟΠΟΙΟΥΝ ΤΑ ΠΙΟΝΙΑ ΣΤΗ ΣΚΑΚΙΕΡΑ.
Η ΝΕΦΕΛΗ ΣΥΝΕΧΙΖΕΙ ΝΑ ΚΟΙΜΑΤΑΙ ΗΣΥΧΗ
ΑΚΟΥΜΠΙΣΜΕΝΗ ΕΠΑΝΩ ΣΤΟ ΠΙΑΝΟ.

ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ:

Πώς πήγαν σήμερα οι μελέτες;

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:

Τα κατάφερα. Τετραγώνισα τον κύκλο.

ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ:

Χαίρομαι που το ακούω.

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:

Τώρα δεν μένει παρά να
τετραγωνίσω και το δάκρυ!

ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ:

Όλα πάνε δηλαδή καλά. Βρέθηκαν και
τα χαμένα πιόνια.

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:

Θαυμάσια. Τι θα 'λεγες για μια παρτίδα;
Γιατί όχι;

ΣΚΗΝΗ ΔΕΚΑΤΗ ΕΚΤΗ

ΣΚΑΚΙΕΡΑ

ΜΑΧΗ ΛΕΥΚΩΝ ΚΑΙ ΜΑΥΡΩΝ ΠΙΟΝΙΩΝ
Η ΜΑΧΗ ΕΧΕΙ ΤΕΛΕΙΩΣΕΙ. Η ΛΕΥΚΗ
ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΠΕΡΙΜΕΝΕΙ ΣΤΗΝ ΑΚΡΗ
ΤΗΣ ΣΚΑΚΙΕΡΑΣ, ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΚΙΕΣ
ΠΡΟΒΑΛΛΕΙ Ο ΜΑΥΡΟΣ
ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΣ. ΤΗΝ ΠΛΗΣΙΑΖΕΙ.

ΜΑΥΡΟΣ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΣ:
ΛΕΥΚΗ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ:
ΜΑΥΡΟΣ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΣ:
ΛΕΥΚΗ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ:
ΜΑΥΡΟΣ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΣ:
ΛΕΥΚΗ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ:
ΜΑΥΡΟΣ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΣ:

Πάει, τελείωσε μια ακόμα μάχη.
 Σε λίγο θα 'ρθει δειλινό!
 Άκου, το τζάκι τρίζει...
 Κάτι μας ψιθυρίζει...
 Μοιάζει με μυστικό...
 Κρυφογελούν τα μπιμπελό.
 Τα κυκλάμινα του βάζου
 ονειρεύονται μια πεταλούδα...
 Και το γεράκι κούρνιασε¹ πάλι στη
 βίγλα² του στο σκονισμένο ράφι,
 έτσι ασάλευτο³ και σιωπηλό, που
 θα 'παιρνες όρκο πως ούτε στιγμή δεν
 σάλεψε⁴ από τον παντοτινό του
 ύπνο...

ΛΕΥΚΗ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ:
ΜΑΥΡΟΣ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΣ:
ΛΕΥΚΗ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ:
ΜΑΥΡΟΣ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΣ:
ΛΕΥΚΗ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ:
ΜΑΥΡΟΣ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΣ:

Άκου, τον απόηχο⁵ του πιάνου!
 Για χίλια δυο μιλά!
 Για γαλαξίες μακρινούς και γιασεμιά.
 Για το κάλεσμα της λίμνης στην αστροφεγγιά⁶.
 Για ήλιους γιορτινούς.
 Για μια θάλασσα πλατιά, που
 λικνίζει⁷ στα νερά της έναν φευγάτο
 γλάρο μ' ένα κόκκινο λουλούδι στα
 χιονάτα⁸ του φτερά...

ΛΕΥΚΗ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ:
ΜΑΥΡΟΣ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΣ:
ΛΕΥΚΗ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ:
ΜΑΥΡΟΣ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΣ:
ΛΕΥΚΗ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ:

Κάθε τετράγωνο και φυλακή!
 Κάθε βήμα και κλουβί!
 Κάθε μέρα απ' την αρχή...
 ... η ίδια σάλπιγγα ηχεί!
 Εξήντα τέσσερα κελιά,
 αμείλιχτα⁹ συμμετρικά,
 μας πνίγουν, μας ορίζουν!
 Δυο χέρια που μας στήνουν,
 μας πιάνουν, μας αφήνουν!

¹ **κούρνιασε:** μαζεύτηκε για να κοιμηθεί.

² **βίγλα:** ψηλό σημείο, που χρησιμεύει ως παρατηρητήριο.

³ **ασάλευτο:** ακίνητο.

⁴ **σάλεψε:** κουνήθηκε.

⁵ **απόηχος:** ήχος μακρινός, που μόλις ακούγεται.

⁶ **αστροφεγγιά:** ξάστερη νύχτα χωρίς φεγγάρι, που φωτίζεται μόνο από τη λάμψη των αστεριών.

⁷ **λικνίζει:** κουνάει ελαφρά.

⁸ **χιονάτα:** άσπρα σαν χιόνι.

⁹ **αμείλιχτα:** σκληρά, ανελέητα.

ΛΕΥΚΗ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ:

Μας ρίχνουν, μας ορθώνουν,
μας κινούν και μας σαρώνουν!¹⁰

Η ΛΕΥΚΗ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΚΑΙ Ο ΜΑΥΡΟΣ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΣ
ΤΡΑΓΟΥΔΟΥΝ ΜΑΖΙ, ΜΕ ΜΙΑ ΦΩΝΗ

ΜΑΥΡΟΣ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΣ:

Σε μια μάχη, που αρχικά συνεχώς
και ποτέ δεν τελειώνει.
Και συ, άβουλο¹¹ πιόνι!
Κι εσύ, βασίλισσα, εσύ
όνειρο και ταραχή
παρηγοριά, δροσοπηγή¹²
στη δίσεχτη¹³ σκακιέρα!

ΚΑΙ ΜΕΤΑ ΣΕ ΝΤΟΥΕΤΟ

ΛΕΥΚΗ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ:

Κι εσύ, αστόχαστε¹⁴, εσύ,
παρηγοριά μοναδική
στη δίσεχτη σκακιέρα!

ΜΑΥΡΟΣ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΣ:

Κι εσύ, βασίλισσα, εσύ
όνειρο και ταραχή,
παρηγοριά μοναδική
στη δίσεχτη σκακιέρα!

ΛΕΥΚΗ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ:

Είναι τ' αλώνια
με τις χρυσαφένιες δημωνιές¹⁵.
Είναι τ' αστέρια που σκαλώνουν
στις ιτιές.

ΜΑΥΡΟΣ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΣ:

Οι αυλόγυροι¹⁶ με τις μυρτιές.
Οι ρεματιές, οι μύλοι
και κάπου πέρα μακριά
η άπιαστη πύλη.

ΛΕΥΚΗ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ:

Ας φύγουμε!

ΜΑΥΡΟΣ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΣ:

Πάλι;

ΛΕΥΚΗ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ:

Ναι...

ΜΑΥΡΟΣ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΣ:

Το παράθυρο από κει, υπόσχεση για
το άπιαστο το κάτι...

¹⁰ **σαρώνουν:** σκουπίζουν, παρασέρνουν με ορμή, αφανίζουν.

¹¹ **άβουλο:** που δεν έχει δική του βούληση, κάνει ό,τι θέλουν οι άλλοι.

¹² **δροσοπηγή:** πηγή με δροσερό νερό.

¹³ **δίσεχτη:** γρουσουζίκη (μεταφορικά).

¹⁴ **αστόχαστε:** που δεν σκέφτεσαι πριν ενεργήσεις, απερίσκεπτε.

¹⁵ **θημωνιές:** σωροί από δεμάτια θερισμένων σιτηρών ή χόρτων.

¹⁶ **αυλόγυροι:** αυλές γύρω από τα κτίσματα.

ΛΕΥΚΗ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ:
ΜΑΥΡΟΣ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΣ:

Η φεγγαραχτίδα μονοπάτι!
Μα το γεράκι αμείλιχτο, βουβό,
άγρυπνο στον ύπνο τον
αξύπνητο, караδοκεί²¹ και περιμένει!

Η ΛΕΥΚΗ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΔΕΙΧΝΕΙ ΤΟ ΤΖΑΚΙ

ΛΕΥΚΗ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ:

Ας φύγουμε τότε από δω!...
Από το τζάκι... που μοιάζει με κήπο
μυστικό.

ΚΑΙ ΟΙ ΔΥΟ ΣΙΜΩΝΟΥΝ²² ΣΤΗΝ ΑΚΡΗ ΤΗΣ ΣΚΑΚΙΕΡΑΣ

ΜΑΥΡΟΣ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΣ:

Έλα, αγαπημένη!

ΚΟΙΤΑΖΟΝΤΑΙ ΣΤΑ ΜΑΤΙΑ. ΥΣΤΕΡΑ
ΠΗΔΟΥΝ ΣΤΙΣ ΦΛΟΓΕΣ ΤΟΥ ΤΖΑΚΙΟΥ

ΛΕΥΚΗ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ:
ΜΑΥΡΟΣ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΣ:

Μοιάζει με κήπο μυστικό.
Τρεμολούλουδα από φωτιά
είναι, θαρρώ!

ΛΕΥΚΗ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ:

Χρυσάνθεμα
εφτά φορές τ' Απρίλη!

ΜΑΥΡΟΣ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΣ:

Χρυσάνθεμα
εφτά φορές τ' Απρίλη!

ΛΕΥΚΗ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ:

Κήπος που θρασομανά...²³

ΜΑΥΡΟΣ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΣ:

...μ' άγρια ρόδα...²⁴

ΚΑΙ ΟΙ ΔΥΟ ΜΑΖΙ

...και χρυσόφτερα πουλιά.

Η ΝΕΦΕΛΗ ΞΥΠΝΑ ΤΡΟΜΑΓΜΕΝΗ.
ΑΡΧΙΖΕΙ ΝΑ ΠΑΙΖΕΙ ΣΤΟ ΠΙΑΝΟ ΤΗΝ ΟΝΕΙΡΕΜΕΝΗ
ΜΕΛΩΔΙΑ. ΕΜΦΑΝΙΖΕΤΑΙ ΤΟ ΤΡΕΝΟ ΤΩΝ ΠΛΗΚΤΡΩΝ.
ΟΙ ΦΛΟΓΕΣ ΤΟΥ ΤΖΑΚΙΟΥ ΓΙΝΟΝΤΑΙ ΑΥΛΑΙΑ ΠΟΥ ΟΔΗΓΕΙ
ΣΤΗ ΦΑΝΤΑΣΜΑΓΟΡΙΚΗ ΠΥΛΗ ΤΟΥ ΟΥΡΑΝΙΟΥ ΤΟΣΟΥ.

ΝΕΦΕΛΗ:

Ένα τρένο δαυμαστό
Ένα τρένο ταιριαστό
Ένα τρένο μα τι τρένο
μελωδίες φορτωμένο!

²¹ **καραδοκεί:** περιμένει την κατάλληλη στιγμή για να επιτεθεί.

²² **σιμώνουν:** πλησιάζουν.

²³ **θρασομανά:** φουντώνει, θεριεύει.

²⁴ **ρόδα:** τριαντάφυλλα.

Του δάσους κλέβει
τα θροΐσματα²⁵
και της πηγής
τα κελαρύσματα!²⁶

Τις τρίλιες²⁷ κλέβει
των κορυδαλλών
και τον απόηχο
των αστεριών!

ΟΤΑΝ ΟΙ ΔΡΑΠΕΤΕΣ ΠΕΡΝΟΥΝ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΥΛΑΙΑ
ΠΟΥ ΣΧΗΜΑΤΙΖΟΥΝ ΟΙ ΦΛΟΓΕΣ ΚΑΙ ΕΜΦΑΝΙΖΟΝΤΑΙ
ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΛΗ ΜΕΡΙΑ ΤΟΥ ΟΥΡΑΝΙΟΥ ΤΟΞΟΥ,
ΤΑ ΧΡΩΜΑΤΑ ΤΟΥΣ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΠΙΑ ΛΕΥΚΟ ΚΑΙ
ΜΑΥΡΟ. ΕΙΝΑΙ ΚΑΙ ΟΙ ΔΥΟ ΤΩΡΑ ΠΟΛΥΧΡΩΜΟΙ.
ΠΑΝΩ ΤΟΥΣ ΛΑΜΠΟΥΝ ΟΛΑ ΤΑ
ΧΡΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΟΥΡΑΝΙΟΥ ΤΟΞΟΥ.

ΧΟΡΕΥΤΙΚΟ ΦΙΝΑΛΕ

ΑΥΛΑΙΑ

Κουρουπός, Γ. & Τριβιζάς, Ε. (2001). *Οι δραπέτες της σκακιέρας: Όπερα σε δύο πράξεις*.
Ορχήστρα των Χρωμάτων, Ankh Productions.

²⁵ **θροΐσματα:** ελαφροί, συνεχείς θόρυβοι που προκαλεί ο αέρας καθώς φυσά τα φύλλα των δέντρων.

²⁶ **κελαρύσματα:** οι ήχοι του νερού καθώς κυλάει.

²⁷ **τρίλιες:** τρόπος κελαηδίσματος των πουλιών που μοιάζει με τις μουσικές τρίλιες (γρήγορες επαναλήψεις γειτονικών φθόγγων).

Δραστηριότητες

1. Γιατί η λευκή βασίλισσα και ο μαύρος αξιωματικός αισθάνονται δυστυχισμένοι στη σκακιέρα; Τι είναι αυτό που ονειρεύονται; Να στηρίξετε τις απαντήσεις σας σε συγκεκριμένα σημεία του θεατρικού κειμένου.
2. «... τα χρώματά τους δεν είναι πια λευκό και μαύρο. Είναι και οι δύο τώρα πολύχρωμοι. Πάνω τους λάμπουν όλα τα χρώματα του ουράνιου τόξου»: Ποια ιδέα πιστεύετε πως εκφράζει το τέλος του κειμένου; Πώς σας κάνει να αισθάνεστε;

Οι δραπέτες της σκακιέρας αναδεικνύουν με αλληγορικό τρόπο την έννοια της ελευθερίας. Δοκιμάστε να την περιγράψετε με την ομάδα σας αξιοποιώντας τον γραφικό οργανωτή (μοντέλο Frayer).

3. Πώς φαντάζεστε ότι αντιδρούν τα υπόλοιπα πιόνια, όταν αντιλαμβάνονται πως η λευκή βασίλισσα και ο μαύρος αξιωματικός έχουν αποδράσει από τη σκακιέρα; Εργαστείτε σε ομάδες, για να γράψετε τον διάλογο μεταξύ τους και να τον αποδώσετε θεατρικά!

Θέλετε να μάθετε πληροφορίες για την όπερα;

Διαβάστε το απόσπασμα της όπερας και σε μορφή graphic novel!

ΕΥΓΕΝΙΟΣ ΤΡΙΒΙΖΑΣ (γενν. 1946)

Συγγραφέας παιδικών βιβλίων και θεατρικός συγγραφέας. Σπούδασε Νομικά και Οικονομικά και διδάσκει Εγκληματολογία σε Πανεπιστήμιο της Αγγλίας. Μερικά από τα πιο γνωστά του έργα είναι η *Φρουτοπία*, *Τα τρία μικρά λυκάκια*, *Το όνειρο του σκιάχτρου*, *Χίλιες και μία γάτες*. Το στοιχείο της φαντασίας και της πρωτοτυπίας πλημμυρίζει τα έργα του, που έχουν βραβευτεί από την Ακαδημία Αθηνών, την Ένωση Ελλήνων Λογοτεχνών, τον Κύκλο του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου και τη Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά. Επίσης, έχουν μεταφραστεί σε πολλές γλώσσες και έχουν αποσπάσει διεθνείς διακρίσεις.

Στέλιος Γεράνης
Το παράπονο του μικρού αδερφού

Άκουγα τον μικρό αδερφό, τις νύχτες, να μου λέει:

Όταν φοράς τον εαυτό σου σε θαιμάζω
και σε μισώ
και σε ζηλεύω αφάνταστα
γιατί εγώ, ποτέ μου δεν τον φόρεσα
τον έχω κρύψει στην ντουλάπα μας –
σαν ένα ρούχο γαμπριάτικο
που το φοράμε τις γιορτές·
μόνο που εγώ δεν γιόρτασα ποτέ μου
κι όλο με ξένες φορεσιές τον έντυνα
και κάθε που σε βλέπω να περπατάς τόσο ελαφρά,
να λες στον ήλιο «καλημέρα»,
όπως σε γνώριμο παλιό,
δεν το μπορώ παρά να σε θαιμάζω,
να σε μισώ,
να σε ζηλεύω αφάνταστα.

Γεράνης, Στ. (1998). *Ποίηση Β΄ 1960 - 1991*. Αθήνα: Εκδόσεις Σοκόλη.

Δραστηριότητες

1. Ποια συναισθήματα εκφράζει ο μικρός αδερφός; Γιατί νιώθει έτσι;
2. **α.** Ο εαυτός παρομοιάζεται στο ποίημα με ένα ρούχο. Να συνεργαστείτε με τον διπλανό ή τη διπλανή σας, για να αναδείξετε πόσο διαφορετικά αντιμετωπίζουν αυτό το ρούχο (τον εαυτό τους) τα δύο αδέρφια.
β. Με ποιο από τα αδέρφια συνδέεστε περισσότερο; Αισθάνεστε άνετα να εκφράσετε τον αληθινό σας εαυτό ή διστάζετε να φανείτε διαφορετικοί/ές από τους συνομηλίκους σας;
3. Παρατηρήστε πώς είναι ντυμένοι οι άνθρωποι στο έργο τέχνης του Γιάννη Γαϊτή. Τι δείχνει η ενδυμασία τους για τον τρόπο που αντιμετωπίζουν τον εαυτό τους; Συνδέεται, κατά τη γνώμη σας, το έργο του καλλιτέχνη με το παράπονο του μικρού αδερφού; Συζητήστε στην ομάδα σας και γράψτε την άποψή σας, από κοινού, σε ένα κείμενο 100 λέξεων.

←
Γιάννης Γαϊτής, *Χωρίς τίτλο* (1981-1982),
Σταθμός Μετρό Λαρίσης, Αθήνα
Ο Γαϊτής (1923-1984) συνήθιζε να
φιλοτεχνεί στα έργα του ομοιόμορφα
«ανθρωπάκια» που συγκροτούν πλήθη.

←
Τα «ανθρωπάκια»
του Γιάννη Γαϊτή:
Δείτε κι άλλα έργα
του καλλιτέχνη.

ΣΤΕΛΙΟΣ ΓΕΡΑΝΗΣ (1920-1993)

Ποιητής της πρώτης μεταπολεμικής γενιάς με μικρασιατική καταγωγή. Σπούδασε στην Πάντειο Σχολή και εργάστηκε ως βοηθός λογιστή, εκτελωνιστής, δημοσιογράφος, αρχισυντάκτης εφημερίδων και διευθυντής περιοδικών. Το 1975 απέσπασε το Β΄ Κρατικό Βραβείο Ποίησης για τη συλλογή *Τα μικρά μου θαύματα* (στην οποία εντάσσεται το ποίημα «Το παράπονο του μικρού αδερφού») και το 1992 το Βραβείο Ποίησης του Ιδρύματος Ουράνη. Το 1976 ίδρυσε, μαζί με τον Νικηφόρο Βρεττάκο και άλλους πνευματικούς ανθρώπους της εποχής, την Εταιρία Γραμμάτων και Τεχνών Πειραιά. Ασχολήθηκε με τη μελέτη της νεοελληνικής λογοτεχνίας και συνέγραψε δοκίμια για σημαντικούς Έλληνες ποιητές.

Παίζοντας με τα κείμενα

1. Οι πρωταγωνιστές των κειμένων του Tàssies, του Πατσαρού και του Παναγιωτάκη είναι παιδιά που έχουν διαφορετικά χαρακτηριστικά από τους περισσότερους συνομηλίκους τους. Με ποιον τρόπο αντιμετωπίζονται από τους συμμαθητές και τις συμμαθήτριες της τάξης τους;
2. **α.** Συγκρίνοντας τα κείμενα του Tàssies, του Πατσαρού και του Τριβιζά, για ποιους λόγους οι κεντρικοί χαρακτήρες χλευάζονται, απομονώνονται ή καταδιώκονται;
β. Με βάση την εμπειρία σας, για ποιους άλλους λόγους οι μαθητές και οι μαθήτριες ενός σχολείου ή οι πολίτες μιας κοινωνίας μπορεί να κοροϊδεύουν, να ασκούν βία και να βάζουν στο περιθώριο ορισμένους συνανθρώπους τους;
3. **α.** Με ποιον τρόπο ο Μάρκο στο κείμενο του Παναγιωτάκη καταφέρνει να αισθανθεί καλύτερα για τον εαυτό του;
β. Θέλετε να εμπυχώσετε ένα από τα παιδιά των υπόλοιπων κειμένων (του Tàssies, του Πατσαρού ή του Γεράνη), ώστε να αισθανθεί κι αυτό καλύτερα για τον εαυτό του; Εργαστείτε σε ομάδες, για να καταγράψετε όσα θέλετε να του πείτε σε ένα κείμενο 150 λέξεων. Μπορείτε να αντλήσετε ιδέες και από τα αποσπάσματα των βιβλίων *Όταν έφυγαν τ' αγάλματα* και *Ίσως*.

←
Αγγελική Δαρλάση,
Όταν έφυγαν τ' αγάλματα

←
Kobi Yamada & Gabriella
Barouch, *Ίσως*

4. **α.** Παρατηρήστε στο QR code την αφίσα με τίτλο *Το δικό μας πλήθος*. Πώς συνδέεται με το τέλος του θεατρικού κειμένου του Τριβιζά και σε τι διαφέρει από το έργο τέχνης του Γαΐτη; Ποια πιστεύετε ότι είναι η ιδέα που εκφράζει;

←
Το δικό μας πλήθος
– Αφίσα

5. **α.** Να ακούσετε στο διαδίκτυο «Το τραγούδι της συγγνώμης». Πιστεύετε πως η συγγνώμη έχει τη δύναμη να αλλάξει τη ζωή των ανθρώπων;
β. Θέλετε να συνεχίσετε την ιδέα; Ζωγραφίστε το δικό σας μοναδικό ανθρωπάκι και κολλήστε το σε ένα μεγάλο χαρτόνι, ώστε να πάρει τη θέση του δίπλα στα μοναδικά ανθρωπάκια που θα φτιάξουν και θα κολλήσουν οι συμμαθητές και οι συμμαθήτριές σας. Μπορείτε να διακοσμήσετε με το συλλογικό αυτό έργο τον τοίχο της τάξης σας, γράφοντας ως τίτλο τον στίχο του Γεράνη «Όταν φοράς τον εαυτό σου σε θαυμάζω».

←
Γιώργος Μυζάλης,
«Το τραγούδι της
συγγνώμης» (Στίχοι)

6. **β.** Υπάρχει κάποιο πρόσωπο στην τάξη, στο σχολείο ή στην κοινότητά σας από το οποίο θέλετε να ζητήσετε συγγνώμη; Αν τυχόν, διαβάζοντας τα κείμενα και μπαίνοντας στη θέση των πρωταγωνιστών τους, μετανιώνετε για κάποια λόγια ή πράξεις σας, θα μπορούσατε να γράψετε (είτε ατομικά είτε ομαδικά) ένα γράμμα συγγνώμης και υποστήριξης προς το πρόσωπο αυτό.

Άξονας Γ'

Αυτογνωσία (Εφηβεία, ήρωες και ηρωίδες)

Συστάδα 3η

Εφηβικά όνειρα

**«Όνειρο σημαίνει να
μην υπάρχουν σύνορα»**

Κική Δημουλά

Σε αυτή τη συστάδα θα διαβάσετε κείμενα που μιλούν για παιδικά και εφηβικά όνειρα.

Επιδιώκεται:

- ▶ Να συζητήσετε πώς επηρεάζει η ηλικία και η εποχή τον τρόπο που τα παιδιά και οι έφηβοι ονειρεύονται για το μέλλον τους.
- ▶ Να προβληματιστείτε για τα εμπόδια που θέτει η κοινωνική πραγματικότητα στην πραγματοποίηση των ονείρων.
- ▶ Να ασκηθείτε στην εκφραστική ανάγνωση και να κατανοήσετε τα βασικά χαρακτηριστικά του ποιητικού λόγου.
- ▶ Να αναλογιστείτε τα δικά σας όνειρα και να αναζητήσετε στα κείμενα πιθανά «κλειδιά», για να τα ξεκλειδώσετε.
- ▶ Να συνδέσετε τα λογοτεχνικά κείμενα με άλλες μορφές τέχνης (ζωγραφική, μουσική, κινηματογράφο, θέατρο) και να εμπλακείτε σε παιγνιώδεις δραστηριότητες δημιουργικής γραφής και καλλιτεχνικής έκφρασης.

Κείμενα συστάδας

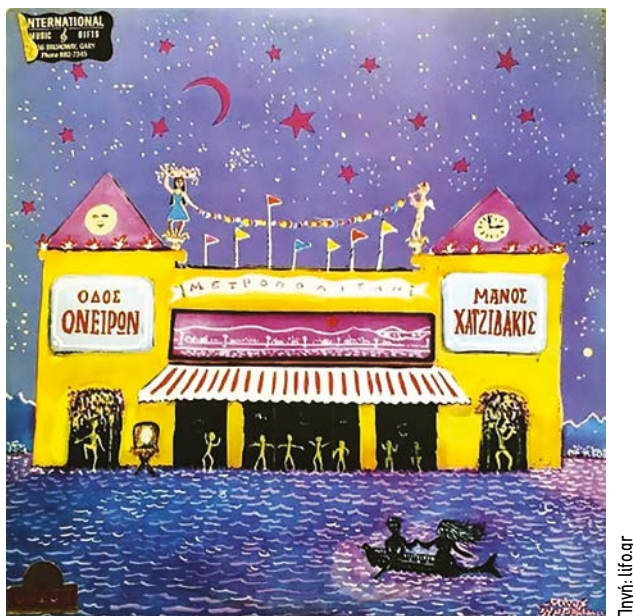
Γεια σας.

Ήρθα για να σας δείξω ο ίδιος την Οδό Ονείρων. Δεν ξεχωρίζει. Είναι ένας δρόμος σαν όλους τους άλλους δρόμους της Αθήνας. Είναι, ας πούμε, ο δρόμος που κατοικούμε. Μικρός, ασήμαντος, λυπημένος, τυραννικός, μα κι απέραντα ευγενικός. Έχει πολύ χόμα, πολλά παιδιά, πολλές μητέρες, πολλές ελπίδες και πολλή σιωπή. Κι όλα σκεπασμένα από έναν τρυφερό μα κι αβάσταχτο ουρανό.

Εδώ, σ' αυτόν τον δρόμο, γεννιούνται και πεθαίνουν τα όνειρα τόσων παιδιών, ίσαμε τη στιγμή που η αναπνοή τους θα ενωθεί με τ' ανοιξιάτικο αεράκι του Επιταφίου και θα χαθεί.

Όμως τη νύχτα δεν τους πιάνει ο ύπνος, κι όταν δεν ονειρεύονται, τραγουδούν...

Χατζιδάκις, Μ. (1962). *Οδός Ονείρων* [Album]. EMI, Columbia.

Πηγή: ifo.gr

Με τα παραπάνω λόγια ο συνθέτης Μάνος Χατζιδάκις προλογίζει την *Οδό Ονείρων*, μια ιστορική μουσικοθεατρική παράσταση που ανέβηκε στην Αθήνα το 1962. Ποιες είναι οι σκέψεις και τα συναισθήματά σας παρατηρώντας το εξώφυλλο που φιλοτέχνησε ο Μίνως Αργυράκης για το άλμπουμ *Οδός Ονείρων* και ακούγοντας το τραγούδι «Όνειρο παιδιών της γειτονιάς»; Ποιο νόημα έχουν για εσάς οι ακόλουθοι στίχοι:

Κάθε κήπος έχει μια φωλιά για τα πουλιά
κάθε δρόμος έχει μια καρδιά για τα παιδιά.

↑
Μάνος Χατζιδάκις,
«Όνειρο παιδιών
της γειτονιάς»
(Στίχοι τραγουδιού)

Louisa May Alcott
Μικρές κυρίες

Στο απόσπασμα που θα διαβάσετε, τέσσερις αδελφές, η Τζο, η Μεγκ, η Μπεθ και η Άμυ συζητούν με τον γείτονά τους, τον Λόρι.

Το ποτάμι φαινόταν χρυσό, λαμπερό από κει που κάθονταν. Κι ο ήλιος, που είχε πια αρχίσει να χαμηλώνει προς τη δύση του, έβαφε κόκκινα τα μακρινά σύννεφα στον ορίζοντα. Ο κόσμος ήταν μια ομορφιά.

«Κοιτάξτε τα σύννεφα, παιδιά!» είπε η Τζο. «Μοιάζουν πολιτεία σωστή, με τους πύργους της και με τα τείχη της και με τις πολεμίστρες της! Πώς θα 'θελα να ταξίδευα εκεί ψηλά, να πετούσα στους δρόμους της...»

«Αχ, Τζο! Όλο άπιαστα όνειρα κάνεις!» απάντησε η Μεγκ με γλυκιά φωνή.

«Α, όχι! Έχω κι άλλα όνειρα, που δεν προσπαθούν να φτάσουν στον ουρανό», αποκρίθηκε η Τζο σοβαρεύοντας. «Μα κι αυτά μοιάζουν κάστρα μακρινά».

«Εσύ, Λόρι;» ρώτησε η Μεγκ. «Τι όνειρα κάνεις εσύ;»

«Α, έχω αμέτρητα όνειρα», αποκρίθηκε το αγόρι σκεπτικό. «Από Κάστρα των Ονείρων άλλο τίποτα...»

«Και ποιο είναι το αγαπημένο σου;» ρώτησε η Τζο.

«Θα σας το πω, αρκεί να μου πείτε κι εσείς τα δικά σας».

«Ναι, ναι, ναι!» δέχτηκαν τα κορίτσια.

«Σύμφωνοι, λοιπόν», άρχισε πρώτος ο Λόρι. «Ονειρεύομαι να γυρίσω όλο τον κόσμο. Κι ύστερα να μείνω στη Γερμανία για ν' ακούω μουσική όσο τραβάει η ψυχή μου. Θα 'χω το σπίτι μου στις όχθες μιας λίμνης και θα γράφω κι εγώ μουσική δική μου. Θα είμαι ένας σπουδαίος μουσικός. Αυτό είναι το δικό μου όνειρο, το δικό μου Κάστρο. Σειρά σου, Μεγκ».

Η Μεγκ δίστασε για λίγο. «Θα μ' άρεσε να έχω ένα όμορφο σπίτι, γεμάτο όμορφα πράγματα», είπε τέλος. «Κι ακόμα, θα 'θελα να 'χω αρκετά χρήματα για να μπορώ να προσφέρω τα πάντα στους ανθρώπους που βρίσκονται γύρω μου».

«Γιατί δεν το λες όλο;» την κοροϊδεψε η Τζο. «Γιατί δεν λες ότι θα 'θελες να 'χεις στο Κάστρο σου κι έναν όμορφο, έξυπνο, υπέροχο σύζυγο και μερικά παιδάκια αγγελούδια;»

«Καλύτερα αυτά από τα άλογα, τα μελανοδοχεία και τα βιβλία, που θα ξεχειλίζουν το δικό σου Κάστρο!» της απάντησε πειραγμένη η Μεγκ.

«Α, ναι, τ' ομολογώ!» παραδέχτηκε η Τζο, που ακόμα δεν νοιαζόταν καθόλου για αγάπες κι έρωτες, εκτός κι αν ξετυλίγονταν μέσα στις σελίδες κάποιου περιπετειώδους βιβλίου. «Εγώ θα ήθελα να 'χα στάβλους γεμάτους αραβικά καθαρόαιμα άλογα και δωμάτια γεμάτα βιβλία από το πάτωμα ως το ταβάνι... Κι ένα μαγικό μελανοδοχείο, για να γράφω τις ιστορίες μου! Θα 'θελα τα βιβλία μου να είναι σπουδαία, σαν τη μουσική του Λόρι. Δεν ξέρω ακόμα τι θα γράφουν μέσα, αλλά περιμένετε και θα δείτε: θα τα γράφω αυτά τα βιβλία και θα γίνω πλούσια και διάσημη! Αυτό είναι το αγαπημένο μου όνειρο, το Κάστρο όπου δέλω να ζήσω τη ζωή μου!»

«Εγώ δέλω μόνο να μείνω σπίτι με τον μπαμπά και τη μαμά», είπε η Μπεθ.

«Κι άλλο τίποτα δεν λαχταράει η καρδιά σου;» τη ρώτησε ο Λόρι.

«Από τότε που απέκτησα το πιάνο μου, είμαι τρισευτυχισμένη. Θα ήθελα μόνο να είμαστε για πάντα όλοι μαζί, γεροί και δυνατοί και χαρούμενοι».

«Εγώ έχω πολλά και διάφορα όνειρα, σαν τον Λόρι», είπε η Άμυ. «Αλλά το αγαπημένο μου είναι να γίνω ζωγράφος και να ταξιδέψω στη Ρώμη, να ζωγραφίσω ωραίους πίνακες και να είμαι ο καλύτερος ζωγράφος στον κόσμο».

«Μόνο η Μπεθ δεν έχει μεγάλες φιλοδοξίες», είπε σκεπτικός ακόμα ο Λόρι. «Όλοι οι άλλοι έχουμε βάλει στόχους δύσκολους, μακρινούς. Κι αναρωτιέμαι αν θα καταφέρει κανείς μας να κάνει το όνειρό του πραγματικότητα... να φτάσει και να μπει μέσα στο Κάστρο των Ονείρων του...»

«Εγώ έχω το κλειδί για το δικό μου Κάστρο», είπε η Τζο. «Αλλά δεν είμαι σίγουρη αν θα καταφέρω να ξεκλειδώσω την πύλη του», πρόσθεσε με ύφος αινιγματικό.

«Κι εγώ έχω το κλειδί που χρειάζομαι», είπε ο Λόρι. «Αλλά δεν μ' αφήνουν να το δοκιμάσω. Με περιμένει το πανεπιστήμιο, βλέπεις! Τον χιλιοπαρακάλεσα τον παππού να μ' αφήσει να φύγω από τώρα στη Γερμανία, αλλά δεν θέλει ν' ακούσει κουβέντα!» συνέχισε μ' έναν στεναγμό.

«Το κλειδί το δικό μου να το!» είπε η Άμυ δείχνοντάς τους το μολύδι της.

«Εγώ πολύ φοβάμαι ότι δεν έχω κανένα κλειδί!» είπε σιγανά η Μεγκ.

«Έχεις και παραέχεις!» γύρισε προς το μέρος της ο Λόρι. «Το γλυκό σου πρόσωπο! Την ομορφιά σου!»

«Μ' αυτά τα κλειδιά δεν πάει κανείς μακριά!» απάντησε λυπημένη η Μεγκ.

«Α, μην το λες αυτό!» γέλασε το αγόρι. «Περίμενε λίγο και οι όμορφοι, έξυπνοι, υπέροχοι νέοι θα κάνουν ουρά κάτω από το παράθυρό σου!»

Η Μεγκ κοκκίνισε και δεν απάντησε. Κι η Τζο, που τρελαινόταν να καταστρώνει σχέδια και να βάζει μπρος για περιπέτειες, πρότεινε μ' ενθουσιασμό: «Αν ζούμε όλοι σε δέκα χρόνια από σήμερα, γιατί να μη συναντηθούμε ξανά εδώ, να δούμε αν καταφέραμε να φτάσουμε –ή έστω να πλησιάσουμε– τα Κάστρα των Ονείρων μας;».

Άλκοτ, Λ.Μ. (2003). *Μικρές κυρίες* (μτφρ. Μ. Αγγελίδου). Αθήνα: Παπαδόπουλος.

Δραστηριότητες

1. **α.** Ποια είναι τα όνειρα των εφήβων του αποσπάσματος; Να συνεργαστείτε με τον διπλανό ή τη διπλανή σας, για να εντοπίσετε κοινά σημεία ανάμεσά τους. Ταυτίξτε με κάποιο από τα όνειρά αυτά; Μπορείτε να σαρώσετε το QR code, για να συμπληρώσετε τις απαντήσεις σας στο διάγραμμα.

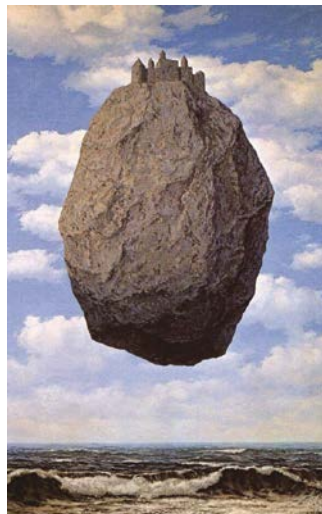
Μικρές κυρίες: Τα όνειρα των λογοτεχνικών χαρακτήρων

2. **β.** Ποια στοιχεία των ονείρων τους αποκαλύπτουν ότι το κείμενο γράφτηκε σε παλαιότερη εποχή; Τι διαφορετικό νομίζετε πως θα ονειρεύονταν, αν το κείμενο γραφόταν σήμερα;

2. Τα όνειρα των εφήβων αποδίδονται μεταφορικά ως «Κάστρα» και μάλιστα «μακρινά». Γιατί πιστεύετε ότι επιλέγεται αυτή η μεταφορά;
3. Κάστρα απεικονίζονται και στα ακόλουθα έργα τέχνης. Θα επιλέγατε κάποιο από αυτά για να εικονογραφήσετε το λογοτεχνικό κείμενο; Ποιες αλλαγές θα κάνατε;

↑
M.C. Escher, *Κάστρο στον αέρα* (1928), National Gallery of Art, Ουάσιγκτον

↑
René Magritte, *Το κάστρο των Πυρρηγαίων* (1959), The Israel Museum, Ιερουσαλήμ

4. Ώρα για δραματοποίηση! Μοιράστε μεταξύ σας ρόλους και εργαστείτε σε ομάδες, για να παρουσιάσετε το κείμενο ως θεατρικό δρώμενο στην τάξη.

LOUISA MAY ALCOTT (1832-1888)

Αμερικανίδα συγγραφέας, ιδιαίτερα γνωστή για τα παιδικά της βιβλία. Υπηρέτησε ως εθελόντρια νοσοκόμα κατά τη διάρκεια του Εμφύλιου Πολέμου και υποστήριξε με θέρμη το φεμινιστικό κίνημα. Επηρέασε σημαντικά την αμερικανική λογοτεχνία εισάγοντας στα έργα της νεαρές ηρωίδες με δυναμισμό και παιδεία. Το κλασικό της μυθιστόρημα, *Little women* (*Μικρές κυρίες*) (1868), που βασιζόταν σε παιδικές αναμνήσεις της και περιέγραφε την πορεία τεσσάρων αδελφών από την παιδικότητα προς την ενηλικίωση, αγαπήθηκε πολύ από το αναγνωστικό κοινό.

Alejandro Palomas
Ένας γιος

«Γεια. Με λένε Λίσα».

«Γεια».

«Θέλεις να πάμε να μαζέψουμε λουλούδια; Σ' εκείνο το γήπεδο εκεί πίσω έχει πολλά. Φτάνουν για δύο ανθοδέσμες».

Πήγα να πω ναι, αλλά έπειτα θυμήθηκα ότι ο μπαμπάς λέει πάντα ότι πρέπει να μένω καδισμένος στην κερκίδα για να μάθω να παίζω ράγκμπι, επειδή έτσι ίσως μπορέσει πολύ σύντομα να με γράψει στα τσικό, παρόλο που εγώ φοβάμαι λιγάκι την μπάλα, που μοιάζει με πεπόνι και αναπηδά παράξενα, επειδή ποτέ δεν ξέρεις πού θα πάει. Κι επίσης φοβάμαι όταν σπρώχνονται και χτυπούν ο ένας τον άλλον, αλλά ακόμη δεν το έχω πει στον μπαμπά για να μη θυμώσει.

Η Λίσα περίμενε δίπλα μου κι εγώ δεν ήξερα τι να κάνω. Κοίταξα το γήπεδο και σκέφτηκα ότι, αν δεν αργούσαμε πολύ, ο μπαμπάς δεν θα το καταλάβαινε. Τότε εκείνη μ' έπιασε απ' το χέρι κι αρχίσαμε να τρέχουμε μέχρι έναν κήπο που είναι στην άλλη πλευρά, κοντά στον φράχτη που περικλείει τις πισίνες και το γήπεδο του μπάσκετ.

«Γιατί η μαμά μου σε λέει “καημενούλη”;» ρώτησε η Λίσα όταν μπήκαμε στον κήπο.

«Δεν ξέρω».

«Παίζει κι ο μπαμπάς σου ράγκμπι;» είπε.

«Ναι».

«Και η μαμά σου γιατί δεν έρχεται να τον δει όπως η δική μου;»

«Επειδή λείπει».

«Α... Και πότε θα έρθει;»

«Δεν ξέρω».

Το χορτάρι ήταν ψηλό και υπήρχαν μερικές σακούλες και χαρτιά, αλλά και πολλά μικρά λουλούδια, άσπρα, κίτρινα και μοβ. Η Λίσα έσκυψε αμέσως κι άρχισε να κόβει μερικά, αλλά ξαφνικά σηκώθηκε όρδια.

«Και ποιος σας ετοιμάζει το φαγητό;»

«Εμείς».

«Α...»

Μαζέψαμε για λίγη ώρα λουλούδια και η Λίσα με βοήθησε να φτιάξω μια ανθοδέσμη με κάτι μικρά κλαδιά που φύτρωναν δίπλα στον φράχτη, ενώ τραγουδούσε κάτι που δεν ήξερα τι ήταν επειδή έμοιαζε με γαλλικά, κι έπειτα γυρίσαμε στην κερκίδα ο καθένας με την ανθοδέσμη του. Όταν φτάσαμε είχε ήδη σκοτεινιάσει και δεν έπαιζε κανείς στο γήπεδο. Η μητέρα της Λίσα ήταν όρδια δίπλα σ' έναν ξανθό άντρα, και είδα τον μπαμπά, τους θείους και άλλους κυρίους που παίζουν μαζί, με βρεγμένα μαλλιά και τα σακίδια στον ώμο.

[...] Η μητέρα της Λίσα τής έδωσε ένα φιλάκι, κι εγώ πλησίασα τον μπαμπά, που είχε γυρισμένη την πλάτη του και μιλούσε με τους θείους και γελούσε.

«Για σένα», του είπα, και του έδωσα την ανθοδέσμη.

Ο μπαμπάς γύρισε προς το μέρος μου, αλλά δεν είπε τίποτα. Ούτε οι θείοι και οι άλλοι κύριοι.

«Μοιάζουν με μαργαρίτες, αλλά είναι πιο μικρά», του είπα, γιατί μου φάνηκε ότι, επειδή είχε ήδη

σκοτεινιάσει λίγο, δεν ήξερε πολύ καλά τι ήταν. «Δεν μοιάζουν μ' αυτά που έχει η Μαίρη Πόππινς στο καπέλο της;»

Ο μπαμπάς και πάλι δεν είπε τίποτα, αλλά είχε κοκκινίσει λίγο και κουνούσε το πόδι του έτσι, χτυπώντας γρήγορα με τη μύτη, κι επίσης έκανε «χχχχχχ» μια-δυο φορές με τον λαιμό του. Τότε ο ξανθός κύριος που ήταν δίπλα στη μητέρα της Λίσα πλησίασε κι έσκυψε, λέγοντας:

«Είναι πολύ όμορφα, Γκίγε».

«Στη μαμά αρέσουν τα κόκκινα, αλλά δεν είχε».

Ο κύριος χαμογέλασε, κοίταξε το έδαφος και μου έδωσε ένα σκαμπιλάκι στο μάγουλο, πολύ απαλό όμως. «Μάλιστα. Μπορείς, αν θέλεις, να μου χαρίσεις εμένα την ανθοδέσμη. Τα άσπρα μού αρέσουν πολύ».

«Ναι;»

«Ναι».

«Ωραία».

Του την έδωσε κι εκείνος με ξεχτένισε λίγο με τα δάχτυλά του και μύρισε την ανθοδέσμη. Έπειτα, είπε: «Κι εσύ πώς ξέρεις τόσα πράγματα για τη Μαίρη Πόππινς;»

«Να, επειδή όταν μεγαλώσω θα γίνω Μαίρη Πόππινς. Επειδή είναι σαν τους μάγους κι ακόμα καλύτερη και πετάει χωρίς φτερά, έτσι δεν είναι, μπαμπά;»

Ο μπαμπάς ξαναέκανε «χχχχχχ» με τον λαιμό του, και προτού ο κύριος σηκωθεί, έβαλε το χέρι του στον ώμο μου και είπε μ' εκείνη τη φωνή που παίρνει όταν θυμώνει, αλλά χωρίς να φωνάζει ούτε τίποτα.

«Άσε τα λουλούδια και τις χαζομάρες και πάμε, νύχτωσε πια. Και καλύτερα να πάρουμε το μετρό. Έτσι θα περάσουμε να πάρουμε και καμιά πίτσα πριν. Εμπρός, πάμε με τα πόδια.» [...]»

Όταν κατεθήκαμε, ο μπαμπάς σταμάτησε ξαφνικά στο κάτω μέρος της σκάλας, ακριβώς μόλις φτάσαμε στην αποβάδρα, κι επειδή εγώ συνέχισα να περπατάω, εκείνος με τράβηξε από το μπράτσο κάπως δυνατά κι έσκυψε προς το μέρος μου:

«Όταν γυρίσουμε από τις διακοπές των Χριστουγέννων θα σε γράψω στο ράγκμπι, πάει και τελείωσε», είπε έτσι, πολύ σιγανά, σαν να τον πονούσε κάτι στο στόμα. Έπειτα έμεινε σιωπηλός και εντελώς ακίνητος. Με έκανε να πονάω λίγο στο μπράτσο, και βγάζοντας πολύ αέρα από το στόμα κόλλησε το μέτωπό του στο δικό μου και είπε: «Γιατί δεν μπορούν να είναι όλα πιο εύκολα, γιε μου; Γιατί, γιατί, γιατί...»

Πηγή: imdb.com

←

Στην ταινία *Μαίρη Πόππινς* (1964) πρωταγωνίστρια είναι μια αξιαγάπητη γκουβερνάντα, που με τις μαγικές της ικανότητες, τον χορό και τα τραγούδια της προσφέρει χαρά και νόημα στη ζωή των παιδιών μιας λονδρέζικης οικογένειας. Η ταινία είναι ένα μιούζικαλ φαντασίας της Walt Disney σε σκηνοθεσία του Robert Stevenson και βασίζεται στο ομώνυμο μυθιστόρημα της Pamela Lyndon Travers.

Αμέσως με αγκάλιασε πολύ σφιχτά και μου είπε μερικά πράγματα ακόμη στο αφτί, αλλά δεν τον άκουσα επειδή μιλούσε πολύ γρήγορα, κι εκείνη τη στιγμή ήρθε το μετρό και σήκωσε πολύ αέρα. Μια ηλικιωμένη κυρία μ' έναν γκριζό κότσο είπε κάτι στον άντρα της, που μας κοίταζε περίεργα, και ο κύριος έπαψε να μας κοιτάζει μέχρι που το μετρό σταμάτησε και ο μπαμπάς συνέχισε να με κρατάει σφιχτά στην αγκαλιά του, έχοντας το σακίδιο στον ώμο του και με το αδιάβροχό του να μου πατικώνει το πρόσωπο, όπως κάνει μερικές φορές από τότε που μείναμε μόνοι μας εκείνος κι εγώ στο σπίτι.

Παλόμας, Α. (2018). Ένας γιος (μτφρ. Α. Γκολφινόπουλου). Αθήνα: Opera.

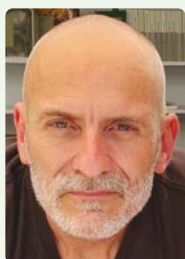
Δραστηριότητες

- α.** Ποιο όνειρο εκφράζει ο μικρός Γκίγες και πώς αντιδρά ο πατέρας του σε αυτό;

β. Να συνεργαστείτε με τον διπλανό ή τη διπλανή σας για να εντοπίσετε τα σημεία του κειμένου που υποδηλώνουν τα συναισθήματα του πατέρα απέναντι στον γιο του.
- Ποιος είναι ο αφηγητής της ιστορίας; Εργαστείτε σε ομάδες για να ξαναγράψετε την ιστορία από την οπτική του πατέρα, εκφράζοντας σε α΄ πρόσωπο τις σκέψεις και τα συναισθήματά του, όταν ο Γκίγες τού προσφέρει την ανθοδέσμη και αποκαλύπτει το όνειρό του.
- Να παρακολουθήσετε την ταινία *Billy Elliot, Γεννημένος χορευτής* (2000). Στη συνέχεια, να συζητήσετε ποιες ομοιότητες παρατηρείτε ανάμεσα στην ιστορία του Γκίγες και του Μπίλι.

←
[Billy Elliot, Γεννημένος χορευτής:](#)
 Πληροφορίες για την ταινία

ALEJANDRO PALOMAS (γενν. 1967)

Ισπανός συγγραφέας, δημοσιογράφος και μεταφραστής, με σπουδές στην αγγλική λογοτεχνία και την ποιητική τέχνη. Τα έργα του διαποτίζονται από έντονη ευαισθησία, τρυφερότητα και χιούμορ. Το μυθιστόρημά του *Un Hijo* (*Ένας γιος*) απέσπασε, μεταξύ άλλων, το Εθνικό Βραβείο Παιδικής και Εφηβικής Λογοτεχνίας στην Ισπανία το 2016. Το 2018 ο Palomas έλαβε το βραβείο Ναδάλ για το μυθιστόρημά του *Una Madre* (*Μία Μητέρα*). Βιβλία του έχουν μεταφραστεί σε πολλές γλώσσες.

Αγγελική Δαρλάση
Τότε που κρύψαμε έναν άγγελο

Δυο αγόρια, ένα με κόκκινο μπουφάν κι ένα πιο ψηλό, ξερακιανό με κασκέτο στο κεφάλι, βγαίνουν τρέχοντας από την αυλόπορτα του σχολείου· αφήνοντας πίσω τους την αυλή-λίμνη, τρέχουν μέσα στα χωράφια και βγαίνουν στον δρόμο που από τη μια άκρη του έρχεται από κάπου, ποιος ξέρει από πού, κι από την άλλη οδηγεί στη διασταύρωση με τους πέντε δρόμους. Παίρνουν την κατεύθυνση της διασταύρωσης. Από το παράθυρο του σχολείου ο δάσκαλος τα βλέπει να τρέχουν κι ανήσυχος κάνει να τρέξει να τα φωνάξει. Όμως αμέσως μετά το μετανιώνει. Δεν θα τον ακούσουν.

Σ' αυτά τα μέρη το σχολείο δεν είναι προτεραιότητα για τα παιδιά. Δεν είναι λίγες οι φορές, ούτε λίγα τα παιδιά που σταματάνε να έρχονται τελείως ή έρχονται όποτε να 'ναι γιατί πρέπει να πάνε να δουλέψουν, να βοηθήσουν οικονομικά στο σπίτι· κάποια άλλα πρέπει να μένουν στο σπίτι να προσέχουν τα μικρότερα παιδιά, γιατί οι γονείς τους δουλεύουν, και κάποια άλλα σταματάνε τελείως το σχολείο γιατί οι γονείς τους λένε ότι «αρκετά γράμματα έμαδες, φτάνει τόσο, μεγάλωσες, καιρός για κάτι πιο χρήσιμο». Το Χωριό της Ανατολής, το Χωριό της Δύσης, το Χωριό του Βορρά και το Χωριό του Νότου είναι από τα πιο φτωχά χωριά του κόσμου. Χωριά που τα έκαψε ο πόλεμος –δεν έχει σημασία ποιος, οι πόλεμοι ποτέ δεν σταμάτησαν αιώνες τώρα–, χωριά που τα παραμέλησαν οι άνθρωποι, χωριά που η φύση τα αδίκησε και μοιάζει να τα έχει ξεχάσει ακόμη κι ο ίδιος ο Θεός.

Αυτά σκέφτεται δλιμμένα ο δάσκαλος που θα μπορούσε να είναι ένας ευτυχισμένος άνθρωπος επειδή το όνειρό του έχει γίνει πραγματικότητα... Και είναι.

Υπάρχουν όμως και κάποιες φορές που, αντικρίζοντας τα ταλαιπωρημένα πρόσωπα των μαθητών του, αισθάνεται ο πιο ανήμπορος άνθρωπος και κατ' επέκταση κι ο πιο δυστυχισμένος άνθρωπος του κόσμου. Και τότε σκέφτεται ότι, αν δεν είχε γίνει δάσκαλος κι είχε μείνει στην πόλη να κάνει μια οποιαδήποτε άλλη δουλειά, θα ήταν σίγουρα πιο ήρεμος και τα βράδια θα καθόταν να ονειρεύεται το όνειρό του, ότι, λέει, είχε γίνει δάσκαλος.

– Κύριε, τελειωσα. Ένα κορίτσι, με μεγάλα μαύρα μάτια και αχτένιστα μαλλιά που πέφτουν στο πρόσωπό της, τον κοιτάζει σοβαρά, δείχνοντάς του το μπλε της τετράδιο. Ο δάσκαλος το παίρνει. Κοιτάζει προσεκτικά τα άχαρα μαύρα σημάδια πάνω στις γραμμές. Πόσα λάθη!

– Κύριε, να σας πω κάτι; Το κορίτσι ρωτάει δειλά και χαμηλώνει τα μάτια του. Ο δάσκαλος γνέφει καταφατικά.

– Κύριε, όταν μεγαλώσω μπορώ κι εγώ να γίνω δασκάλα;

Τώρα το κορίτσι έχει σηκώσει το κεφάλι του και κοιτάζει σοβαρό τον δάσκαλο κατευθείαν μέσα στα μάτια. Ο δάσκαλος κοιτάζει το κορίτσι ξαφνιασμένος.

Και τότε γίνεται κάτι μαγικό. Ο δάσκαλος αισθάνεται πάλι τόσο, μα τόσο ευτυχισμένος. Όπως ευτυχισμένος αισθάνεται ο άνθρωπος που το όνειρό του γίνεται πραγματικότητα.

– Αν το θέλεις πολύ...

– Το θέλω πολύ, τον κόβει το κορίτσι...

Ο δάσκαλος σκέφτεται ότι πρέπει να της πει πόσο πολύ χρειάζεται να μελετήσει, να προσπαθήσει,

να παλέψει, πόσες απογοητεύσεις πρέπει να αντιμετωπίσει και πόσο πολύ πρέπει να αγωνιστεί για να τα καταφέρει. Αλλά αντί γι' αυτό, λέει:

– Τότε, ναι... Νομίζω ότι, όταν μεγαλώσεις, μπορείς να γίνεις κι εσύ δασκάλα.

Και τότε κάτι ακόμη πιο μαγικό συμβαίνει. Το κορίτσι αισθάνεται τόσο, μα τόσο αισιόδοξο! Όπως αισιόδοξος αισθάνεται ο άνθρωπος που ξέρει ότι κάποτε το όνειρό του μπορεί να γίνει πραγματικότητα. Και δεν τη νοιάζει πια που οι γονείς της δουλεύουν από το πρωί ως τη νύχτα για να τα θγάλουν πέρα, δεν τη νοιάζει που δεν έχει δικό της δωμάτιο και διαβάζει στο τραπέζι της κουζίνας, δεν τη νοιάζει που περπατάει σχεδόν μια ώρα μέσα στο κρύο και στο λιοπύρι για να πάει σχολείο· δεν τη νοιάζει, γιατί τώρα πια ξέρει κι εκείνη ότι έχει δικαίωμα να ελπίζει, έχει δικαίωμα σ' ένα δικό της όνειρο.

Δαρλάση, Α. (2009). *Τότε που κρύψαμε έναν άγγελο*. Αθήνα: Πατάκης.

Δραστηριότητες

- α.** Πώς αντιδρά ο δάσκαλος, όταν η μαθήτρια εκφράζει το όνειρό της; Πώς κρίνετε την αντίδρασή του;

β. Πώς η συνομιλία με τη μαθήτρια αλλάζει τον τρόπο με τον οποίο ο δάσκαλος αισθάνεται για το δικό του όνειρο;
- Στην τελευταία παράγραφο του αποσπάσματος επαναλαμβάνεται η φράση «δεν τη νοιάζει». Ποια πιστεύετε πως είναι η σημασία αυτής της επανάληψης;
- Σε ένα άλλο μυθιστόρημά της η Αγγελική Δαρλάση μάς μιλάει για τους *Ονειροφύλακες*, που έχουν ως αποστολή να προστατεύουν τα όνειρα των ανθρώπων. Αφού διαβάσετε στο QR code ένα απόσπασμα του βιβλίου, φανταστείτε πως είστε ο Ονειροφύλακας της μικρής μαθήτριας που θέλει να γίνει δασκάλα! Ποιους τρόπους θα σκαρφιστείτε, ώστε να μην εγκαταλείψει το όνειρό της; Να καταγράψετε τις σκέψεις σας στο ημερολόγιό σας.

←
Αγγελική Δαρλάση,
Οι Ονειροφύλακες

←
Διαβάστε αποσπάσματα από το διήγημα της Πηνελόπης Δέλτα
«Ο παρείσακτος» και συγκρίνετέ τα με το κείμενο της Δαρλάση
(*Τότε που κρύψαμε έναν άγγελο*).

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΔΑΡΛΑΣΗ (γενν. 1973)

Συγγραφέας και σκηνοθέτρια-θεατρολόγος. Διδάσκει θεατρική παιδεία και δημιουργική γραφή. Για το συγγραφικό και θεατρικό της έργο έχει αποσπάσει πολλά βραβεία, όπως το Κρατικό Βραβείο Παιδικής και Νεανικής Λογοτεχνίας για το μυθιστόρημα *Οι Ονειροφύλακες* (2004) και το Βραβείο από τον Κύκλο Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου για το βιβλίο *Τότε που κρύψαμε έναν άγγελο* (2009). Είναι υποψήφια για το Διεθνές Βραβείο Χανς Κρίστιαν Άντερσεν 2024.

Κώστας Καρυωτάκης
Το φεγγαράκι απόψε...

Το φεγγαράκι απόψε στο γαλό
θα πέσει, ένα βαρύ μαργαριτάρι.
Κι απάνω μου θα παίζει το τρελό
τρελό φεγγάρι.

Όλο θα σπάει το κύμα ρουμπινί
στα πόδια μου σκορπίζοντας αστέρια.
Οι παλάμες μου θα 'χουνε γενεί
δυο περιστέρια·

θ' ανεθούν –ασημένια δυο πουλιά–,
με φεγγάρι –δυο κούπες– θα γεμίζουν,
με φεγγάρι τους ώμους, τα μαλλιά
θα μου ραντίζουν.

Το πέλαγο χρυσάφι αναλυτό¹.
Θα βάλω τ' όνειρό μου σε καΐκι
ν' αρμενίσει². Διαμάντι θα πατώ
λαμπρό χαλίκι.

Το γύρω φως ως θαν τη διαπερνά,
η καρδιά μου βαρύ μαργαριτάρι.
Και θα γελώ. Και δε να κλαίω³... Και να,
να το φεγγάρι!

↑
Παναγιώτης Τέτσης, *Το φεγγάρι*
(1998), Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο
Αλεξάνδρου Σούτσου, Αθήνα

Καρυωτάκης, Κ. Γ. (1992). *Τα Ποιήματα (1913-1928)* (επιμ. Γ. Π. Σαββίδης). Αθήνα: Νεφέλη.

¹ **αναλυτό**: λιωμένο, νερούλο, αραιό.

² **αρμενίζω**: ταξιδεύω στη θάλασσα.

³ **θε να κλαίω**: θα κλαίω.

Δραστηριότητες

1. **α.** Πώς νομίζετε ότι αισθάνεται το ποιητικό υποκείμενο, αν κρίνετε από τον τρόπο που περιγράφει το φυσικό τοπίο;

β. «Θα βάλω τ' όνειρό μου σε καϊκι/ ν' αρμενίσει»: Τι εκφράζει, κατά τη γνώμη σας, αυτή η εικόνα; Αν αφήνατε τη φαντασία σας ελεύθερη, πώς θα περιγράφατε το όνειρο αυτό;

Διαβάστε στίχους ελληνικών λαϊκών τραγουδιών που συνδέουν το καράβι με το όνειρο. Διακρίνετε κοινά σημεία με το ποίημα του Καρυωτάκη;

2. **α.** Να διαβάσετε εκφραστικά το ποίημα. Ποια στοιχεία πιστεύετε πως κάνουν τους στίχους μελωδικούς;

β. Να ακούσετε τη μελοποίηση του ποιήματος από τη Λένα Πλάτωνος σε ερμηνεία της Σαββίνας Γιαννάτου (1982) και την αντίστοιχη μελοποίησή του από το συγκρότημα Δραμαμίνη (2014). Ποια σας αρέσει περισσότερο και γιατί;

3. Πώς νιώθετε παρατηρώντας τον πίνακα ζωγραφικής του Παναγιώτη Τέτση; Τι θα κρατούσατε και τι θα αλλάζατε σε αυτόν, για να εικονογραφήσετε το ποίημα του Καρυωτάκη;

Δείτε πώς έχουν αποδοθεί τα φυσικά στοιχεία του ποιήματος (η θάλασσα, το φεγγάρι και τα πουλιά) σε διάφορες περιόδους της ελληνικής τέχνης και αντλήστε έμπνευση για την εικονογράφησή του!

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΡΥΩΤΑΚΗΣ (1896-1928)

Ποιητής (ο πιο αντιπροσωπευτικός της γενιάς του 1920), πεζογράφος και μεταφραστής. Σπούδασε στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών και εργάστηκε ως δημόσιος υπάλληλος σε διάφορες επαρχιακές πόλεις της Ελλάδας. Τελευταίος σταθμός της υπαλληλικής του σταδιοδρομίας ήταν η Πρέβεζα, όπου αυτοκτόνησε. Η ποίησή του εκφράζει με ειλικρίνεια, γνησιότητα και απαισιοδοξία όλα τα βιώματα της εποχής του, που σημαδεύτηκε από τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και την τραγωδία της Μικρασιατικής Καταστροφής. Εξέδωσε τρεις ποιητικές συλλογές, με τίτλο *Ο πόνος του ανθρώπου και των πραγμάτων* (1919), *Νηπενθή* (1921), *Ελεγεία και σάτιρες* (1927).

Κική Δημουλά Σύνδρομο

Το απόσπασμα που ακολουθεί αποτελεί μια στροφή του ποιήματος «Σύνδρομο» από τη συλλογή *Το τελευταίο σώμα μου* (1981).

Όνειρο σημαίνει
φτερούγα ύπνου από κερί
που ήλιο ερωτεύεται και λιώνει,
φύλλα που θανμαστά ισορροπούν
σα να πατάνε σε κλαδιά
ενώ το βλέπεις καθαρά
πως δεν υπάρχει δέντρο,
ν' ακούς να τραγουδάνε χίλια ναι
απ' το λαρύγγι του όχι.

Δημουλά, Κ. (2021). *Ποιήματα*. 1^η έκδοση. Αθήνα: Ίκαρος.

↑
Salvador Dalí, *Η εμμονή της μνήμης* (1931), Μουσείο Μοντέρνας Τέχνης, Νέα Υόρκη

Δραστηριότητες

- α.** Διαβάστε δυνατά και εκφραστικά το ποίημα. Παρατηρήστε πώς σχηματίζονται οι λέξεις στο στόμα και πώς ηχούν στα αφτιά. Ποιες λέξεις απολαμβάνετε περισσότερο;

β. Το ποίημα διαθέτει ομοιοκαταληξία ή όχι; Διαβάζοντας και ακούγοντάς το, πιστεύετε πως έχει ρυθμό και μουσικότητα;
- «ν' ακούς να τραγουδάνε χίλια ναι/ απ' το λαρύγγι του όχι»: Ποιες σκέψεις και ποια συναισθήματα σας προκαλεί η αντίθεση των στίχων;
- Στον πίνακα ζωγραφικής του Salvador Dalí παρουσιάζεται μια εικόνα φανταστική, που δεν ταιριάζει τόσο στην πραγματικότητα, όσο στην ονειρική κατάσταση του ύπνου. Να εργαστείτε ομαδικά, για να εντοπίσετε ανάλογες εικόνες στο ποίημα και να τις συγκρίνετε με τον πίνακα.

Διαβάστε στο infoγράφημα τα χαρακτηριστικά της παραδοσιακής και της μοντέρνας ποίησης. Ποια από αυτά αναγνωρίζετε στο ποίημα της Κικής Δημουλά;

ΚΙΚΗ ΔΗΜΟΥΛΑ (1931-2020)

Ποιήτρια και ακαδημαϊκός. Εργάστηκε στην Τράπεζα της Ελλάδος (1949- 1973) και δημοσίευσε κείμενά της στο περιοδικό *Κύκλος*. Για το ποιητικό της έργο έχει αποσπάσει πολλά βραβεία σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, όπως το Κρατικό Βραβείο Ποίησης για τις ποιητικές συλλογές *Το λίγο του κόσμου* (1971) και *Χαίρε ποτέ* (1988). Στην ποίησή της η Δημουλά δεν απεικονίζει αντικειμενικά την εξωτερική πραγματικότητα, αλλά την αναπλάθει δημιουργικά με τη φαντασία της και αναδεικνύει την αγωνία της ανθρώπινης ύπαρξης. Το 2002 εκλέχθηκε ως τακτικό μέλος της Ακαδημίας Αθηνών, ενώ το 2020 προτάθηκε για το Βραβείο Νόμπελ Λογοτεχνίας. Έργα της έχουν μεταφραστεί σε πολλές γλώσσες.

Παίζοντας με τα κείμενα

1. **α.** Τι είδους όνειρα εκφράζουν τα παιδιά και οι έφηβοι των πεζών κειμένων που διαβάσατε; Μπορείτε να τα συγκρίνετε μεταξύ τους;

β. Ποια είναι τα δικά σας όνειρα; Συνδέονται με το όνειρο κάποιου από τους χαρακτήρες των κειμένων αυτών;
2. «Όνειρο θα πει να μην υπάρχει σύνορο», γράφει η Κική Δημουλά στη συνέχεια του ποιήματός της «Σύνδρομο». Ποιους περιορισμούς, όμως, αντιμετωπίζουν οι χαρακτήρες των πεζών κειμένων στην πραγματοποίηση των ονείρων τους;
3. **α.** Ποιο είναι το «κλειδί» για να ξεκλειδωθούν τα «Κάστρα των Ονείρων», σύμφωνα με τα κείμενα της Δαρλάση και της Δημουλά;

β. Προσφέρει κάποιο ακόμα «κλειδί» η προτροπή του Οδυσσέα Ελύτη στο έργο του *Ο Μικρός Ναυτίλος*;

←
Οδυσσέας Ελύτης,
Ο Μικρός Ναυτίλος

4. Φανταστείτε πως ο δάσκαλος του κειμένου της Δαρλάση συναντά τον μικρό Γκίγε από το κείμενο του Ραλomas. Κάθονται σε διπλανές θέσεις στις κερκίδες του γηπέδου και συζητούν, καθώς παρακολουθούν τον επόμενο αγώνα ράγκμπι. Τι πιστεύετε ότι λέει ο δάσκαλος στον Γκίγε, όταν εκείνος του εκμυστηρεύεται τις σκέψεις και το όνειρό του; Να εργαστείτε σε ομάδες, για να γράψετε τον διάλογο μεταξύ τους.
5. **α.** Αντλώντας έμπνευση από τα κείμενα που διαβάσατε και τις εμπειρίες σας, συνεργαστείτε μεταξύ σας, για να δημιουργήσετε μια ακροστιχίδα. Φροντίστε, ώστε τα αρχικά γράμματα των στίχων σας, καθώς θα τα διαβάζετε από πάνω προς τα κάτω, να σχηματίζουν τη λέξη Όνειρο.

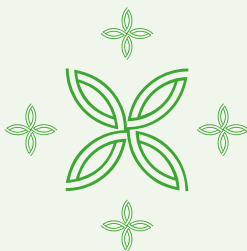
β. Δοκιμάστε να συνοδεύσετε τους στίχους του ποιήματός σας με ανάλογες εικόνες και μουσικές επιλογές, για να δημιουργήσετε ένα ολιγόλεπτο βίντεο που θα αναρτήσετε στο ιστολόγιο του σχολείου σας.
6. Θέλετε να ζωγραφίσετε με τους στίχους των ποιημάτων του Καρυωτάκη και της Δημουλά; Ακολουθήστε το QR code, επιλέξτε τους στίχους που σας εμπνέουν περισσότερο και δημιουργήστε ένα σχέδιο που εκφράζει το περιεχόμενό τους!

←
Ζωγραφίζοντας με ποίηση του
Καρυωτάκη και της Δημουλά

←
Διαβάστε τον Επίλογο του Μάνου
Χατζιδάκι από την *Οδό Ονείρων*.
Πώς σας κάνει να αισθάνεστε;

Άξονας Γ'

Αυτογνωσία (Εφηβεία, ήρωες και ηρωίδες)

Συστάδα 4η

Ήρωες και ηρωίδες

«Πώς μεγαλώνει το μπόι, το βήμα
κ' η παλάμη του ανθρώπου»

Γιάννης Ρίτσος

Σε αυτή τη συστάδα θα διαβάσετε κείμενα που μιλούν για ηρωικές πράξεις παιδιών και εφήβων και εμπνέονται από ιστορικά γεγονότα. Επιδιώκεται:

- ▶ Να προβληματιστείτε για τα χαρακτηριστικά που διαθέτουν οι ήρωες και ηρωίδες τόσο στον πόλεμο όσο και στην καθημερινή ζωή.
- ▶ Να αξιολογήσετε την ηρωική τους δράση με βάση τις συνθήκες που βιώνουν.
- ▶ Να μπειτε στη θέση τους και να κατανοήσετε τη δυσκολία αλλά και το μεγαλείο της ηρωικής συμπεριφοράς τους.
- ▶ Να αναλογιστείτε τους δικούς σας ήρωες και ηρωίδες και να τους αφιερώσετε ένα προσωπικό σας έργο λόγου ή τέχνης.
- ▶ Να κατανοήσετε τα βασικά στοιχεία ενός αφηγηματικού κειμένου: χρόνος, σκηνικό, πλοκή, χαρακτήρες.
- ▶ Να ασκηθείτε στην εκφραστική ανάγνωση του ποιητικού λόγου, στη συγγραφή ποιήματος και στη δημιουργία κολάζ.
- ▶ Να συνδέσετε τα λογοτεχνικά κείμενα με τις εικαστικές τέχνες (ζωγραφική, χαρακτική, φωτογραφία, κινηματογράφο).

Κείμενα συστάδας

Τα παιδιά ζωγραφίζουν στον τοίχο
 δυο καρδιές κι έναν ήλιο στη μέση.
 Παίρνω φως απ' τον ήλιο και φτιάχνω την αγάπη
 και μου λες πως σ' αρέσει.

Τα παιδιά τραγουδούν μες στους δρόμους
 κι η φωνή τους τον κόσμο αλλάζει.
 Τα σκοτάδια σκορπάνε κι η μέρα λουλουδίζει
 σαν ανδός στο περβάζι.

Ένα σύννεφο είν' η καρδιά μου
 κι η ζωή μου γιορτή σε πλατεία.
 Σ' αγαπώ κι ο απέραντος κόσμος πόσο μοιάζει
 με μικρή πολιτεία.

Να ακούσετε στο διαδίκτυο το τραγούδι «Τα παιδιά ζωγραφίζουν», σε μουσική του Γιώργου Χατζηνάσιου, στίχους του Μιχάλη Μπουρμπούλη και ερμηνεία της Τάνιας Τσανακλίδου, από το άλμπουμ *Χωρίς Ταυτότητα* (1980). Πώς μπορεί, κατά τη γνώμη σας, η φωνή των παιδιών να αλλάξει τον κόσμο;

Αλεξάνδρα Μητσιάλη Ξυπόλυτοι ήρωες

Μια ομάδα ορφανών παιδιών, που διώχθηκαν από το Παπάφειο Ορφανοτροφείο στα χρόνια της γερμανικής Κατοχής και μένουν στον δρόμο, αναλαμβάνουν να σώσουν έναν Εβραίο, τον Αλβέρτο Λεβί, από ένα στρατόπεδο συγκέντρωσης στη Θεσσαλονίκη. Η εύπορη οικογένεια των Λεβί έχει υποσχεθεί να ανταμείψει τα παιδιά με φαγητό. Στην εφαρμογή του σχεδίου σημαντική είναι η βοήθεια του μικρού λουστράκου Πέπο Κοέν, που παριστάνει τον μουγγό, για να μην καταλάβουν οι Γερμανοί ότι είναι κι αυτός Εβραϊόπουλο.

Αρχές Απρίλη είχε σπάσει το κρύο κι ο ήλιος έσκαγε μύτη γενναιόδωρος θυμίζοντας πρόωρο καλοκαιράκι. Μια παρέα τριών αγοριών κατέβαινε την 26η Οκτωβρίου¹. Ξυπόλυτα, με φανέλες που ήτανε σαν να τις είχανε δαγκώσει ποντικοί και σαραβαλιασμένα παντελόνια που ακόμα κι η καλύτερη βελόνα δεν τα 'σώζε, φαινόταν να τραβάνε για την παραλία. Την ίδια ώρα περίπου η Σταυρούλα με τον Τάκη και τον Θανάση περπατούσαν από τη δική τους πλευρά για το στρατόπεδο. Τον Ντίνο τον είχαν αφήσει στο κουζινάκι της κυρα-Ευτυχίας, μήπως και τον συνεφέρει, γιατί είχε τα χάλια του.

Ο Πέπο Κοέν είχε πάρει κιόλας τη θέση του απέναντι από την κεντρική είσοδο του στρατοπέδου με το κασελάκι, τις βούρτσες και τα θερινά του και προσπαδούσε να πείσει τους Γερμανούς φρουρούς να γυαλίσουνε τα παπούτσια τους, παριστάνοντας όλη τη διαδικασία με χειρονομίες και μορφασμούς, χωρίς να βγάξει από το στόμα του άχνα.

Αρκετά πιο πέρα από το στρατόπεδο, πίσω από μια μάντρα, περίμενε κρυμμένο ένα κάρο γεμάτο σανό κι άλλοι τρεις ορφανοί από την παρέα της Άνω Πόλης. Ήτανε το κάρο του Ααρών από του Βαρόνου Χιρς². Ο Ααρών πριν τον πόλεμο σκούπιζε και καθάριζε στάβλους και χοιροστάσια, και τώρα στη γερμανική Κατοχή μάζευε στην καρότσα του από τον δρόμο τους πεδαμένους. Κι είχανε πεθάνει σωρό οι φτωχοί Εβραίοι από την πείνα και το κρύο τον χειμώνα που αφήνανε πίσω τους. Ο Πέπο είχε κανονίσει να τους βοηθήσει ο Ααρών στην επιχείρηση με το αζημίωτο³.

Ένας Γερμανός αξιωματικός, σκασμένος στα γέλια από το δέατρο του Πέπο, πλησίασε τον λουστράκο⁴. Η μπότα του έπεσε βαριά πάνω στο κασελάκι κι ο Πέπο έβαλε τα δυνατά του να ευχαριστήσει τον πελάτη. Γρηγοράδα, λεπτομέρεια, φινίρισμα⁵, σκυμμένο κεφάλι. Όταν τελείωσε, κάτι έβγαλε ο Γερμανός από την τσέπη του και κάτι είπε στον Πέπο. Μα επειδή ο Πέπο δεν σήκωσε το κεφάλι και δεν άπλωσε το χέρι του, το άφησε πάνω στο κασελάκι.

Δεύτερος Γερμανός αξιωματικός πλησίασε κι ο Πέπο σκίστηκε να τον εξυπηρετήσει. Κι όσο δούλευε πάνω στο σκληρό, ανθεκτικό δέρμα, ο Πέπο ένιωθε την καρδιά του να βροντάει. Φοβότανε τόσο πολύ. Έτρεμε. Κι έβλεπε με τα μάτια της φαντασίας του την μπότα του Γερμανού να μεγαθύνεται, να γίνεται γιγάντια και να τον πατάει πάνω στο ξερό χώμα μέχρι να του πεταχτούν έξω τα σωδικά.

¹ **26η Οκτωβρίου:** κεντρικός δρόμος της Θεσσαλονίκης, που πήρε το όνομά του από την ημέρα απελευθέρωσης της πόλης από τους Οθωμανούς (1912).

² **Βαρόνου Χιρς:** εβραϊκός συνοικισμός της Θεσσαλονίκης.

³ **αζημίωτο:** χωρίς να ζημιωθεί, δηλαδή θα λάβει ανταμοιβή.

⁴ **λουστράκος:** υποκοριστικό της λέξης λούστρος, αυτός που γυαλίζει τα παπούτσια των περαστικών στον δρόμο.

⁵ **φινίρισμα:** επεξεργασία τελευταίων λεπτομερειών, τελειοποίηση.

Κι έπειτα πέρασε από τον δρόμο ένας Έλληνας. Νέος στην ηλικία με ρούχα φτωχικά. Σταμάτησε κι αυτός μπροστά στον Πέπο κι έβαλε το σκονισμένο παπούτσι του πάνω στο κασελάκι. Μα τότε ξαφνικά τα χέρια του Πέπο σαν να μπερδεύτηκαν. Έχασαν τον ρυθμό τους κι ενώ προσπαδούσαν δεν μπορούσαν να κάνουν πια καλά τη δουλειά. Ο πελάτης κοίταξε τον λουστράκο και φαινότανε δυσαρεστημένος. Σε λίγο θύμωσε κι άρχισε να διαμαρτύρεται στον Πέπο που, όμως, διαολίστηκε κι αυτός. Βρόντηξε στο κασελάκι του τα πανιά και τις βούρτσες και με τις χειρονομίες και τους μορφασμούς του τού αντιμίλησε.

Ο πελάτης φουρκίστηκε⁶. Άρχισε να φωνάζει έξω φρενών και να ζητάει τον λόγο από τον λουστράκο για την κακή δουλειά. Μα ο Πέπο ορδώθηκε και με ύφος μόρτικο⁷ του 'δειξε ότι δεν σηκώνει μύγα στο σπαθί του. Και δώσ' του να ζαρώνει τη μύτη του, να γουρλώνει τα μάτια του και να χτυπάει με γροδιές το στήθος του σαν τον Ταρζάν. Και να σου μαζεύτηκαν τριγύρω όλοι οι Γερμανοί, φρουροί κι αξιωματικοί του στρατοπέδου, να διασκεδάζουν και να γελούνε δυνατά με τη συμπλοκή⁸. Κι ο Πέπο να μη σταματάει αλλά να συνεχίζει να προκαλεί τον πελάτη με όποιον τρόπο μπορούσε. Κι οι Γερμανοί να σπαρταράνε από τα γέλια με τον Πέπο και τα μουγγά του καμώματα.⁹

Ανάψανε για τα καλά τα αίματα και στο τέλος πιαστήκανε στα χέρια. Ο νεαρός πελάτης κι ο Πέπο, κοντοστούπικος και λιγνός αλλά ευκίνητος, να ξεφεύγει πηδώντας σαν το κατσίκι από δω κι από κει κι ο άλλος να προσπαθεί να τον πιάσει μα να μην μπορεί και να τρώει από τις σφιγμένες γροδιές του Πέπο, που καμωνότανε¹⁰ τον παλαιστή, κάτι αναπάντεχα¹¹ χτυπήματα.

Όταν ο Πέπο ζαλώθηκε¹² σαν αστραπή το κασελάκι του κι άρχισε να τρέχει στον χωματόδρομο αφήνοντας πίσω του μόνο σκόνη, οι Γερμανοί είχαν αλλάξει χρώμα από τα γέλια. Και παρόλο που ο Πέπο είχε πια χαθεί στο βάθος του δρόμου κι ο Έλληνας είχε πάρει τον ανήφορο, βλαστημώντας και φτύνοντας από την τσαντίλα, εκείνοι συνέχιζαν να γελάνε για ώρα πολλή με το φακιδωτό μουτράκι του λούστρου, που είχε δώσει μια τέλεια παράσταση.

Την ώρα που ο Πέπο έφτανε ξεφυσώντας στου Βαρόνου Χιρς, ο Αλβέρτος ταξίδευε κιόλας από την άλλη μεριά της πόλης. Πήγαινε καβάλα πάνω στο κάρου του Ααρών ανάμεσα στα καρντάσια¹³. Δίπλα του ο νεαρός που είχε προκαλέσει λίγο πρωτύτερα τον τσακωμό με τον Πέπο. Τώρα δεν βλαστημούσε και δεν έφτυνε χολωμένος¹⁴ παρά χαμογελούσε και μίλαγε με τους υπόλοιπους.

Κι ο Αλβέρτος ανάμεσά τους δεν ξεχώριζε τόσο δα. Δεν φορούσε πια το σακάκι, το πουκάμισο και το παντελόνι του. Φορούσε μια μάλλινη ποντικοφαγωμένη μπλούζα κι ένα παντελόνι, που στα γόνατά του χάσκανε κάτι τρύπες τεράστιες. Κι αν κάποιος πρόσεχε καλά την ομήγυρη¹⁵, θα 'βλεπε ότι τα καλοφτιαγμένα του ρούχα τα είχανε μοιραστεί οι ξυπόλυτοι.

⁶ **φουρκίστηκε:** εκνευρίστηκε, θύμωσε.

⁷ **μόρτικο:** μάγκικο, αλήτικο.

⁸ **συμπλοκή:** καβγάς με ξυλοδαρμό.

⁹ **καμώματα:** παράξενη συμπεριφορά (συνήθως προσποιητή).

¹⁰ **καμωνότανε:** παρίστανε.

¹¹ **αναπάντεχα:** απροσδόκητα, που δεν περίμενε να συμβούν.

¹² **ζαλώθηκε:** φορτώθηκε στην πλάτη του.

¹³ **καρντάσια:** αδελφικοί φίλοι, σύντροφοι.

¹⁴ **χολωμένος:** θυμωμένος.

¹⁵ **ομήγυρη:** μικρή παρέα, συγκεντρωμένη σε έναν χώρο.

Για τον Έκτορα, μάλιστα, που 'χε ρισκάρει τη ζωή του μαλώνοντας με τον Πέπο μπροστά στους Γερμανούς, είχανε φυλάξει το καλύτερο: το σακάκι του Αλβέρτου, ένα φίνο γκρι μαλλινάκι με καλοραμμένο πέτο, τσεπάκι στο στήθος και δυο τσέπες κοφτές στην κάτω μεριά. Κι ο Έκτορας, που ήτανε ομορφόπαιδο, καμάρωνε σαν ζεν πρεμιέ¹⁶ σε περιπετειώδη ταινία.

Ο Τάκης βέβαια χαλβάδιασε¹⁷ για ώρα τα παπούτσια του Αλβέρτου αλλά τελικά τ' άφησε μεγαλόψυχος για τον Λάμπρο, που τα δικαιούνταν. Αρχηγός και ξυπόλυτος δεν πήγαινε. Όσο για τον Πέπο, ο Τάκης θα κράταγε την πιο μεγάλη σοκολάτα μ' αμύγδαλο που θα τους έδιναν οι Λεβί και μια κομματάρα τσουρέκι, να γλείφει τα δάχτυλά του. Έτσι κι αλλιώς, τόσο μικροσκοπικός που ήτανε ο Πέπο τα ρούχα του Αλβέρτου δεν θα του κάνανε. Οι υπόλοιποι θα μοιράζονταν αναμεταξύ τους την αμοιβή.

Κι ίσως επειδή όλοι πάνω στο κάρο ξέρανε ότι πολύ σύντομα θα τρώγανε καλά, ίσως πάλι επειδή είχανε μόλις σώσει από τα νύχια των Γερμανών τον Αλβέρτο και μερικούς άλλους ακόμα, ίσως κι επειδή ο Έκτορας τους είχε διηγηθεί το κόλπο με τον Πέπο μπροστά στους Γερμαναράδες κι είχανε πλαντάξει στο γέλιο, τραγουδούσανε με την καρδιά τους έξω φωνή το σουξεδάκι ενός μουστακαλή τύπου που τονε λέγανε Τσιτσάνη¹⁸ κι έπαιζε με την κομπανία¹⁹ του στην οδό Παύλου Μελά σ' ένα ουζερί: «*Το καλοκαίρι τώρα / σε κάποια φίνα χώρα / θα πάμε να γυρίσουμε μαζί / μακριά σε ξένα μέρη / κι ο κόσμος μη σε μέλλει / ποτέ να μη σου καίγεται καρφί...*». Και τα νεανικά πρόσωπά τους φωτίζονταν λες και ένας κατεργάρης²⁰ ήλιος είχε παραμερίσει για λίγο τα μαύρα σύννεφα της Κατοχής και τους είχε επιτρέψει να ονειρεύονται.

Μητσιάλη, Α. (2022). *Ξυπόλυτοι ήρωες*. Θ΄ έκδοση. Αθήνα: Πατάκης.

Βασίλης Τσιτσάνης:
Η ζωή και το έργο του

Charles Dickens, *Ολιβερ Τουϊστ*: Διαβάστε ένα απόσπασμα για έναν άλλον ορφανό, διάσημο ήρωα της παγκόσμιας λογοτεχνίας.

¹⁶ **ζεν πρεμιέ**: νεαρός και όμορφος πρωταγωνιστής.

¹⁷ **χαλβαδιάζω**: κοιτάζω με λαχτάρα.

¹⁸ **Τσιτσάνης**: σπουδαίος Έλληνας λαϊκός τραγουδιστής, συνθέτης και στιχουργός (1915-1984), που στα χρόνια της γερμανικής Κατοχής είχε δικό του μαγαζί στη Θεσσαλονίκη.

¹⁹ **κομπανία**: λαϊκό μουσικό συγκρότημα.

²⁰ **κατεργάρης**: έξυπνος, πονηρός, αυτός που με τεχνάσματα προσπαθεί να πετύχει κάτι.

Δραστηριότητες

1. Ποια παιδιά πρωταγωνιστούν στο κείμενο; Με ποιο κόλπο κατάφεραν να σώσουν τον Αλβέρτο από το στρατόπεδο συγκέντρωσης των Εβραίων; Να συνεργαστείτε με τον διπλανό ή τη διπλανή σας, για να περιγράψετε το σχέδιό τους.

Τα βασικά στοιχεία του αφηγηματικού κειμένου (χρόνος, σκηνικό, πλοκή, χαρακτήρες): Μάθετε τη σημασία τους και αναδείξτε τα στο απόσπασμα που διαβάσατε από τους *Ξυπόλυτους ήρωες!*

2. **α.** Πώς αισθάνονταν τα παιδιά την ώρα της εφαρμογής του σχεδίου και πώς μετά την ολοκλήρωση της αποστολής τους; Να υπογραμμίσετε τις φράσεις του κειμένου που αποκαλύπτουν τα συναισθήματά τους.
β. Εντοπίζετε στις φράσεις αυτές σχήματα λόγου (εικόνες, μεταφορές, παρομοιώσεις) που σας συγκινούν;
3. Θέλετε να μάθετε περισσότερα για τους «Ξυπόλυτους ήρωες»; Ακούστε το podcast με τίτλο *Το Ξυπόλυτο Τάγμα- Τα ορφανά του Παπαφείου* και παρακολουθήστε την ταινία *Το Ξυπόλυτο Τάγμα* (1953). Στη συνέχεια, εργαστείτε ομαδικά, για να παρουσιάσετε τη δράση της ηρωικής αυτής ομάδας παιδιών στα χρόνια της γερμανικής Κατοχής.

Το Ξυπόλυτο Τάγμα- Τα ορφανά του Παπαφείου (Podcast)

Το Ξυπόλυτο Τάγμα: Πληροφορίες για την ταινία

Πηγή: ifto.gr

Στη φωτογραφία εικονίζεται ο σκηνοθέτης της ταινίας *Το Ξυπόλυτο Τάγμα*, Gregg Tallas, μαζί με τα παιδιά που παίζουν σε αυτή. Η ταινία γυρίστηκε στη Θεσσαλονίκη, με παραγωγή τον Πέτρο Βουδούρη, σενάριο του Νίκου Κατσιώτη και μουσική του Μίκη Θεοδωράκη. Το 1955 βραβεύτηκε στο Διεθνές Φεστιβάλ Κινηματογράφου του Εδιμβούργου.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΜΗΤΣΙΑΛΗ (γενν. 1967)

Συγγραφέας και φιλόλογος, με καταγωγή από την Κέρκυρα. Είναι απόφοιτη της Φιλοσοφικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και έχει δίπλωμα διδακτορικών σπουδών στην Παιδαγωγική. Εργάζεται στη δημόσια δευτεροβάθμια αλλά και τριτοβάθμια εκπαίδευση. Το 2014 τιμήθηκε με το Κρατικό Βραβείο Εφηβικού-Νεανικού Μυθιστορήματος για το βιβλίο της *Θα σε σώσω ό,τι κι αν γίνει*, ενώ το 2017 απέσπασε το Κρατικό Βραβείο Λογοτεχνίας για Νέους για το ιστορικό της μυθιστόρημα *Ξυπόλυτοι ήρωες* αλλά και το Βραβείο Νεανικού Μυθιστορήματος από το Ελληνικό Τμήμα της Διεθνούς Οργάνωσης Βιβλίων για τη Νεότητα (IBBY).

Οδυσσέας Ελύτης Το άξιον εστί

Το κείμενο που ακολουθεί αποτελεί ένα απόσπασμα από το «Ανάγνωσμα Τρίτο» του Άξιον εστί, με τίτλο «Η Μεγάλη Έξοδος». Έχει ως θέμα την πρώτη μεγάλη εκδήλωση διαμαρτυρίας εναντίον των Γερμανών κατακτητών που οργανώθηκε στην Αθήνα στις 25 Μαρτίου 1942, με την ευκαιρία του εορτασμού της εθνικής επετείου για την Ελληνική Επανάσταση του 1821. Στον εορτασμό, που είχε απαγορευτεί από τους Γερμανούς, πρωτοστατούσαν οι νέοι, μαθητές και φοιτητές. Σκοπός των διαδηλωτών ήταν να στεφανώσουν τις προτομές των ηρώων της Επανάστασης και το μνημείο του Άγνωστου Στρατιώτη στην πλατεία Συντάγματος.

Τις ημέρες εκείνες έκαναν σύναξη¹ μυστική τα παιδιά και λάβανε την απόφαση, επειδή τα κακά μαντάτα² πλήθαιναν στην πρωτεύουσα, να βγουν έξω σε δρόμους και σε πλατείες με το μόνο πράγμα που τους είχε απομείνει: μια παλάμη τόπο κάτω από τ' ανοιχτό πουκάμισο, με τις μαύρες τρίχες και το σταυρουδάκι του ήλιου. Όπου είχε κράτος κι εξουσία η Άνοιξη.

Και επειδή σίμωνε³ η μέρα που το Γένος είχε συνήθιο να γιορτάζει τον άλλο Σηκωμό⁴, τη μέρα πάλι εκείνη ορίσανε για την Έξοδο. Και νωρίς εβγήκανε καταμπροστά στον ήλιο, με πάνου ως κάτου απλωμένη την αφοβιά σαν σημαία, οι νέοι με τα πρησμένα πόδια που τους έλεγαν αλήτες. Και ακολουδούσανε άντρες πολλοί, και γυναίκες, και λαβωμένοι⁵ με τον επίδεσμο και τα δεκανίκια⁶. Όπου έβλεπες άξαφνα στην όψη τους τόσες χαρακιές, που 'λεγες είχανε περάσει μέρες πολλές μέσα σε λίγην ώρα.

Ελύτης, Ο. (1980). *Το άξιον εστί*. 13η έκδοση. Αθήνα: Ίκαρος.

Δραστηριότητες

1. **α.** Δοκιμάστε να διαβάσετε εκφραστικά το κείμενο του Ελύτη. Ποιες λέξεις ή φράσεις επιλέγετε να τονίσετε με τη φωνή σας;
 - β.** Να αναζητήσετε στο διαδίκτυο την απαγγελία του ηθοποιού Μάνου Κατράκη. Πώς νιώθετε ακούγοντάς τον να διαβάζει το κείμενο;
2. Πώς περιγράφει ο ποιητής τα παιδιά και τους νέους που συμμετείχαν στην Έξοδο; Συνεργαστείτε με τον διπλανό ή τη διπλανή σας, για να εντοπίσετε τις σχετικές φράσεις του κειμένου και να συζητήσετε τη σημασία των σχημάτων λόγου.
3. Ο Οδυσσέας Ελύτης φιλοτεχνούσε κολάζ, όπως αυτά που εικονίζονται στην επόμενη σελίδα. Εργαστείτε σε ομάδες για να δημιουργήσετε κι εσείς ένα, που να αποδίδει τις ποιητικές εικόνες του κειμένου. Μπορείτε να κολλήσετε πάνω σε αυτό ποικίλα υλικά (κομμάτια από φωτογραφίες, πίνακες ζωγραφικής, υφάσματα κ.λπ.) και να τα συνδυάσετε με δικά σας σχέδια.

¹ **σύναξη**: συγκέντρωση (ως εκκλησιαστικός όρος: συγκέντρωση πιστών, για να τιμήσουν ένα ιερό πρόσωπο).

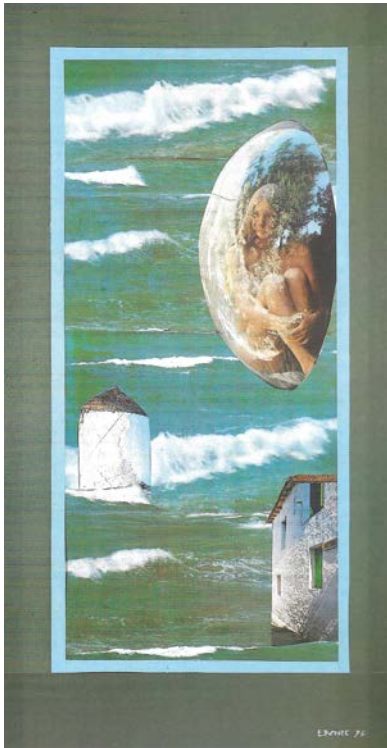
² **μαντάτα**: ειδήσεις, νέα.

³ **σιμώνω**: πλησιάζω.

⁴ **Σηκωμός**: η Επανάσταση του 1821.

⁵ **λαβωμένος**: τραυματισμένος.

⁶ **δεκανίκια**: πατερίτσες.

↑
Κόρη στο γυαλί (1976),
Οδυσσέας Ελύτης

↑
Όνειρο της πέτρας (1977),
Οδυσσέας Ελύτης

←
Η τεχνική του κολάζ

←
Τα κολάζ του
Οδυσσέα Ελύτη

Πηγή εικόνων: Ελύτης, Ο. (1986). *Το Δωμάτιο με τις εικόνες*.
(κείμενο Ε. Αρανίτσης & επιμ. Β. Διοσκουρίδης). Αθήνα: Ίκαρος.

ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΕΛΥΤΗΣ (1911-1996)

Κορυφαίος Έλληνας ποιητής, που με την πλούσια φαντασία του ανανέωσε την ελληνική ποίηση. Γεννήθηκε στο Ηράκλειο της Κρήτης, αλλά μεγάλωσε στην Αθήνα. Γράφτηκε στη Νομική Σχολή, μα εγκατέλειψε τις σπουδές του, για να αφοσιωθεί στην ποίηση. Κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου υπηρέτησε στο αλβανικό μέτωπο (1940-1941) και συγκέντρωσε τις εμπειρίες του στο *Άσμα ηρωικό και πένθιμο για τον χαμένο ανθυπολοχαγό της Αλβανίας* (1945). Η ποίηση του Ελύτη, γεμάτη φως και ζωηρές υπερρεαλιστικές εικόνες, υμνεί τον ήλιο, τη θάλασσα, το Αιγαίο και τη νεότητα. Στη Γαλλία ξεκίνησε να γράφει το σημαντικότερο έργο του, *Το άξιον εστί* (1959), που κέρδισε το Α΄ Κρατικό Βραβείο Ποίησης το 1960 και μελοποιήθηκε από τον Μίκη Θεοδωράκη. Το 1979 ο Ελύτης τιμήθηκε με το βραβείο Νόμπελ Λογοτεχνίας. Τα έργα του έχουν μεταφραστεί σε πολλές ξένες γλώσσες.

Malala Yousafzai και Patricia McCormick
Με λένε Μαλάλα

Η Μαλάλα Γιουσαφζάι είναι ένα κορίτσι από το Πακιστάν που υπερασπίζεται το δικαίωμα όλων των παιδιών στην εκπαίδευση. Ο αγώνας της αυτός την φέρνει αντιμέτωπη με το αυταρχικό καθεστώς των Ταλιμπάν.

Γκούγκλαρε το όνομά μου. Η Μαλάλα Γιουσαφζάι, έγραφαν οι Ταλιμπάν, πρέπει να πεθάνει.

Το έβλεπα με τα ίδια μου τα μάτια: μια απειλή θανάτου εναντίον μου.

Νομίζω ότι το 'ξερα πως κάποια στιγμή μπορεί να συνέβαινε και να που είχε συμβεί. Θυμήθηκα εκείνα τα πρωινά του 2009, όταν το σχολείο ξανάνοιξε για πρώτη φορά, κι έπρεπε να πηγαίνω με τα βιβλία κρυμμένα κάτω απ' την εσάρπα μου. Ήμουν τρομερά αγχωμένη εκείνες τις μέρες. Μα έκτοτε είχα αλλάξει. Ήμουν τρία χρόνια μεγαλύτερη τώρα. Είχα ταξιδέψει, είχα βγάλει λόγους και κερδίσει βραβεία. Εδώ απειλούσαν να με σκοτώσουν –μια πρόσκληση απ' τον ένα τρομοκράτη στον άλλο, σαν να έλεγαν Ορίστε, πυροβολήστε την– και ήμουν τελείως ήρεμη. Ήταν λες και διάβαζα κάτι που αφορούσε κάποιαν άλλη.

Έριξα μια ακόμη ματιά στο μήνυμα στην οδόνη. Έπειτα έκλεισα τον υπολογιστή και δεν ξανακοίταξα αυτές τις λέξεις. Το χειρότερο είχε συμβεί. Είχα στοχοποιηθεί απ' τους Ταλιμπάν. Και τώρα θα συνέχιζα αυτό που είχα ως αποστολή μου να κάνω.

Μπορεί εγώ να ήμουν ψυχραιμη, αλλά ο πατέρας μου κόντευε να βάλει τα κλάματα. «Είσαι καλά, τζάνι;» ρώτησε.

«Αμπά»,¹ είπα, προσπαθώντας να τον καθησυχάσω. «Όλοι ξέρουν πως θα πεθάνουν κάποια μέρα. Κανείς δεν μπορεί να σταματήσει τον θάνατο. Δεν έχει σημασία αν προέρχεται από καρκίνο ή απ' τους Ταλιμπάν».

Μα εκείνος δεν έμοιαζε να πείθεται. «Ίσως θα 'πρεπε να διακόψουμε την εκστρατεία μας για ένα διάστημα», είπε. «Να πέσουμε σ' ένα είδος χειμερίας νάρκης». Ο περήφανος Παστούν² πατέρας μου ήταν πρωτοφανώς ταραγμένος. Και ήξερα το γιατί. Ήταν άλλο πράγμα να φοβάται μη γίνει ο ίδιος στόχος των Ταλιμπάν. Έλεγε πάντα: «Ας με σκοτώσουν. Θα πεθάνω γι' αυτά που πιστεύω». Αλλά ποτέ δεν είχε φανταστεί ότι οι Ταλιμπάν θα έστρεφαν την οργή τους εναντίον ενός παιδιού. Εναντίον μου.

Κοίταξα τη συντετριμμένη έκφραση του πατέρα μου και κατάλαβα ότι θα σεβόταν την απόφασή μου όποια κι αν ήταν. Αλλά δεν ήταν καν θέμα απόφασης. Αυτός ο αγώνας ήταν η αποστολή μου. Μια πανίσχυρη δύναμη είχε φωλιάσει μέσα μου, κάτι μεγαλύτερο και δυνατότερο από μένα, και μ' έκανε ατρόμητη. Πλέον ήταν στο χέρι μου να δώσω στον πατέρα μου μια δόση απ' το κουράγιο που έδινε πάντα εκείνος σε μένα.

«Αμπά», είπα, «εσύ ήσουν αυτός που είπε ότι, αν πιστέψουμε σε κάτι μεγαλύτερο απ' τη ζωή μας, τότε η φωνή μας θα συνεχίσει να ακούγεται ακόμα κι αν πεθάνουμε. Δεν γίνεται να σταματήσουμε τώρα».

¹ **Αμπά:** τρυφερή λέξη για τον πατέρα στη γλώσσα των Παστούν, όπως το «παππά» στα ελληνικά.

² **Παστούν:** εθνοτική ομάδα που ζει κυρίως στο Αφγανιστάν και στο Πακιστάν.

Εκείνος κατάλαβε, αλλά είπε ότι έπρεπε να είμαστε προσεχτικοί στο τι λέμε και σε ποιον το λέμε. Στον δρόμο της επιστροφής ωστόσο, αναρωτήθηκα τι θα έκανα αν ένα μέλος των Ταλιμπάν ερχόταν πράγματι να με σκοτώσει.

Ε λοιπόν, θα έβγαζα το παπούτσι μου και θα του το εκσφενδόνιζα στο κεφάλι.

Μα έπειτα σκέφτηκα: Αν χτυπήσεις έναν Ταλιμπάν με το παπούτσι σου, δεν υπάρχει καμία διαφορά ανάμεσά σας. Δεν είναι σωστό να φέρεσαι στους άλλους με σκληρότητα. Πρέπει να τους πολεμάς ειρηνικά, με όπλο τον διάλογο.

Μαλάλα, μονολόγησα, πες του απλώς τι βρίσκεται μέσα στην καρδιά σου. Ότι θέλεις να μορφωθείς. Κι εσύ, και όλα τα κορίτσια. Η αδελφή του, η κόρη του. Ότι παλεύεις ακόμα και για τον ίδιο.

Αυτό θα έκανα. Κι έπειτα θα έλεγα: «Και τώρα κάνε ό,τι θες».

Yousafzai, M. & McCormick, P. (2021). *Με λένε Μαλάλα – Πώς ένα κορίτσι υπερασπίστηκε το δικαίωμα στην εκπαίδευση και άλλαξε τον κόσμο*. 5η έκδοση (μτφρ. Α. Κορτώ). Αθήνα: Πατάκης.

Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) έχει ανακηρύξει τη 12η Ιουλίου, ημέρα γενεθλίων της Malala Yousafzai, ως Παγκόσμια Ημέρα της Μαλάλα, με σκοπό να τιμήσει τη ζωή και τη δράση της.

Κατά τη διάρκεια της ιστορικής ομιλίας της από την έδρα του ΟΗΕ στη Νέα Υόρκη στις 12 Ιουλίου 2013, η Μαλάλα δήλωσε: «Η ημέρα της Μαλάλα δεν είναι η δική μου μέρα. Είναι η μέρα κάθε γυναίκας, κάθε αγοριού και κάθε κοριτσιού που ύψωσε τη φωνή του για τα δικαιώματά του». Ολοκληρώνοντας την ομιλία της είπε: «Ένα παιδί, ένας δάσκαλος, ένα βιβλίο κι ένα μολύβι μπορούν να αλλάξουν τον κόσμο».

Δραστηριότητες

- α.** Ποια απειλή αντιμετωπίζει η Μαλάλα; Πώς θα νιώθατε στη θέση της;

β. Με ποιον τρόπο απαντά στην πρόταση του πατέρα της να διακόψει τον αγώνα της; Πώς κρίνετε την απάντησή της;
- Πώς σκέφτεται η Μαλάλα να αντιμετωπίσει τον εχθρό, αν έρθουν πρόσωπο με πρόσωπο; Να εκφράσετε τα συναισθήματα που σας προκαλούν οι σκέψεις της.
- Θέλετε να μάθετε τι συνέβη τελικά στη Μαλάλα; Συμβουλευτείτε το βιογραφικό της σημείωμα και σαρώστε το QR code, για να αντλήσετε πληροφορίες για τη ζωή και το έργο της. Γιατί πιστεύετε ότι η Μαλάλα έχει γίνει παγκόσμιο σύμβολο θάρρους, δικαιοσύνης και ειρήνης;

←
 Malala Yousafzai:
 Η ζωή και το έργο της –
 Διαδραστική χρονογραμμή

MALALA YOUSAFZAI (γενν. 1997)

Πακιστανή ακτιβίστρια, που αγωνίζεται για το δικαίωμα των κοριτσιών στην εκπαίδευση. Ξεκίνησε τον αγώνα της σε ηλικία έντεκα ετών, γράφοντας σε προσωπικό ιστολόγιο και δίνοντας συνεντεύξεις, ώστε να εκφράσει την αντίθεσή της προς το καθεστώς των Ταλιμπάν, το οποίο απαγόρευε στα κορίτσια να πηγαίνουν στο σχολείο. Το 2012, σε ηλικία δεκαπέντε ετών, η Μαλάλα δέχτηκε δολοφονική επίθεση από τους Ταλιμπάν και νοσηλεύτηκε στην Αγγλία, όπου ζει μέχρι σήμερα. Το 2013 της απονεμήθηκαν το Βραβείο Ζαχάρωφ και η ανώτατη διάκριση της Διεθνούς Αμνηστίας. Το 2014, στα δεκαεπτά της χρόνια, τιμήθηκε με το Βραβείο Νόμπελ Ειρήνης, από κοινού με τον Ινδό Kailash Satyarthi, αγωνιστή κατά της παιδικής εργασίας και δουλείας.

Μάνος Χατζιδάκις
Οι ήρωες είναι πάντα ευγενικοί

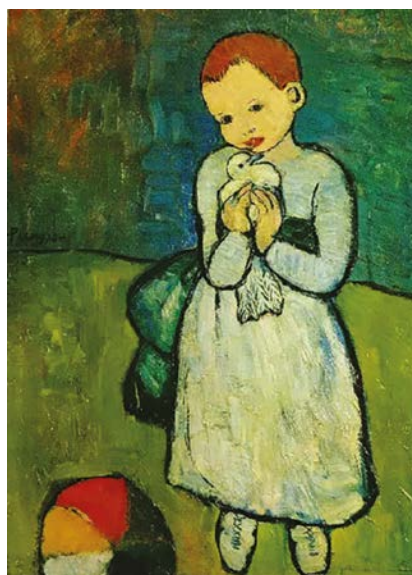
Το τραγούδι, σε στίχους και μουσική του Μάνου Χατζιδάκι, περιλαμβάνεται στο άλμπουμ *30 Σπάνιες Ερμηνείες 1955-1965 Νο 2*, που κυκλοφόρησε το 1984. Το τραγούδι ήταν αρχικά γραμμένο για το έργο *Μυθολογία* (ανέκδοτη ηχογράφιση του 1964).

Οι ήρωες είναι πάντα ευγενικοί.
 Γεννιούνται μ' ένα χρυσαφένιο χρώμα,
 μ' όνειρα που τους τα φτιάχνει η συννεφιά,
 μ' ελπίδες που φυτρώσαν μέσ' στο χώμα.

Οι ήρωες δεν έχουν μυστικά.
 Δεν ταξιδεύουνε ποτέ σε ξένα μέρη.
 Γίνοντ' αγάλματα ψυχρά, μα εθνικά
 κι έχουν για συντροφιά τους ένα περιστέρι.

Οι ήρωες είναι πάντα ευγενικοί.
 Κάνουν πως, τάχα, λεπτομέρειες δεν θυμούνται.
 Κι όταν η νύχτα τούς σκεπάζει με σιωπή,
 πετάν' τον δρύλο στα πουλιά κι αποκοιμούνται.

Χατζιδάκις, Μ. (1984). *30 Σπάνιες Ερμηνείες 1955-1965 Νο 2* [Album]. EMI, Columbia.

Pablo Picasso, *Το παιδί με το περιστέρι* (1901), Qatar Museums Authority, Ντόχα

Δραστηριότητες

- α.** Να διαβάσετε δυνατά και εκφραστικά τους στίχους του Χατζιδάκι. Ποιες λέξεις απολαμβάνετε να ακούτε περισσότερο;

β. Ποιες είναι οι εντυπώσεις σας ακούγοντας την ερμηνεία του τραγουδιού από τον Γιώργο Ρωμανό; Πόσο μοιάζει ή πόσο διαφέρει από τα σημερινά σας μουσικά ακούσματα;
- Ποια χαρακτηριστικά έχουν οι ήρωες, σύμφωνα με τους στίχους του τραγουδιού; Συμφωνείτε με αυτά; Θα θέλατε να προσθέσετε κάποιο ακόμα;
- Με ποιους στίχους θα συσχετίζατε τον πίνακα ζωγραφικής του Picasso; Να εργαστείτε σε ομάδες και να αναζητήσετε το νόημά τους σε ένα κείμενο 100 λέξεων.

ΜΑΝΟΣ ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ (1925-1994)

Σπουδαίος Έλληνας μουσικοσυνθέτης, στιχουργός και μαέστρος. Το έργο του περιλαμβάνει ποικίλα είδη μουσικής, από λαϊκά τραγούδια μέχρι συμφωνικά έργα και μπαλέτα. Πολλοί από τους δίσκους του θεωρούνται κλασικοί, όπως *Ο Κύκλος με την Κιμωλία* (1956), *Οδός Ονειρών* (1962), *Το χαμόγελο της Τζοκόντας* (1964), *Μυθολογία* (1965), *Αθανασία* (1975) και *Ο Μεγάλος Ερωτικός* (1972). Επίσης, συνέθεσε μουσική για το θέατρο και τον κινηματογράφο, ενώ το 1961 κέρδισε το βραβείο Όσκαρ για το τραγούδι «Τα παιδιά του Πειραιά». Ως διευθυντής του κρατικού ραδιοσταθμού «Τρίτο Πρόγραμμα» αναβάθμισε την ποιότητα της ελληνικής ραδιοφωνίας, ενώ ως ιδρυτής και μαέστρος της Ορχήστρας των Χρωμάτων προώθησε τη μουσική παιδεία στην Ελλάδα.

Μάνος Χατζιδάκις:
Η ζωή και το έργο του
– Διαδραστικό κολάζ

Anna Frank
Το ημερολόγιο της Άννας Φρανκ

Μετά την κατάληψη του Άμστερνταμ από τους Γερμανούς το 1942, η έφηβη Γερμανοεβραία Άννα Φρανκ κρύβεται σε μια μυστική πτέρυγα της επιχείρησης του πατέρα της, μαζί με την οικογένειά της και άλλους τέσσερις Ολλανδούς Εβραίους, μεταξύ των οποίων και ο έφηβος Πέτερ. Ακολουθεί ένα απόσπασμα από το ημερολόγιο που κρατούσε η Άννα στα χρόνια του εγκλεισμού (1942-1944), στο οποίο απευθύνεται στη φανταστική της φίλη, την Κίτι.

Τετάρτη, 23 Φεβρουαρίου 1944

Αγαπητή Κίτι,

Από χθες ο καιρός άρχισε να καλυτερεύει, αισθάνομαι ολότελα ανανεωμένη. Κάθε πρωί πηγαίνω στη σιταποθήκη, όπου εργάζεται ο Πέτερ και όπου ο εξωτερικός αέρας μου φρεσκάρει τα πνευμόνια, που έχουν μπουκώσει από την κλεισούρα. Κάθομαι καταγής –αυτή τη θέση προτιμώ– και κοιτάζω τον γαλάζιο ουρανό, την καστανιά, που ακόμη είναι γυμνή και στα κλαδιά της λαμποκοπούν σταγονίδια, τους κορυδαλλούς και τ' άλλα πουλιά, που με τ' ασημένια τους φτερά σχίζουν γοργά τον αέρα.

Εκείνος είχε το κεφάλι ακουμπισμένο πάνω στο χοντρό δοκάρι, ενώ εγώ ήμουν καδισμένη. Αναπνέαμε μαζί τον δροσερό αέρα, κοιτάζαμε έξω και ανάμεσά μας υπήρχε κάτι που δεν έπρεπε να διακοπεί με λόγια. Μείναμε και αγναντεύαμε μαζί ώρα πολλή τον ουρανό. Και όταν χρειάστηκε να μ' αφήσει για να πάει να κόψει ξύλα, ήξερα ότι ήταν υπέροχος. Ανέβηκε τη σκάλα και ξοπίσω του εγώ. Για ένα τέταρτο, που έκοβε ξύλα, δεν ανταλλάξαμε ούτε λέξη. Στεκόμουν όρθια να τον κοιτάζω. Εκείνος είχε βαλθεί για τα καλά να κόβει ξύλα, για να μου δείξει τη δύναμή του. Κοίταξα επίσης από το ανοιχτό παράθυρο, απ' όπου φαίνεται ένα μεγάλο μέρος του Άμστερνταμ. Βλέπει κανείς πάνω από τις στέγες ως τη γραμμή του ορίζοντα – μια γραμμή γαλάζια, μα τόσο ξέθωρη¹, που δεν διακρινόταν πια. Σκέφτηκα: «Όσο θα υπάρχουν αυτά –αυτός ο αχιδοβόλος² ήλιος, αυτός ο ανέφελος³ ουρανός– και θα μπορούν να με συγκινούν, δεν έχω το δικαίωμα να είμαι θλιμμένη».

Για όποιον φοβάται, για όποιον αισθάνεται δυστυχισμένος, το καλύτερο γιατρικό είναι να βγει έξω στο ύπαιθρο και να βρει ένα ερημικό μέρος όπου θα επικοινωνήσει με τον ουρανό, τη φύση και τον Θεό. Τότε μονάχα θα νιώσει πως όλα είναι καλά καμωμένα, και πως ο Θεός θέλει να βλέπει τους ανθρώπους ευτυχισμένους μέσα στην απλή αλλά όμορφη φύση. Όσο θα υπάρχουν αυτά –και χωρίς αμφιβολία έτσι θα είναι πάντα– είμαι σίγουρη ότι κάθε λύπη θα βρίσκει την παρηγοριά της, οποιεσδήποτε και αν είναι οι περιστάσεις.

Αυτή τη στιγμή της υπέρτατης ευτυχίας, ίσως δεν θα χρειαστεί να την περιμένω πολύ καιρό για να τη μοιραστώ μ' εκείνον που θα την έχει ζήσει όπως εγώ.

Δική σου, Άννα

¹ **Ξέθωρη:** ξεθωριασμένη, που έχει χάσει την ένταση του χρώματός της.

² **αχιδοβόλος:** ακτινοβόλος, λαμπερός.

³ **ανέφελος:** ασυννέφιαστος.

Σκέψη:

Πολλά πράγματα μας λείπουν εδώ, πολλά και από πολύ καιρό, και τα στερούμαι όσο κι εσύ. Δεν εννοώ από υλική άποψη, γιατί έχουμε ό,τι μας χρειάζεται. Όχι, μιλώ για πράγματα που συμβαίνουν μέσα μας, όπως οι σκέψεις και τα αισθήματα. Νοσταλγώ όσο κι εσύ τον αέρα και την ελευθερία. Αρχίζω όμως να πιστεύω ότι έχουμε ένα πελώριο αντιστάθμισμα⁴ σ' όλες αυτές τις στερήσεις. Το διαπίστωσα ξαφνικά σήμερα το πρωί, εμπρός στο ανοιχτό παράθυρο. Θέλω να πω, ένα ψυχικό αντιστάθμισμα.

Κοιτάζοντας έξω, δηλαδή τον Θεό, και αγκαλιάζοντας με μια ίσια και βαθιά ματιά τη φύση, ήμουν ευτυχισμένη – τίποτ' άλλο από ευτυχισμένη. Κι εσύ, Πέτερ, όσο θα είναι μέσα σου αυτή η ευτυχία – να χαίρεσαι τη φύση, την υγεία και πολλά άλλα πράγματα ακόμα–, όσο θα είσαι ικανός να τη συναισθάνεσαι, θα σου ξανάρχεται πάντα.

Μπορεί να χάσεις τα πάντα, τα πλούτη, το γόητρο, μα η ευτυχία μες στην καρδιά σου το πολύ πολύ να σκιαστεί, αλλά θα σου ξανάρχεται πάντα όσο θα ζεις. Όταν θα σηκώνεις άφοβα τα μάτια προς τον ουρανό, θα είσαι βέβαιος πως είσαι καθαρός και θα ξαναγίνεσαι ευτυχισμένος, ό,τι και αν συμβεί.

Φρανκ, Α. (2021). *Το ημερολόγιο της Άννας Φρανκ* (μτφρ. Γ. Θωμόπουλος). Αθήνα: Μίνωας.

↑

Εικόνα της Angela Barrett που αναπαριστά την Άννα Φρανκ στο δωμάτιό της.

Πηγή:

Πουλ. Τζ. & Μπάρετ, Α. (2005). *Άννα Φρανκ* (μτφρ. Μπ. Τσακίρη-Σούση). Αθήνα: Εμπειρία Εκδοτική.

⁴ **αντιστάθμισμα**: αντίβαρο (στη ζυγαριά), αυτό που φέρνει ισορροπία.

Δραστηριότητες

1. Ποιες δυσκολίες αντιμετωπίζει η Άννα Φρανκ μέσα στην κρυψώνα; Πώς υποθέτετε ότι θα νιώθατε αν ήσασταν στη θέση της;
2. Πώς καταφέρνει η Άννα να αισθανθεί αισιόδοξη κι ευτυχισμένη παρά τις στερήσεις; Πώς αισθάνεστε για εκείνη; Συνεργαστείτε μεταξύ σας, για να στηρίξετε την απάντησή σας σε συγκεκριμένα αποσπάσματα του κειμένου.
3. Θέλετε να μάθετε περισσότερα για τον κόσμο της Άννας Φρανκ; Ακολουθήστε το QR code, συμπληρώστε τον γραφικό οργανωτή KWL, μελετώντας το υλικό της επιλογής σας, και αφηγηθείτε στο ημερολόγιο μια μέρα από τη ζωή της Άννας Φρανκ στη μυστική κρυψώνα.

←
Το Ημερολόγιο της
Άννας Φρανκ –
Μέθοδος KWL

4. Να παρακολουθήσετε την ταινία *Πού κρύβεται η Άννα Φρανκ* (*Where is Anne Frank*, 2021).
 - α. Ποια στοιχεία του χαρακτήρα της Άννας σας αποκαλύπτει;
 - β. Είναι ηρωική, κατά τη γνώμη σας, η συμπεριφορά της Κίτι στην ταινία;

Συζητήστε σε ομάδες και ανακοινώστε τα συμπεράσματά σας στην τάξη.

←
Πού κρύβεται η Άννα
Φρανκ: Πληροφορίες
για την ταινία

ANNA FRANK (1929-1945)

Γεννημένη στη Γερμανία με εβραϊκή καταγωγή, αποτελεί ένα από τα γνωστότερα θύματα του Ολοκαυτώματος. Για να αποφύγει τις διώξεις του ναζιστικού καθεστώτος κατά των Εβραίων, η οικογένειά της κατέφυγε το 1933 στο Άμστερνταμ της Ολλανδίας και έζησε κρυφά για δύο χρόνια (1942-1944) σε μυστική πτέρυγα πίσω από τα γραφεία της οικογενειακής επιχείρησης. Όταν η κρυψώνα ανακαλύφθηκε, η οικογένεια στάλθηκε στα στρατόπεδα συγκέντρωσης, όπου η Άννα άφησε την τελευταία της πνοή (1945). Το ημερολόγιο που κρατούσε η Άννα στο καταφύγιο εκδόθηκε από τον πατέρα της το 1947, κέρδισε το Βραβείο Πούλιτζερ (1955) και διαδόθηκε σε όλο τον κόσμο. Χάρη σε αυτό, η Άννα Φρανκ έχει αναδειχθεί σε διεθνές σύμβολο ενάντια στη βαρβαρότητα του ρατσισμού και του πολέμου.

Γιάννης Ρίτσος Ημερολόγιο μιας βδομάδας

Οι παρακάτω στίχοι αποτελούν ένα απόσπασμα από το «Ημερολόγιο μιας βδομάδας», στο οποίο ο Ρίτσος αναπαριστά την εξέγερση των φοιτητών και φοιτητριών του Πολυτεχνείου ενάντια στη στρατιωτική δικτατορία που είχε επιβληθεί στην Ελλάδα από την 21η Απριλίου 1967.

Αθήνα, 16 Νοεμβρίου 1973

Ωραία παιδιά με τα μεγάλα μάτια σαν εκκλησίες χωρίς στασίδια¹,
ωραία παιδιά, δικά μας, με τη μεγάλη θλίψη των αντρείων,
αφήριστοι, όρδιοι στα προπύλαια², στον πέτρινο αέρα,
έτοιμο χέρι, έτοιμο μάτι, – πώς μεγαλώνει
το μπόι³, το βήμα κ' η παλάμη του ανθρώπου –

Ρίτσος, Γ. (2004). *Ποιήματα. Γίνεσθαι. 1970-1977*. Τόμος Ζ'. 14η έκδοση. Αθήνα: Κέδρος.

Πηγή: tovima.gr

Φοιτητές και φοιτήτριες διαδηλώνουν κατά του δικτατορικού καθεστώτος στο υπό κατάληψη κτίριο του Πολυτεχνείου (Νοέμβριος 1973, Αθήνα).

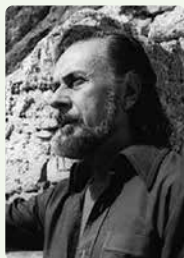
¹ **στασίδια**: ξύλινα έπιπλα στους τοίχους των ορθόδοξων χριστιανικών εκκλησιών, με σπαστά ξύλα καθίσματος και ψηλά μπράτσα, για να στηρίζουν τους όρθιους πιστούς.

² **προπύλαια**: ο χώρος μπροστά από την κεντρική είσοδο (πύλη) αρχαίων ναών, ανακτόρων ή σύγχρονων κτιρίων.

³ **μποί**: ύψος, ανάστημα, κορμοστασιά.

Δραστηριότητες

1. Να αναζητήσετε στο διαδίκτυο την απαγγελία του ποιήματος από τον Γιάννη Ρίτσο, που συνοδεύεται από τη μουσική του Νότη Μαυρουδή. Ποιους στίχους επιλέγει να απαγγείλει ο ποιητής με γοργό και ποιους με αργό ρυθμό; Μπορείτε να φανταστείτε γιατί;
2. **α.** Πώς περιγράφει ο ποιητής τα παιδιά; Ποια χαρακτηριστικά τους τονίζει;
β. Πώς φαίνεται να αισθάνεται για εκείνα;
 Να συνεργαστείτε με τον διπλανό ή τη διπλανή σας και να στηρίξετε τις απαντήσεις σας σε συγκεκριμένους στίχους του ποιήματος.
3. Να παρατηρήσετε και να περιγράψετε τη φωτογραφία της προηγούμενης σελίδας. Ποιες εντυπώσεις σας προκαλεί; Ποιους στίχους από το ποίημα του Ρίτσου θα επιλέγατε ως τίτλο της;

ΓΙΑΝΝΗΣ ΡΙΤΣΟΣ (1909-1990)

Υπήρξε ένας από τους σημαντικότερους ποιητές της νεοελληνικής λογοτεχνίας. Τιμήθηκε με πολλά διεθνή βραβεία, όπως το βραβείο Λένιν για την Ειρήνη το 1977. Έγραψε, επίσης, θεατρικά έργα, πεζογραφήματα και δοκίμια, ενώ ασχολήθηκε με τη μετάφραση και τη ζωγραφική. Οι κοινωνικοί του αγώνες, για τους οποίους είχε εξοριστεί, τον ενέπνευσαν ώστε να υμνήσει μέσα από το πολύπλευρο έργο του την ελευθερία και την πίστη στον άνθρωπο. Ακόμη, στο πλουσιότερο έργο του αποτυπώνονται γεγονότα της νεότερης ελληνικής ιστορίας, υμνείται η φύση και το σφρίγος των απλών ανθρώπων. Πολλά ποιήματά του, όπως η *Ρωμιοσύνη*, ο *Επιτάφιος* και τα *Δεκαοκτώ λιανοτράγουδα της πικρής πατρίδας*, μελοποιήθηκαν από τον συνθέτη Μίκη Θεοδωράκη.

Παίζοντας με τα κείμενα

1. Ποια χαρακτηριστικά έχουν οι ήρωες και οι ηρωίδες των κειμένων που διαβάσατε; Εργαστείτε σε ομάδες, για να ανακαλύψετε τα κοινά σημεία ανάμεσά τους.
2. Ποιος ηρωικός χαρακτήρας των κειμένων σας συγκίνησε περισσότερο; Τι θα θέλατε να τον ρωτήσετε, αν είχατε την ευκαιρία να του μιλήσετε;
3. Σε ποια από τα παιδιά ή τους εφήβους των πεζών κειμένων θα αφιερώνατε το ποίημα του Οδυσσέα Ελύτη, σε ποια το ποίημα του Γιάννη Ρίτσου και σε ποια τους στίχους του Μάνου Χατζιδάκι; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας αναφέροντας συγκεκριμένα αποσπάσματα.
4. Ακολουθήστε το QR code, για να δείτε στον διαδραστικό χάρτη τον τόπο δράσης των ηρώων και ηρωίδων της συστάδας και για να αφηγηθείτε ένα περιστατικό από τη ζωή ενός ήρωα ή μιας ηρωίδας του δικού σας τόπου.
5. **α.** Πιστεύετε πως ο ηρωισμός αναδεικνύεται μόνο σε περιπτώσεις πολέμου; Θα μπορούσαν να υπάρχουν ήρωες και ηρωίδες στην καθημερινή σας ζωή;
- β.** Ποιοι είναι οι δικοί σας καθημερινοί ήρωες και ηρωίδες; Τι τους κάνει να ξεχωρίζουν;
6. Να παρατηρήσετε το έργο τέχνης που δημιούργησε ο Banksy κατά τη διάρκεια της πανδημίας Covid-19 που έπληξε την Ευρώπη. Συνεργαστείτε μεταξύ σας, για να συζητήσετε ποια ιδέα εκφράζει ο καλλιτέχνης για τους ήρωες και τις ηρωίδες.
7. **α.** Αντλώντας ιδέες, λέξεις ή φράσεις από τα λογοτεχνικά κείμενα που διαβάσατε, να γράψετε ένα ολιγόστιχο ποίημα, για να το αφιερώσετε σε ένα πρόσωπο που θαυμάζετε (είτε από τη δημόσια είτε από την προσωπική σας ζωή). Μπορείτε να εργαστείτε ατομικά ή ομαδικά.
- β.** Να συνοδεύσετε το ποίημά σας με φωτογραφίες, σχέδια ζωγραφικής ή άλλα υλικά, για να δημιουργήσετε ένα κολάζ με τίτλο «Ο δικός μου ήρωας» ή «Η δική μου ηρωίδα».

Πηγή: banksy.co.uk

←
Τόπος δράσης ηρώων
και ηρωίδων –
Διαδραστικός χάρτης

Banksy, *Game Changer* [Αυτός που αλλάζει τους όρους του παιχνιδιού] (2020)

